

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

DOKTORA PROGRAMI

**DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDA ADALARIN ROLÜ:
ULUSLARARASI MAHKEME KARARLARI DOĞRULTUSUNDA MEİS ADASI'NIN
DOĞU AKDENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRMASINDAKİ ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

Yasin Çağlar KAYA

TEMMUZ – 2023

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

DOKTORA PROGRAMI

**DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDA ADALARIN ROLÜ:
ULUSLARARASI MAHKEME KARARLARI DOĞRULTUSUNDA MEİS ADASI'NIN
DOĞU AKDENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRMASINDAKİ ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

Yasin Çağlar KAYA

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Vahit GÜNTAY

TEMMUZ - 2023

TRABZON

ONAY

Yasin Çağlar KAYA tarafından hazırlanan “Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması: Uluslararası Yargı İhtihatları Kapsamında Meis Adası İçin Bir Öneri” adlı bu Çalışma 31.07.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Programı’nda **doktora tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve SOYADI	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Mehmet Sait DİLEK	Başkan	☐	☐	
Doç. Dr. Vahit GÜNTAY	Danışman	☐	☐	
Prof. Dr. Hüseyin SADOĞLU	Üye	☐	☐	
Doç. Dr. Özgür TÜFEKÇİ	Üye	☐	☐	
Doç. Dr. Metin AKSOY	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Tülay İLHAN NAS
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Yasin Çağlar KAYA

14.07.2023

ÖNSÖZ

Uluslararası deniz hukuku günümüzde en önemli hukuk alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Zira, devletler artık kara sınırlarını genişletemedikleri için egemenliklerini bu geniş deniz alanlarına yansıtmak istemektedirler. Bu noktada deniz alanlarının sınırlandırılması, uluslararası deniz hukuku içerisinde ayrı bir önem kazanmaktadır. Deniz alanlarının sınırlandırılması için detaylı bir hukuk ve yöntem olmaması devletleri kendilerine en fazla deniz alanı veren hukuk kuralları ve yöntemleri seçmeye itmektedir. Fakat sınırlandırmanın tek taraflı olarak yapılamayacağı alanlarda bu tür bir yaklaşım diğer devlet ve devletler tarafından kabul edilmeyecektir. Çünkü her devlet kendisine en fazla alan veren hukuku ve yöntemi seçmeye çalışacaktır. Bu durumun sonucu olarak sınırlandırma yapacak devletler arasında antlaşma yapılması zorlaşmaktadır. Tam bu noktada uluslararası mahkemeler devreye girmektedir. Uluslararası mahkemeler, sınırlandırmaları hakkaniyete uygun bir şekilde, her devlete hakkettiğini vererek gerçekleştirmektedir. Bu mahkemelerin verdiği kararlar, bu sebeple son derece büyük öneme sahiptir.

Çalışmanın konusunun belirlenmesi ve hazırlanması sürecinde değerli zamanını ve birikimini hiçbir zaman esirgemeyen Dr. Öğretim Üyesi Fatma AKKAN GÜNGÖR ve danışmanım Doç. Dr. Vahit GÜNTAY'a; tez yazım sürecinde ihtiyacım olan birçok konuda desteklerini gördüğüm Doç. Dr. Özgür TÜFEKÇİ, Arş. Gör. Abdullah KAYAR, Arş. Gör. Dr. Yusuf Erdem TUNÇ ve Arş. Gör. Dr. Selim Koray Demirel'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Temmuz, 2023

Yasin Çağlar KAYA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	IX
ABSTRACT	X
HARİTALAR LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XII

GİRİŞ	1-5
-------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINA DAİR ULUSLARARASI HUKUKUNUN KAYNAKLARI.....	6-25
1.1. Örf ve Adet Hukuku.....	7
1.1.1. Psikolojik Element	8
1.1.2. Materyal Element	9
1.1.2.1. Uygulamanın Süresi	9
1.1.2.2. Uygulamanın Genelliği	10
1.2. Uluslararası Antlaşmalar	13
1.2.1. 1958 Cenevre Sözleşmeleri	14
1.2.2. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi	15
1.2.3. Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Çerçevesinde 1958 Cenevre Sözleşmeleri ve 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi	16
1.2.3.1. Karasuları	16
1.2.3.2. Bitişik Bölge.....	18
1.2.3.3. Münhasır Ekonomik Bölge ve Kıta Sahanlığı.....	19
1.3. Hukukun Genel İlkeleri	22
1.4. Öğreti.....	23
1.5. Yargı Kararları	23

İKİNCİ BÖLÜM

2. HAKKANİYET İLKELERİ.....	26-50
2.1. Hakkaniyet Kavramı	26
2.2. Hakkaniyet ve Uluslararası Hukuk.....	27
2.3. Hakkaniyet Türleri/Fonksiyonları	29
2.3.1. Hakkaniyet Infra Legem.....	29
2.3.2. Hakkaniyet Contra Legem	30
2.3.3. Hakkaniyet Preater Legem	30
2.4. Hakkaniyet İlkeleri.....	31
2.5. İlgili Koşullar	36
2.5.1. Coğrafi Faktörler	37
2.5.1.1. Kara Denize Hakimdir İlkesi.....	37
2.5.1.2. Kıyı Şekilleri	40
2.5.1.3. Orantılılık İlkesi	41
2.5.1.4. Doğal Uzantı/Kesme	44
2.5.1.5. Adalar	46
2.5.2. Coğrafi Olmayan Faktörler	47
2.5.2.1. Jeoloji ve Jeomorfoloji	47
2.5.2.2. Sosyo-Ekonomik Faktörler	48
2.5.2.3. Tarafların Uygulamaları	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDA ULUSLARARASI MAHKEMELERİN VERMİŞ OLDUĞU ÖRNEK KARARLAR	51-82
3.1. Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Uluslararası Mahkeme Kararları.....	51
3.1.1. 1977-1978 Birleşik Krallık - Fransa Kıta Sahaneliği Davası.....	52
3.1.1.1. Tarafların İddiaları	52
3.1.1.1.1. Fransa'nın İddiaları	52
3.1.1.1.2. Birleşik Krallık'ın İddiaları.....	53
3.1.1.2. Uygulanacak Hukuk Kuralları.....	53
3.1.1.3. Kanal Adaları'nın Sınırlandırmaya Etkisi	55
3.1.2. 1982 Tunus-Libya Kıta Sahaneliği Davası	56
3.1.2.1. Tarafların İddiaları	57
3.1.2.1.1. Libya'nın İddiaları	58

3.1.2.1.2. Tunus'un İddiaları.....	58
3.1.2.2. Uygulanacak Hukuk Kuralları.....	58
3.1.2.3. Jerba ve Kerkennah Adaları'nın Sınırlandırmaya Etkisi.....	59
3.1.3. 1985 Libya–Malta Kıta Sahanlığı Davası	60
3.1.3.1. İtalya'nın Davaya Taraf Olma Başvurusu.....	61
3.1.3.2. Tarafların İddiaları	62
3.1.3.2.1. Libya'nın İddiaları	62
3.1.3.2.2. Malta'nın İddiaları	62
3.1.3.3. Uygulanacak Hukuk Kuralları.....	63
3.1.4. 1999 Yemen–Eritre Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası.....	65
3.1.4.1. Tarafların İddiaları	67
3.1.4.1.1. Yemen'in İddiaları	67
3.1.4.1.2. Eritre'nin İddiaları	68
3.1.4.2. Uygulanacak Hukuk Kuralları.....	68
3.1.4.2.1. Kuzey Bölgesinde Uygulanacak Hukuk Kuralları	69
3.1.4.2.1.1. Dahlak Adaları'nın Sınırlandırmaya Etkisi	69
3.1.4.2.1.2. Jabal al-Tyar ve Jabal al-Zubayr Adaları'nın Sınırlandırmaya Etkisi ...	70
3.1.4.2.2. Orta Bölgede Uygulanacak Hukuk Kuralları	70
3.1.4.2.3. Güney Bölgesinde Uygulanacak Hukuk Kuralları	70
3.1.5. 2001 Katar-Bahreyn Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası.....	71
3.1.5.1. Tarafların İddiaları	72
3.1.5.1.1. Katar'ın İddiaları.....	72
3.1.5.1.2. Bahreyn'in İddiaları	72
3.1.5.2. Uygulanacak Hukuk Kuralları.....	72
3.1.5.2.1. Karasuları Sınırlandırmasında Uygulanacak Hukuk Kuralları.....	73
3.1.5.2.2. Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırmasında Uygulanacak Hukuk Kuralları.....	74
3.1.6. Nikaragua-Kolombiya Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası	75
3.1.6.1. Tarafların İddiaları	76
3.1.6.1.1. Nikaragua'nın İddiaları	76
3.1.6.1.2. Kolombiya'nın İddiaları.....	77
3.1.6.2. Uygulanacak Hukuk Kuralları.....	77
3.1.6.3. San Andres, Providencia ve Santa Catalina Adaları'nın Sınırlandırmaya Etkisi	80
3.1.6.4. Quitasueno Adası'nın Sınırlandırmaya Etkisi	80

3.1.6.5. Albuquerque, Doğu-Güneydoğu, Roncador, Serrana, Serranilla, ve Bajo Nuevo Adaları'nın Sınırlandırmaya Etkisi	81
---	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ULUSLARARASI MAHKEME KARARLARI DOĞRULTUSUNDA MEİS ADASI'NIN DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDAKİ ETKİSİ 83-108

4.1. Meis Adası'nın Tarihi	83
4.2. Tarafların İddiaları	86
4.2.1. Yunanistan'ın İddiaları	86
4.2.2. Türkiye'nin İddiaları.....	88
4.3. Meis Adası'nın Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırmasındaki Etkisi.....	90
4.3.1. Uluslararası Mahkemelerin Hukuki ve Fiili Egemenliğin Uyuşmadığı Adalar Üzerinde Vermiş Olduğu Kararlar	92
4.3.1.2. Palmas Adaları Davası	92
4.3.1.3. Clipperton Davası.....	94
4.4. Karaada ve Fener Adası'nın Egemenliğinin Türkiye'de Olduğu Durumda Meis Adası'nın Doğu Akdeniz Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasındaki Olası Etkisi.....	98
4.4.1. Meis Adası'nın Karasuları Sınırlandırmasına Etkisi	98
4.4.2. Meis Adası'nın Kıta Sahranlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırmasına Etkisi	100
4.5. Karaada ve Fener Adası'nın Egemenliğinin Yunanistan'da Olduğu Durumda Meis Adası'nın Doğu Akdeniz Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasındaki Olası Etkisi.....	106
4.5.1. Güney Çin Denizi Davası Kararları Doğrultusunda Karaada ve Fener Adası'nın Hukuki Durumu	106

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	109
-------------------------------	------------

KAYNAKÇA	114
-----------------------	------------

ÖZGEÇMİŞ.....	129
----------------------	------------

ÖZET

Uluslararası deniz hukuku, uluslararası hukukun en önemli dallarından biri olarak tanımlanabilir. Devletlerin kara topraklarını genişletmeleri günümüzde pek mümkün olmamasından devletler, yer altı kaynaklarına ulaşmak için denizler üzerinde geniş egemenlik iddialarında bulunmaktadırlar. Bu sebeple deniz alanlarının sınırlandırılması da uluslararası deniz hukuku içerisinde ayrıca bir önem kazanmıştır. Devletler, deniz alanlarından daha fazla yararlanmak için iddialarını üst düzeyde tutmuşlar ve bu durum karşılıklı kıyıları bulunan ve kıyıdaş devletler arasında sınırlandırma ihtilaflarına neden olmuştur. Uluslararası antlaşmalar, örf ve adet hukuku her ne kadar ortaya çıkan problemleri çözmek için kurallar ve prensipler belirlemiş olsa da uluslararası hukukun doğası gereği her sınırlandırma sorunu, bu kurallar ve prensipler çerçevesinde çözülememektedir. Bu noktada uluslararası mahkemeler, bu ihtilafların çözülmesinde büyük rol oynamakta güncel uluslararası hukuku, mevcut davalara uyarlayarak sınırlandırma ihtilaflarının çözümüne büyük katkı sağlamaktadır. Uluslararası hukukta geçmiş davalar sonraki davalarda emsal karar olarak kullanılamamasına rağmen örnek teşkil etmekte ve sınırlandırmalarda uygulanacak prensipleri belirlemektedir.

Bu çalışmanın amacı, uluslararası mahkeme kararları doğrultusunda Türkiye ve Yunanistan arasında Doğu Akdeniz’de yapılacak bir deniz alanları sınırlandırmasında Meis Adası’nın sınırlandırmaya etkisini belirlemektir. Bu doğrultuda, 1977-1978 Birleşik Krallık-Fransa Kıta Sahaneliği Davası, 1982 Tunus-Libya Kıta Sahaneliği Davası, 1985 Libya-Malta Kıta Sahaneliği Davası, 1999 Yemen-Eritre Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası, 2001 Katar-Bahreyn Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası ve 2012 Nikaragua-Kolombiya Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası kararlarında mahkemelerin kullandığı ilke ve kurallar belirlenerek bu davalarda sınırlandırmaya konu olan adalar ile benzerlik gösteren Meis Adası’nın sınırlandırmadaki olası etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Mahkeme kararları incelendiğinde Meis Adası’nın karasularına sahip olabileceği fakat kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olamayacağı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, uluslararası mahkemelerin genel tutumunun adalara karasuları verilmesi konusunda son derece olumlu olduğu fakat adalara kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge verilmesi konusunda olumsuz olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Deniz Alanlarının Sınırlandırılması, Uluslararası Mahkemeler, Meis Adası, Hakkaniyet İlkeleri

ABSTRACT

International maritime law can be identified as one of the most important branches of international law. Considering that it is unlikely for states to expand their soil today, states make claims of extensive sovereignty over the seas in order to reach underground resources. For this reason, the delimitation of maritime areas has also gained importance in international maritime law. States have kept their claims maximalist in order to benefit more from maritime areas, and this has led to delimitation conflicts between adjacent and apposite states. Although international agreements and customary law have determined rules and principles to solve the problems that arise, principles due to the nature of international law, not every limitation problem can be solved within the framework of these rules and principles. At this point, international courts play a major role in resolving these disputes and contribute greatly to the resolution of delimitation disputes by adapting current international law to existing cases. Although past cases in international law can not be used as precedents in subsequent cases, they set an example and determine the principles to be applied in limitations.

The aim of this study is to determine the possible effect of Meis Island on the delimitation between Turkey and Greece in the Eastern Mediterranean in accordance with international court decisions. Accordingly, by determining the rules and principles set by the courts in; the 1977-1978 United Kingdom-French Continental Shelf Case, 1982 Tunisia-Libya Continental Shelf Case, 1985 Libya-Malta Continental Shelf Case, 1999 Yemen-Eritrea Maritime Delimitation Case, 2001 Qatar-Bahrain Maritime, and Regional Disputes Case, and 2012 Nicaragua-Colombia Maritime Areas and Regional Disputes Case; the possible effect of Meis Island on delimitation, which is akin to the islands subject to delimitation in these cases, has been tried to be explained. When the court decisions are examined, it is affirmed that Meis Island may have territorial waters, but it cannot have a continental shelf and an exclusive economic zone. Moreover, it is revealed that the general attitude of the international courts is extremely positive in regard to granting territorial waters to islands, but negative when it comes to granting a continental shelf and exclusive economic zone to islands.

Keywords: Maritime Delimitation, International Courts, Meis Island, Equitable Principles

HARİTALAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Harita Adı	Sayfa Nr.
1	Birleşik Krallık-Fransa Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Haritası	55
2	Tunus-Libya Haritası.....	57
3	Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası Sınırlandırma Haritası.....	59
4	Libya-Malta Haritası.....	60
5	Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası Sınırlandırma Haritası.....	65
6	Eritre-Yemen Haritası	66
7	Eritre-Yemen Sınırlandırma Haritası	71
8	Katar-Bahreyn Davası Sınırlandırma Haritası	75
9	San Andres, Providencia ve Santa Catalina Adalarının Sınırlandırma Haritası.....	80
10	Nikaragua-Kolombiya Sınırlandırma Haritası	82
11	Meis Adası'nın Konumu	85
12	Yunanistan'ın İddialarına Göre Esas Hatlar.....	87
13	Yunanistan'ın İddialarına Göre Meis Adası'nın Oluşturduğu KS ve MEB.....	88
14	1932 Türkiye-İtalya Sözleşmesi Haritası	89
15	Yunanistan-Türkiye Orta Hat Çizgisi.....	104

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AOCDS	: France-United Kingdom: Arbitration On The Delimitation Of The Continental Shelf
BM	: Birleşmiş Milletler
BMDHS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
BMGK	: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
DHM	: Daimi Hakemlik Mahkemesi
DUAD	: Daimi Uluslararası Adalet Divanı
KK	: Karasuları Kanunu
KM	: Kilometre
KSBBS	: Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi
KSS	: Kıta Sahanelığı Sözleşmesi
MC	: Milletler Cemiyeti
MEB	: Münhasır Ekonomik Bölge
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı
UADD	: Uluslararası Adalet Divanı Dairesi
UADS	: Uluslararası Adalet Divanı Statüsü
UHK	: Uluslararası Hukuk Komisyonu
UHM	: Uluslararası Hakemlik Mahkemesi
VAHS	: Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi

GİRİŞ

Uluslararası deniz hukuku, uygulamada çok eski bir hukuk dalı olmasına rağmen düzenlenme ve kodifiye edilmesi açısından diğer uluslararası hukuk dallarına göre göreceli olarak yeni bir hukuk dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletler ortaya çıktıkları tarihten itibaren kara alanlarında olduğu gibi deniz alanlarında da egemenlik ve hak iddialarında bulunmuşlardır. Fakat karada kontrol göreceli olarak kolay olmasına rağmen deniz alanlarında teknolojinin yetersiz olması sebebiyle kontrol mümkün olmamıştır. 17. yüzyıla kadar birçok devletin denizler üzerindeki egemenliğini top atışı mesafesi olarak kabul etmesine rağmen farklı görüş ve uygulamaların mevcudiyeti sebebiyle geniş bir şekilde kabul edilmiş kurallar oluşturulamamıştır.

1945 yılına kadar devletlerin denizler üzerindeki yetkisinin olduğu yegâne bölge, karasuları olarak kabul edilmiş ve denizlerin serbestliği ilkesi kabul görmüştür. 1958 yılına kadar birçok devlet karasularının genişliği konusunda farklı görüşleri benimsemiş olmasına rağmen genel olarak karasuları genişliği 3 mil olarak uygulanmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte deniz alanlarındaki kaynakların kontrolünün mümkün olması ve bu alanları kontrol edecek araçların ortaya çıkmasıyla 1945 yılında Kıta Sahanlığı (KS) kavramı ortaya çıkmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Truman'ın, 1945 yılında yayınladığı bildirmede, ABD'nin kıyısının bulunduğu denizlerde 200 metreye kadar olan alanının ABD'nin KS'si olduğu ve bu bölgede bulunan kaynaklardan yararlanma hakkının ABD'de olduğunu belirtmiştir. Diğer ülkelerin de kıta sahanlıklarını ivedilikle ilan etmesi neticesinde kıta sahanlığı kavramı, örf ve adet hukuku olarak kabul görmüştür.

KS kavramının ortaya çıkması ve deniz alanlarındaki kaynakların son derece fazla olduğunun görülmesi neticesinde devletler, karasularını ve KS'lerini mümkün olduğu kadar geniş tutmaya çalışmış, bu durum da ihtilafların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tüm bunlar, uluslararası deniz hukukunun ve deniz alanlarının sınırlandırılmasının güncellenmesini ve kodifiye edilmesini zorunlu kılmıştır. Bu amaçla 1958 yılında Cenevre'de 86 ülkenin katılımıyla bir konferans düzenlenmiştir. Konferans neticesinde 4 farklı antlaşmadan oluşan Cenevre Sözleşmeleri ortaya çıkmıştır. Cenevre Sözleşmelerinde; bitişik bölge, balıkçılık bölgesi, açık deniz ve kıta sahanlığı detaylıca tanımlanmış ve sınırlandırma ilkeleri ortaya koyulmuştur. Fakat her devletin kendi çıkarları doğrultusunda farklı karasuları genişliği talebinde bulunması neticesinde karasularının genişliği, Cenevre Sözleşmeleri'nde kararlaştırılamamıştır.

Karasularının genişliğinin Cenevre Sözleşmeleri'nde belirlenememesi, kıta sahanlığının coğrafi bir kavram olması sebebiyle birçok devletin bu alandan yeterince yararlanamaması ve 1970'li yıllarda MEB kavramının doğmasıyla beraber uluslararası deniz hukukunun güncellenmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu amaçla 1982 yılında Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı toplanmıştır. 160 ülkenin katıldığı bu konferansın sonucunda Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ortaya çıkmıştır. Sözleşmede, Cenevre'de belirlenemeyen karasularının genişliği 12 mil olarak belirlenmiş ve MEB kavramı düzenlenmiştir. Ayrıca birçok örf ve adet hukuku kuralı sözleşmeye dâhil edilmiştir. Sözleşme, deniz alanlarının sınırlandırılması ile ilgili de birçok düzenleme yapmıştır. Sözleşmede, deniz alanlarının sınırlandırılmasının UADS 38. madde çerçevesinde; uluslararası antlaşmalar, örf ve adet hukuku, hukukun genel ilkeleri, öğreti ve yargı kararları ile yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca sözleşme, sınırlandırmaların hakkaniyetli bir biçimde yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Hukukun genel ilkeleri arasında yer alan hakkaniyet kavramı, deniz alanlarının sınırlandırılmasında özel bir öneme sahiptir. Sözleşme, her ne kadar sınırlandırmada uygulanacak hukuk kurallarını ortaya koysa da bu kurallar her bir davanın kendine münhasır olması sebebiyle haksız sınırlandırmalara yol açmaktadır. Bu durumun önüne geçmek için sözleşme, KS ve Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) sınırlandırılmasında hakkaniyetli olunması gerektiğini belirtmiştir.

Uluslararası hukukta hakkaniyet kavramı, bir ilke olarak ilk kez 1937 yılında kullanılmış olsa da bir mahkeme tarafından normatif olarak ilk kez 1968 yılında Uluslararası Adalet Divanı (UAD) tarafından Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda kullanılmıştır. Mahkeme kararını verirken hakkaniyetin sadece soyut bir adalet kavramı olmaktan ziyade, hakkaniyet ilkelerinin bir hukuk kuralı olarak uygulanmasının gerekliliğine vurgu yapmıştır. Divan, yapılacak sınırlandırmanın "ilgili tüm koşullar dikkate alınarak hakkaniyet ilkeleri doğrultusunda yapılması gerektiğini" ve söz konusu bölgeye, özel ilgili koşulların dikkate alınmaması durumunda yapılacak herhangi bir sınırlamanın hakkaniyetli bir çözüme ulaşmasının neredeyse imkânsız olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda, hakkaniyet ilkeleri ve ilgili koşulları ayrı ayrı değerlendirmekten ziyade ilgili koşulların, dikkate alınmasının hakkaniyetin bir gereği olduğu belirtilmiştir.

İlgili koşullar davadan davaya değişiklik göstermesine rağmen mahkemeler genel olarak kıyı şekillerini, orantılılığı, doğal uzantı/kesmemeyi, jeoloji ve jeomorfolojiyi, sosyo-ekonomiyi, tarafların uygulamalarını ve adaları ilgili koşul olarak değerlendirmeye almaktadır. Bu faktörler dikkate alınmadan yapılacak bir sınırlandırmanın da hakkaniyetli olmasının mümkün olmadığını belirtmektedir.

Adalar, ilgili birer koşul olarak sınırlandırmalarda ayrı bir öneme sahiptir. BMDHS sınırlandırma konusunda adalar ve kıyı devletleri arasında bir ayrım yapmamaktadır. Sözleşmeye

göre bir ada, med-cezir sırasında su yüzeyinde kalıyorsa karasularına; karasularına ek olarak insan yaşamını destekliyor ve kendine özgü ekonomisi bulunuyorsa KS ve MEB'e sahiptir. Ada devletleri ile ilgili sınırlandırmalar çok fazla sorun teşkil etmese de kıyı devletinin egemenliğinde olan ada parçaları, sınırlandırmalarda büyük sorunlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla adalar, her ne kadar Cenevre Sözleşmeleri ve BMDHS'de kıyı devleti ile eşit deniz yetki alanı üretme hakkına sahip olsa da mahkemeler tarafından ilgili bir koşul olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ve üretecekleri deniz yetki alanları ayrıca belirlenmektedir. Küçük ada parçalarının bile oluşturacağı deniz yetki alanı sınırlandırılacak alanda büyük etkilere sebep olabileceğinden, doğrudan kıyı devleti gibi ele alınması durumunda sınırlandırmalarda hakkaniyetten bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Literatür incelendiğinde, Türkiye ve Yunanistan arasında Doğu Akdeniz'de yapılacak olası bir deniz alanları sınırlandırmasını ele alan ulusal ve uluslararası çalışmalar mevcut olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların bazıları, sınırlandırmayı politik açıdan ele almış ve hukuki yönlerini belirtmemiştir (Yüksel ve Baran, 2020; Gedikli ve Deniz, 2015; Arıdemir ve Allı, 2019; Yılmaz, 2020). Bir kısmı Doğu Akdeniz'de yapılacak sınırlandırmayı bir bütün olarak ele alıp tüm ülkelerin deniz yetki alanlarını sınırlandırmıştır (Yaycı, 2012). Çalışmalardan bazıları, sınırlandırılacak alanları yalnızca MEB ve KS olarak ele alıp karasularını, çalışmalarına dâhil etmemiş (Sali, 2022, Schaller, 2022) veya sınırlandırmayı tamamen enerji güvenliği ve kriz yönetimi bağlamında ele almıştır (Yüksel ve Baran, 2015; Arıdemir ve Allı, 2019; Peker vd., 2019, İzol, 2022). Ayrıca Doğu Akdeniz'de yapılacak sınırlandırmada doğrudan Meis Adası'nı ele alan çalışmalar mevcut olmakla beraber bu çalışmalar, uluslararası mahkeme kararlarını incelemekten ziyade güncel uluslararası hukuk kurallarını değerlendirmiştir (Sali, 2022; Schaller, 2022; Yüksel ve Baran, 2015, Demir, 2020).

Bu çalışmada Doğu Akdeniz'deki sınırlandırmada Meis Adası doğrudan ele alınmış; karasuları, KS ve MEB sınırlandırmaları ayrı ayrı yapılmıştır. Ayrıca ülkelerin politik ve siyasi çıkarları değerlendirmeye alınmayarak uluslararası hukuk ve uluslararası mahkemelerin benzer davalarda verdiği kararlar incelenmiştir. Bu kapsamda çalışma, özgün değerini ortaya koymakta ve literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmada, uluslararası mahkeme kararlarının yorumlanmasında, hukuki metinleri salt hukuk çerçevesinde yorumlayan adli yaklaşım (Judicial Approach) yöntemi kullanılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, uluslararası mahkeme kararları doğrultusunda Türkiye ve Yunanistan arasında Doğu Akdeniz'de yapılacak bir deniz alanları sınırlandırmasında Meis Adası'nın sınırlandırmaya etkisini belirlemektir. Her ne kadar uluslararası hukukta, mahkemelerin önceki mahkeme kararlarını uygulama zorunluluğu bulunmasa da mahkemelerin makul istikrar ve hukuki güvenlik ilkesi çerçevesinde benzer kararlar verdiği gözlemlenmektedir. Bunun aksi bir durum devletleri uluslararası mahkemelerden uzaklaştıracak ve uluslararası hukuka olan güveni zedeleyecektir. Bu sebeple, uluslararası mahkemelerin benzer davalarda vermiş olduğu kararlar ekseninde, Meis Adası'nın Doğu Akdeniz'de yapılacak olası bir sınırlandırmada yaratacağı etki

açıklanmaya çalışılacaktır. Ayrıca, literatürde Meis Adası'nın sınırlandırmaya etkisi ile ilgili çalışmalarda karasuları tartışmaları yetersiz kalmaktadır. Bu çalışma, karasuları sınırlandırmasını da detaylı şekilde incelemektedir. Bunun yanı sıra, Meis Adası ve adanın etrafında bulunan Karaada ve Fener Adası'nın hukuki durumu ve aidiyeti de sınırlandırmaya etkisi açısından incelemeye alınmıştır.

Çalışmanın araştırma soruları; "Uluslararası mahkemeler tarafından verilen kararlar daha sonra ortaya çıkan uyuşmazlıkları çözmek için bir araç olarak kullanılabilir mi?", "Doğu Akdeniz'de yapılacak olası bir deniz yetki alanları sınırlandırmasında Meis Adası'nın etkisi nedir?" şeklinde belirlenmiştir. Oluşturulan hipotez; deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasındaki uyuşmazlıklar, benzer şartları içeren uluslararası mahkeme kararlarının mevcudiyeti durumunda bu kararlar çerçevesinde çözümlenebilir" şeklinde kurgulanmıştır.

Çalışma temelinde kullanılan veriler; DHM, UAD, DUAD ve UHM gibi uluslararası mahkemelerin deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hususunda vermiş olduğu kararlar üzerinden derlenmiştir. Bu mahkemelerin vermiş olduğu kararlar üzerinden alınan bilgiler 1. ve 2. bölümde konunun teorik ve hukuki boyutunu açıklama amacıyla kullanılırken, 3. ve 4. bölümde deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında uygulamalı olarak kullanılmıştır.

Bu doğrultuda, tezin bölümleri şu şekilde oluşturulmuştur: Birinci bölümde; deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında uygulanması gereken hukuk kurallarını içeren UADS 38. maddesinde belirtilen uluslararası anlaşmalar, örf ve adet hukuku, hukukun genel ilkeleri, öğreti ve yargı kararları açıklanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise hukukun genel ilkeleri arasında yer alan hakkaniyet kavramı incelenmiştir. Hakkaniyet kavramının ortaya çıkışı, fonksiyonları ve hakkaniyet ilkeleri açıklanmaya çalışılmıştır. Hakkaniyet ilkeleri ile son derece ilintili olan ilgili koşulların ne olduğu, sınırlandırma davalarında mahkemeler tarafından hangi ilgili koşulların kullanıldığı ve sınırlandırmaya olan etkileri de irdelenmiştir.

Üçüncü bölümde, Türkiye ve Yunanistan arasında Doğu Akdeniz'de gerçekleşecek olası bir sınırlandırmada Meis Adası'nın yaratacağı etkiyi belirlemek için uluslararası mahkemelerin benzer sınırlandırma davaları olan 1977-1978 Birleşik Krallık-Fransa Kıta Sahaneliği Davası, 1982 Tunus-Libya Kıta Sahaneliği Davası, 1985 Libya-Malta Kıta Sahaneliği Davası, 1999 Yemen-Eritre Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası, 2001 Katar-Bahreyn Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası ve 2012 Nikaragua-Kolombiya Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası incelenmiştir.

Son olarak dördüncü bölümde, uluslararası mahkemelerin vermiş olduğu kararlar doğrultusunda Meis Adası'nın oluşturacağı deniz yetki alanları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu

doğrultuda, Meis Adası'nın oluşturabileceği deniz yetki alanlarını etkileyebilecek olan Karaada ve Fener Adası'nın aidiyeti ve hukuki durumu da incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINA DAİR ULUSLARARASI HUKUKUNUN KAYNAKLARI

Günümüzde uluslararası deniz hukuku devletler açısından çok büyük önem arz etmesine rağmen uluslararası deniz hukuku diğer uluslararası hukuk dallarının gerisinde kalmaktadır. Denizlerin, ticari ve askeri amaçlarla kullanılmaya başlamasıyla denizleri kimin kullanacağı ve kimin kontrol edeceği hakkında politikacılar, tüccarlar ve bilim insanları kendi aralarında itilafa düşmüşlerdir. Denizlerin serbestliği ilkesi, yüzyıllar boyunca farklı yorumlara tabii olmuştur. Devletlerin denizler üzerindeki egemenliği, ilk başlarda kıyı devletinin top atış menzili yani kontrol altında tutabildiği alan kadar öngörülmüştür. Ancak 17. yüzyılda Portekiz’de, kıyısı olduğu devasa deniz alanlarının kendi egemenliği altında olduğu iddialarının baş göstermesi neticesinde Grotius, Portekiz’deki bu iddialara karşılık, denizlerin herkese açık olduğunu ve kimsenin egemenliğinde olmadığı görüşünü ortaya atmıştır (Churchill ve Lowe, 1999: 3-4). 19. yüzyıla gelindiğinde denizlerin serbestliği ilkesi, açık denizler için hâkim görüş haline gelmiş olsa da tüm deniz alanlarını karakterize etmek mümkün olmamıştır (Shaw, 2015: 402).

20. yüzyılın başlarında deniz yataklarındaki rezervlerin keşfi ve bu rezervlerin çıkarılması için gerekli teknolojinin geliştirilmesiyle beraber devletler hem karasularını hem de kıta sahanlıklarını mümkün olduğunca artırma eğilimine girmişlerdir. Özellikle, 1945 yılında ABD tarafından Truman Doktrini (*Truman Proclamation*) ile ortaya atılan MEB kavramı birçok devlet tarafından ivedilikle kabul edilmiş (Laylin, 1976: 674) ve bu devletler de kendilerine ait MEB’leri ilan etmeye başlamışlardır. Her devletin kendi MEB’ini olabildiğince geniş ilan etmesi neticesinde karşılıklı ve yandaş kıyısı olan devletler arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda uyuşmazlıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu uyuşmazlıkların ortaya çıkması, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına dair hukukun gelişimini hızlandırmıştır.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, bir devletin hukuki hakkının bulunduğu deniz alanının üzerinde başka bir devletin de hukuki hakkının bulunması durumunda, belirtilen alanı söz konusu devletler arasında bölüştürme süreci olarak tanımlanabilir (Tanaka, 2019: 237). Dolayısıyla sınırlandırma kavramı, birden çok devletin bir deniz alanı üzerinde hak iddia etmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan sınırlandırma, sınırlama kavramı ile karıştırılmamalıdır. Sınırlama, devletlerin kendi deniz yetki alanları üzerinde başka bir devletin hak ilan etmemesi durumunda gerçekleştirilen tek taraflı işlemdir. Sınırlandırma ise iki veya daha fazla devletin hak ilan ettiği deniz alanlarının bu devletler arasında bölüştürülmesidir (Dundua, 2007: 426-427).

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ile uluslararası hukuk, bu alandaki zorluklar ve beklentilerle orantılı olarak hızla gelişmeye başlamıştır. Buna rağmen, karşılıklı ve kıyıdaş devletler arasında deniz alanlarının sınırlandırılması, istikrarlı ve uzun süreli ilişkiler sağlaması açısından büyük önem taşısa da dünyadaki birçok deniz yetki alanı sınırlandırılmamıştır. Dünya üzerinde yaklaşık 420 deniz yetki alanı mevcut olmasına rağmen 1990 yılı itibariyle yalnızca 200 deniz yetki alanı sınırlandırılması yapılmıştır (Ndiaye, 2016: 493-494).

Uluslararası hukuk kuralları her bir deniz yetki alanı sınırlandırması antlaşmasında uygulanacak kuralları koymaktan ziyade antlaşmalara uygulanacak genel prensipleri belirtmektedir. Kıyıdaş ve karşılıklı devletlerin deniz yetki alanlarının çakıştığı alanlarda uluslararası deniz hukuku kuralları her zaman açıkça bir çözüm bulamamaktadır. Böyle durumlarda deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ilkeleri önemli bir rol oynamaktadır (Tanaka, 2006: 2).

Uluslararası deniz hukuku, uluslararası hukukun bir alt dalı olduğu için uluslararası hukukun kaynaklarına tabidir. Günümüzde geçerli olan uluslararası hukuk kuralları 1920 yılında Daimi Uluslararası Adalet Divanı Statüsü (DUADS) 38. madde kapsamında belirlenmiştir. Bu kurallar, daha sonra UAD tarafından 1946 yılında tekrar kabul edilmiştir. Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün (UADS) 38. maddesi uyarınca uluslararası hukukun kaynakları uluslararası antlaşmalar, örf ve adet hukuku, hukukun genel ilkeleri, yargı kararları ve öğretiler olarak belirtilmiştir. Bu kuralların yanı sıra 38. maddenin 2. bendinde “Tarafların uygun görmesi durumunda Divan, davayı hak ve nispet (*ex aequo et bono*) çerçevesinde çözümleyebilir” ifadesi yer almaktadır.

1.1. Örf ve Adet Hukuku

Her ilkel toplulukta zaman içinde belirli davranış kuralları ortaya çıkar ve bu kurallar neyin meşru olup neyin meşru olmadığını belirler. Bu kurallar, topluluk içerisinde kendiliğinden gelişir ve toplum baskısı ile devam ettirilir. Oluşan bu kurallar, uzun bir süre yazıya dökülmez veya kanunlaştırılmaz fakat kültürel veya tarihsel miras olarak addedilip korunurlar. Bu kurallara “örf ve adet hukuku” adı verilmektedir. Toplulukların gelişmesi ve kapsamlı bir hukuk sistemine sahip olmasıyla beraber örf ve adet hukuku, ulusal hukuk sistemi içerisinde önemini kaybetmiştir. Fakat örf ve adet hukuku, uluslararası hukukta merkezi bir yasama organı olmamasından ve uluslararası hukukun doğasından ötürü etkili bir hukuk kaynağı olmaya devam etmektedir (Shaw, 2015: 51-52).

Klasik anlamda uluslararası örf ve adet hukuku, hukuk olarak kabul edilen devlet uygulamaları olarak adlandırılabilir. DUADS 38(2). ve UADS 38(1). maddeleri de örf ve adet hukukunu, hukuk olarak kabul edilmiş genel bir uygulamanın kanıtı olarak uluslararası yapılageliş kuralları şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak bir uygulamanın örf ve adet hukuku oluşturması için iki faktör olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar: devletlerin uygulamaları (*materyal unsur*) ve bu uygulamaların hukuki bir zorunluluk olduğu yönünde bir inancın bulunmasıdır (*psikolojik unsur*,

opinio juris sive necessitatis). Devletlerin uygulamalarının örf ve adet hukuku oluşturup oluşturmadığı, bu uygulamaların bahsi geçen iki unsur ile iki faktörlü teste¹ tabi tutulmasıyla belirlenir (Thirlway, 2003: 124; Mik, 2018: 131; Hakimi, 2020: 1498)

UAD da örf ve adet hukuku konusunda iki faktörlü testi kabul etmektedir. Bunun en açık örneğini 1985 yılında Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davasında göstermiştir (Mik, 2018: 131). Dava sürecinde UAD, örf ve adet hukukunun varlığı için esas olarak devletlerin uygulamalarına ve psikolojik element olup olmadığına bakılması gerektiğini söylemiştir (UAD, Libya v Malta, 21.03.1985, 513/68). İki faktörlü test ayrıca Birleşmiş Milletler Uluslararası Hukuk Komisyonu² (UHK) tarafından 2016 yılında yapılan “uluslararası örf ve adet hukukunun belirlenmesi” adlı çalışmada da kabul edilmiştir. Komisyon taslak metninde örf ve adet hukukunun varlığını belirlemek için devletlerin hukuki olarak kabul ettikleri genel uygulamaların varlığının belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir (UHK, 12.08.2016, 70/36).

1.1.1. Psikolojik Unsur

Devletlerin benzer uygulamaları sürekli olarak tekrar etmesi, bu uygulamaların örf ve adet hukuku oluşturması için yeterli olmamaktadır. Bir uygulamanın örf ve adet hukuku oluşturması için vazgeçilmez unsur, bu uygulamanın hukuki bir zorunluluk hissedilerek yapılmış olmasıdır. Devletlerin siyasi, dini ve ahlâkî sebeplerle gerçekleştirdiği uygulamalar örf ve adet hukuku oluşturamazlar. UAD, hukuki zorunluluk hissini gerekliliğinin en açık örneklerinden birini 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası’nda, tarafların gerçekleştirdikleri eylemlerin hukuki bir zorunluluk hissiyle ortaya çıktığı yönünde bir bulgu bulunmadığından ötürü bir örf ve adet hukuku kuralı olarak ele alınamayacağı şeklinde vermiştir (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 44). UAD, ayrıca Sığınmacı Davası’nda, elçiliklerin sığınma hakkı tanınması ve sığınma hakkı tanıyan elçiliğin bulunduğu ülkenin sığınmacılara güvenli geçiş hakkı tanıdığına dair tutarlı bir uygulama ve hukuksal yükümlülük bulunmadığından dolayı bölgesel bir örf ve adet kuralının oluşturmadığını belirtmiştir (UAD, Kolombiya v Peru, 20.11.1950, 50/7: 277).

UAD, hukuki zorunluluk hissini örf ve adet hukuku oluşturması noktasında zaruri olarak nitelendirmesine rağmen bu hissini tam olarak ne şekilde ortaya çıktığını veya nasıl kanıtlanması gerektiğine dair bir tanım yapmamıştır. UAD, çoğu davada hukuki zorunluluk hissini uygulamanın genel olmasından çıkarırken bazı davalarda bu hissiyatın kanıtlanması gerektiğine vurgu yapmaktadır (Hillier, 1998: 74; Bradley, 2014: 3). Örneğin; Bozkurt – Lotus Davası’nda Fransa, açık

¹ İki faktörlü test, bir uygulamanın örf ve adet hukuku oluşturup oluşturmayacağını belirlemek için uygulamanın önce materyal unsur bakımından sonra da psikolojik unsur bakımından incelenmesidir.

² Uluslararası Hukuk Komisyonu, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1947’de, Birleşmiş Milletler Şartı’nın 13 (1) (a) maddesi uyarınca “uluslararası hukukun ilerici gelişimi ve kanunlaştırılması çalışmaları başlatmak ve teşvik etmek amacıyla tavsiyelerde bulunmak” üzere Genel Kurulun görevini üstlenmek üzere kurulmuştur” (International Law Commission, 2023, <https://legal.un.org/ilc/>).

denizlerde gerçekleşen suçlarda yargılama hakkının yalnızca suçu işleyen geminin bayrağının ait olduğu ülkede bulunduğu örf ve adet hukuku olduğunu ileri sürmüştür. DUAD³ ise verdiği kararda, suça maruz kalan geminin bayrak devletinin yargılama yetkisini kullanmaması, bu yetkiyi kullanamayacağı anlamına gelmediğini belirtmiştir. UAD, devletlerin uygulamalarının tek başlarına örf ve adet hukuku kuralı oluşturmakta yeterli olmadığı açıklamasını yapmıştır (DUAD, Türkiye v Fransa, 07.09.1927, 10/9: 7).

1.1.2. Materyal Unsur

Yukarıda bahsedildiği gibi bir uygulamanın örf ve adet hukuku kuralı olarak kabul edilmesi için “opinio juris” yani hukuki bir zorunluluk hissi aranmaktadır. Fakat bu durum, hukuki zorunluluk hissiyle yapılan her uygulamanın örf ve adet kuralı haline geleceği anlamı taşımamaktadır. Bir uygulamanın örf ve adet kuralı sayılabilmesi için belirli materyal unsurlara sahip olması gerekmektedir. Bunlar; uygulamanın ne kadar süredir devam ettiği ve uygulamanın genelliğidir.

1.1.2.1. Uygulamanın Süresi

Bir uygulamanın örf ve adet hukuku kuralı oluşturabilmesi için ne kadar süredir uygulandığı ile ilgili bir kısıt yoktur. Örf ve adet hukuku oluşması için gereken sürenin uzunluğuna, iddia edilen kuralla ilgili diğer faktörlere bakılarak karar verilir. Uygulamanın süresinin nispeten önemsiz olduğu, UAD tarafından Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası’nda (Danimarka, Hollanda v. Almanya) belirtilmiştir (Hillier, 1998: 74; Akehurst, 1976a: 15). Davanın taraflarından Danimarka ve Hollanda 1958 Cenevre Sözleşmeleri öncesinde KS’nin eşit-uzaklık⁴ yöntemine göre yapılmasını gerektiren bir örf ve adet hukuku olmadığını kabul etmiştir. Ancak ilgili devletler, Cenevre Sözleşmesi ile eşit-uzaklık yönteminin yeterli bir süre uygulamada kaldığını, aradan geçen on bir yılın bir örf ve adet hukuku kuralı oluşması için süre şartını sağladığını iddia etmişlerdir. UAD, kararında, bir uygulamanın örf ve adet hukuku kuralı oluşturması için kısa bir sürenin de yeterli olabileceğini kabul etmiştir fakat bu süre içerisinde bu uygulamadan etkilenen devletin veya devletlerin de bu davranışı uygulaması gerektiğini belirtmiştir. Almanya’nın geçen on bir yıl içinde eşit-uzaklık yöntemini uyguladığına dair bir kanıt bulunmamaktadır ve sürenin tek başına örf ve adet hukuku kuralı oluşturamayacağını belirtmiştir (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 43).

³ Milletler Cemiyeti Sözleşmesiyle 1922 yılında La Hey’de kurulan Daimi Uluslararası Adalet Divanı Uluslararası Adalet Divanı’nın selefidir. Genel yargı yetkisine sahip ilk kalıcı uluslararası mahkeme olan DUAD’ın çalışmaları, uluslararası hukukun bir dizi yönünün açıklığa kavuşturulmasını mümkün kılmış ve gelişmesine katkıda bulunmuştur. 1922 ve 1940 yılları arasında devletler arasındaki 29 davayı çözümlendirmiş ve 27 tavsiye görüşünde bulunmuştur. Milletler Cemiyetinin dağılması ve Birleşmiş Milletlerin kurulmasıyla 1946 yılında kapatılmış ve yerini Uluslararası Adalet Divanına bırakmıştır (Permanent Court of International Justice, t.y., <https://www.icj-cij.org/pcij>).

⁴ “Eşit uzaklık” yöntemi, deniz sınırının iki ülkenin ilgili kıyılarından (esas hatlarından) eşit uzaklıkları tespit eden en yakın noktaların birleştirilmesiyle ortaya çıkan hattı ifade etmektedir.

Örf ve adet hukuku kurallarının oluşması için uygulamaların belli bir süre boyunca devam etmesi gerektiği bilinmektedir. Ancak uygulamanın süresinin çok fazla önem arz etmediği, UAD tarafından Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davası'nda kabul edilmiştir. Bunun sonucunda süre faktörünün arz ettiği önem ortadan kalkmış ve "ani örf adet hukuku" oluşmasının önü açılmıştır. Ani örf ve adet hukukunun en çok bilinen örneği, 1945 Truman Doktrini'dir. Teknolojinin gelişmesiyle beraber daha önceden işlenemeyen deniz altı kaynaklarının artık işlenmeye başlamasıyla beraber 1945 yılında Truman tarafından ABD'nin KS'si içerisinde kalan kaynakların ABD'ye ait olduğunu ilan etmiştir. Diğer devletler de bu ilanın ardından kendi KS'sinde kalan kaynakların kendilerine ait olduğunu ilan etmişlerdir (Bradley, 2014: 19).

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, bir uluslararası örf ve adet hukuku kuralının oluşması için gereken sürenin uzunluğu diğer faktörlere bağlı olacaktır. Örneğin; kural, hakkında daha önce mevcut kuralları olmayan bir konuyla ilgileniyorsa gerekli uygulama süresi, mevcut olan bir kuralı değiştirmeye çalışandan daha az olacaktır (Hillier, 1998: 75).

1.1.2.2. Uygulamanın Genelliği

Örf ve adet hukuku kurallarının oluşabilmesi için bahsi geçen uygulamaların genel olması gerekmektedir. UAD, Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davası'nı incelerken devlet uygulamalarının genel olması ve kapsamlı olması gerektiğini vurgulamıştır. Burada bahsi geçen "genel" kelimesi yaygın ve alışlagelmiş olmayı ifade etmekle birlikte evrensel bir uygulamayı belirtmez. Ayrıca, siyasi ve ekonomik güce sahip olan gelişmiş devletlerin de bu uygulamalara katılmaları veya en azından sessiz kalmaları gerekmektedir (Hillier, 1998: 73).

UAD, 1950 yılında Sığınmacı Davası'nı incelerken bir uygulamanın genel kabul edilebilmesi için gereken temel kuralları ortaya koymuştur. UAD kararında, bir örf ve adet kuralı oluşması için bahsi geçen devletler tarafından sürekli ve tutarlı bir uygulamanın var olması gerektiğini belirtmiştir (UAD, Kolombiya v Peru, 20.11.1950, 50/7: 276). Bahsi geçen dava, bir Peru vatandaşı olan ve ülkede kırmızı bültenle aranan Victor Raul'a, Kolombiya'nın sığınmacı statüsü verip veremeyeceği ile ilgilidir. Victor Raul'a, Peru'daki başarısız darbe girişiminin ardından Kolombiya'nın, Peru'nun Lima şehrindeki elçiliği tarafından sığınma hakkı tanınmıştır. Fakat Peru, Victor Raul'un ülkeden çıkışına izin vermemiştir. Bunun üzerine Kolombiya olayı UAD'ye taşımış ve Raul'un suçunun Peru'nun iddia ettiği gibi cezai olmadığını ve politik olduğunu dolayısıyla Raul'a güvenli geçiş hakkının tanınması gerektiğini belirtmiştir. UAD, kararında politik suçlulara güvenli geçiş hakkının sadece Latin Amerika ülkelerinde verildiğini dolayısıyla bu eylemin en fazla bölgesel örf ve adet hukuku olabileceğini, örf ve adet hukuku olarak kabul edilmesi için daha yaygın bir uygulamanın olması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca, UAD, davayı incelerken sığınma konusunda bahsi geçen iki devletinde uygulamalarında süreklilik ve tutarlılık bulunmadığından ötürü bölgesel örf ve adet hukuku da oluşturamayacağını belirtmiştir (UAD, Kolombiya v Peru, 20.11.1950, 50/7: 272).

Bazı durumlarda devletlerin süreklilik arz etmeyen uygulamaları da örf ve adet hukuku oluşturabilir (Akehurst, 1976a: 12). Bu tür durumlarda devletler genellikle yasama yetkilerini kullanarak hukuksal bir işlem gerçekleştirirler. Bozkurt-Lotus Davası bu tür örf ve adet hukuku oluşumuna verilecek en iyi örneklerden birisidir (Pazarcı, 2011: 109-110). 1926 yılında açık denizde Fransız Lotus ve Türk Bozkurt gemilerinin çarpışması neticesinde Türkiye limanına gelen Fransız gemisi kaptanı, Türkiye tarafından tutuklanmış ve yargılanmıştır. Fransa açık denizlerde işlenen suçlarda yalnızca bayrak devletinin yetkisi olduğunu belirterek Türkiye'nin yargılama yetkisi olmadığını ve kaptanın Fransa'ya iade edilmesi gerektiğini belirtmiştir. DUAD, verdiği kararda, suçtan etkilenen tarafın Türkiye olması dolayısıyla, Türkiye'nin yargılama hakkının olduğunu belirtmiştir (DUAD, Türkiye v Fransa, 07.09.1927, 10/9). Bu dava literatüre Lotus Prensibi olarak girmiş ve 1958 Cenevre Açık Deniz Sözleşmesi'ne kadar örf ve adet hukuku olarak kabul görmüştür (Handeyside, 2007: 74-78).

Uluslararası hukuk, diğer hukuk türlerinden farklı olarak süjelerinin iradesi dahilinde bağlayıcıdır. Yani devletlerin, bir hukuk kuralının kendileri nezdinde bağlayıcı olması için bu kurala rıza göstermeleri gerekmektedir. Bu rıza açıkça gösterilmek zorunda değildir, sessiz kalmak uluslararası hukukta rıza göstermek anlamına gelmektedir (Besson, 2016: 291). Bu kural örf ve adet hukuku için de geçerlidir. Belirli bir örf ve adet kuralının belirli bir devlet nezdinde bağlayıcı olması için o devletin rızası şarttır. Devletlerin örf ve adet hukuku kurallarına rıza göstermemesi bu kurallara itiraz etmesi şeklinde olmaktadır. Yeni oluşmuş bir örf ve adet kuralına kesin ve kati şekilde itiraz eden devlet o kurala uymaya mecbur değildir (Lepard, 2011: 234; Bradley, 2014: 27-28). Uluslararası hukukta buna daimi itirazcı (*Persistent Objector*) adı verilir. Bir kurala daimi itirazcı olmak için iki şart aranır. İlki, söz konusu örf ve adet kuralı ortaya çıktığı andan itibaren sürekli olarak itiraz etmek, ikincisi ise itirazında tutarlı olmaktır (Hillier, 1998: 74). Fakat daimi itirazcı olunarak dâhi bağlayıcılığın kaçınılmayacak bazı örf ve adet kuralları vardır. Bu kurallara buyruk kurallar (*Jus Cogens*) adı verilmektedir (Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi [VAHS], 1969: madde 53). Buyruk kurallar işkence yasağı, korsanlık ve savaş suçları yasağı gibi mutlak insan haklarını koruyan kurallardır. Bütün devletler bu kurallara uymak zorundadırlar, bu kurallara aykırı bir örf ve adet hukuku oluşamaz ve antlaşma yapılamaz (VAHS, 1969: madde 64, Besson, 2016: 310).

Uluslararası örf ve adet hukuku kurallarının oluşması için materyal ve psikolojik unsurların gerekli olduğu UAD tarafından birçok davada açıklanmıştır. Fakat bu açıklamalar, son derece muğlak ve değişkendir. Bu tutarsızlıklarından dolayı örf ve adet hukukunun meşruiyeti eleştirilere maruz kalmıştır. Korfu Kanalı Davası bu belirsizliğin açık bir örneğidir. Bazı İngiliz Savaş gemileri 1946 yılında Korfu Boğazı'nın Arnavutluk sınırları içerisinde kalan bölgesinden geçiş yaparken patlayan mayınlar yüzünden hasar almıştır. Kaza sonrasında İngiltere, konuyu UAD'ye taşımıştır. UAD verdiği kararda barış zamanında boğazlardan savaş gemilerinin zararsız geçiş hakkı olduğunu ve bunun bir örf ve adet kuralı olduğunu açıklamıştır (UAD, Birleşik Krallık – Kuzey İrlanda v

Arnavutluk, 15.12.1949, 28/1: 28). UAD, bu iddiası için herhangi bir devlet uygulaması veya hukuki zorunluluk hissi olduğuna dair hiçbir delil sunmamıştır. Dahası, o yıllarda, savaş gemilerinin kanallardan serbest geçişi ile ilgili ne genel bir uygulama ne de bir örf ve adet hukuku oluşturmasını gerektirecek durum bulunmamaktaydı (Talmon, 2015: 434-435). UAD, örf ve adet hukukunun genel olarak belirsiz olmasından dolayı bu kuralları, kendi görüşü doğrultusunda şekillendirebilmektedir.

Örf ve adet hukukunun bir diğer eksikliği ise süjeleri arasında bazı durumlarda eşitsizliklerin oluşabilmesidir. Daimi itirazcı kuralı, bu duruma verilebilecek en iyi örnektir. Daimi itirazcı olmanın iki şartından ilki, bir örf ve adet kuralı olduğu andan itibaren kurala itiraz etmeyi gerektirmektedir. Fakat bu kural uygulanmaya başladıktan sonra ortaya çıkan devletler, bu şartı sağlaması mümkün olamayacağı için bu kurallara daimi itirazcı olamayacaklardır.

Uluslararası örf ve adet hukuku, deniz alanlarının sınırlaması hususunda da önem arz etmektedir. İlk bakıldığında eşit-uzaklık kuralının tüm deniz alanlarının sınırlandırılmasında genel bir örf ve adet kuralı şeklinde gözükmesine rağmen, yalnızca 1958 Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi (KSBBS) 12(1). maddesi ve 1982 BMHDS 15. maddesi deniz alanlarının sınırlandırılmasında örf ve adet hukuku olarak kabul edilmiştir (Roach, 2014: 242). KSBBS 12(1). maddesi ve BMDHS 15. maddesi karasularının sınırlandırılması ile ilgili hususları içermektedir. Dolayısıyla eşit-uzaklık yöntemi, sadece karasularının sınırlandırılmasında örf ve adet hukuku kuralı olarak kabul edilmektedir. Bitişik bölgelerin sınırlandırılmasıyla ilgili olarak KSBBS 24. maddesinin ilk iki bendinin örf ve adet kuralı oluşturduğu kabul edilmesine rağmen 3. bendi olan sınırlandırma ilkesinin eşit-uzaklık yöntemiyle yapılmasının örf ve adet kuralı oluşturup oluşturmadığıyla ilgili bir bilgi bulunmamaktadır (Roach, 2014: 243). KS'nin sınırlandırılması konusunda da UAD, Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası'nda hakkaniyet ilkelerinin örf ve adet hukuku oluşturduğunu, eşit-uzaklık yönteminin ise yalnızca genel bir yöntem olduğunu belirtmiştir (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 9). KS ve MEB sınırlandırılması hususunda BMDHS 74. madde ve 83. madde örf ve adet hukuku oluşturmaktadır fakat bu maddeler sınırlandırmada uygulanacak yöntemi belirlemekten ziyade sınırlandırmanın hakkaniyet ilkeleri ve uluslararası hukukun kaynaklarına uygun yapılması gerektiğini söylemektedir. Günümüzde çözüm bekleyen deniz sınırlandırma problemlerinin birçoğu MEB ve KS ile ilgilidir ve açıkça söylenebilir ki bu alanlarının sınırlandırmasını doğrudan düzenleyen herhangi bir örf ve adet kuralı bulunmamaktadır.

1.2. Uluslararası Antlaşmalar

Uluslararası antlaşmalar, uluslararası hukukun en önemli kaynağı olarak ifade edilebilir. Antlaşmalar; sözleşme, pakt, konvansiyon, mutabakat, antant ve protokol gibi çeşitli isimler alabilirler. Antlaşmalar tek taraflı olabilecekleri gibi çok taraflı da olabilir. Uluslararası örf ve adet hukukunun aksine antlaşmalar ile ortaya çıkan kurallar, devletlerin açıkça hukuk yaratma iradesi ile oluşturulur. Bu nedenle uluslararası antlaşmaların örf ve adet hukukundan hiyerarşik olarak daha

yukarıda olduğunu savunan birçok görüş mevcuttur (Bing Bing, 2010: 84, Kennedy, 1987: 15-20). Fakat UADS'nin 38. maddesi, antlaşmalar ve örf ve adet hukukunu hiyerarşik olarak eşit kabul etmektedir. Uluslararası antlaşmanın ne olduğuna dair tanım, 1969 VAHS'de yapılmıştır. VAHS'nin 2. maddesine göre antlaşma: "bir veya daha fazla belgede yer alan, ismi ne olursa olsun, devletler arasında akdedilmiş ve uluslararası hukuka tabi olan mutabakat" demektir. 1969 VAHS, her ne kadar antlaşmaların devletler arasında akdedilmesi gerekliliğinden bahsetmiş olsa da uluslararası örgütlerin de antlaşma yapma yetkisi bulunduğu kabul edilmektedir (Aust, 2007: 8).

Uluslararası antlaşmalar tek taraflı, iki taraflı veya çok taraflı olabilirler. Çok taraflı uluslararası antlaşmalar, genel olarak uluslararası hukukun silahlı çatışmalar hukuku, insan hakları hukuku ve deniz hukuku gibi uluslararası hukukun alt dallarını kodifiye etmeyi amaçlamaktadır. Bu antlaşmaların bazıları, birçok devlet tarafından onaylanmış ve ilgili oldukları uluslararası hukuk alanlarını düzenlemişlerdir. 2022 yılı itibarıyla 193 ülkenin katılım sağladığı (UNTC, 2022, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=III-3&chapter=3&clang=_en) 1961 Viyana Diplomatik İlişkiler Sözleşmesi bu anlamda verilebilecek en iyi örneklerden biridir. Fakat birçok antlaşma bu kadar başarılı olamamıştır. 1973 yılında başlayan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı ancak 1982 yılında tamamlanabilmiştir. Konferans sonrasında kabul edilen antlaşma altmış devlet tarafından onaylanma şartının sağlanmasıyla 1994 yılında yürürlüğe girmiştir (Hillier, 1998: 99).

Uluslararası antlaşmaların hazırlanması ve kabulü, doğası gereği ağır ve uzun bir süreçtir. Antlaşmalar hem hazırlanma hem de onaylanma sürecinde birçok aşamadan geçmek zorundadır. Çok taraflı antlaşmalar, öncelikle Uluslararası Hukuk Komisyonu gibi uzman organlarca tasarlanırlar. Hazırlanan bu taslak metin daha sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda (BMGK) kabul edilir. Sonrasında genellikle taslağa son halinin verilmesi için devletlerin katıldığı bir konferans düzenlenir. Konferansta, antlaşmanın son hali kabul edildikten sonra antlaşma metni, taraf devletlerin onayına sunulur. Taraf devletlerin her biri antlaşma metnini kendi iç hukuk sistemleri içerisinde kabul etmek zorundadırlar. Nihayetinde, devletler bu antlaşmaya onay verdikten sonra antlaşma yürürlüğe girmektedir (Council of Europe, 2001: 11-28).

Antlaşmalar yürürlüğe girmiş olsa dahi sadece antlaşmayı onaylayan devletler nezdinde bağlayıcı olacaktır. Antlaşmaların bağlayıcı doğası, bir uluslararası örf ve adet hukuku kuralı olan ahde vefa (*pacta sunt servanda*) ilkesinden kaynaklanmaktadır. Her antlaşma, antlaşmaya taraf olan devletler nezdinde bağlayıcıdır ve devletler bu antlaşmadan doğan yükümlülüklerini yerine getirirken iyi niyetle hareket etmek zorundadırlar (Tanaka, 2019: 8). Ahde vefa ilkesi, devletlerin imzaladıkları antlaşmaların kurallarını kendi iradeleri ile kabul etmiş olmaları gerçeğine dayanmaktadır.

Bir antlaşmanın bir devlet nezdinde bağlayıcı olması için o devletin antlaşmaya taraf olması gerekmektedir. Antlaşmalar kendilerine taraf olmayan üçüncü partileri bağlamazlar. Devletler, bir antlaşmaya taraf olmak için önce antlaşmayı imzalamak ve daha sonra da kendi iç hukuku ile belirlediği şekilde onaylamak zorundadır. İmza aşaması çoğu zaman antlaşmayı devlet nezdinde bağlayıcı yapmamakta yalnızca onay aşaması sonrası devlet antlaşmaya taraf sayılmaktadır (Reçber, 2018: 55-56).

Uluslararası hukukta antlaşmalar, kanun yapıcı (*law-making*) antlaşmalar ve antlaşma kontratları (*treaty-contracts*) olarak ikiye ayrılabilir. Kanun yapıcı antlaşmalar genel veya evrensel konularda çokça devletin katılımı ile oluşturulurken, antlaşma kontratları az sayıda devletin katılımı ile daha özel konularda yapılır (Shaw, 2015: 67).

Küresel ve bölgesel düzeyde, birçok deniz alanı çok sayıda uluslararası antlaşma ile düzenlenmektedir. Bu antlaşmaların birçoğu az sayıda devletin katılımı ile gerçekleşen ve yalnızca taraf devletlerin deniz yetki alanlarını belirleyen antlaşma kontratlarıdır. Fakat Cenevre Sözleşmeleri ve BMDHS çok sayıda devletin katılımı ile gerçekleşmiştir ve evrensel kurallar ve standartlar oluşturmuşlardır. Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına dair uluslararası hukuk kurallarını bu antlaşmalar içerisinde bulmak mümkündür.

1.2.1. 1958 Cenevre Sözleşmeleri

Uluslararası hukuku kodifiye etmek için ilk fırsat, İkinci Dünya Savaş'ının sona ermesi ve sonrasında Birleşmiş Milletlerin (BM) 1945 yılında kurulmasıyla ortaya çıkmıştır. BMGK idaresi altında, uluslararası hukukun kodifiye edilmesi ve geliştirilmesinden sorumlu olmak üzere 1947 yılında UHK adı altında bir komite oluşturulmuştur. UHK, uluslararası deniz hukukunun kodlanmasının gerekli olduğunun farkına varmakta gecikmemiştir. UHK, ilk oturumunda KS'nin de dahil olduğu açık denizler rejimini içeren bir taslak metin hazırlamıştır. Karasularını düzenleyen rejim, bu taslak metne daha sonradan dâhil edilmiştir. UHK, karasularının ne şekilde sınırlandırılacağına dair kuralların ortaya koyulması için teknik bir komite oluşturmuştur. UHK, oluşturulan bu komite tarafından belirlenecek kuralların KS sınırlandırmalarında da uygun ve geçerli olması gerektiğini belirtmiştir (Dundua, 2007: 8; Ndiaye, 2015: 494; Hodgson ve Smith, 1979: 424).

Taslak metin nihai şekline ulaştırıldıktan sonra UHK, BMGK'ya metnin görüşülmesi için bir konferans düzenlemesini tavsiye etmiştir. BMGK, 21 Şubat 1957 yılında çıkarmış olduğu A/RES/1105 XI numaralı kararıyla uluslararası bir konferansın toplanmasına karar vermiştir (BMGK, 1956-1957, A/RES/1105 XI).

Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleri dört ana sözleşmeden oluşmaktadır. Bu dört sözleşme 1958 ve 1960 Cenevre Konferanslarında kabul edilmiştir (Hillier, 1998: 369). BM'nin tüm üye

devletlerinin yanı sıra BM'ye üye olmayan devletler ve uzman kuruluşlar, BMGK tarafından sözleşmelere taraf olmaları için davet edilmişlerdir. Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi 10 Eylül 1964, Açık Denizler Sözleşmesi 30 Eylül 1962, Balıkçılık ve Açık Denizlerdeki Canlı Kaynakların Korunması Sözleşmesi 20 Mart 1966 ve Kıta Sahanlığı Sözleşmesi (KSS) 10 Haziran 1964'te yürürlüğe girmiştir (Geneva Conventions On The Law Of The Sea, 2010, https://legal.un.org/avl/pdf/ha/gclos/gclos_ph_e.pdf).

1.2.2. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

BMDHS, uluslararası deniz hukukunu kodifiye etmek için toplanan üçüncü ve en kapsamlı konferanstır. 1973 yılında başlayan konferans görüşmeleri 1982 yılında tamamlanmış ve altmışıncı devletin onayından sonra 16 Kasım 1994'te yürürlüğe girmiştir (Division for Ocean Affairs and the Law of The Sea, 02.09.2016, https://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_overview_part_xi.htm).

Konferansın toplanmasının nedenlerinden biri, 1950 yılında dekolonizasyon sürecinin başlamasının bir sonucu olarak birçok yeni devletin ortaya çıkmasıdır. Ortaya çıkan bu devletler, Cenevre Sözleşmeleri'nin hazırlanması sürecinde bulunmadıkları için kendi sorunlarına da çözüm olabilecek yeni bir antlaşma talep etmekteydiler. Öyle ki, Cenevre Sözleşmeleri görüşmelerine 86 devlet katılırken BMDHS görüşmelerine 165 devlet katılmıştır. Ayrıca, ortaya çıkan bu yeni devletler daha demokratik ve eşitlikçi bir uluslararası düzen talep etmişlerdir. Geleneksel müzakere ve çok taraflı antlaşma yapma sürecini yeniden düzenlemek ve geleneksel deniz hukukunu bu yeni düzeni yansıtacak şekilde revize etmek istemişlerdir (Dundua, 2007: 10-11). Bir diğer neden ise teknolojinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan yeni deniz alanlarının sınırlandırılma prensiplerini belirlemektir.

BMDHS, halihazırda var olan uluslararası deniz hukuku kurallarını kodifiye etmesinin yanı sıra birçok yeni kural oluşturmuştur. BMDHS, devletlerin denizler üzerindeki davranışları ve ilişkilerini düzenleyen birçok prensip ve kuralın oluşmasını sağlamıştır. Devletlerin; karasuları, bitişik bölge, MEB, KS ve açık denizler üzerindeki hak ve yükümlülüklerini açıkça tanımlamaktadır. MEB, bu anlamda özel bir öneme sahiptir. Bu kavramdan daha önceki deniz hukuku konferanslarında bahsedilmemiş, bu kavram ilk kez BMDHS'de ele alınmıştır (Aasen, 2010: 8).

1.2.3. Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Çerçevesinde 1958 Cenevre Sözleşmeleri ve 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

Gerek Cenevre Sözleşmeleri gerekse BMDHS, deniz alanlarının sınırlandırılması uygulamalarında yalnızca çerçeve kuralları belirlemektedir. Cenevre Sözleşmeleri ve BMDHS, devletler arasında sınırlandırma hususunda ortaya çıkan anlaşmazlıkları çözmekten ziyade,

devletlerin bu sorunları çözmek için aralarında yapacakları antlaşmalara uygulanacak prensipleri ve kuralları belirlemektedir (Furtado, 1999: 387-393). Cenevre Sözleşmeleri ve BMDHS göz önüne alındığında günümüzde karasuları, bitişik bölge, KS ve MEB olmak üzere dört farklı deniz alanı sınırlandırması olduğu söylenebilir.

1.2.3.1. Karasuları

Uluslararası hukuka göre karasuları, bir devletin kıyılarına hemen bitişik olan ve o devletin yargı yetkisine tabi olan deniz alanlarıdır. Herhangi bir özel durum söz konusu olmadığı durumlarda esas hattı⁵ oluşturan en düşük su seviyesindeki kıyı çizgisinden başlar (Pazarcı, 2011: 262). Devletler, sahip oldukları karasularının bulunduğu alanda hem deniz yatağında hem de denizin üzerinde kalan hava alanlarında yargı yetkisine sahiptir. Devletlerin karasuları üzerinde sahip oldukları haklar ile anakaralarında sahip oldukları haklar neredeyse aynıdır. Karasuları üzerindeki haklar üzerinde görüş birliği olmasına rağmen birçok devlet karasularının genişliği ile ilgili farklı iddialara sahiptir.

Karasularının genişliğinin ne kadar olduğu, denizlerin kullanılmaya başlandığı andan itibaren tartışma konusu olmuştur. 17. ve 18. yüzyıllarda kimi yazarlar karasularının top atışı mesafesinde olması gerektiğini söylerken bazıları ise gözle görülebilen her alanın karasuları olması gerektiğini ifade etmiştir (Hillier, 1998: 379). Karasularının genişliğinin ne kadar olması gerektiği Cenevre Sözleşmeleri'ne de konu olmuştur fakat bu mesafenin maksimum limiti hakkında ortak bir karara varılamamıştır⁶. Karasularının genişliğinin ne kadar olması gerektiği tarihte ilk kez BMDHS'de belirlenmiştir. BMDHS'ye göre devletlerin karasuları esas hatlarından itibaren en fazla 12 mil olabilmektedir. BMDHS 3. maddesi uyarınca "Her devletin, karasularının genişliğini bu sözleşmeye uygun şekilde belirlenen esas hatlardan itibaren 12 mili aşmayan bir sınıra kadar tespit etme hakkı vardır".

Uluslararası hukukta karasularının sınırlandırılmasında uygulanacak esaslar KSBBS 12(1). maddesi ve BMDHS 15. maddesinde (1982) mevcuttur. KSBBS 12(1). maddesine göre;

İki devlet kıyısının karşı karşıya veya yan yana (bitişik) olduğu durumlarda, iki devletten hiçbirisi aralarında aksini öngören bir antlaşma olmadıkça, karasularını her noktası iki devletten her birinin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlar üzerindeki en yakın noktalara eşit uzaklıkta olan orta hattın ötesine geçirmeye yetkili değildir. Bununla beraber, tarihi hak veya diğer özel şartlar sebebiyle iki devletin karasularını bu hükümle bağdaşmayan bir tarzda sınırlandırmasının gerekli olduğu durumlarda, bu paragraf hükümleri uygulanmaz.

⁵ Deniz hukukunda esas hat devletin yetkisine tabi olan deniz alanlarının ölçülmeye başladığı hattır.

⁶ 1948-1950 yılları arasında görüşmelerde 28 ülke 3 ile 4 deniz mili arasında, 14 ülke 6 ile 12 deniz mili arasında, 14 ülke ise 12 deniz mili ve üzerinde karasuları genişliğine sahip olduklarını iddia etmişlerdir. Sözleşmenin uygulamaya girmesinden sonra da devletler karasularının genişliği üzerinde en ufak bir antlaşmaya yanaşmamış ve 1964 yılı itibarıyla 19 devlet 3 deniz mili, 20 devlet 6 ile 12 deniz mili, 25 devletse 12 deniz mili ve üzeri karasuları genişliği iddialarında bulunmuştur (Bowett, 1967: 13).

BMDHS 15. maddesine göreyse;

İki devletin sahilleri bitişik veya karşı karşıya olduğunda, aralarında aksine antlaşma olmadıkça, bu devletlerden ne birinin ne de diğerinin kendi karasularını, bütün noktaları bu iki devletin her birinin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından eşit uzaklıkta bulunan orta hattın ötesine uzatmaya hakkı yoktur. Bununla beraber bu hüküm, tarihi hakların veya diğer özel durumların varlığı nedeniyle, her iki devletin karasularının başka şekilde sınırlandırılmasını gerekli olduğu durumlarda uygulanmaz.

Bu maddeler incelendiği takdirde karasularının sınırlandırılması hususunda uygulanacak antlaşma, eşit-uzaklık ve özel durumlar şeklinde üçlü bir kuralın var olduğu görülmektedir (Tanaka, 2019: 238).

Her iki sözleşmenin ilgili maddeleri, karasularının sınırlandırılması hususunda öncelikle taraf devletlerin aralarında uzlaşması ve sınırlandırmayı bir antlaşma ile gerçekleştirmesi gerektiğini belirtmektedir. Gerçekleştirilecek bu sınırlandırmanın “özel durumlar” söz konusu olmadığı takdirde, eşit-uzaklık yöntemi çerçevesinde yapılmasının gerekliliği de sözleşmelerde ayrıca belirtilmiştir. Her iki sözleşmede de özel durumların ne olduğu tam olarak açıklanmamakla birlikte tarihi öneme vurgu yapılmıştır. Antlaşmaya özel durumlar ibaresinin koyulma sebebi esasen hakkaniyet ilkelerinden (*equitable principles*) kaynaklanmaktadır. Her ne kadar antlaşma metnine hakkaniyet ilkeleri ibaresi koyulmamış olsa da özel durumların varlığı bu ilkelerin varlığını açık şekilde ifade etmektedir. Bazı durumlarda eşit-uzaklık yöntemi uygulanması taraflar arasında haksız sınırlandırmalara neden olabilir. Böyle durumlarda özel durumlar göz önünde bulundurularak sınırlandırmanın farklı kurallar çerçevesinde yapılması gerekmektedir (Tanaka, 2019: 239; Caflisch, 1991: 442; Doğru, 2019: 254).

Eşit-uzaklık yöntemi, özel durumların var olmadığı alanlarda en hakkaniyetli sınırlandırma olarak kabul edilmiş ve karasularının sınırlandırılması hususunda örf ve adet hukuku niteliği kazanmıştır. Bu durumun temel sebebinin Kuzey Denizi Kıta Sahanlıığı Davası ve Tunus-Libya Kıta Sahanlıığı Davası’nda eşit-uzaklık yönteminin karasuları sınırlandırmalarında diğer sınırlandırma yöntemlerinden daha az problem yarattığının fark edilmesi olduğu söylenebilir. Bu kuralın genel kabulü ve örf ve adet niteliği kazanması neticesinde BMDHS’de karasularının sınırlandırılması hususunda çok fazla müzakere olmamış ve tartışma yaşanmamıştır. Bu kurala yalnızca Türkiye ve Yunanistan itiraz etmiş, Venezüella da bazı çekinceler ortaya koymuştur (Caflisch, 1991: 442-443).

KSBBS’ye göre adalar ile sahil devletleri arasında yapılacak karasuları sınırlandırması için özel bir düzenleme yoktur. KSBBS’nin 4., 10. ve 11. maddeleri adaların karasularına sahip olduğunu ve sınırlandırmalarının antlaşmada bahsedilen esaslara uygun olarak yapılması gerektiğini belirtmiştir. Yani KSBBS’ye göre ada ile kıyı devletin karasuları sınırlandırılması, karşılıklı veya kıyıdaş devletlerin yapacağı bir sınırlandırmadan farklı olmadan eşit-uzaklık yöntemiyle yapılacaktır. BMDHS de adalar ile sahil devletleri arasında deniz alanlarının sınırlandırılması

hususunda bir ayırım yapmamaktadır. Dolayısıyla adaların da 12 mil karasuları ilan etme hakkı bulunmaktadır. Ayrıca devletlerin karasuları üzerindeki haklardan yararlanmaları için karasularını ilan etmeleri gerekmektedir. Bir ada veya kıyı devletiyle karasuları sınırlandırması anlaşması yapılacaksa ve özel durumlar mevcut değilse sınırlandırma eşit uzaklık yöntemiyle gerçekleştirilir.

1.2.3.2. Bitişik Bölge

Bitişik bölge, devletlerin karasularının bittiği yerle açık deniz arasında kalan alanı ifade etmektedir. KSBBS 24. maddeye göre bitişik bölge, karasuları genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hattın itibaren 12 mili geçemez. Yani karasularının sahip olabileceği maksimum mesafe, bitişik bölge için de geçerlidir. Eğer bir devletin karasuları 12 mil ise o devlet bitişik bölge ilan edemez. Devletlerin karasularının 12 milden az olduğu alanlarda 12 mile kadar bitişik bölge ilan etme hakları vardır. 1982 yılına gelindiğinde bitişik bölge kavramı ile ilgili bazı değişiklikler meydana gelmiş ve bitişik bölge 12 milden 24 mile çıkarılmıştır. Ayrıca, bitişik bölge KSBBS’de açık deniz alanı kabul edilirken (KSBBS, 1958: madde 24/2) BMDHS’ye göre ilgili devletin MEB’i içerisinde kabul edilmiştir (BMDHS, 1982: madde 57).

Denizler üzerinde kontrol sağlanması zor olduğundan devletlere, karasularını korumaları için bitişik bölge üzerinde bazı haklar verilmiştir. KSBBS 24(1) devletlerin bitişik bölgeler üzerinde gümrük, maliye ve sağlık konularında denetim yapma hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. BMDHS’de bu konuda bir değişiklik yapmamış ve devletlerin bitişik bölge üzerindeki haklarını birebir kabul etmiştir (BMDHS, 1982: madde 33/1)

Uluslararası hukukta bitişik bölge ile ilgili sınırlandırma KSBBS 24(3) ile düzenlenmiştir. Bu maddeye göre;

İki devletin kıyılarının karşı karşıya veya yan yana olduğu durumlarda bu iki devletin hiçbirisi, aralarında aksine anlaşma olmadıkça, bitişik bölgesini her noktası iki devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlar üzerindeki en yakın noktalardan eşit uzaklıkta olan orta hattın ötesine geçiremez.

Bitişik bölgenin sınırlandırması yöntem olarak karasuları ile aynı olmakla beraber aralarında büyük bir fark mevcuttur. Her iki madde de sınırlandırmalar için eşit-uzaklık yöntemine vurgu yaparken karasuları sınırlandırmalarında yer alan “özel durumlar” ibaresi bitişik bölge için söz konusu olmamaktadır. Bu durumun sebebi bitişik bölgenin açık denizler içerisinde kalan bir bölge olması ve devletlerin bu bölgelerde çok kısıtlı bir yargı hakkına sahip olmasından dolayı özel durumların göz ardı edilmesinin büyük sorunlar yaratmayacağı düşüncesidir (Caflisch, 1991: 442; Tanaka, 2019: 239).

BMDHS, bitişik bölge ile ilgili olarak devletlerin hukuki haklarına değinmiş ve üst sınırını 12 milden 24 mile çıkarmıştır fakat bu alanların nasıl sınırlandırılacağına dair hiçbir açıklama yapmamıştır. Bitişik bölgenin sınırlandırılması hususunda BMDHS'nin sessiz kalmasının iki sebebi olabilir. İlki, görüşmeye katılan devletlerin MEB ve KS gibi daha önemli konulara yoğunlaşıp bitişik bölgeyi göz ardı etmeleri olabilir (Caflisch, 1991: 442). İkincisi, MEB kavramının ortaya çıkmasıyla beraber, bitişik bölgenin önemsiz hale gelmesi sonucunda konu dikkate alınmamış olabilir (Alexopoulos, 2006: 262).

Karasuları ve bitişik bölge sınırlandırmalarında KSBBS (1958: madde 10/2) ve BMDHS (1982: madde 121/2), ada ve kıyı devleti arasında bir ayırım yapmamaktadır. Dolayısıyla karşılıklı ve kıyıdaş devletler arasında yapılacak sınırlandırma yöntemleri adalar ve sahil devletleri için de geçerlidir.

1.2.3.3. Münhasır Ekonomik Bölge ve Kıta Sahanlığı

1945 yılında ABD Başkanı Truman, KS'indeki toprak altı ve deniz yatağının doğal kaynaklarına ilişkin olarak ABD'nin münhasır hakları olduğunu açıklayan bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride KS üst limiti açıklanmamasına rağmen bildiri sonrasında gerçekleştirilen basın konferansında üst limitin "200 metre derinlik" olduğu belirtilmiştir. Bu bildirinin ardından birçok devlet kendi KS'lerini ve üzerlerindeki münhasır haklarını ilan etmeye başlamıştır. Bu durum birçok tartışma yaratmış ve 1958 Kıta Sahanlığı Sözleşmenin (KSS) meydana gelmesine neden olmuştur (Hillier, 1998: 383).

KSS 1. maddesinde KS terimi "a- kıyıya bitişik fakat karasuları sahasının dışında 200 metre derinliğe kadar olan sualtı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını veya o derinliğin ötesinde, üstteki suların derinliğinin zikredilen alanların doğal kaynaklarını işletmeye imkan tanıdığı yere kadar uzanan yerleri, b- adaların kıyılarına bitişik olan benzeri sualtı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını ifade etmek üzere kullanılmıştır". BMDHS 76. maddesiyle kıta sahanlığı hesaplanma sistemi değiştirilmiş, "200 metre derinliğe kadar olan" ibaresi kaldırılıp yerine "200 deniz mili mesafeye kadar olan" ibaresi eklenmiştir.

KS, devletin kara parçasının denizler altında kalan kısmıdır. Dolayısıyla devletlerin KS'ler üzerindeki hakları deniz altında kalan toprak parçası ile ilgilidir. Devletlerin KS üzerinde hakları "doğal kaynaklar, deniz yatağı ve toprak altının madensel kaynaklarını ve diğer cansız kaynaklarını ve sedanter türden canlı organizmaları; yani hasata elverişli duruma geldikleri zaman, deniz yatağında veya bu yatağın altında ya hareketsiz bulunan veyahut da hareketleri deniz yatağı veya toprak altı ile sürekli temasa bağlı olan organizmaları içerir" (BMDHS, 1982: madde 77/4). Devletlerin KS'leri üzerindeki haklarından yararlanmaları için ilan şartı aranmamaktadır. UAD, 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda, devletlerin KS'leri üzerinde başlangıçtan beri (*ab*

initio) ve kendiliğinden (*ipso facto*) hakları olduğunu belirtmiştir (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 22).

MEB kavramı ise balıkçılık bölgesinin devamı olarak nitelendirilebilir. Balıkçılık bölgesi, Cenevre Sözleşmeleri’nde çok büyük tartışmalara sebep olmuştur fakat bu alanın genişliğinin ne kadar olması gerektiği üzerinde ortak bir karara varılamamıştır (Shaw, 2015: 421). ABD Başkanı Truman, 1945 yılında biri KS diğeri ise açık denizlerde kıyı balıkçılığıyla ilgili iki bildiri yayınlamıştır. Açık denizlerde kıyı balıkçılığıyla ilgili bildiri karasularının ötesinde kalan sularda balıkçılık koruma bölgelerinin oluşturulmasını önermekteydi. Truman tarafından yayınlanan bildiri, ABD’de onaylanmamasına rağmen birçok devlet tek taraflı olarak karasularının dışındaki bölgelerde kendi balıkçılık bölgelerini ilan etmeye başlamıştır. Her devletin kendi balıkçılık bölgesini kendisinin belirlemesi karşılıklı kıyıya sahip devletler arasında sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum neticesinde UAD, balıkçılık bölgesinin üst limitinin 12 mil olduğunun bir örf ve adet kuralı⁷ oluşturduğunu belirtmiştir (Hillier, 1998: 382).

12 mil kuralının örf ve adet kuralı oluşturmaya rağmen birçok devlet bu alanı yetersiz bulmuş ve balıkçılık bölgesini artırmayı amaçlamıştır. Balıkçılık bölgesinin yetersiz görülmesi BMDHS’de MEB kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. BMDHS’ye göre MEB en fazla 200 mil olabilir ve devletlerin kendi MEB’lerinde;

Deniz yatağı üzerindeki sularda, deniz yataklarında ve bunların toprak altında canlı ve cansız doğal kaynakların araştırılması, işletilmesi, muhafazası ve yönetimi konuları ile aynı şekilde sudan, akıntılardan ve rüzgârlardan enerji üretimi gibi bölgenin ekonomik amaçlarla araştırılmasına ve işletilmesine yönelik diğer faaliyetlere ilişkin egemenlik hakları bulunmaktadır (BMDHS, 1982: madde 56/1). MEB’lerde, sahili bulunsun veya bulunmasın bütün devletler; işbu sözleşmenin ilgili hükümlerinde öngörülen şartlar içerisinde seyrüsefer serbestliği ile uçuş serbestliğinden ve denizaltı kabloları ve petrol boruları döşeme serbestliğinden; keza, bu serbestliklerin kullanımına ilişkin olarak özellikle gemilerin, uçakların ve denizaltı kabloları ve petrol borularının işletilmesinde, denizin uluslararası diğer yasal amaçlarla kullanılması serbestliğinden; işbu sözleşmenin diğer hükümleri ile bağdaşır bir şekilde yararlanırlar (BMDHS, 1982: madde 58/1)

MEB kavramı, BMDHS’ye katılan devletler tarafından çok hızlı benimsenmiş ve daha görüşmeler bitmeden ve antlaşma yürürlüğe girmeden her devlet kendi MEB’ini ilan etmeye başlamıştır (Churchill ve Lowe, 1999: 134).

Devletlerin KS üzerindeki hakları yalnızca deniz yatağı ve deniz yatağının altında kalan canlı ve cansız kaynakları içermektedir (BMDHS, 1982: madde 77/4). MEB ise tüm KS haklarına ek olarak kıyı devletine MEB bölgesinde bulunan canlı doğal kaynakların araştırılması, işletimi, korunması gibi yönetimi konusunda ekonomik kazanç kazanım oluşturacak egemen haklar

⁷ İzlanda’nın 50 mil balıkçılık bölgesi iddiası ve İngiltere’nin bu duruma itirazı neticesinde ihtilaf 1974 yılında UAD’ye taşınmıştır. Balıkçılık Bölgesi Davası olarak adlandırılan davada mahkeme, balıkçılık bölgesi için üst limitin 12 deniz mili olduğunu ve bu durumun bir örf ve adet hukuku kuralı oluşturduğunu belirtmiştir.

sağlamaktadır (BMDHS, 1982: madde 56). BMDHS, MEB ve KS'nin üst limitini 200 mil belirlemesine rağmen uygulamada 200 mil deniz alanı ilan edebilecek ülke sayısı sınırlıdır. Karşılıklı kıyıya sahip devletlerin 200'er mil MEB ve KS ilan etmesi için bu kıyılar arasında 400 deniz mili mesafe bulunması gerekmektedir ki birçok karşılıklı devlet arasında bu denli geniş bir deniz alanı bulunmamaktadır. Bu durum birçok sınırlandırma probleminin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bazı sınırlandırma problemleri devletlerin aralarında antlaşmalar yapmaları neticesinde ortadan kalkarken⁸; birçok dava yargı yoluyla çözümlenmiştir⁹. Günümüzde hala çözümlenmeyi bekleyen birçok sınırlandırma problemi de mevcuttur (Caflisch, 1991: 445-446).

KS'nin nasıl sınırlandırılacağı, KSS 6. madde ve BMDHS 83. madde ile düzenlenmiştir. Bu antlaşmalara göre KS sınırlandırılması;

Aynı kıta sahanlığının, kıyıları karşı karşıya olan iki ya da daha fazla Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, bu Devletlere ait kıta sahanlığının sınırı bu Devletler arasında antlaşma ile tespit edilecektir. Antlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her noktası her bir Devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hattır. Aynı kıta sahanlığının kıyıları yan yana olan iki Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, kıta sahanlığının sınırı bu Devletler arasında antlaşma ile tespit edilecektir. Antlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her bir Devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından itibaren eşit uzaklık ilkesinin uygulanması suretiyle tespit edilecektir (KSS, 1958: madde 6). Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla, Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. maddesinde belirtildiği şekilde, uluslararası hukuka uygun olarak antlaşma ile yapılacaktır (BMDHS, 1982: madde 36).

KSS'de sınırlandırma yapılırken özel durumların varlığına bakılarak sınırlandırmanın bu esaslar doğrultusunda yapılması vurgulanırken BMDHS'nde, özel şartlar ibaresi kaldırılmıştır. Ayrıca KSS'de sınırlandırma yöntemi olarak belirlenmiş olan eşit-uzaklık yöntemi çıkarılmış yerine sadece hakkaniyete uygun bir çözüm ibaresi getirilmiştir. BMDHS, KS'nin sınırlandırılması için belirlenen kuralları, MEB sınırlandırmalarında da değiştirmeden kullanmıştır (BMDHS, 1982:

⁸1975 Gambiya-Senegal Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması, 1978 Avusturalya-Papua Yeni Gine Egemenlik ve Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması, 1982 Avusturalya-Fransa Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması, 1988 İrlanda-Birleşik Krallık Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması, 1988 Avusturalya-Solomon Adaları Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması, 1990 Trinidad ve Tobago-Venezuela Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması, 1990 ABD-Sovyetler Birliği Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması, 1997 Avusturalya-Endonezya Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması, 2000 Meksika-ABD Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması, 2004 Avusturalya-Yeni Zelanda Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması, 2009 Kenya-Tanzanya Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması, 2009 Barbados-Fransa Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması, 2010 Rusya-Norveç Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Antlaşması.

⁹1951 Birleşik Krallık-Norveç Balıkçılık Davası, 1969 Almanya-Danimarka-Hollanda Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası, 1974 İzlanda-Birleşik Krallık Balıkçılık Bölgesi Davası, 1982 Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası, 1982 Kanada-ABD Maine Körfezi Davası, 1985 Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası, 1992 El Salvador-Honduras Deniz Sınırları Davası, 1995 Senegal-Gine Bisav Deniz Alanları Sınırlandırılması Davası, 1998 Kanada-İspanya Balıkçılık Bölgesi Davası, 2002 Kamerun-Nijerya Kara ve Deniz Alanları Sınırlandırma Davası, 2009 Romanya-Ukrayna Deniz Alanları Sınırlandırma Davası, 2012 Nikaragua-Kolombiya Kara ve Deniz Alanları Sınırlandırma Davası, 2014 Peru-Şili Deniz Alanları Sınırlandırılması Davası, 2018 Kosta Rika-Nikaragua Deniz Alanları Sınırlandırılması Davası, 2021 Somali-Kenya Deniz Alanları Sınırlandırılması Davası.

madde 74). BMDHS'nin KS ve MEB sınırlandırılmalarında, karasuları ve bitişik bölgede öngördüğü "eşit-uzaklık" yöntemini terk etmesinin sebebinin hakkaniyet prensiplerine daha fazla vurgu yapmak olduğu söylenebilir.

KSS, KS'ye sahip olma ve KS'nin sınırlandırılması konularında ada ile kıyı devleti arasında ayırım yapmamaktadır (KSS, 1958: madde 1). Adalar da sahil devletleri gibi KS'ye sahiptirler ve sınırlandırma yöntemleri sahil devletlerinde olduğu gibi eşit-uzaklık yöntemidir. BMDHS'de de adalar ve sahil devletleri arasında KS ve MEB'e sahip olma hususunda ve bu alanların sınırlandırılmasında farklılık bulunmamaktadır (BMDHS, 1982: madde 121/2). Fakat üzerinde yaşam bulundurmaya elverişli olmayan kaya parçalarının KS ve MEB'lerinin olamayacağını belirtmiştir (BMDHS, 1982: madde 121/3).

BMDHS, MEB ve KS sınırlandırılmalarının UADS 38. maddesi çerçevesinde bir antlaşma ile yapılması gerektiğini belirtmiştir. Fakat statünün 38. maddesi yalnızca uluslararası hukukun kaynaklarını belirtmekte ve deniz alanlarının nasıl sınırlandırılması gerektiğine dair hiçbir bilgi ihtiva etmemektedir. Bu durum da deniz alanlarının sınırlandırılmasında uygulanabilecek kuralların çok çeşitlilik göstermesine ve problemlerin çözülmesinin önüne geçilmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte hakkaniyet ilkeleri, bu belirsizliğin içerisinde sınırlandırma problemlerini çözmede önemli bir araç olarak kullanılabilir.

1.3. Hukukun Genel İlkeleri

DUAD, 38. maddeyi kodifiye ederken uluslararası hukuk kurallarının ortaya çıkabilecek her probleme cevap veremeyeceği bilinci içerisindeydi. Antlaşmalar veya uluslararası örf ve adet hukuku kapsamına girmeyen problemlerin ortaya çıkma ihtimaline karşı bu hukuk boşluklarını doldurmak için medeni devletler tarafından kabul edilen genel hukuk ilkelerini bir uluslararası hukuk kaynağı olarak kabul etmiştir (DUADS, 1920: madde 38/1 c; UADS, 1945: madde 38/1 c). Öncelikle belirtmek gerekir ki günümüze kadar hiçbir dava ne DUAD ne de UAD tarafından hukukun genel ilkeleri prensiplerine bakılarak çözüme kavuşturulmamıştır (Thirlway, 2003: 131). Uluslararası hukukun yapısı gereği, hukukun genel ilkelerini doğrudan uluslararası davalara uygulamak zaten mümkün olmamaktadır. Burada hukukun genel ilkeleri ile asıl kastedilen kimse kendisinin yargıcı olamaz, hukuk dışı eylem yaptırma tabidir, iyi niyet ve hakkaniyet gibi genel prensiplerdir (Hillier, 1998: 84; Thirlway, 2003: 131; Tanaka, 2019: 18).

Hukukun genel ilkelerinden olan hakkaniyet (*equity*) kavramının uluslararası hukukta önemli bir yeri vardır. Özellikle karşılıklı ve kıyıdaş devletlerin KS ve MEB sınırlandırılması davalarında hakkaniyet ilkeleri sıkça kullanılmaktadır. BMDHS 73. ve 74. maddeleri de sınırlandırma antlaşmalarının hakkaniyete uygun yapılmasını öngörmektedir. 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği

Davası'nda ve 1972 Balıkçılık Davası'nda verdiği kararlarla da UAD, sınırlandırmaların hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde yapılmasının gerektiğini belirtmiştir (Pellet, 2012: 728-729).

1.4. Öğreti

Tarihsel açıdan bakıldığında uluslararası hukukun gelişiminin devletler aracılığı ile olmaktan ziyade öğretiler ile sağlandığı görülmektedir. 16. ve 17. yüzyıllarda uluslararası hukuk, devlet uygulamaları ve yargıç kararlarından ziyade Alberico Gentili, Hugo Grotius, Samuel von Pufendorf ve Francisco de Vitoria gibi yazarların öğretileri doğrultusunda şekillenmekteydi. Özellikle Grotius, uluslararası deniz hukukunun gelişimine büyük katkılar sağlamıştır. Fakat 19. yüzyılda pozitivizmin ve devlet egemenliği kavramlarının önem kazanması sonucunda, yazarların öğretileri önemini kaybetmiş ve antlaşmalar ve örf ve adet hukuku uluslararası hukukta egemen kaynak haline gelmiştir (Shaw, 2015: 113).

Günümüzde yazar görüşleri, 38(1). madde çerçevesinde ele alınmıştır ve uluslararası hukukta yardımcı kaynak olarak kabul edilmektedir. Buna rağmen bir yazar ne kadar tanınmış olursa olsun görüşleri, bir uluslararası hukuk kuralı yaratamaz (Churchill ve Lowe, 1999: 10). Uluslararası hukuk kuralları yalnızca antlaşma, örf ve adet hukuku ve hukukun temel ilkeleri doğrultusunda oluşturabilir. Günümüzde yazarların öğretilerinin önemi, hukuk yaratmaktan ziyade var olan hukuku bulmak, sınıflandırmak ve yorumlamaktır.

1.5. Yargı Kararları

Uluslararası hukukun bir diğer yardımcı kaynağı olan yargı kararları; uluslararası mahkemeler, uluslararası hakemlik kararları ve ulusal mahkeme kararlarından oluşmaktadır. Yargı kararları da yardımcı kaynaklardır ve genel bir uluslararası hukuk kuralı oluşturamazlar. UADS 59. maddesi yargı kararlarının yalnızca o davaya taraf olan süjeleri bağlayacağını belirtmektedir. Yani bir davadan çıkacak karar, ileride ortaya çıkabilecek aynı veya benzer konu teşkil eden davalarda kullanılmak zorunda değildir. Fakat UAD, elindeki davaları değerlendirirken ilk olarak geçmiş yıllarda benzer dava olup olmadığına bakmaktadır ve vereceği kararı belirlerken bu geçmiş dava kararlarından yararlanmaktadır. Bu noktada yargı kararları bağlayıcı olmasa bile yol gösterici nitelik taşımaktadır.

Bunun yanı sıra uluslararası mahkemeler, her ne kadar daha önce verilen yargı kararlarına bağlı olmakla yükümlü olmasa bile bir noktaya kadar bu kurallara uymak zorundadırlar. Mahkemelerin, benzer davalara farklı kararlar vermesi hukukun genel ilkeleri arasında kabul edilen "hukuki güvenlik ilkesi"ne ters düşmektedir. Hukuki güvenlik ilkesi, hukuki uygulamadaki beklenmedik değişikliklerin önüne geçmek için bir güvenlik mekanizması olarak tanımlanabilir (Çaptuğ, 2021: 133). Dolayısıyla mahkemeler, her davaya farklı kurallar uygulayarak veya aynı kuralları

uygulayarak farklı sonuca ulaşma gibi bir yol izleyemezler. Bu durum uluslararası hukukun asli kaynakları arasında olan hukukun genel ilkeleri tarafından yasaklanmıştır. Ayrıca sjeler, uluslararası mahkemelere başvururken çıkacak sonuçları öngörmek isteme eğilimindedir. Çıkacak karar hakkında hiçbir fikri olmadan hiç kimse mahkemelere güvenmek istemeyecektir. Bu durum da mahkemelerin kararlarında makul bir istikrar içerisinde olmasını gerektirmektedir.

Ayrıca yargı kararları, uluslararası hukukun varlığını tespit etmekte büyük öneme sahiptir. Örneğin; UAD, 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davası'nda deniz alanlarının hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde sınırlandırılmasının bir örf ve adet kuralı olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla yeni bir kuralın varlığını ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda yargı kararları, uluslararası hukukta ayrı bir öneme sahiptir.

Sonuç olarak uluslararası hukukun kaynakları incelendiğı takdirde deniz alanlarının sınırlandırılması ile ilgili çok kesin hükümler bulunmadığı ve sınırlandırmaların devletler arasında yapılacak antlaşmalarla belirlenmesi gerektiğı anlaşılmaktadır. Uluslararası antlaşmalar özelinde karasuları, bitişik bölge, KS ve MEB'in sınırlandırılması için çerçeve kurallar oluşturulmuş olmasına rağmen Türkiye bu antlaşmalara taraf olmadığı için var olan kurallar Türkiye'yi bağlamamaktadır. Bu noktada yapılacak sınırlandırmaların örf ve adet hukuku çerçevesinde antlaşma ile yapılması gerekmektedir.

Ayrıca ada ve kıyı devleti arasında yapılacak olası bir deniz alanları sınırlandırması için öncelikle adanın statüsünün belirlenmesi gerekmektedir. BMDHS, kayalıklar ve adalar arasında bir ayrım yapmış olmasına rağmen antlaşma metninde adalar için özel bir düzenleme yapmamış, ada ve kıyı devleti arasında yapılacak sınırlandırmaların iki kıyı devleti arasında yapılacak sınırlandırmadan bir farkı olmadığını belirtmiştir. Bu noktada, örf ve adet hukuku, daha ziyadesiyle hakkaniyet ilkeleri devreye girmektedir. Çünkü adalar, konumları itibarıyla sınırlandırmalarda büyük haksızlıklara neden olabilmektedir. İlgili koşullar göz önünde bulundurulmadan yapılacak bir sınırlandırma kıyı devleti için büyük bir adaletsizliğe sebebiyet verebilmektedir. Bu sebepten ötürü hakkaniyet ilkeleri ve ilgili koşulların incelenmesi, ada ve kıyı devleti arasında yapılacak sınırlandırmalarda büyük bir önem arz etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. HAKKANİYET İLKELERİ

Hakkaniyet kavramı, uluslararası hukukta önemli bir yer arz etmesine rağmen uluslararası deniz hukukunda ve özellikle deniz alanlarının sınırlandırılmasında vazgeçilmez bir rol oynamaktadır. Hakkaniyet, bir kavram olarak uluslararası hukukta, hukukun genel ilkeleri altında değerlendirilmesine rağmen daha sonra hakkaniyet ilkeleri olarak evrilmiş ve deniz alanlarının sınırlandırılmasında zaruri bir konuma sahip olmuştur.

Hakkaniyet ilkelerinin deniz alanlarının sınırlandırılmasında oynadığı bu büyük rol gereği, BMDHS’de KS ve MEB sınırlandırmalarının hakkaniyetli bir sonuca ulaşacak şekilde yapılması gerektiği belirtilmiştir. Hakkaniyet ilkeleri aynı zamanda bir örf ve adet hukuku kuralı olarak kabul edilmiştir. Uluslararası mahkemeler de deniz alanlarının sınırlandırılması ile ilgili tüm davalarda hakkaniyet ilkelerine atıflar yapmış ve sınırlandırmaların esasını oluşturan ilgili koşulları da hakkaniyet ilkelerinin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirmiştir.

Bu sebeple bu bölümde, hakkaniyet kavramının gelişimi, bir ilke olarak ortaya çıkışı, türleri ve ilgili koşullardan bahsedilecektir. Ayrıca hakkaniyet ilkelerinin işlevinin zaman içinde geçirdiği değişim, uluslararası mahkeme kararları doğrultusunda açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. Hakkaniyet Kavramı

Hukuk ve hakkaniyet ilişkisi antik çağlardan beri hukuk düzenleri içinde varlığını korumuştur. Hinduizm, İncil ve İslam hukukunda da hakkaniyet kavramına sıklıkla atıflar yapılmıştır, fakat hakkaniyetin tam anlamıyla tanımlanması Roma hukuku ile olmuştur. Hakkaniyet kavramı Latince “aequitas” kavramından türemiştir (Chattopadhyay, 1975: 381).

Hakkaniyet kavramı, adalet ve hukukun arasında kalan boşluğu doldurmak için ortaya çıkmış bir kavram olarak düşünülebilir. Adalet; eşitlik, tarafsızlık ve adil yargılanma gibi kavramlara atıf yaparken hukukun görevi ise düzen ve güvenliği sağlamaktır. Bu noktada adalet ve hakkaniyet kavramları arasındaki farka vurgu yapmak gerekmektedir. Adalet, mutlak eşitlik anlamına gelirken hakkaniyet bölüştürücü eşitlik anlamına gelmektedir. Dolayısıyla taraflara eşit miktarda değil orantılı olarak hak ettikleri miktarda bölüşümü öngörmektedir (Lapidoth, 1987: 161-162).

Hakkaniyet, adalet bağlamında değil, neyin adil olduğu bağlamında tanımlanır. Hukukun evrensel uygulamasının kanun koyucu tarafından öngörülemediği durumlara uyarlanmasını ve daha adil bir sonuca ulaşılmasını sağlamak için hukuki bir düzenleme aracı olarak kullanılır.

2.2. Hakkaniyet ve Uluslararası Hukuk

Hakkaniyetin uluslararası hukuk alanına nasıl ve ne zaman girdiği kesin olarak bilinmemektedir. Uluslararası hukuka dahil edilen kurallar ve ilkeler, ister sözleşme isterse örf ve adet hukuku kuralları yoluyla olsun, iç hukuk düzeyinde adaletin ne olduğuna dair ortak bir anlayıştan kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, UADS 38. maddesinin c bendinin kabulü, hakimlere iç hukuktan doğrudan kural alabilme yetkisi vermiştir. İç hukuk kuralları, hâlihazırda devletler tarafından antlaşma yoluyla veya uygulamaların örf ve adet hukukuna dönüşmesi neticesinde uluslararası hukuk kuralı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Orta Çağ Avrupası'nda uluslararası hukuk, belli başlı örf ve adet hukuk kuralları haricinde antlaşmalar hukukuna dayanmaktaydı. Fakat uluslararası hukuk kaynaklı çatışmaları çözmek için yetkili mahkemeler iç hukuk mahkemeleriydi. Antlaşmaların veya örf ve adet hukuku kurallarının olmadığı durumlarda hakimler çatışmaları, “adalet ve hakkaniyet” ilkeleri ile çözümlemekteydi. Sonuç olarak, hakkaniyet uluslararası hukukun bir ilkesi olarak her zaman var olmuştur. Bununla birlikte hakkaniyet, deniz alanlarının sınırlandırılması davalarında görüleceği gibi kurallar ve ilkeler bazlı değil, daha çok felsefi temellere dayanmaktaydı (Titi, 2021: 24-27).

Hakkaniyet, genel olarak sağduyululuk olarak değerlendirilebilir. Anlaşmazlık halindeki tarafların hak ve yükümlülükleri arasında denge bulmaya çalışan bir ilke olarak da düşünülebilir. Deniz alanlarının, hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşmak için ilgili tüm koşullar dikkate alınarak hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasıyla belirlenmesi gerektiği yaygın olarak kabul edilmektedir (Antunes, 2003: 295). Hukuki bir ilke olarak hakkaniyet, davalara hemen uygulanmaya açık değildir. İçeriği, davalarda göreceli olarak tüm olgusal ve hukuki olasılıkların incelemesiyle belirlenebilir. Hakimin görevi, her bir davada hakkaniyetli ve adil bir sonuç üretmektir. Hakkaniyete ulaşmak için hakim, yalnızca belirli koşulları değerlendirerek değil, aynı zamanda tarafların çıkarlarına dikkat ederek her bir özel davanın ilgili koşullarını dikkate almak zorundadır.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında hakkaniyetin temel rolü göz önüne alındığında, iki farklı yorumun ortaya çıktığı görülmektedir. Bu yorumlardan ilki, hakkaniyeti düzeltici bir kural olarak görmektedir. Burada hakkaniyetin işlevi, katı hukuk kuralının uygulanmasının bir adaletsizlik yaratacağı belirli durumlarda, hukukun üstünlüğünün uygulanmasının etkilerini hafifletmek için hukukun katı kurallarının etkisini azaltmaktır. Hakkaniyetin uygulanmasının bir sonucu olarak genel hukuk kuralları, davada özel koşulların gerekliliği göz önünde bulunarak esnetilir veya değiştirilir.

Bu yorumda hakkaniyet, mükemmel olmayan hukuk kurallarına karşı bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Hakkaniyet bu anlamıyla hukuk dışı (*contra legem*) olarak görülmektedir.

Hakkaniyetin hukuk kurallarına dahil edildiği durumlarda düzeltici işlevi belirginliğini kaybeder çünkü kural kendinden hakkaniyetlidir. Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası'nda UAD, hakkaniyetin bir hukuk kuralı olarak doğrudan uygulanabilir olduğunu belirtmiş ve düzeltici etkisini reddetmiştir (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 45). Fakat hakkaniyet her ne kadar doğrudan bir hukuk kuralı olarak uygulansa bile düzeltici etkisini korumaktadır.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında her dava kendine münhasırdır. Kıyı uzunlukları, kıyı şekilleri, adaların varlığı hatta adaların uzaklığı ve boyutu bile davalarda uygulanacak kuralları değiştirebilir. Dolayısıyla mahkemeler davaları incelerken var olan koşullar ışığında en hakkaniyetli sonuca ulaşmak için gerekli gördüğü kuralları uygulamak durumundadır. Hakkaniyet, bu yönüyle her ne kadar adil karar verilmesine sebep olsa da mahkemelerde hangi kuralların uygulanacağı ve ne yönde bir sonuç çıkacağı önceden kestirilemeyeceği için devletleri uluslararası mahkemelerden uzaklaştırmaktadır (Nelson, 1990: 838; Talmon, 2015: 441).

Hakkaniyet için yapılan bir diğer yorum ise hakkaniyeti bölüştürücü adalet olarak görmektedir. Bölüştürücü adalet kavramı, bölünebilir olanı ifade eder ve orantılı veya değerli eşitlik fikrini kapsar. Bölüştürücü adalet olarak hakkaniyet, genellikle servetin dağılımıyla bağlantılıdır. Hakkaniyet bu boyutuyla hukuksal boyutun dışına çıkıp siyasi kararlar içerebilir. Bu sebepten dolayı düzeltici hakkaniyet hakim kararlarıyla uygulanırken bölüştürücü adalet ise yasa koyucunun ayrıcalığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle bölüştürücü adalet ziyadesiyle antlaşma hukukunda ön plana çıkmaktadır (Titi, 2021: 76-77). UAD, Libya – Malta Kıta Sahanlığı Davası'nda da bölüştürücü adalet olarak hakkaniyeti reddetmiştir (UAD, Libya v Malta, 21.03.1985, 513/68: 30-31). UAD, bölüştürücü adaletin; kaynakların tahsisinde, fayda ve külfetlerin dağılımında, insanlığın ortak mirası, nesiller arası eşitlik ve temsilde eşitlik konularında var olduğunu belirtmiştir.

Uluslararası hukukçular hakkaniyeti “adil, eşitlikçi” olarak nitelendirip var olan hukuku ve hakları hiçe sayan pratik uygulamalar içeren hak ve nisfet kavramından ayırmışlardır (Blecher, 1979: 61). Bu bağlamda, hakkaniyet ile hak ve nisfetin farkını vurgulamak gerekmektedir. Deniz alanlarının sınırlandırılmasında hakkaniyet ilkelerinden bahsederken her bir özel olayda o olaya münhasır kuralların uygulanması ifade edilmektedir. Yani uygulanacak kurallar değişiklik göstermekle beraber pozitif hukuk kurallarıdır. Hak ve nisfet ise hâkime veya yargıca söz konusu olayı hakkaniyetle çözmesi için hukuk dışı kurallar uygulama yetkisi verilmesidir. Uluslararası hukukta ve deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda hakkaniyet ile bahsedilen adil bir sınırlandırma yapılması için en uygun somut ilkelerin uygulanmasıdır. Her bir olaya uygulanabilecek bir hakkaniyet ilkesi olmamakla beraber hakkaniyetli bir sonuca ulaşmak için kullanılabilecek ilkelerden bahsedilebilir (Acer, 2002: 194). Divan, kapatmama, coğrafyanın yeniden

şekillendirilmemesi ve adaların ilgili koşul olarak dikkate alınması gibi birçok ilkeye referans olmuştur fakat bu ilkeler bile her bir davanın eşsiz (*unicum*) olmasından ötürü ne divan ne de hakemlik mahkemeleri nezdinde bağlayıcıdır (Dundua, 2007: 36).

Sonuç olarak hakkaniyetin rolü, adaleti sağlamak için davanın ilgili koşullarını değerlendirmek ve dengelemektir. Bu, genel kural ve ilkeler ile resmi hukuk kurallarının katı bir şekilde uygulanması yoluyla değil; bu tür ilkelerin, kuralların ve kavramların her davanın gerçeklerine, gerekçelerine ve koşullarına uyarlanması yoluyla yapılmalıdır. Mahkemeler, her somut olayda o davanın ilgili olgusal koşullarına göre şekillendirilen ve ona göre ayarlanmış bir kararla adaleti yerine getirmelidir.

2.3. Hakkaniyet Türleri/Fonksiyonları

Hakkaniyetin, temel işlevi katı hukuk kurallarını yumuşatmak ve düzeltmek olmasına rağmen zaman içinde farklı fonksiyonlara sahip türleri ortaya çıkmıştır. Hakkaniyet türleri; *infra legem*, *praeter legem* ve *contra legem* olarak sınıflandırılabilir.

2.3.1. Hakkaniyet Infra Legem

Hakkaniyet *infra legem*, doğrudan hukuk kurallarının uygulanması olarak kabul edildiği için üzerinde en az tartışılan hakkaniyet türüdür. Hakkaniyet *infra legem*, en hakkaniyetli çözümü üretmek için hâkimlerin kanunun farklı olası yorumları arasından seçim yapma gücü olarak tanımlanabilir. Bu yönüyle “yorumlayıcı hakkaniyet” olarak da adlandırılabilir (Titi, 2021: 85-86)

Bu tür hakkaniyet, birçok yazar ve hakim tarafından, hukukun bir davanın özel koşullarına göre uyarlanması, şekillendirilmesi gereken hukukun üstünlüğünün bir parçası olarak görülmektedir (Lowe, 2000: 55-56). Hukuktan aykırı bir kavram değildir çünkü hakimin görevinin özü hukukun üstünlüğünü uygularken adil bir karar vermektir. Hâkimler bu kararları verirken her zaman gerçekler ve hukuk arasında bir uyum sağlamaya çalışmaktadır.

Uluslararası mahkemelerin yargılamalarda hakkaniyet *infra legem* uygulayabileceği, tüm yazar ve hakimler tarafından kabul edilmektedir (Akehurst, 1976b: 803). Çünkü hakkaniyetin bu türü, hali hazırda var olan hukukun davaya uygulanmasını gerektirir, yeni kural yaratma veya boşlukları doldurma gibi bir görevi yoktur. Deniz alanlarının sınırlandırılması hususunda UAD tarafından genel olarak kullanılan yöntem budur. UAD, Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası’nda hakkaniyetin soyut bir kural olarak doğrudan uygulanmasından ziyade, KS sınırlandırmasında ortaya çıkan kuralların kendisinin hakkaniyetli olarak uygulanması gerektiğine vurgu yapmıştır (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 47-48). UAD, bu kararını daha sonra Tunus-Libya Kıta Sahaneliği Davası’nda (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 71) ve Libya-Malta Kıta Sahaneliği Davası’nda (UAD, Libya v Malta, 21.03.1985, 513/68: 45) onamıştır.

Hakkaniyetin ex aequo et bono olarak kullanılmasının reddedilmesi hakkaniyeti ortadan kaldırmamış, hakkaniyetin yalnızca hukukun katı bir şekilde uygulanmasının adaletsiz kılacağı durumların bireyselleştirilmesine izin vermek için hukuk kuralının bir düzenleme faktörü olarak hakkaniyet infra legem kullanmaya yöneltmiştir (Delabie, 2018: 158-159).

2.3.2. Hakkaniyet Contra Legem

Hakkaniyet contra legem, Aristo'nun bahsettiği düzeltici adaletin (Chroust, 1942: 120) günümüz uluslararası hukukunda doğrudan uygulanması olarak değerlendirilebilir. Uluslararası hukukta var olan kuralların görülen davalarda hakkaniyetli bir sonuç vermeyeceği gerekçesiyle düzeltilerek var olan davalara uygun hale getirilmesi olarak tanımlanabilir. Bu tür hakkaniyet kullanımı var olan hukuk kurallarını uygulamadığı için hukuka aykırı olarak yorumlanmaktadır. Yargıç Foad Ammoun (1969: 138)'a göre, bir davada hakkaniyet contra legem uygulanması için tarafların bu yönde açık rızasının bulunması gerekmektedir. Bu yönüyle bakıldığında hakkaniyet contra legem, ex aequo et bono olarak değerlendirildiği çıkarımını yapmak yanlış olmayacaktır. Ex aequo et bono, her ne kadar UADS 38. maddesinin 2. bendine göre tarafların rızası doğrultusunda hukuki bir uygulama olsa da şu ana kadar UAD tarafından hiçbir davada uygulanmamıştır.

2.3.3. Hakkaniyet Praeter Legem

Hakkaniyet praeter legem, var olan hukukta davaya uygulanacak kural veya kuralların bulunmadığı durumlarda hâkimlerin bu boşluğu doldurmak için hukukun genel ilkeleri ve hakkaniyet ile karar vermesidir (Milano, 2019: 66). Versay Antlaşması uyarınca kurulmuş bir tahkim mahkemesi, DUAD 38. maddesini yorumlarken davada uygulanabilecek bir uluslararası hukuk kuralının yokluğunda, mahkemenin bu boşluğu hakkaniyet ilkelerine göre doldurabileceğine hükmetmiştir (Titi, 2021: 87). Fakat mahkemeler hakkaniyet ile bu boşlukları doldururken hâlihazırda var olan uluslararası hukuk kuralları ile paralel kurallar üretmek zorundadırlar (Akehurst, 1976: 805)

Hakkaniyet praeter legem hukuka aykırı olup olmadığı ve uygulanması aşamasında özel yetki gerekip gerekmeyeceği hakkında halihazırda bir tartışma mevcuttur (Lapidoth, 1987: 173). Fakat bir davayı çözümlendirebilecek hukuk kurallarının olmadığı durumlarda bile mahkemenin bir karara varması gerekmektedir. Yargıç Christopher Weeramantry (1993: 231)'e göre tıpkı iç hukukta olduğu gibi uluslararası hukukta da yargı işlevi, hukuk kurallarının bulunmadığı durumlarda mahkemenin yargılama sorumluluğundan kaçmasına izin vermez. Bu açıdan bakıldığı zaman hakkaniyet praeter legem hukuk kuralları içinde olduğu çıkarımı yapılabilir. Bu konu hakkındaki bir diğer görüş ise böyle bir boşluk doldurma işleminin uluslararası hukukta gerekli olmadığıdır. Çünkü UAD, 38(1). maddesinin c bendinde modern devletler tarafından tanınan hukukun genel ilkelerinin bir uluslararası hukuk kaynağı olduğu, dolayısıyla uluslararası hukuk kurallarında oluşabilecek boşlukların bu

kurallarla doldurulabileceği belirtilmiştir. Hukukun genel ilkelerinin uluslararası hukuk davalarında kullanılmasında ortaya çıkabilecek sorun, iç hukuk kurallarının uluslararası niteliğe taşınıp taşınamaması olacaktır. Bu tür durumlarda da bu kurallara hakkaniyet *infra legem* uygulanmasıyla yorumlanıp uluslararası nitelik kazandırılabilir.

Günümüzde antlaşmaların sayısının artması, yargı kararları ve akademik yayınların kümülatif olarak birikmesi ve örf ve adet hukukunun oluşumunun hızlanması hakkaniyet *preater legem* kullanım alanını sınırlamıştır (Akehurst, 1976b: 806). Çünkü bu gelişmeler neticesinde uluslararası hukukta ortaya çıkabilecek boşlukların birçoğu doldurulmuştur.

2.4. Hakkaniyet İlkeleri

Uluslararası hukukta, ilkelere yapılacak herhangi bir atıf, önemli ölçüde kafa karışıklığına neden olma riskini taşır. Buradaki sorun, uluslararası hukukta ve genel olarak hukukta tutarlı bir doktrin veya ilke algısının olmamasıdır. İlkeler, genel olarak UADS 38(1). maddesinin c bendinde yer alan hukukun genel ilkeleri kapsamında değerlendirilir. Bu ilkeler genellikle farklı hukuk sistemlerinde yaygın olarak uygulanan ortak ilkeler olarak düşünülür. Hakkaniyet ilkeleri de bu ilkelerden birisidir. Fakat hakkaniyet ilkelerine iç hukukta rastlamak pek mümkün değildir çünkü bu ilkeler yapılarından dolayı uluslararası bir boyuta sahiptirler (Cottier, 2015: 518-519).

Hakkaniyetin deniz alanlarının sınırlandırılmasında bir ilke olarak kullanılması görüşü, ilk olarak 1937 yılında yargıç Manley Hudson tarafından Suyun Meuse Nehrinden Saptırılması Davası'nda ortaya atılmıştır. Hudson, DUAD 38. maddesi gereğince mahkemenin hakkaniyet ilkelerini uluslararası hukukun bir parçası olarak görme özgürlüğüne sahip olduğunu, karara ilişkin bireysel görüşünde açıklamıştır. Hudson (1937: 76), 38. maddenin c bendinden yola çıkarak, hakkaniyetin birçok hukuk sisteminin içerisinde yer almasından ötürü uluslararası hukukun bir parçası olarak kabul edilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Hudson (1972: 103), Suyun Meuse Nehrinden Saptırılması Davası'nda hakkaniyet ilkelerinin iç hukuktan alınması gerektiği görüşünü savunmuş olsa da daha sonradan hakkaniyet ilkelerinin uluslararası hukukun içinde kendiliğinden var olduğu görüşünü ortaya atmıştır. DUAD, ilgili dava kararında hakkaniyet ilkelerini üstü kapalı şekilde kullanmış ve Hudson'ın yaptığı gibi normatif bir tanımlama yapmamıştır.

Hakkaniyet ilkelerinin bir mahkeme tarafından normatif bir şekilde tanımlanıp uygulandığı ilk dava, Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası'dır. Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası, KS sınırlandırmasına ilişkin ilk davadır. Bununla birlikte taraflar, UAD'den KS sınırlandırması yapmasını değil, sınırlandırma için hangi hukuk kurallarının ve ilkelerinin uygulanacağını belirtilmesini istemiştir. Bu nedenle UAD, belirlenmiş sınırlama usullerinin ötesine geçmiş ve kıta sahanlığı doktrini olarak adlandırılabilir bir doktrin oluşturmuştur. KS'nin fiziki tanımını, hukuken bir kıyı devletine bağlanma biçimini ve hukuki yapısını ele almıştır (Amor, 2009: 10).

Mahkeme kararında, sınırlandırmanın hakkaniyet ilkelerine uygun olarak ve ilgili tüm koşullar dikkate alınarak antlaşma yoluyla gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 54). Ayrıca mahkeme, hakkaniyetin mutlak eşitlik anlamına gelmeyeceğini, doğanın yeniden şekillendirilmesinin asla söz konusu olmayacağını ve denize erişimi olmayan bir devlete asla KS tahsis edilemeyeceğini ve nihayetinde hakkaniyetin doğal eşitsizlikleri gidermek için kullanılan bir araç olamayacağını belirtmiştir (Degan, 2007: 604). Bu görüş, doktrin haline gelmiş, sonraki davalarda UAD ve hakemlik mahkemeleri tarafından tekrarlanmış ve onaylanmıştır.

UAD ilgili kararında, kıyı devletinin kara topraklarının deniz içinde ve deniz altında doğal bir uzantısını oluşturan KS alanı ile ilgili hakları, kara üzerindeki egemenliği nedeniyle onun bir uzantısı olarak kendiliğinden ve en başından beri mevcut olduğunu belirtmiştir. Kısacası, burada doğuştan gelen bir hak vardır. Bu hakların kullanılabilmesi için özel bir yasal işlem yapılmasına gerek olmadığını belirtmiştir. UAD, davada taraflar arasında antlaşmalardan doğan bir kuralın bulunmadığını ve örf ve adet hukukunun belirli bir yöntem belirtmediğini tespit ettikten sonra Truman Doktrini'nden yola çıkarak deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin, tarafların antlaşmasıyla sınırlandırma ve hakkaniyet ilkeleri ile sınırlandırma olarak iki temel kavramı kullanmıştır (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 22).

UAD kararını verirken, hakkaniyetin sadece soyut bir adalet kavramı olmaktan ziyade, hakkaniyet ilkelerinin bir hukuk kuralı olarak uygulanmasının gerekliliğine vurgu yapmıştır. Ayrıca mahkeme, sınırlandırmayı kendisi yapmakla görevlendirilmediğinden; iyi niyet, doğal uzantı ve kesmeme gibi temel ilkelere, taraflar tarafından müzakerelerde uygulanacak adil ilkeler olarak atıfta bulunmuştur (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 29).

Hakkaniyet ilkeleri, Fransa-Birleşik Krallık Kıta Sahanlığı Davası'nda da tahkim mahkemesi tarafından normatif olarak tekrar kullanılmıştır. 1975 yılında Birleşik Krallık ve Fransa, Fransa'nın Manş Adalarıyla Birleşik Krallık anakarasının arasındaki KS'nin belirlenmesi için bir tahkim mahkemesi oluşturulmasını talep etmişlerdir. Taraflar, mahkemenin Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nın aksine, yalnızca sınırlandırmada uygulanacak kuralları belirlemesini değil, aynı zamanda sınırlandırma yapmasını istemişlerdir. Ayrıca bu davada, tarafların ikisi de 1958 KSS'yi onaylamıştır (McRae, 1978: 173-175). Fransa, KSS'yi onaylamış olmasına rağmen KS sınırlandırmasını içeren 6. maddeye çekince koymuştur. Bunun üzerine mahkeme yapılacak sınırlandırmada örf ve adet hukuku olarak hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasına karar vermiştir (Uluslararası Hakemlik Mahkemesi¹

¹ Uluslararası teamül kuralları olarak ortaya çıkan hakemlik kurumu, 1899 ve 1907 La Haye Sözleşmeleri ile yazılı hale gelmiştir. 1907 La Haye Sözleşmesi'nin 37. maddesine göre uluslararası hakemlik, devletlerin aralarındaki uyuşmazlıkları kendi seçecekleri hakemler vasıtasıyla çözmeleridir. Uluslararası hukukta, devletleri, ihtilafları yargısal yollara başvurarak çözme noktasında zorlayıcı bir kaide bulunmadığından, uluslararası hakemlik müessesesi de ihtiyaridir. Fakat, uluslararası teamül kurallarına göre de hakemlik kararlarına uyma yükümlülüğü vardır. Dolayısıyla, bu kararlar kesindir; temyiz mercii yoktur (Bozkurt vd., 2003, 234-236; Kaya, 2017, 158-159).

[UHM], Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 42). Mahkeme, 1978 tarihli kararında hakkaniyet ilkeleri ve KSS'nin 6. maddesinin nihai olarak aynı sonucu vereceğini belirtmiştir. 6. maddede geçen "eşit-uzaklık" ve "özel koşullar"ın farklı kurallar olmadığı, hakkaniyetli bir sonuca ulaşmak için bu iki kuralın tek bir kural belirttiğini ve beraber uygulanması gerektiğini belirtmiştir. İlk bakışta, mahkemenin, burada hakkaniyet ilkelerini ve özel koşulları eşit-uzaklık altında asimile ettiği düşünülebilir. Fakat mahkeme kararları, detaylı incelendiği takdirde eşit-uzaklık yönteminin ve özel koşulların hakkaniyet altında asimile edildiği ortaya çıkmaktadır. Çünkü mahkeme, kararında eşit-uzaklık yöntemini ilgili davada en hakkaniyetli yol olarak kabul etmiştir. Yani eşit-uzaklık aslında örf ve adet hukuku olarak kabul edilmemiş, hakkaniyet ilkelerinin uygulanması için kullanılabilecek araçlardan biri olarak kabul edilmiştir. (UHM, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 45)

Coğrafi özelliklere yaptığı vurguya rağmen mahkeme, yatay sınırlandırma durumunda belirli bir coğrafi unsurun mevcut olduğu durumlarda bile eşit-uzaklık yönteminin uygulanabilirliğini ilk aşamada kabul etmiştir. Bu noktada, Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davası'nda başvuru sonuç odaklı hakkaniyet yaklaşımının aksine düzeltici hakkaniyet yaklaşımını benimsemiştir. Sonuç olarak, aynı temel hakkaniyet kavramına dayalı olarak 1969 ve 1977 kararlarında iki farklı yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki, münhasır davaya göre model oluşturan sonuç odaklı hakkaniyet yaklaşımıdır. Diğeri ise orta çizgi sistemine dayalı bir çözüm modelini izleyen düzeltici hakkaniyet yaklaşımıdır (Tanaka, 2006: 66).

UAD, 1982 yılında Tunus-Libya Kıta Sahanelığı Davası'nda, deniz alanlarının sınırlandırılmasının, 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davası'nda ortaya konulan kurallar çerçevesinde yapılacağını belirtmiştir. Mahkeme, sınırlandırmanın hakkaniyet ilkelerine uygun olarak ve ilgili tüm koşullar dikkate alınarak yapılması gerektiği genel kuralını ortaya koymuştur. Yapılacak sınırlandırmanın bölüştürücü hakkaniyet kavramıyla yapılamayacağı da ayrıca belirtilmiştir. Mahkeme ayrıca, "kara denize hâkimdir" ilkesini de teyit etmiş ve yapılacak sınırlandırmada, tarafların kıyılarının önündeki alanlara tecavüz edilmemesi gerektiğini belirtmiştir (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 60). Genel olarak jeolojinin, deniz alanlarının sınırlandırılmasında önemli bir faktör olamayacağı, ancak bir sınırlandırmanın, kıyı devletlerine ait alanlar ile ilgili kıyıların uzunluğu arasında alansal olarak makul derecede orantılılık sağlamasının beklenildiği vurgulanmıştır (Feldman, 1983: 220).

Tunus-Libya Kıta Sahanelığı Davası her ne kadar Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davası'nda verilen kararlar üzerinden gitmiş olsa da BMDHS tartışmaları ekseninde hakkaniyet ilkeleri daha da geliştirilmiştir. Mahkeme, özellikle verilecek kararların dava bazında olması yaklaşımını vurgulamış ve hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasının da "aşırı-kavramsallaşma"ya dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 61) ve KS alanlarının sınırlandırılması için geçerli ilke ve kurallar, hakkaniyetli bir sonuç getirmeye uygun olan kurallardır kararıyla sonuç odaklı hakkaniyet kavramını vurgulamıştır (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 59).

Hakkaniyet ilkeleri adı altında deniz alanlarının sınırlandırılmasında sonuç odaklı yaklaşıma yönelik bu eğilim, UAD Dairesi'nin Maine Körfezi Davası'ndaki kararı ile daha da güçlenmiştir. 29 Mart 1979 tarihli özel antlaşma ile Kanada ve ABD, UAD'nin bir dairesinin iki ülkenin KS'sini ve balıkçılık bölgesini ayıran tek bir deniz sınırı oluşturmasını talep etmiştir (Uluslararası Adalet Divanı Dairesi [UADD], Kanada v ABD, 20.01.1982, 471/67: 252). Maine Körfezi Davası'nda her iki taraf da uygulanacak temel kural üzerinde mutabık kalmışlardır. Her ikisi de farklı formülasyonlar kullanmakla birlikte, sınırın hakkaniyet ilkelerine uygun olarak uluslararası hukuk temelinde belirlenmesi gerektiğini, hakkaniyetli bir sonuca veya çözüme ulaşmak için ilgili alandaki tüm koşulların hesaba katılması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca her iki taraf da bir dizi farklı ilke ve koşul öne sürmüştür (UADD, Kanada v ABD, 20.01.1982, 471/67: 293-294). Bu davanın aynı zamanda ilk kez, tüm deniz alanlarının sınırlandırılması ile ilgili bir dava olması nedeniyle şu ana kadar ki sadece KS sınırlamalarında kullanılan prensiplerle belirlenmesinin mümkün olmayacağı belirtilmiştir (UADD, Kanada v ABD, 20.01.1982, 471/67: 298).

Taraflar arasındaki büyük görüş ayrılıkları, UADD'nin hakkaniyet ilkelerinin normatif önemini küçümsemesine yol açmıştır (Cottier, 2007: 407). Bu nedenle UADD, hakkaniyet ilkeleri yerine hakkaniyet kriteri ve hakkaniyet fikirleri terimlerini tercih etmiş ve bunların kendilerinin uluslararası hukukun ilke ve kuralları olmadığına karar vermiştir (UADD, Kanada v ABD, 20.01.1982, 471/67: 292). Hakkaniyet ilkelerinin, bu davadaki adıyla hakkaniyet kriterlerinin, ne olduğunun tekrardan incelenmesi, coğrafyanın değişkenliği ve her davanın kendine özgü özelliklerinin olmasından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında zaman UADD'nin deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin içtihadı, normatiflik ve öngörülebilirlik ile hukukun bireyselleştirilmesi ve hakkaniyetin karmaşık bir şekilde iç içe girdiğini göstermektedir (Amor, 2009: 13).

Hakkaniyet ilkeleri ile ilgili bir başka gelişme, 1982 yılında Libya ve Malta'nın aralarındaki KS sorununun çözülmesi için UAD'ye başvurması sonucu yaşanmıştır. Malta, UAD'nin KS sınırlandırması yapmasını isterken Libya, sadece uygulanacak kural ve prensiplerin belirtilmesini istemiştir (Wlosowicz, 1985: 342). UAD, davayı ele alırken tarafların zorluk çekmeden sınırlandırma yapabilmeleri için gerekli kural ve prensipleri göstereceğini belirtmiştir (UAD, Libya v Malta, 21.03.1985, 513/68: 23-24). Mevcut davada Malta, KSS'ye taraf iken Libya bu sözleşmeye taraf değildi. Bunun sonucunda, davada örf ve adet hukuku kuralları, dolayısıyla hakkaniyet ilkeleri uygulanması gerekmekteydi (McGinley, 1985: 672). Buna uygun olarak mahkeme de KS sınırlandırılmasının, hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşmak için ilgili tüm koşullara bakılarak hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasıyla gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir (UAD, Libya v Malta, 21.03.1985, 513/68: 38).

Malta, sınırlandırmanın öncelikle eşit-uzaklık yöntemiyle yapılması gerektiğini öne sürmüştür. Malta'nın öne sürdüğü eşit-uzaklık yöntemini doğrudan reddeden mahkeme, 1978 Fransa-Birleşik

Krallık Kıta Sahanlığı Davası'nda uygulanan düzeltici hakkaniyeti, bir kenara bırakarak 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası ve 1982 Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası ile aynı ekseninde, yani sonuç odaklı hakkaniyeti benimsemiştir (Tanaka, 2006: 76).

1983 yılına gelindiğinde Gine ve Gine-Bisav, aralarındaki karasuları, KS ve MEB sınırlandırması yapması için UAD'den, bir hakem mahkemesi kurulmasını talep etmişlerdir. Taraflar, mahkemeden 1886 yılında Fransa ve Portekiz arasında imzalanan antlaşma gereği sınırlandırmanın tek çizgi ile yapılmasını istemişlerdir. Mahkeme, 1886 tarihli antlaşmanın deniz alanlarını sınırlamadığını belirtmiştir. Ayrıca tarafların hiçbiri KSS'ye taraf değildir (Tanaka, 2006: 88). Bu durum neticesinde mahkeme, hakkaniyetli bir çözüm için taraflar tarafından tanınan uluslararası hukuk kurallarını inceleyeceğini belirtmiştir. Mahkeme öncelikle henüz yürürlükte olmamasına rağmen BMDHS'yi değerlendirmeye almıştır. Mahkeme, kararında gerekçesini BMDHS'nin 74 ve 83. maddelerine dayandırmıştır (UHM, Gine v Gine-Bisav, 14.02.1985: 289-290).

Gine-Bisav sınırlandırmanın, ilgili koşullar göz önünde bulundurularak eşit-uzaklık yöntemiyle yapılması gerektiğini ileri sürmüştür. Fakat mahkeme, 1985 tarihli kararında Gine-Bisav'ın bu önerisini her bir davanın unicum olduğunu, eşit-uzaklık yönteminin var olan birçok yöntemden yalnızca biri olduğunu ve eşit-uzaklık yönteminin davada bir öncelik oluşturmadığını belirtmiştir (Aquarone, 1995: 423). Bu açıdan bakıldığı zaman mahkemenin sonuç odaklı hakkaniyet yaklaşımını benimsediği ve Maine Körfezi davasında verilen kararları takip ettiği görülmektedir.

Bir diğer gelişme 1989 yılında Fransa ve Kanada'nın aralarındaki deniz alanlarını sınırlandırmak için bir tahkim mahkemesi oluşturulmasını talep etmesiyle yaşanmıştır. Tarafların ikisi de KSS'ye taraftır. Kanada ve Fransa Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası'nda mahkeme, hakkaniyetli bir sonuca ulaşmak için hakkaniyet ilkelerine/kriterlerine göre ilgili tüm koşullar dikkate alınarak yapılacak bir sınırlandırmayı temel kural olarak kabul edeceğini belirtmiştir (UHM, Kanada v Fransa, 10.06.1992: 1174). Bu temel kural taraflar tarafından da kabul edilmiştir. Tahkim mahkemesinin bu görüşü, Maine Körfezi Davası'nda verilen sonuç odaklı hakkaniyet yaklaşımıyla son derece uyumludur. Ayrıca mahkeme, hakkaniyet kriterlerine göre yapılacak sınırlandırmada zorlayıcı herhangi bir sınırlandırma metoduna uymak zorunda olmadığını da belirtmiştir (UHM, Kanada v Fransa, 10.06.1992: 1163).

Jan Mayen Davası'nda UAD, ilk kez KSS'nin tam olarak uygulanabileceği bir durumla karşılaşmıştır. Taraflar, mahkemenin yalnızca KS'yi değil, balıkçılık bölgesini de sınırlandırmasını talep etmiştir. UAD, davaya bakarken KS için KSS'yi, balıkçılık bölgesi için örf ve adet hukukunu inceleyeceğini belirtmiştir. Mahkeme sonuç olarak, her iki bölge için orta hat çizilip sınırlandırmanın bu hattan başlamasına karar vermiştir (UAD, Danimarka v Norveç, 14.06.1993, 635/78: 63). Yapılacak sınırlandırmada hakkaniyetli bir sonuca ulaşmak için ilgili koşullar dikkate alınıp orta

hattın ayarlanacağını belirtmiştir (UAD, Danimarka v Norveç, 14.06.1993, 635/78: 46). Mahkeme, orta hattın çizilip ilgili koşullara göre şekillendirileceği/düzeltilileceği görüşünü, 2001 tarihli Katar-Bahreyn Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası ve 2002 tarihli Kamerun-Nijerya Kara ve Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası’nda da tekrarlamıştır (Shi, 2010: 278).

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında hakkaniyet kavramı, sürekli olarak tekrarlanmakla beraber mahkemeler kararlarında, “hakkaniyetli sınırlandırma, “hakkaniyetli karar verme”, hakkaniyetli yöntemler”, “hakkaniyetli çözüm” ve “hakkaniyet ilkeleri” gibi birçok farklı terim kullanmışlardır. Mahkemeler birçok farklı terimi kullanmış olmalarına rağmen sonuç olarak hepsi hakkaniyetli bir sınırlandırma arayışında olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca mahkemeler, verdikleri kararlarda tek bir hakkaniyetli sınırlamanın değil, var olan her dava için oluşabilecek hakkaniyetli bir sınırlamanın varlığından bahsetmektedirler. Dahası mahkemeler yargılama sürecini, geçici bir eşit-uzaklık çizgisinin kurulması ve daha sonra eşit-uzaklık çizgisinin ayarlanmasını gerekli kılacak koşulların veya nedenlerin olup olmadığının dikkate alınmasını içerecek şekilde kurmuştur (Thirlway, 1995: 132).

UAD, özel veya ilgili koşulların hakkaniyet ilkeleri tarafından asimile edilmesiyle beraber, sadece ilgili koşullar olarak gördüğü faktörlere atıf yapmaktadır (Evans, 1994: 702). Yani 1958 Cenevre Sözleşmeleri’nde bahsedilen “özel koşullar”, ilgili koşullar olarak hakkaniyet ilkelerinin içine yedirilmiştir. UAD, her ne kadar dikkate alınabilecek koşulların bir sınırı olmadığını belirtse de tutarlı olmak için kendini sınırlar üzerinde bozucu etkisi olan coğrafi unsurlar ile sınırlamıştır.

2.5. İlgili Koşullar

İlgili koşullar, uluslararası hukuk içerisinde deniz alanlarının sınırlandırılması davalarında baskın bir rol oynamaktadır. Örf ve adet hukuku, mahkemenin görevinin uluslararası hukukun bir parçası olarak hakkaniyet ilkelerinin uygulanması olduğunu belirtirken söz konusu bölgeye özel ilgili koşulların dikkate alınmaması durumunda yapılacak herhangi bir sınırlamanın hakkaniyetli bir çözüme ulaşmasının neredeyse imkânsız olduğunu belirtmektedir (Evans, 1991: 3).

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında ilgili koşullar ibaresi, 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası ile literatüre girmiştir. Mahkeme, kararında yapılacak sınırlandırmanın “ilgili tüm koşullar dikkate alınarak hakkaniyet ilkeleri doğrultusunda yapılması gerektiğini” belirtmiştir. BMDHS, KS ve MEB sınırlandırılmalarında ilgili koşullara atıf yapmamış olsa da karasuları sınırlandırmaları için ilgili koşulların bir türevi olan “tarihi hak” terimini kullanmıştır. BMDHS, her ne kadar sınırlandırmalarda ilgili koşulların dikkate alınmasından bahsetmemiş olsa da uygulamada hakkaniyet ilkeleri ve ilgili koşullar birbirinin tamamlayıcı unsurlarıdır ve biri olmadan diğeri düşünülemez (Henriksen ve Ulfstein, 2011: 5). Hâlihazırda mahkemeler verdikleri kararlarda ilgili

koşulları, hakkaniyetli bir sonuca ulaşmak için deniz alanlarının sınırlandırılması davalarında sürekli olarak kullanılmaktadır.

Deniz alanlarının sınırlandırılması davalarında sınırlandırma çoğunlukla bir eşit-uzaklık çizgisi çizilmesiyle başlamaktadır fakat çizilen bu çizgi yalnızca sınırlandırmanın başlangıcında ortaya koyulan geçici bir çizgi görevi görmektedir. Sınırlandırma yapılan bölgedeki ilgili koşullar dikkate alınmadan çizilen bu eşit-uzaklık çizgisi sonucunda çoğu zaman hakkaniyetsiz bir sınırlandırma ortaya çıkmaktadır. Bu sebepten ötürü UHK, 1958 Cenevre Sözleşmeleri’ni hazırlarken “özel koşullar” ibaresini ekleyerek sınırlandırmalarda doğrudan eşit-uzaklık kullanımının uygulanmasının önüne geçmiştir. Bu durum da ilgili koşulların sınırlandırmaya dâhil edilmesiyle çizilmiş olan eşit-uzaklık çizgisinde değişiklikler yapılması öngörülmüştür (Dundua, 2007: 54).

Uluslararası mahkemelerin kararlarına bakıldığında ilgili koşulların, coğrafi-coğrafi olmayan olarak iki farklı grupta incelendiği görülmektedir.

2.5.1. Coğrafi Faktörler

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında coğrafi faktörler, kara denize hakimdir ilkesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla mahkemeler, deniz alanlarını sınırlandırırken kıyı şekilleri, orantılılık, doğal uzantı, kesmeme ve adaların varlığı gibi koşulları dikkate almaktadırlar.

2.5.1.1. Kara Denize Hakimdir İlkesi

Barış zamanında uygulanacak uluslararası hukuk, 1958 Cenevre Sözleşmeleri imzalanana kadar kodifiye edilmemiştir. 1958 öncesi dönemde genel olarak kabul edilen kural, kıyı şeridi topçu bataryalarıyla çevrili olsun veya olmasın kıyı devletinin kıyı şeridi boyunca belirli bir deniz kuşağı üzerinde hak sahibi olmasıydı. Grotius döneminde bile denizlerin belirli bölümleri sanki kıyı devletlerinin toprağıymış gibi kabul edilmekteydi ve bu bölgelere giren gemiler kıyı devletleri tarafından bu bölgelerden ayrılmaya zorlanabilirdi. Bu örf ve adet kuralının ortaya çıkış tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte devletlerin denizler üzerinde hakimiyet sağlayabileceği alan 16. ve 18. yüzyıllar arasında top atışı mesafesinden, kıyıdan 3 mil mesafeye çıkmıştır (Bing Bing, 2014: 6). Açık denizlerin serbestliği ilkesinin ve kıyıya bitişik sularda korumanın bu tarihlerde var olduğu, 1910 yılında görülen Kuzey Atlantik Kıyısı Balıkçılık Davası ile ortaya koyulmuştur. Daimi Hakemlik Mahkemesi (DHM²) kararında, eski top atış mesafesi kuralından evrilen ve mevcut olarak

² Daimi Hakemlik Mahkemesi, Birinci Lahey Barış Konferansı sırasında kabul edilen 1899 tarihli Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçıl Çözümüne Dair Lahey Sözleşmesi’yle kurulmuştur. 1899 tarihli Sözleşme 1907 yılında düzenlenen İkinci Barış Konferansı sırasında değiştirilmekle birlikte, Daimi Hakemlik Mahkemesi muhafaza edilmiştir. Mahkeme, Uluslararası Adalet Divanı’nın da bulunduğu Lahey’deki Barış Sarayı’nda faaliyet göstermektedir. Başlangıçta devletlerarası uyuşmazlıklara bakmakla görevlendirilen Daimi Hakemlik Mahkemesi, kabul edilen hakemlik kurallarıyla günümüzde devletler ile özel hukuk kişileri arasında veya hükümetler arası kuruluşların dahil olduğu uyuşmazlıklarda

düşük su seviyesinden 3 mil olarak ölçülen kuralın bazı devletlerin daha geniş yetkiler talep etmesi sonucunda daha sonradan değiştirilebileceğini, Uluslararası Hukuk Enstitüsü'nün³ halihazırda böyle bir uzatma önerisinde bulunduğunu belirtmiştir. Bu uzatmanın sebebi de modern mühimmat yelpazesinin genişlemesi nedeniyle kendilerine dışarıdan gelen saldırılara karşı devletlerin kıyı sularını korumak için yalıtkan bir bölgeye ihtiyaç duymalarından kaynaklanmaktadır (DHM, İngiltere v ABD, 07.09.1910: 205). DHM'nin bu görüşü aslen devletlerin egemenliği ilkesini yansıtmaktaydı. Verilen karar incelendiğinde devletlerin denizler üzerindeki egemenliğinin de kara parçaları ile ilintili olduğu anlaşılmaktadır.

Denizler üzerindeki egemenlik kavramı yapısı itibariyle denize kıyısı olan devletin kara topraklarından kaynaklanır. Dolayısıyla denizler üzerinde egemenlik iddia edebilmek için devletlerin iddia edilen denizlere kıyısının bulunması gerekmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak da “kara denizde hakimdir” ilkesi ortaya çıkmaktadır (Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, 2000: 19-26). Ayrıca her ne kadar devletlerin denizler üzerinde egemenlik hakkının olduğu kabul edilmiş olsa da denizlerden gelebilecek tehditlerin sürekli olarak artması nedeniyle 1910 yılından 1982 yılına kadar karasularının genişliği belirlenememiştir.

KSBBS görüşmelerinde de belirtilen nedenlerden ötürü birçok tartışma yaşanmış ve müzakereci devletler karasuları genişliği üzerinde anlaşamamışlardır. Antlaşmanın ilk maddesinde “*kıyı devletin egemenliği, kara toprakları ve iç suların ötesinde karasuları olarak tanımlanan kıyılarına bitişik bir deniz kuşağına kadar uzanır*” şeklinde muğlak bir ifade kullanılmıştır.

Truman Doktrini'yle ortaya çıkan KS kavramı da bu ilke çerçevesinde şekillenmiştir. KS'nin kıyı devletin denizler üzerindeki doğal uzantısı olması ve kıyı devletine ait olması görüşü Tuman Doktrini'nin de temelini oluşturmaktadır.

Kara denize hâkimdir ilkesi, UAD huzurunda ilk kez İngiltere tarafından Balıkçılık Davası'nda (UAD, İngiltere v Norveç, 18.12.1951, 74/5: 133) vurgulanmasına rağmen mahkeme tarafından bir karar metninde atıf yapılması, 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda gerçekleşmiştir. Mahkeme ilke ile ilgili olarak:

Kıta sahanlığı doktrini, tarihin büyük bir bölümünde hiç kimseye ait olmayan deniz alanlarına yönelik yeni bir el atma örneğidir. Bitişik bölge ve kıta sahanlığı bu açıdan aynı türden kavramlardır. Her iki durumda da karanın denize hakim olduğu ilkesi uygulanır; dolayısıyla kıta sahanlıklarının sınırlandırılması gereken ülkelerin kıyılarının coğrafi konfigürasyonunun yakından incelenmesi gerekmektedir,

hakemlik, uzlaştırma veya arabuluculuk mekanizmalarını isteyen devletlerin hizmetine sunmaktadır (Daimi Hakemlik Mahkemesi, t.y., <https://www.mfa.gov.tr/daimi-hakemlik-mahkemesi.tr.mfa>).

³ Uluslararası Hukuk Enstitüsü, uluslararası hukuk, uluslararası ekonomi ve uluslararası ilişkiler konularında küresel anlamda eğitim ve teknik destek veren bağımsız ve politik olmayan bir kurumdur.

şeklinde açıklama yapmıştır (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 51). 1978 yılında Divan, Türkiye ve Yunanistan arasındaki Ege Adaları Kıta Sahanlığı Davası’nı değerlendirirken bu ilkeyi:

Uluslararası hukuka göre kıta sahanlığında arama ve işletme hakları, yalnızca kıyı devletinin kara üzerindeki egemenliği sayesinde hukuki olarak ona bağlanabilir. Kısacası, kıta sahanlığı hakları, hukuken kıyı devletinin toprak egemenliğinin sonucudur. Buna göre bir kıyı devletinin bölgesel rejimi – bölgesel statüsü – hukuken uluslararası hukuka göre sahip olduğu kıta sahanlığı üzerinde arama ve işletme haklarını içerir,

şeklinde tekrar kullanmıştır (UAD, Yunanistan v Türkiye, 11.09.1978, 423/62: 33). Divan’ın açıklamalarında herhangi bir belirsizlik bulunmamakta olup KS’ye ilişkin haklar, kıyı devletinin kıyı üzerindeki egemenliğinin bir türevi olduğu belirtilmiştir. 2001 yılına gelindiğinde ise Divan, ilkeye:

Mahkeme, daha önceki davalarda, deniz haklarının kıyı devletinin kara üzerindeki egemenliğinden kaynaklandığını ve “kara denize hakimdir” şeklinde özetlenebilecek bir ilkeyi açıkça ortaya koymuştur. Bu nedenle bir kıyı devletinin deniz haklarının belirlenmesi için başlangıç noktası olarak alınması gereken karasal durumdur. Uluslararası teamül hukukunu yansıtan 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin 121. maddesinin 2. paragrafına göre adalar, büyüklüklerine bakılmaksızın bu açıdan aynı statüye sahiptirler ve bu nedenle diğer toprak parçalarıyla aynı etkiyi yaratırlar,

şeklindeki açıklamasıyla çok daha geniş bir uygulama alanı vermiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 97). Mahkeme kararları incelendiği takdirde, kara denize hakimdir ilkesinin yalnızca karasuları, bitişik bölge ve KS için değil, kıyıdan oluşturulacak tüm deniz yetki alanları için kabul edildiği ortaya çıkmaktadır (Beckman, 2013: 149-150). Buna ek olarak mahkemenin görüşünün tutarlılığı, ister KS’ye ister başka bir şeye ait olsun, devletlerin uluslararası hukuka göre sahip olduğu deniz haklarını belirlemek için kıyı devletinin toprak egemenliğinin başlangıç noktası olması gerektiğine dair şüpheyi yer bırakmayacak şekildedir (Bing Bing, 2014: 15).

Geleneksel olarak "kara denize hâkimdir" ilkesi, anakaraya olduğu kadar adalara da uygulanabilir kabul edilmiştir. UAD ve devletler arasındaki anlaşmazlıkları ele alan diğer uluslararası mahkemeler, adaların deniz bölgelerinin söz konusu olduğu durumlarda da bu ilkeyi düzenli olarak vurgulamışlardır (Papanicolopulu, 2018: 41). Divan, Katar-Bahreyn davasında özellikle “büyüklüklerine bakılmaksızın adaların bu açıdan aynı statüye sahip olduğunu ve bu nedenle diğer kara bölgeleriyle aynı deniz haklarına sahip olduğunu” açıkça belirtmiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 97). Aynı zamanda, BMDHS 172. maddesinin 2. bendinde de “3. fıkrada belirtilenler dışında; bir adanın karasuları, bitişik bölgesi, münhasır ekonomik bölgesi ve kıta sahanlığı, bu sözleşmenin diğer kara topraklarına uygulanan hükümlerine göre belirlenir” ibaresi yer almaktadır. Sözü geçen madde, aynı zamanda bir örf ve adet kuralı olarak kabul edilmiştir (Shi, 2010: 274-275).

2.5.1.2. Kıyı Şekilleri

Hakkaniyet ilkelerinin, deniz alanlarının sınırlandırılmasının temelini oluşturduğu kuşkusuz bir gerçektir. Sınırlandırmalarda ortaya çıkan problemler, hakkaniyet ilkelerinin kullanılmasından ziyade hangi ilkelerin seçilip kullanılmasının daha hakkaniyetli bir sonuç ortaya çıkaracağından kaynaklanmaktadır. Deniz alanlarının sınırlandırılmasında her dava kendine özgü olduğundan kullanılacak ilkeler sürekli değişiklik gösterse de kıyıların şekilleri bir sınırlandırma için temel bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır ve her davada kullanılmaktadır.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında coğrafya terimi ile kastedilen sınırlandırmaya konu olan ülkelerin kıyı uzunlukları ve girinti çıkıntı gibi kıyı şekilleridir. Kıyı uzunlukları ve kıyı şekillerinin dikkate alınması doğrultusunda oluşturulacak kıyı çizgisi, sınırlandırmanın temelini oluşturmaktadır (Acer, 2002: 198).

Çoğu sınırlandırma davasında bu coğrafi ilkeler, genel hakkaniyet ilkelerinin bir parçası olarak kabul edilir. Bu nedenle ilgili kararlarda atıfta bulunulan hakkaniyet ilkelerinin genel uygulamasına ilişkin iyi bilinen örneklerin çoğunluğunun coğrafya ile ilgili olması şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte, her bir coğrafi ilkenin hakkaniyeti, temel hedef olan hakkaniyetli bir sonuca varma amacına yönelik yararları ışığında kendi esaslarına göre değerlendirilmelidir (Açıkgönül, 2017: 181).

Uluslararası mahkemeler, coğrafi koşulların sınırlandırma süreçlerinde en önemli unsur olduğuna sıklıkla dikkat çekmiştir. Hakkaniyetli bir sınırlandırma yönteminin, sınırlandırma yapılacak alanların coğrafi özelliklerine saygı göstermesi gerektiği sürekli olarak vurgulanmıştır.

UAD, 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası'nda kıyı şekilleri ile ilgili olarak:

Her iki sınırlandırmada da kara denize hakimdir ilkesi geçerlidir, dolayısıyla kıta sahanlığı sınırlandırılacak devletlerin kıyılarının coğrafi şekillerinin titizlikle incelenmesi gerekmektedir. Kara, bir devletin denizler üzerinde kullanabileceği gücün yasal kaynağı olduğundan, öncelikle bu tür uzantıları oluşturan özelliklerin gerçekte ne olduğu açıkça belirlenmelidir (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 252)

Sürekli karşılaşılan bazı coğrafi durumlarda, eşit-uzaklık yöntemi belirli avantajları olmasına rağmen, hakkaniyetsiz sonuçlar verilmesine neden olabilmektedir (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 49)

kararlarını vermiştir. Mahkeme, Danimarka ve Hollanda kıyılarının her ikisinin de dışbükey, Federal Almanya Cumhuriyeti kıyılarının ise içbükey olduğunu tespit etmiştir. Böyle bir durumda, eşit-uzaklık yönteminin kullanımıyla gerçekleştirilecek bir sınırlandırmanın, Almanya'ya çok küçük bir KS vereceğini tespit etmiştir. Mahkeme, hakkaniyetli bir sınırlandırma yapmak için taraf devletlerin kıyılarının genel şekillerinin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

1978 yılında Birleşik Krallık ve Fransa arasındaki kıta sahanlığı davasında, UHM de UAD'nin kararını destekler nitelikte bir karar vermiştir:

Antlaşmanın 6. maddesi gereği yapılacak olan sınırlandırmada eşit uzaklık kuralının uygulanması gerekliliği mevcuttur. Fakat aynı antlaşmada yer alan özel durumlar ibaresi, her sınırlandırmada eşit uzaklık ilkesinin doğrudan kullanılamayacağını belirtmektedir. Kıyı şekillerinin düzensiz olması halinde eşit uzaklık yöntemiyle yapılacak bir sınırlandırma hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracaktır (UHM, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 45).

UAD, 1958 Cenevre Sözleşmeleri'ni yorumlarken, "özel durumlar" ibaresinin hakkaniyetli bir sınırlandırma yapılmasının garanti altına alınması için antlaşmaya eklendiği vurgusunu yapmıştır. Ayrıca sınırlandırmada söz konusu olan olayın hakkaniyetle ilgili olduğunu ve sınırlandırma yapılacak tüm alanlara coğrafi ve diğer özellikleri ışığında bakılması gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. UHM, aynı zamanda yalnızca kıyı şekillerindeki bozuklukların değil, kıyı şekillerinin tamamının sınırlandırmada doğrudan etkisi olduğunu belirtmiştir (McRae, 1978: 183).

UAD, UADD ve UHM'ler de 1982 Tunus – Libya Kıta Sahanlığı Davası (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 58), 1984 Maine Körfezi Davası (UADD, Kanada v ABD, 20.01.1982, 471/67: 58), 1985 Gine – Gine-Bisav Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası (UHM, Gine v Gine Bisav, 14.02.1985: 187) ve 2002 Kamerun – Nijerya Kara ve Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası (UAD, Nijerya v Kamerun, 10.10.2002, 852/94: 144-145) gibi birçok davada da deniz alanlarının sınırlandırılmasında kıyı şekillerinin birinci derecede önemine vurgu yapmıştır.

2.5.1.3. Orantılılık İlkesi

Orantılılık ilkesi; meşru müdafaa, uluslararası sorumluluk, antlaşmalar hukuku, insan hakları hukuku ve insancıl hukuk gibi uluslararası hukukun birçok alanında önemli bir rol oynamaktadır (Tanaka, 2001: 433). Deniz alanlarının sınırlandırılması hukuku da orantılılık ilkesinin son derece önemli olduğu alanlardan biridir. Orantılılık ilkesi 1969 yılından itibaren deniz alanlarının sınırlandırılması ile ilgili verilen her kararda mahkemeler tarafından belirleyici bir faktör olarak kullanılmıştır (Tanaka, 2006: 162).

Orantılılık, genel olarak devletler arasındaki anlaşmazlıkları adil bir çözüme ulaştırmak için tasarlanmış matematiksel bir projeksiyon olarak tanımlanabilir. Bu ilkeye göre deniz alanlarının sınırlandırılması, her bir tarafa atfedilen deniz alanları arasındaki oran ve ilgili kıyı şeritlerinin uzunluğu dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir. Bu nedenle mahkemeler, ilgili kıyı şeritlerinin uzunluklarını kabaca tahmin etmeli veya tam olarak hesaplamalı ve bu oranı geçici olarak sınırlandırılmış ilgili deniz alanları ile karşılaştırmalıdır (Dundua, 2007: 47).

Orantılılık ilkesi, deniz alanlarının sınırlandırması hukukunda dikkate alınması gereken prensiplerden biri olarak özel bir öneme sahiptir. Bu durum, deniz alanlarının sınırlandırmasına ilişkin birçok kararda bu kavramın dikkate alınmış olmasından kaynaklanmaktadır. Orantılılık ilkesinin deniz alanlarının sınırlandırılmasındaki rolünün önemini açıklığa kavuşturmak için uluslararası mahkemelerin verdiği kararları incelemek yerinde olacaktır.

Orantılılık ilkesi ilk kez 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda Almanya Federal Cumhuriyeti tarafından öne sürülmüştür. Almanya, KS sınırlandırılmasının “adil ve hakka uygun bir şekilde” kıyıların uzunluğuna orantılı olarak yapılması gerektiğini ileri sürmüştür (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 21). Divan, Almanya'nın “adil ve hakka uygun bir şekilde” sınırlandırma tezini reddederken kıyıların uzunluğuna orantılı olması gerektiği tezini kabul etmiştir (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 53):

Dikkate alınması gereken son bir faktör, hakkaniyet ilkelerine göre gerçekleştirilen bir sınırlamanın ilgili devletlere ait kıta sahanlıklarının kapsamı ile ilgili kıyı şeritlerinin uzunlukları arasında sağlaması gereken makul bir orantılılık derecesi unsurudur. Bu kıyı şeritleri, düz ve içbükey veya dışbükey kıyılara sahip devletler arasında gerekli dengeyi kurmak veya çok düzensiz kıyı şeritlerini daha gerçek oranlarına indirmek için genel yönlerine göre ölçülür...

Divan, daha sonra orantılılığa başvurmayı haklı kılan üç coğrafi özellik olduğunu öne sürmüştür. İlki, ilgili üç devletin kıyılarının birbirine bitişik olmasıdır. İkincisi, Almanya'nın kıyılarının içbükey olması, son olarak Kuzey Denizi'nde kıyıları bitişik olan üç devletin kıyı şeritlerinin uzunluklarının kıyaslanabilir olmasıdır (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 50-51). Kuzey Denizi'nde yapılacak sınırlandırmada, kıyı uzunlukları Hollanda ve Danimarka ile neredeyse eşit olmasına rağmen kıyıları içbükey olduğu için Almanya, sınırlandırmanın eşit uzaklık yöntemiyle yapılması durumunda Hollanda ve Danimarka'ya oranla çok daha küçük bir KS'ye sahip olacaktı. Bu sebepten ötürü ve hakkaniyet ilkeleri gereği divan sınırlandırma yaparken orantılılık ilkesini uygulamıştır. Fakat orantılılık ilkesini ayrı bir ilke olarak değil hakkaniyetli sınırlandırmanın bir test aracı olarak uygulamıştır (Dundua, 2007: 44).

Divan, 1982 tarihli Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası'nda orantılılık ilkesini tekrardan kullanmıştır. Divan orantılılık ile ilgili olarak:

Divan, ilgili devletler arasında hakkaniyetli bir sınırlandırma yapmak için temel element olan orantılılık ilkesinin gerekliliğini kabul etmektedir (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 61). Libya'nın kıyı şeridinin Tunus'un kıyı şeridine oranının yaklaşık 31:69 olduğu belirlenmiştir. Deniz dibi alanları ile ilgili olarak divan tarafından belirtilen yöntemle göre her bir devlete ait sınırlandırmayla ilgili alan içinde düşük su seviyesinin altındaki kıta sahanlığı alanlarının birbirine yaklaşık olarak orantılı olduğunu kaydederek alanları; Tunus 40, Libya 60 olacak şekilde sınırlandırmıştır. Bu sonuç, ilgili tüm koşullar dikkate alındığında, Divan'a göre hakkaniyetin bir belirleyicisi olarak orantılılık testinin gerekliliklerini karşılamaktadır (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 71).

kararlarını vermiştir. Divan, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda orantılılık ilkesini ilgili devletlerin kıyı coğrafyalarının bir gerekliliği olarak uygulamıştır. Fakat Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası'nda devletlerin kıyı coğrafyalarının özelliklerine hiçbir atıfta bulunmamıştır. Divan, burada orantılılık ilkesinden temel bir faktör olarak bahsetmiş ve orantılılığın genel bir ilke olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca divan orantılılığın rolünü, bir sınırlama çizgisinin hakkaniyetine ilişkin kontrollerden biri olarak görmüştür. Orantılılık ilkesine göre sınırlandırma çizgisinin sonuçlarını test etmek için çok kesin bir hesaplama kullanmıştır (Tanaka, 2001: 438).

1984 Maine Körfezi Davası'nda, UAD'nin bir dairesi, başlangıçta çizilen sınır çizgisini düzeltmek için iki kıyı şeridi arasındaki uzunluk farkı fikrini uygulamıştır. Daire'nin kararına göre (UADD, Kanada v ABD, 20.01.1982, 471/67: 323):

Deniz alanlarının sınırlandırılması tarafların kıyı uzunluğu dikkate alınmadan doğrudan bölüştürülemez ve farklı bir temelde gerçekleştirilen bir sınırlandırmadan kaynaklanan bu kıyıların uzunluklarındaki önemli bir orantısızlığın, uygun bir düzeltme gerektiren bir durum oluşturacağı da aynı derecede kesindir. Dairenin görüşüne göre, bu hususun dikkate alınması gerekliliği, düzeltme için geçerli bir gerekçe teşkil etmektedir.

Daire, Kanada'nın Seal Adası'nın kıyı uzunluğunun oluşturacağı etkiyi yarı yarıya düşürerek hesaplamaları bu şekilde yapmıştır (Churchill ve Lowe, 1999: 157). Bu durum orantılılık ilkesinin davaya doğrudan uygulanmasını teşkil etmektedir. Orantılılık ilkesi burada hakkaniyeti test etmek için kullanılmamış, doğrudan bir hakkaniyet ilkesi olarak kullanılmıştır (Dundua, 2007: 46).

UAD ve UHM'ler, 1985 Gine - Gine-Bisav (Aquarone, 1995: 427), 1992 Kanada ve Fransa Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası (UHM, Kanada v Fransa, 10.06.1992: 284), 1993 Jan Mayen (UAD, Danimarka v Norveç, 14.06.1993, 635/78: 65) ve 2001 Katar-Bahreyn Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası (Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 68-109) gibi birçok davada orantılılık ilkesine atıf yapmış ve orantılılığı hakkaniyetin test aracı veya doğrudan bir ilkesi olarak uygulamıştır.

Sonuç olarak orantılılık ilkesi bir sınırlandırma yöntemi olmamakla beraber, sınırlandırmanın hakkaniyete uygun olup olmadığını kontrol etmek ve gerekli düzeltmeleri sağlamak için uygulanabilecek bir ilkedir. Belli bir kıyı şeridinde belirli derecelerde içbükeylik veya dışbükeylik gibi coğrafi bozukluklar sebebiyle ortaya çıkan adaletsiz sonuçları düzeltmek için yandaş kıyıların sınırlandırılmasında orantılılığın daha önemli bir rolü olduğu görülmektedir (Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, 2000: 24). Orantılılık kavramı, matematiksel ve nicel karakteri nedeniyle deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda nesnelliği ve öngörülebilirliği artırmayı mümkün kılmaktadır. Ancak bu durum, ilgili kıyıları ve alanları tanımlamak, uzunluklarını ve yüzeylerini hesaplamak için nesnel kriterlerin var olması durumunda mümkün olabilecektir. Başka bir deyişle deniz alanlarının sınırlandırılmasında orantılılık kavramının özünde objektif bir inceleme

için kriterlerin oluşturulması yatmaktadır. Ancak şu anda, bu tür nesnel kriterlerin hala eksik olduğu görülmektedir. Deniz alanlarının sınırlandırılmasında orantılılığın meşruluğu, uluslararası mahkemelerin bu kriterleri oluşturup oluşturamayacağına bağlıdır (Tanaka, 2001: 463).

2.5.1.4. Doğal Uzantı/Kesmeme

Deniz Alanlarının kıyı devletinin kıyıları ile ilgili olduğu fikri, 17. yüzyılda ortaya atılmıştır. Fakat doğal uzantı ve kesmeme ilkelerinin sınırlandırılmalarda kullanılması çok daha sonralardan gerçekleşmiştir (Gillot, 1995: 261). Kesmeme ilkesi, kıyı şekilleri ve kara denize hakimdir ilkesinden ortaya çıkmaktadır. Bir hakkaniyet kriteri olmakla birlikte deniz alanlarının sınırlandırılmasında en önemli ilkelerden biri olarak kabul görmektedir. Deniz alanlarını kesen veya ihlal eden bir sınır çizgisi adil bir sonuç olarak kabul edilmeyecektir (Açıkgönül, 2019: 16). Kesmeme ilkesi, esas olarak bir sınırlandırmanın her bir devletin kıyılarının deniz yönündeki uzantısına uygun olmasını gerektirir ve ilgili devletlerin deniz yönündeki izdüşümleri üzerinde her türlü kesinti veya bozucu etkiden kaçınmayı amaçlar. Mahkemeler, hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşmak için deniz alanlarının sınırlandırılması davalarında kesmeme ilkesinin uygulanmasına özel bir önem atfetmişlerdir. Ayrıca, yargı kararları incelendiğinde kesmeme ilkesinin rolü daha belirgin hale gelmiştir (Açıkgönül, 2016: 52-66). Deniz alanlarının sınırlandırılmasında doğal uzantı ve kesmeme ilkelerinin temel ilkeler olarak kullanılması 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası ile olmuştur. UAD, kararında doğal uzantı/kesmeme ilkesini aşağıdaki şekilde açıklamıştır (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 31):

Belirli bir denizaltı alanı, bir kıyı devletinin kara topraklarının doğal bir uzantısını oluşturmadığında, bu alan kendisine başka herhangi bir devletin topraklarından daha yakın olsa bile o devlete ait olarak kabul edilemez - veya en azından, kara ülkesinin ilgili denizaltı alanı, kendisine daha az yakın olsa bile doğal bir uzantı olarak kabul edilecek bir devletin iddiası karşısında kabul edilemez.

Mahkemeler, bu ilkenin bir sonucu olarak taraflardan birine doğal olarak ait olan alanları sınırlayan veya kesen bir çizgiyi, sınırlandırma çizgisi olarak kabul etmeyecektir. UAD, yapılacak KS sınırlandırmasının bu ilkeyi dikkate alarak yapılması gerektiğini belirtmiştir (UAD, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52: 53):

Kıta sahanlığının, kara topraklarının doğal uzantısına tecavüz etmeden, kara topraklarının deniz içinde ve deniz altında doğal bir uzantısını oluşturan tüm kısımlarını mümkün olduğu kadar her bir tarafa bırakacak şekilde sınırlandırılması gerekmektedir.

UAD; Hollanda, Danimarka ve Almanya arasındaki Kuzey Denizi kıta sahanlığında belirli bir deniz yatağı sınırını haklı gösterecek herhangi bir jeolojik veya jeomorfolojik unsur bulamamış, ancak bu olasılığı açık bırakmış ve kararını hakkaniyet ve orantılılık çerçevesinde oluşturmuştur (Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, 2000: 19).

UAD, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda kesmeme ilkesini, doğal uzantıyla ele almıştır. Kıyıdaş devletler arasında, bir devletin doğal uzantısı ne zaman diğer devletin doğal uzantısını kesmeye başlar, sorusuna verilen cevap zaman içinde değişiklikler göstermeye başlamıştır (Gillot, 1995: 262). Özellikle, MEB kavramının ortaya çıkmasıyla beraber kesmeme ilkesi coğrafyaya dayalı olan doğal uzantıyı, uzaklık ve konuma dayalı bir ilke haline getirmiştir.

Birleşik Krallık ve Fransa arasındaki kıta sahanlığı davasında kurulan UHM, doğal uzantı kavramını daha da geliştirmiş ve kesmeme ilkesini tekrarlamıştır. Mahkeme, karşılıklı ve yandaş devletler arasında yapılacak bir KS sınırlandırmasında doğal uzantı ve kesmeme ilkelerinin göz önünde bulundurulmasının gerektiğini belirtmekle beraber, bu durumun iki ülkenin KS'leri arasında büyük bir coğrafi çatışma olmasının kanıtlanması durumunda gerçekleşeceğini ifade etmiştir. Mahkeme, ayrıca bir devlete ait olan adanın diğer taraf devlete yakın bir konumda bulunması durumunda oluşacak doğal uzantının KS üzerindeki etkisini şu şekilde açıklamıştır (UHM, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 92):

Bir devlete ait adaların, başka bir devletin topraklarının doğal bir uzantısını teşkil edecek olan kıta sahanlığında yer alması durumunda, doğa uzantı ilkesi ne kesin olarak kabul edilebilir ne de reddedilebilir. Kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin diğer davalarda olduğu gibi böyle bir durumda bu ilkenin uygulanması, ilgili tüm coğrafi ve diğer koşullar ışığında değerlendirilmelidir.

Mahkeme kararına bakıldığı takdirde mahkemenin yalnızca doğal uzantı ve kesmeme ilkesi ile karar vermekten çekindiği anlaşılabılır. Mahkeme, sonuç olarak bu ilkelerin sınırlandırılmalarda dikkate alınması gereken kurallar olduğunu kabul etmekle beraber diğer ilkelerle beraber değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

UAD, 1982 Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası'nda, Fransa-Birleşik Krallık Kıta Sahanlığı Davası'nda verilen kararları benimseyerek sınırlandırmada doğal uzantı ve kesmeme ilkelerini değerlendirmeye almıştır. Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası görüldüğü sırada BMDHS görüşmeleri son aşamalara gelmiş ve MEB kavramının antlaşma içerisinde düzenleneceği belirlenmiştir. UAD, kararını bu gelişmeleri göz önünde bulundurarak, kıta sahanlığının tek bir bütünlük oluşturduğunu ve sınırlandırmanın yalnızca jeolojik özelliklere bakılarak yapılamayacağını belirtmiştir (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 53).

UAD, 1985 Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası'nda doğal uzantının jeolojik ve kıyı şekilleri ile ilgili olduğu görüşünü tamamen reddetmiştir. UAD kararında (UAD, Libya v Malta, 21.03.1985, 513/68: 33):

Hukuki ve pratik nedenlerden dolayı mesafe kriteri, Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge sınırlandırılmalarında uygulanmak zorundadır. Çünkü mesafe kriteri artık örf ve adet hukuku oluşturmaktadır. Bu durum, mesafe kriterinin doğal uzantının yerini alması anlamına gelmemektedir. Fakat 200 deniz miline kadar olan mesafede kıyının ve deniz yatağının jeolojik özelliklerinin bir önemi bulunmamaktadır.

açıklamasını yapmıştır. Doğal uzantı ve kesmeme ilkeleri, 1992 Kanada-Fransa Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası'nda, Kanada ve Fransız adaları olan Saint-Pierre ve Miquelon arasında yapılacak olan sınırlandırmada da büyük önem arz etmiştir. Tahkim Mahkemesi kararında sözü geçen adalara güney istikametinde 200 mil MEB tanınmasına rağmen batı istikametinde 24 deniz mili MEB tanımıştır. Çünkü adalara tanınacak daha geniş bir MEB bölgesi, Kanada'nın güney istikametinde oluşacak projeksiyonu kesecektir. UHM, kararını verirken adalara batı istikametinde 12 mil karasularının ötesinde bir bölge vermemeyi bile düşünmüş fakat belli bir miktar kesmenin kaçınılmaz olduğu gerekçesiyle adalara 24 deniz mili MEB tahsis etmiştir (UHM, Kanada v Fransa, 10.06.1992: 284-285). Mahkeme, kararında doğal uzantıyı jeoloji ve kıyı şekilleri ile ilişkilendirmemiş, mesafe ve kıyının projeksiyonu ile ilişkilendirmiştir (Gillot, 1995: 269).

2.5.1.5. Adalar

Ada, kelime anlamıyla etrafı su ile çevrili kara parçası anlamına gelmektedir. Adalar, kendi başlarına devlet (ada devleti) olabilecekleri gibi bir kara devletine ait ada parçaları da olabilirler. Ada devletleri deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda kıyı devleti gibi kabul edilmektedir. Çalışmada ada kelimesi ile bahsedilen ada devletleri değil, bir kıyı devletinin egemenliğinde olan ada parçalarıdır. Ayrıca uluslararası hukuka göre etrafı sularla çevrili her kara parçası aynı etkiyi yaratacak bir ada oluşturmamaktadır. BMHDS 121. maddesi adaları şu şekilde tanımlamaktadır:

Ada, etrafı sularla çevrili olan med zamanında su üzerinde kalan ve doğal yollarla oluşmuş kara parçasıdır ve karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığına sahip olabilirler. Su üzerinde bulunup ekonomik veya insan yaşamını destekleyemeyecek kayalıklar münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığına sahip olamazlar.

Ayrıca, adaların toprak parçasından oluşması gerekmektedir. Enkaz, moloz ve benzeri cisimlerin oluşturabileceği herhangi bir oluşum ada kategorisine girmeyecektir. Yapay adalar ve buzullar da ada kategorisine girmemektedir ve bu nedenle deniz yetki alanı oluşturmamaktadırlar (Murphy, 2017: 67). Uygulamada, adaların deniz alanlarının sınırlandırılması sürecine dahil edilmesi bu özellikleri nedeniyle son derece karmaşıktır. Kara devletlerinin aksine adalar; genellikle küçük, az nüfuslu ve değişken ekonomik öneme sahiptirler. Bu sebeple deniz alanlarının sınırlandırılması sürecinde adaları ve kara devletlerini birbirine denk olarak değerlendirmek hakkaniyetsiz bir sınırlandırmaya sebebiyet verecektir. Daha da önemlisi, adaların kara devletinden uzakta ve başka bir kıyı devletine çok yakın olması da adaların sınırlandırmada bozucu bir etki yaratmasına sebep olabilmektedir.

Adaların deniz alanlarının sınırlandırılmasında bu şekilde bozucu bir etki yaratmasından ötürü, mahkemeler tarafından genellikle ilgili koşul olarak değerlendirilmeye alınmaktadırlar. Uygulama ve teoride her adanın sınırlandırmada yaratacağı etki farklılık göstermektedir (Rouche, 2018: 450). Duruma göre adalara tam etki veya kısmi etki verilebilmektedir. Adalar bazı durumlarda yok

sayılabilmekte, bazı durumlarda ise anakaradan bağımsız olarak kendi deniz alanlarına sahip olabilmektedir.

Mahkemeler adaları ilgilendiren durumlarda kararlarını, adaların özel coğrafi özelliklerini değerlendirmeye alarak karar verirler. Ada, genel kıyı düzeninin ayrılmaz bir parçası olarak görünüyorsa anakara ile aynı temel üzerinde sınırlandırma amacıyla ele alınır ve tam etki verilir. Öte yandan genel konfigürasyona göre bozucu bir coğrafi özellik taşıyorsa veya önemsiz görünüyorsa adaya ya kısmi etki verilir ya da tamamen yok sayılır. Ayrıca adanın büyüklüğü, nüfusu ve ekonomisi, sınırlandırma sürecinde konumu kadar önemli faktörlerdir (Dundua, 2007: 60).

2.5.2. Coğrafi Olmayan Faktörler

Coğrafi olmayan faktörler ziyadesiyle devletlerin uygulamaları ve kendi aralarında yaptıkları antlaşmalarda önemli rol oynamaktadır. Uluslararası mahkemeler deniz alanlarının sınırlandırılması davalarında coğrafi faktörlere büyük önem atfetmiş olsa da coğrafi olmayan faktörleri de sınırlandırmalarda ilgili koşullar olarak kabul etmiştir. Bu faktörler; jeoloji ve jeomorfoloji, sosyo-ekonomik durum ve tarafların uygulamalarıdır.

2.5.2.1. Jeoloji ve Jeomorfoloji

Jeoloji, deniz tabanının oluşumu ve yapısı ile ilgilenirken jeomorfoloji, deniz tabanının şekli ve biçimiyle ilgilenmektedir (Tanaka, 2019: 261). Jeolojik ve jeomorfolojik faktörler, UAD ve farklı uluslararası mahkemeler tarafından KS sınırlandırılması ile ilgili davalarda, sınır çizgisi üzerinde doğrudan bir etki yaratmamasına rağmen dikkate alınmıştır. Bu faktörlerle ilgili olarak mahkemeler, doğal uzantı ve kesme ilkelerini geliştirmiş ve farklı davalar aracılığıyla bu ilkelerin uygulama alanlarını tanımlamıştır.

Mahkemeler Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası, Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası ve Maine Körfezi Davası'nda, özellikle KS'nin devamlılığını kesintiye uğratan herhangi bir özelliğin olup olmadığını tespit etmek için sınırlandırılacak alanın jeomorfolojisini, bir faktör olarak değerlendirmişlerdir. Mahkemeler, sözü geçen davalarla ilgili kararlarında KS'lerde meydana gelebilecek kesilmelerin sınırlandırmayı etkileyecek faktörler olduğunu açıkça kabul etmiştir (Shi, 2010: 287). Fakat UAD, 1982 yılında Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası'nda verdiği kararla jeolojik ve jeomorfolojik faktörleri tamamen reddetmiştir (UAD, Libya v Malta, 21.03.1985, 513/68: 25):

Bununla birlikte Mahkeme, uluslararası hukukun gelişmesi sonucu, bir devletin kendisine ait kıta sahanlığının, ilgili deniz yatağının ve toprak altının jeolojik özellikleri ne olursa olsun, kıyılarından 200 deniz mili kadar mesafeye uzandığını iddia etmesine olanak tanımaktadır. Bu mesafe içinde yapılacak sınırlandırmalarda, bu sebepten ötürü jeolojik veya jeomorfolojik faktörlere herhangi bir rol atfetmek için hiçbir neden yoktur.

Mahkemeler günümüzde jeolojik ve jeomorfolojik faktörleri, ilgili faktör olarak görmemekte ve 200 mile kadar yapılacak sınırlandırmalarda değerlendirmeye almamaktadır. Fakat BMDHS 76. maddesine göre devletler 200 milin üzerinde, 350 mile kadar KS'ye sahip olabilmektedir. 200 milin üzerinde yapılacak bir KS sınırlandırmasında mahkemeler jeolojik ve jeomorfolojik faktörleri değerlendirmeye alabilmektedirler (Schofield, 2013: 227). Devletler aralarında yaptıkları antlaşmalarda 200 milin üzerinde yapılacak KS sınırlandırmalarında bu faktörleri, ilgili faktör olarak kullanmışlardır.

Jeolojik ve Jeomorfolojik faktörlerin kullanımına bu denli sınırlama gelmesinin nedeni, MEB kavramının ortaya çıkması ve kıta sahanlığı iddialarında doğal faktörlerden bağımsız olarak her devletin 200 mil hakkı olmasıdır (Charney, 1994: 236).

2.5.2.2. Sosyo-Ekonomik Faktörler

Sosyo-ekonomik faktörleri iki farklı kategoriye ayırmak mümkündür. İlki; gaz, petrol ve deniz canlıları gibi kaynakların varlığı ile ilgili olan tam anlamıyla ekonomik faktörlerdir. Diğer ise devletlerin doğal kaynaklara olan ekonomik bağımlılığı ve ulusal ekonomik zenginliği içeren sosyo-ekonomik faktörlerdir. Uluslararası yargıda, devletler ve mahkemeler, bu iki faktörün birbiriyle bağımsız düşünülmemeyeceği görüşünden yola çıkarak bu faktörleri bir bütün olarak değerlendirmektedirler (Tanaka, 2006: 265). Bu sebeple her iki faktörü bir bütün olarak ifade etmek için sosyo-ekonomik faktörler teriminin kullanılması uygun olacaktır.

Devletlerin, karasularının dışında kalan deniz yetki alanlarının yani; KS, MEB ve balıkçılık bölgelerinin sınırlandırılmasına ilişkin istekleri, bu bölgelerden elde edilecek ekonomik faydalarla ilgili olduğu düşünülebilir. Devletlerin, coğrafi ve jeofiziksel faktörlere ek olarak sınırlandırılacak bölgedeki ekonomik kaynaklara bu denli önem vermesi son derece normaldir. Truman Doktrini'nin de bu sebeplerle ortaya çıktığı açıktır. Devletler arasında gerçekleşen müzakere ve sınırlandırma antlaşmalarının imzalanmasının arkasındaki itici gücün bu ekonomik kaynakların varlığı olduğu öne sürülebilir.

Uluslararası mahkemeler sınırlandırma davalarında sınırlandırma çizgisi çizme aşamasında ülkelerin ekonomik durumlarını hiçbir zaman ilgili faktör olarak değerlendirmeye almamışlardır (Churchill, 1994: 22). Aynı zamanda, sosyo-ekonomik faktörler de ekonomik ve siyasi yönleri nedeniyle BMDHS 74 ve 83. maddelerinin kapsamı dışında kalmaktadır. Doğal kaynaklara erişim ise mahkemeler tarafından bazı davalarda ilgili koşul olarak değerlendirilmeye alınmıştır⁴, fakat 1993 tarihli Jan Mayen Davası hariç hiçbir davada sınırlandırmaya etki edecek bir netice

⁴ 1998 Eritre-Yemen Bölgesel Egemenlik ve İhtilafın Kapsamı Davası, 2006 Trinidad ve Toba Cumhuriyeti- Barbados arasındaki Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırılması Davası

oluşturmamıştır (UAD, Danimarka v Norveç, 14.06.1993, 635/78: 72). Ayrıca UAD, gene aynı davada “nüfusun az olmasının veya diğer sosyo-ekonomik faktörlerin sınırlandırmaya bir etkisi olamayacağını” belirtmiştir (UAD, Danimarka v Norveç, 14.06.1993, 635/78: 74).

2.5.2.3. Tarafların Uygulamaları

Devletler arasında resmi olarak üzerinde antlaşmaya varılmış herhangi bir deniz yetki sınırının yokluğu durumunda, devletlerin sınırlandırma anlaşmazlığının ortaya çıkmasından önceki uygulamaları önemli bir ilgili faktör oluşturabilir. Devletlerin bu davranışları estoppel ilkesi⁵ ve rıza gösterme olarak hukuki bağlayıcılık yaratabilir (Titi, 2021: 165-166). Bir devletin, diğer devletin yaptığı uygulamalardan veya iddialardan haberdar olması durumunda buna karşılık, itiraz veya protesto etmemesi, bu iddia ve uygulamaları kabul ettiği anlamına gelebilir.

Deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda tarafların uygulamaları genel olarak sınırlandırmayı etkileyecek kadar büyük bir öneme sahip değildir. Fakat UAD, 1982 Tunus-Libya Kıta Sahaneliği Davası’nda tarafların uygulamalarını ilgili bir koşul olarak sınırlandırma yaparken kullanmıştır (Dundua, 2007: 75). Tunus ve Libya arasında açık ve kabul edilmiş bir antlaşma olmaması neticesinde 1919 yılından beri taraflarca uygulanan sınırları belirterek kararını vermiştir (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 70-71):

Mahkeme, iki tarafında uzun süredir var olan geçici antlaşmaya (modus vivendi) itiraz etmemesi... Tunus tarafından ortaya atılan geçici antlaşmayla uygulamada olan tarihsel hakların Libya tarafından reddedilemeyeceği açıktır.

Fakat tarafların belirli bir çizgiyi gelecekteki bir sınırlandırma için hakkaniyete uygun bir temel olarak kabul etme niyetlerini gösteren bir sözleşme veya geçici antlaşma bulunmadığı takdirde, tarafların uygulamaları, ilgili bir durum olarak dikkate alınmamaktadır (UAD, Nijerya v Kamerun, 10.10.2002, 852/94: 447-448):

Genel olarak içtihatlardan çıkan sonuca göre taraflar arasında kendi petrol imtiyazlarının görüşülmesine ilişkin açık veya zımni bir antlaşmanın varlığı, hak sahibi oldukları deniz yetki alanları üzerinde bir fikir birliğine işaret etse de petrol imtiyazları ve petrol kuyuları kendi başlarına, geçici sınırlama çizgisinin ayarlanmasını veya değiştirilmesini haklı kılan ilgili koşullar olarak kabul edilemez.

KS üzerindeki haklar, kıyı devletine ipso facto ve ab initio aittir (Smith, 2010: 215). Dolayısıyla tarafların uygulamalarının özellikle kıta sahanlığı sınırlandırılmalarında ilgili bir faktör olarak kabul edilmesi, kıyı devletin kendinden sahip olduğu haklara tecavüz edilmesi niteliği taşıyabilmektedir.

⁵ Estoppel ilkesi, daha önce söylenen veya hukuken kabul edilen durum ile çelişen bir şeyin savunulmasını ve bu durum sonucunda ortaya çıkacak hakkın kullanılmasını engelleyen ilke.

Bu noktada, Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası kararının deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda genel bir uygulamaya sahip olamayacağı görülmektedir (Tanaka, 2019: 265).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ULUSLARARASI MAHKEME KARARLARI DOĞRULTUSUNDA MEİS ADASI'NIN DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDAKİ ETKİSİ

Genel olarak adaların karasuları, KS ve MEB'leri olduğu kabul edilmektedir. Adaların varlığı, karasuları sınırlandırmalarında çoğu zaman bir sorun teşkil etmemesine rağmen KS ve MEB sınırlandırmalarında büyük problemler meydana getirebilmektedir. Adaların, özellikle KS sınırlandırmalarında ortaya çıkaracağı problemler hem UHK (1951: 141) hem de 1958 Cenevre Konferansları'nda tartışılmasına rağmen tarafların çakışan dar görüşlülüğü ve çıkarları nedeniyle¹ adalar için özel bir düzenleme yapılamamıştır. BMDHS'de de taraflar kendi çıkarları doğrultusunda adanın nüfusu, boyutu, anakaraya uzaklığı, ekonomik bağımsızlığı, coğrafi yapısı ve politik statüsü gibi birçok etkenin sınırlandırmalarda esas alınması gerektiğini öne sürmüştür (Karl, 1977: 643-644). Bunun sonucu olarak da tıpkı Cenevre Sözleşmeleri'nde olduğu gibi, BMDHS'de de adalara özel bir atıfta bulunulmamış ve sınırlandırmalarda anakara ile aynı nitelikte değerlendirileceği belirtilmiştir.

Adalar, 1958 Cenevre ve 1982 BMDHS metinlerinde, deniz alanları oluşturmaları bakımından anakaralarla eşdeğer tutulmuş olmasına rağmen devletlerin aralarında yapmış oldukları antlaşmalar ve uluslararası mahkeme kararları incelendiği takdirde "hakkaniyet ilkeleri" doğrultusunda sınırlandırmalardaki etkilerinin değiştiği görülmektedir.

3.1. Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Uluslararası Mahkeme Kararları

Uluslararası hukukta her davanın kendine münhasır olduğu, uluslararası mahkemelerin önceki davaların kararlarına bağlı olmadığı gerçeği var olmakla beraber, mahkemeler daha önce görülen benzer davaları inceleyip kararlarını bu davalarla çakışmayacak şekilde vermektedir. Çünkü bunun aksi bir durum, mahkemenin adaletine gölge düşürüp devletleri mahkemeden uzaklaştıracaktır. Dolayısıyla Doğu Akdeniz'de yapılacak olası bir deniz yetki alanları sınırlandırılmasında Meis Adası'nın yaratacağı etkiyi öngörmek için uluslararası mahkemeler tarafından ele alınan benzer davaları incelemek yerinde olacaktır.

¹ Örneğin, İran (Doc.A/Conf.13/C.4/L.60 :142) ve İtalya (UN Doc.A/Conf.13/C.4/L.25/Rev.1 :6) KS sınırlandırmalarında adaların etkisinin sınırlı tutulması veya adalara hiçbir etki verilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Fakat, kendi adalarına ait KS'leri ilgilendiren sınırlandırmalarda bu adalara tam etki verilmesi gerektiğini savunmuşlardır.

3.1.1. 1977-1978 Birleşik Krallık-Fransa Kıta Sahanlığı Davası

Fransa ve Birleşik Krallık, 1964 yılında aralarındaki KS'yi sınırlandırmak için görüşmeler yapmaya başlamıştır. Fakat yaklaşık 11 yıl süren bu görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanması neticesinde iki devlet, 10 Temmuz 1975 yılında sınırlandırma yapması için ad hoc hakemlik mahkemesi oluşturulmasını içeren bir antlaşma imzalamışlardır (France-United Kingdom: Arbitration On The Delimitation Of The Continental Shelf [AODCS], 1979: 398). İki ülke de Greenwich'in doğusunda kalan bölge için eşit-uzaklık prensibinin uygulanmasını kabul etmekle birlikte, Greenwich'in batısında kalan bölge için farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Yapılacak sınırlandırmada özellikle Kanal Adaları'nın mevcudiyeti iki taraf arasında büyük problemlere yol açmıştır.

Kanal Adaları, dört temel adadan oluşmaktadır ve Birleşik Krallık'ın egemenliği altındadır. Adaların egemenliği sorgulanmamakla beraber adalar, konum olarak Fransız kıyı şeridinde yer almaktadır ve Fransız kıyılarına en yakın noktası 6.6 mildir. Adaların toplam alanı 195 km² ve toplam nüfusu 130.000'dir. Ayrıca adalar yüksek derece bir otonomiye ve son derece güçlü bir ekonomiye sahiptir (Bowett, 1979: 3). Adaların bu bahsedilen özelliklerinden yola çıkarak Fransa, yapılacak KS sınırlandırılmasının Fransa ve Birleşik Krallık anakarası arasında yapılmasını, adalara sadece Birleşik Krallık tarafına bakan alanda 6 millik bir yetki alanı verilmesini istemektedir. Birleşik Krallık ise yapılacak sınırlandırmanın Kanal Adaları'yla Fransız anakarası arasında yapılmasını talep etmektedir. Taraflar, bu görüş ayrılıkları neticesinde yaptıkları antlaşma ile oluşturulacak hakemlik mahkemesinin yalnızca uygulanacak hukuk kurallarını belirlemesini değil, sınırlandırmayı yapmasını talep etmişlerdir (AODCS, 1979: 399).

3.1.1.1. Tarafların İddiaları

Tarafların anlaşmazlıkları genel olarak iki farklı sebeple ortaya çıkmaktadır. İlki, 1958 KSS'nin iki taraf için de bağlayıcı olup olmadığı, diğeri ise tarafların uygulanacak hakkaniyet ilkelerini farklı yorumlamalarıdır.

3.1.1.1.1. Fransa'nın İddiaları

Fransızların görüşü KSS'nin, sözleşmeye katılımı sırasında Fransa tarafından ortaya koyulan geçerli çekinceleri ve daha sonra Birleşik Krallık tarafından bu tür çekincelere eşit derecede geçerli itirazları nedeniyle taraflar arasında yürürlükte olmadığı yönündeydi. Ayrıca Fransa, mahkemenin KSS'nin, taraflar arasında yürürlükte olduğuna karar vermesi halinde bu çekinceler ve itirazlar nedeniyle sınırlandırmaya ilişkin 6. maddenin taraflar arasında geçerli olmadığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla uygulanabilir uluslararası hukuk kuralları, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda belirtilen, örf ve adet hukuku kurallarıydı. Fransız görüşüne göre bu durum, sınırlandırmanın doğal

uzantı ilkesine ve hakkaniyet ilkelerine uygun olarak çizilmesi gerektiği anlamına geliyordu. Ayrıca Fransa, mahkemenin KSS'nin, 6. maddesinin taraflar arasında uygulanabilir olduğuna karar vermesi durumunda, antlaşmada bahsedilen "özel durumlar"ın, Kanal Adalarında eşit-uzaklık yönteminin uygulanmasını yasakladığını ileri sürmüştür. Fransa bu durumda, Kanal Adaları'nın coğrafi koşulları sebebiyle sınırlandırmanın Kanal Adaları dikkate alınmadan Fransız ve Birleşik Krallık anakaralarının kıyılarından eşit-uzaklık yöntemiyle yapılması gerektiğini ileri sürmüştür (Colson, 1978: 98).

3.1.1.1.2. Birleşik Krallık'ın İddiaları

Birleşik Krallık, KSS'nin bütünüyle taraflar arasında yürürlükte olduğu görüşünü benimsemiş; Birleşik Krallık'ın, Fransız çekincelerine yaptığı itirazların, sözleşmenin taraflar arasında yürürlüğe girmesini engellemediğini, 6. maddeye ilişkin Fransız çekincelerinin, gerçek çekinceler veya izin verilebilir çekinceler olmadığını ve her halükarda, çekinceler geçerli olsa dahi ilgili yasal ilkelerin uygulanmasında herhangi bir fark yaratmayacağını öne sürmüştür. Dolayısıyla Birleşik Krallık, Fransa'nın ilgili alanlardaki "koşulların" 6. madde bağlamında "özel koşullar" oluşturduğunu gösterme yükümlülüğünden kurtulmadığını iddia etmiştir. Bu sebeple Kanal Adaları dâhil olmak üzere karasularının ölçüldüğü temel noktalara tam etki vererek eşit-uzaklık yönteminin uygulanmasının gerektiğini öne sürmüştür. Birleşik Krallık, ayrıca mahkemenin sınırlandırmayı KSS'nin 6. maddesinin aksine örf ve adet hukuku ile gerçekleştirmesi durumunda sınır çizgisinin doğal uzantıyı ve kesmeme ilkesini dikkate alarak her bir tarafa mümkün olduğu kadar çok alan bırakacak şekilde çizilmesi gerektiğini savunmuştur. Birleşik Krallık, alternatif olarak mahkemenin, deniz yatağı sürekliliğinin bulunmamasının KS'nin jeolojik sürekliliğini bozacak nitelikte olduğuna karar vermesi durumunda, uluslararası hukuk kuralları gereği her bir devlete kendi topraklarının doğal uzantısını oluşturan kısımların verilmesi gerektiğini belirtmiştir (Colson, 1978: 99).

3.1.1.2. Uygulanacak Hukuk Kuralları

Taraflar arasında 1975 yılında imzalanan antlaşmanın 2. maddesine göre mahkemenin sınırlandırmada hangi hukuk kurallarını uygulayacağına karar vermesi istenmiştir (AODCS, 1979: 379).

Her iki devlet de KSS'ye taraftır, ancak Fransa, Sözleşme'nin Fransa ile Birleşik Krallık arasında hiçbir zaman yürürlüğe girmediğini, çünkü Birleşik Krallık'ın Sözleşme'ye katılırken Fransa'nın koyduğu bazı çekinceleri kabul etmeyi reddettiğini iddia etmiştir (UHM, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 9). Birleşik Krallık ise antlaşmanın iki taraf arasında yürürlükte olduğunu ve sınırlandırmanın, antlaşmanın 6. maddesinde belirtilen kurallara göre yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Mahkeme, bu durum neticesinde KSS'nin 12. maddesini incelemiş ve antlaşmanın 1., 2., ve 3. maddeleri dışında çekincelere izin verdiğini belirtmiş ve Fransa'nın çekincelerinin geçerli

olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla Birleşik Krallık'ın antlaşmayı onaylaması aynı zamanda Fransız çekincelerini kabul ettiği anlamını da taşımaktadır. Ayrıca Birleşik Krallık'ın, Fransız çekincelerine yaptığı itiraz da antlaşmanın uygulamaya girmesine engel teşkil etmemektedir (UHM, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 37). Bu durum sonucunda mahkeme, KSS'nin taraflar arasında uygulamada olduğunu fakat aynı zamanda eldeki davanın incelenmesinde örf ve adet hukukundaki güncel gelişmelerin de dikkate alınması gerektiği kararını vermiştir.

Mahkemenin KSS'nin, iki taraf arasında uygulamada olması Fransa'nın 6. maddeye çekince koyduğu gerçeğini etkilememektedir. Fransa, 6. maddeye üç çekince koymuştur. Bunlar: 1958 yılından sonra çizilen kıyı çizgileri ile ilgili yapılacak eşit-uzaklık yöntemi sınırlandırmaları, 200 metre derinliğin ötesinde yapılacak sınırlandırmalar ve özel durumları içeren sınırlandırmalardır (UHM, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 38). Bu durum neticesinde mahkeme, 6. maddenin çekincelerin izin verdiği kadar geçerli olabileceğini, çekincelerin izin vermediği noktada örf ve adet hukuku kurallarının uygulanacağını belirtmiştir.

Mahkemenin, 6. madde ile hakkaniyet ilkeleri arasındaki karşılıklı ilişkiye ilişkin analizi, büyük önem arz etmektedir. Mahkeme, 6. maddenin eşit-uzaklık kuralı ve özel durumlar kuralı şeklinde iki farklı kural oluşturmadığını söylemiştir. Mahkemeye göre 6. madde, “eşit-uzaklık ve özel durumlar” şeklinde tek bir kural oluşturmaktadır. Mahkeme, Birleşik Krallık'ın belirttiğinin aksine Fransa'nın özel durumun varlığını kanıtlama zorunluluğunun da bulunmadığını çünkü eşit-uzaklık yönteminin uygulandığı durumlarda bile özel durumun varlığının tespitinin kendiliğinden ortaya çıktığını belirtmiştir (UHM, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 44-45). Mahkeme, 6. maddedeki özel durumların rolünün adil bir sınırlama sağlamak olduğunu kaydetmiştir.

Mahkeme, eşit-uzaklık ve özel durumlar kuralının ise KS sınırlandırmalarının hakkaniyet ilkelerine göre belirlenmesine ilişkin genel örf ve adet hukuku kuralını oluşturduğunu belirtmiştir. Mahkemeye göre “eşit-uzaklık”, “özel durumlar kuralı” ve örf ve adet hukuku kuralları sınırlandırmanın hakkaniyet ilkelerine göre yapılmasını amaçlamaktadır. Bu nedenle mahkemenin görüşüne göre örf ve adet hukuku kuralları, 6. maddenin hem yorumlanması hem de şartlarının tamamlanması için ilgili, hatta temel araçlardır (UHM, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 47-48).

Mahkeme, hem 6. maddenin hem de örf ve adet hukukunun sınırlandırmada aynı sonuca çıktığını belirte eşit-uzaklık yönteminin bahsi geçen davalardaki coğrafik durum göz önünde bulundurularak bir sınırlandırma yöntemi olarak kullanılıp kullanılmayacağına karar verileceğini belirtmiştir. Mahkemeye göre; “*Eşit-uzaklık yöntemi kesin uygulanması gereken bir kural olmaktan ziyade, coğrafi ve diğer faktörler göz önünde bulundurularak hakkaniyetli bir sonuca ulaşmak için kullanılmalıdır*” (UHM, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 45-46).

Sonuç olarak mahkeme, eşit-uzaklık yönteminin veya herhangi bir farklı yöntemin uygulanmasının hakkaniyetli bir sınırlandırma yapılabilmesi için ilgili bölgedeki coğrafi ve diğer ilgili faktörler neticesinde belirleneceğini belirtmiştir. Bu nedenle KSS veya örf ve adet hukuku kapsamında olsun, herhangi bir durumda sınırlandırma yöntemi veya yöntemlerinin seçimi, bu koşullar ve sınırlamanın hakkaniyet ilkelerine uygun olması gerektiğine dair temel kural ışığında belirlenmelidir (Colson, 1978: 104).

3.1.1.3. Kanal Adaları'nın Sınırlandırmaya Etkisi

Kanal Adaları'nın bulunduğu alanın sınırlandırılmasında mahkeme, KSS'nin 6. maddesinden ziyade örf ve adet hukuku kurallarının uygulanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Kanal Adaları'nı ilgilendiren sınırlandırmada örf ve adet hukuku yerine 6. maddenin kullanılmasının da aynı sonucu vereceğini belirtilmiştir (UHM, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 75-76).

Fransa, genel sınırlandırmanın taraf ülkelerin anakarası üzerinde yapılmasını, Kanal Adaları'na ise 6 millik bir karasuları alanı verilmesini istemiştir. Birleşik Krallık ise Kanal Adaları'nın kıyı şeridinin Birleşik Krallık anakarası gibi kabul edilip sınırlandırmanın Kanal Adaları ve Fransız kıyıları esas alınarak yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Mahkeme kararını verirken Kanal Adaları'na doğal uzantı gereği tam etki verilmesi veya Fransa anakarasına yakınlığından ötürü bu etkinin değiştirilip değiştirilmemesi gerektiğini sorgulamıştır. Mahkeme, kararında iki farklı sınırlandırma çizgisi kullanmaya karar vermiştir. Harita 1'de görüldüğü üzere mahkeme ilk olarak, Birleşik Krallık anakarası ve Fransa anakarası arasında bir orta hat oluşturulmuş ve sınırlandırma anakaralar arasında yapılmıştır. İkinci olarak da Kanal adalarına 12 millik bir yetki alanı tanımıştır (UHM, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 92).

Harita 1: Birleşik Krallık-Fransa Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Haritası

Kaynak: <http://iilss.net/the-1977-78-anglo-french-channel-arbitration/>

Mahkeme, normal şartlar altında coğrafi koşullar dikkate alınarak eşit-uzaklık yöntemiyle yapılacak bir sınırlandırmanın iki taraf içinde hakkaniyetli bir sonuç vereceğini fakat Kanal Adaları'nın varlığının bölgedeki coğrafi durumu bozduğunu belirtmiştir (UHM, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978: 88). Mahkeme bu kararı verirken karşıt kıyıları olan iki devletten birinin sahip olduğu adanın/adaların diğer devlete daha yakın olmasını sebep olarak göstermiş, fakat Kanal Adaları'nın boyutu ve öneminin de dikkate alındığını belirtmiştir. Adalara 12 millik bir karasuyu tanınmasının temel sebebi olarak da Fransa'nın karasularını 12 mil kabul etmesi ve Birleşik Krallık'ın da potansiyel olarak 12 millik bir karasuyu hakkına sahip olması olarak belirtmiştir (Brown, 1979: 517).

Ayrıca mahkeme verdiği kararında adanın boyutunu, nüfusunu, ekonomisini ve Birleşik Krallık için önem arz ettiğini de değerlendirmiş olmasına rağmen coğrafi faktörler karşısında bunların etkiyi değiştirecek bir öneme sahip olmadığını vurgulamıştır.

3.1.2. 1982 Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası

Tunus ve Libya, Afrika Kıtası'nın kuzeyinde ve Akdeniz'de bitişik sınırları olan komşu devletler olarak yer almaktadırlar. Libya kıyıları genel olarak kuzeyden güneye düz bir şekilde uzanmaktadır. Tunus kıyıları ise Kuzey-Doğu tarafında düzgün bir kıyı şeridinde sahip olmasına rağmen Libya sınırına 45 mil uzaklıkta bulunan Jerba Adası kıyı şeridini bozmaktadır. Ayrıca Tunus kıyıları Gabes Körfezi civarında bir içbükey oluşturmaktadır (Hodgson, 1984: 2-3).

Bölgedeki bir diğer önemli coğrafi faktör ise Tunus kıyılarından 11 mil açıkta bulunan Tunus'a ait Kerkennah Adaları'dır. Kerkennah Adaları, iki temel ada ve birkaç küçük adadan oluşan ve 180 km² yüz ölçümüne sahip bir takımadadır. Adalar arasında kalan deniz bölgesi de med-cezirin etkisi altında kalmaktadır ve bu sığ sularda seyrüsefer yapılması imkansızdır (Feldman, 1983: 219).

Harita 2: Tunus-Libya Haritası

Kaynak: <https://www.nationsonline.org/gallery/Tunisia/Map-of-Tunisia-cut.jpg>

Bölgede son derece büyük hidrokarbon yataklarının varlığının ortaya çıkması neticesinde iki tarafta kendi KS'lerini mümkün olduğunca büyütme yönünde adımlar atmışlardır. Aralarında bir çözüme ulaşamayan taraflar, 10 Temmuz 1977 tarihinde imzaladıkları özel antlaşma ile konunun çözümü için UAD'ye başvuruda bulunmuşlardır. Taraflar aralarında yaptıkları bu özel antlaşma ile mahkemeden, hakkaniyet ilkelerini ve ilgili koşulları göz önünde bulundurarak ve BMDHS görüşmelerinde ortaya koyulan görüşler de değerlendirilerek yapılacak bir KS sınırlandırmasında uygulanacak hukuk kurallarını ve prensiplerini ortaya koymalarını istemişlerdir. Taraflar, mahkemeden bir sınırlandırma yapmasını istememiş, sadece iki devletin uzmanlarının aralarında yapacakları bir sınırlandırma antlaşması için uygulamaları gereken hukuk kurallarını belirlemelerini istemiştir (Tunisia- Libyan Arab Jamahiriya: Submission to the International Court Of Justice of the Question of the Continental Shelf between the two Countries, 1977: 107).

3.1.2.1. Tarafların İddiaları

Her iki tarafta aslında uygulanması gereken hukukta mutabık kalmışlardır. Hem Tunus hem de Libya sınırlandırmaya esas olarak doğal uzantı prensibinin uygulanması gerektiğini öne sürmekte ve eşit-uzaklık yönteminin uygulanmasından kaçınılmaktaydı. Fakat doğal uzantı prensibinin sınırlandırmaya uygulanması ve bölgenin coğrafi şartlarının etkisi konusunda aralarında bir antlaşmaya varamamışlardır (Feldman, 1983: 222).

3.1.2.1.1. Libya'nın İddiaları

Libya, Kuzey Afrika kıyılarındaki KS'sinin, anakarasının kuzey kesiminin doğal uzantısı olduğunu ve Tunus sınırına çok yakın bulunan Ras Ajdir bölgesinin kuzeyinde deniz altında kalan bölgenin bu doğal uzantıyı yansıtacağını iddia etmekteydi (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 52). Ayrıca Libya, Ras Ajdir bölgesinin oluşturacağı deniz yetki alanının hakkaniyet gereği mümkün olduğunca Kuzey-Doğu yönünde çizilmesi gerektiğini de savunmaktaydı (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 32).

Libya, Afrika anakarasının ve deniz altında kalan KS'sinin aynı tektonik tabakaya ait olduğunu ve anakaranın deniz sınırının son noktasının denize doğru olan izdüşümünün kuzey yönlü olduğunu belirtmiş ve sınırlandırmanın da bu esas doğrultusunda yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Libya ayrıca, Kuzey Afrika sahillerinin genel olarak Doğu-Batı yönlü uzandığını, doğu tarafına bakan Tunus kıyılarının bir anomali ve özel durum oluşturduğunu, bu nedenle sınırlandırmalarda yok sayılması gerektiğini iddia etmiştir (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 52). Libya, Tunus adalarının da genel coğrafyayı bozmaları nedeniyle hakkaniyet ilkeleri gereği yok sayılması gerektiğini istemiştir (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 63).

3.1.2.1.2. Tunus'un İddiaları

Tunus, Libya'nın aksine Afrika Kıtası'nın KS'sinin kuzeye doğru değil doğuya doğru ilerlediğini öne sürmüştür ve Akdeniz'in altında kalan alanları batık Tunus olarak adlandırmıştır (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 72). Ayrıca Tunus, sınırlandırmada esas olarak jeomorfoloji ve tarihi balıkçılık haklarının kullanılması gerektiğini belirtmiştir.

Tunus'a göre doğal uzantı gereği batmış Tunus olan Akdeniz'in güney doğusu, derin deniz yatağına kadar Tunus'un KS'sinin devamıdır ve Tunus kıyılarının önündeki sığlık ve adacıklardan oluşan deniz alanları, insanların bölgeye yerleştiği tarihten itibaren Tunuslular tarafından kullanılmaktadır (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 72-73).

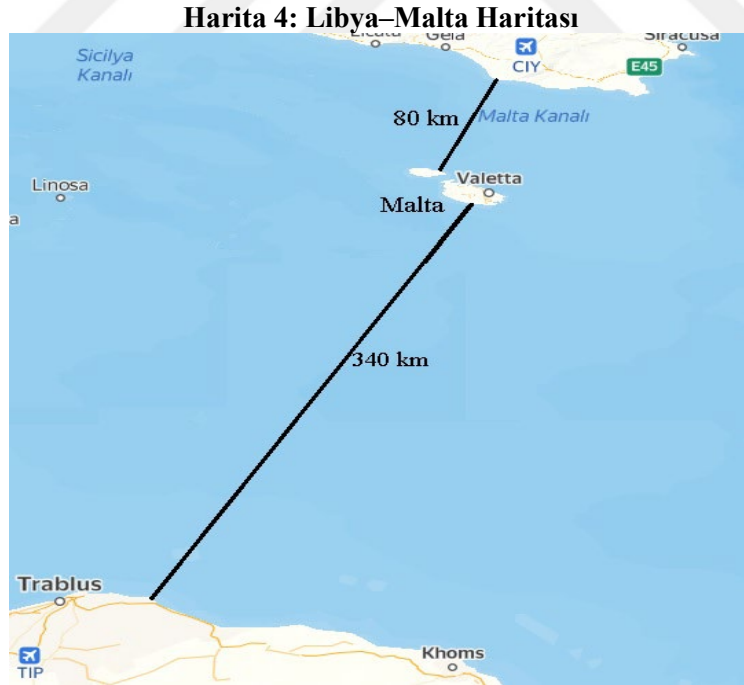
3.1.2.2. Uygulanacak Hukuk Kuralları

Tunus ve Libya'nın aralarında yaptıkları özel antlaşma gereği mahkemenin ilk görevi, sınırlandırmada uygulanacak hukuk kurallarını ve prensiplerini belirlemek olmuştur. Mahkeme, Tunus ve Libya'nın KSS'ye taraf olmadıklarından dolayı eşit-uzaklık yönteminin uygulanmasının zorunlu olmadığını fakat genel sınırlandırmayı yapabilecek başka bir sınırlandırma yönteminin bulunmadığını belirtmiştir. Bu durum üzerine UAD, 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası'nda verilen kararların sınırlandırmada uygulanabilecek en doğru kararlar olduğunu belirtmiştir (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 92). Dolayısıyla sınırlandırma, hakkaniyet ilkelerine uygun

Mahkeme, Kerkennah Adaları'nın sınırlanmada yarım etki yaratacağını belirtmiştir. Bu etkiye karar verirken eşit-uzaklık yönteminin değiştirilmiş bir biçiminin uygulanmasıyla değil, yarım açı tekniğinin uygulanmasıyla belirlendiği açıklanmıştır. Bu teknikle ilk olarak adalarda esas hatta dahil edilip bu esas hatta göre bir sınırlandırma çizgisi belirlenmiştir. Daha sonra adayı esas hatta dahil etmeden bir sınırlandırma çizgisi çizilmiştir. Çizilen bu iki sınırlandırma çizgisinin orta noktası yarım etki olarak belirlenmiştir (UAD, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63: 89). Bir diğer ifadeyle anakara ve Kerkennah Adaları'nın orta noktasına esas hat çizilip sınırlandırma çizgisi bu hatta göre belirlenmiştir. Mahkeme, Kerkennah Adaları'na hangi sebeple yarım etki verdiğini de açıklamamış sadece adalara tam etki vermenin aşırıya kaçmak olacağını belirtmiştir.

3.1.3. 1985 Libya–Malta Kıta Sahanelığı Davası

Libya-Malta davası bazı özelliklerinden dolayı diğer davalardan ayrılmaktadır. Öncelikle Malta, Akdeniz'de yer alan küçük birkaç adanın ve bir kayanın oluşturduğu küçük bir ada devletiyken (Leigh, 1986: 645), Libya, Kuzey Afrika'da büyük bir anakarası bulunan bir kıyı devletidir. İkinci olarak UAD, ilk kez yan yana kıyıları bulunan devletler arasında değil karşılıklı kıyıları bulunan devletler arasında bir sınırlandırma yapmıştır. Ayrıca, ilk kez üçüncü bir taraf sınırlandırma yapılması istenen bölge üzerinde hak iddia etmiştir.

Kaynak: <https://yandex.com.tr/harita/>

İlk olarak Malta, 1965 yılında KS ilanını yapacağını Libya'ya bildirmiş ve 1966 yılında orta hattı esas alarak KS'sini ilan etmiştir. Bu işlemi yaparken KSS'nin 1. maddesini esas aldığını, karşı komşularla antlaşma gerektiği noktalarda ise sınır çizgisinin orta hat olması gerektiğini belirtmiştir

(McDorman, 1987: 336). Libya'nın bu sınırlandırmayı reddetmesi üzerine taraflar 1976 yılında aralarında özel bir antlaşma imzalamıştır, fakat Libya'nın antlaşmayı 1982 yılına kadar onaylamaması neticesinde antlaşma ancak 1982 yılında yürürlüğe girebilmiştir. Bu antlaşmayla taraflar, aralarındaki sınırlandırma sorununu UAD'ye taşımıştır.

Taraflar, mahkemeden hangi uluslararası hukuk kurallarının ve prensiplerinin sınırlandırmada uygulanması gerektiğinin tespit edilmesini, bu kuralların ve prensiplerin mevcut davada nasıl uygulanması gerektiğini belirtmelerini istemişlerdir (Libya-Malta: Special Agreement For The Submission to the International Court of Justice Of A Continental Shelf Dispute, 1982: 972). Antlaşmadan yola çıkarak Malta, mahkemenin sınır çizgisini çizmesi gerektiğini belirtirken Libya, mahkemenin sadece kuralları ortaya koyması gerektiğini belirtmiş ve bir sınır çizgisi çekmemesini istemiştir.

Mahkeme ise bu özel antlaşma ile kendisine verilen görevin tarafların sınırlandırma antlaşması yaparken zorlanmayacakları şekilde uluslararası hukuk kurallarını ve prensiplerini ortaya koymak olduğunu belirtmiş, bunun için de sınırlandırmada uygulanması gereken yöntem veya yöntemlerin de belirtilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca mahkeme, sınırlandırma hattının çizilmeden hakkaniyetli bir sınırlandırma yapılmasının mümkün olmadığını belirtmiştir (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 23-24).

3.1.3.1. İtalya'nın Davaya Taraf Olma Başvurusu

Libya ve Malta'nın aralarında yapacakları sınırlandırma için UAD'ye yetki vermesi neticesinde, İtalya'da UADS 62. maddeyi² ileri sürerek davaya taraf olma başvurusu yapmıştır. İtalya başvurusunda Libya ve Malta'nın sınırlandırma yapmak istediği alanlarda İtalya'nın tartışmasız haklarının bulunduğunu iddia etmiştir. İtalya ayrıca, sınırlandırılmak istenen bölgenin İtalya KS'sini kapsadığını ve İtalya'nın taraf olmadığı bir davada mahkemenin sınırlandırma yetkisinin bulunmadığını iddia etmiştir (UAD, Libya v Malta, 21.03.1984, 496/68: 6). Malta ve Libya, İtalya'nın davaya taraf olmasını kabul etmemiş, sınırlandırma antlaşmanın iki ülke arasında olduğunu ve diğer ülkeleri ilgilendirmedığını ileri sürmüşlerdir. Mahkeme, İtalya'nın yapmış olduğu başvurunun 62. madde ile bağdaşmadığını belirterek taraf olmasını reddetmiştir. Fakat mahkeme, aynı zamanda İtalya'nın haklarının korunacağını ve mahkemenin yapacağı sınırlandırmanın İtalya'yı bağlayıcı bir karar olmayacağını belirtmiştir (UAD, Libya v Malta, 21.03.1984, 496/68: 17-18).

² UADS 62. madde uyarınca bir devlet, bir uyuşmazlıkta kendisi bakımından hukuksal nitelikte bir çıkarın söz konusu olduğunu görürse, davaya taraf olmak için Divana başvurabilir.

3.1.3.2. Tarafların İddiaları

Libya, KSS'ye taraf olmadığından iddialarını, örf ve adet hukuku etrafında şekillendirmiştir. Malta ise sözleşmeye taraftır, örf ve adet hukukunun önemini ve sınırlandırmadaki etkisini kabul etmekle beraber iddialarında 6. maddeye atıflar yapmıştır.

3.1.3.2.1. Libya'nın İddiaları

Libya, ilgili koşulların dikkate alınarak hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde bir sınırlandırma yapılması gerektiğini savunmuştur. Libya, iki ülke arasında yer alan tektonik tabakada kırıklar olduğunu, bu kırıkların KS'nin kesilmesine yol açtığını belirtmiştir (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 34-35).

Libya, bu kırıkların iki farklı KS yarattığını ve çizilecek sınırlandırma çizgisinin doğal uzantı gereği bu kırıkların dikkate alınarak çizilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davası ve Tunus-Libya Kıta Sahanelığı Davası'nda verilen kararların bu yönde olduğunu ve bunun bir örf ve adet hukuku kuralı olduğu görüşünü savunmuştur (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 38).

Libya ayrıca, ilgili ülkelerin kıyı uzunluklarının dikkate alınıp sınırlandırmanın orantılılık ilkesine göre yapılması gerektiğini belirtmiştir. Libya'ya göre hakkaniyet ilkelerinin bir gereği olarak kıyı uzunluklarının dikkate alınması bir zorunluluk oluşturmaktadır (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 38).

3.1.3.2.2. Malta İddiaları

Malta'nın görüşüne göre hakkaniyetli bir sonuç elde etmek için ilgili tüm koşulları dikkate alan hakkaniyet ilkelerinin uygulanması, karşılıklı kıyıların oluşturduğu esas hatlardan eşit-uzaklık yöntemiyle çizilen orta hattın oluşturulması gerekmektedir. Malta, eşit-uzaklık yönteminin zorunlu bir hukuki uygulama olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmemiş fakat birçok karşılıklı kıyıya sahip devletin bu yönde antlaşma yapmasından yola çıkarak eşit-uzaklık yönteminin hakkaniyetin bir gereği olduğu görüşünü savunmuştur (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 38).

Malta, eşit-uzaklık yönteminin sınırlandırma sürecinde başlangıç noktası olarak kullanılması gerektiğini öne sürmüştür. Malta'ya göre bir kıyı devletin KS üzerinde hak sahibi olmasının yasal dayanağının KS'nin jeolojisi değil, deniz yatağının karasularının ölçüldüğü esas hatlardan uzaklığı argümanı olmuştur. Malta bu argümanını BMDHS'de ortaya çıkan MEB kavramına dayandırmıştır.

Malta, BMDHS 76. maddesinin 1. bendinde yer alan kıyı devletlerinin coğrafi olarak KS'nin bittiği noktaya kadar veya 200 mile kadar KS'ye sahip olabileceği görüşünü savunmaktaydı. Ayrıca 76. madde, bu noktalardan hangisi kıyı devletlerine daha geniş alan tanıyorsa geçerli olan KS'nin o olması gerektiğini belirtmekteydi (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 32). Malta'ya göre Malta ve Libya arasında kalan deniz alanının, tarafların maksimum KS elde etmesi için yeterli uzunluğa sahip olmamasından dolayı hakkaniyet ilkeleri gereği tek yolun eşit-uzaklık yönteminin başlangıç noktası olarak kullanılmasıydı (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 37).

Malta, eşit-uzaklık yöntemiyle çizilecek bir orta hattın, ilgili koşullar dikkate alındıktan sonra düzeltilmesi gerektiğini kabul etmiştir. İlgili koşullar olarak adadaki kaynakların yetersizliğini ve Malta'nın balıkçılık aktivitelerini gerçekleştirdiği bölgenin küçüklüğünü belirtmiştir (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 41).

Malta ayrıca, kıyı uzunluklarının orantılılığının da ilgili bir faktör olduğunu kabul etmekle birlikte (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 45), devletlerin egemen eşitliğinin orantılılık ilkesinin kullanılmasını engellediği görüşünü savunmuştur (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 42-43). Malta'nın bu görüşü KSS'nin 6. maddesine dayanmaktadır.

3.1.3.3. Uygulanacak Hukuk Kuralları

Libya'nın KSS'ye taraf olmaması nedeniyle mahkeme, sınırlandırmada örf ve adet hukuku kurallarının uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra iki ülke de BMDHS'yi onaylamış olmasına rağmen antlaşma henüz yürürlüğe girmediği için taraflar, antlaşmada yer alan maddelerin uygulanmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Her ne kadar BMDHS'nin bir bütün olarak tarafları bağlamadığı bir gerçek olsa da devletlerin uygulamaları ve opinio juris içeren maddelerin örf ve adet hukuku olarak değerlendirilmesine karşı çıkmamıştır. Mahkeme de BMDHS'nin örf ve adet hukuku oluşturan maddelerinin taraflar için bağlayıcı olacağını belirtmiştir (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 29-30).

Mahkeme bu durum neticesinde, BMDHS 83. maddesinin ilk paragrafına atıf yaparak yapılacak KS sınırlandırmasının hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla UADS'nin 38. maddesinde belirtildiği şekilde, uluslararası hukuka uygun olarak antlaşma ile yapılması gerektiğinin, örf ve adet hukuku oluşturduğunu belirtmiştir. Fakat mahkeme, 83. maddenin yalnızca sınırlandırmadaki amacı belirttiğini, sınırlandırmada kullanılacak ilke ve yöntemleri belirtmediğini açıklamıştır. Ayrıca, KS üzerinde hak kazanım esasları da 83. maddede belirtilmemiştir (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 83).

Libya'ya göre KS üzerinde hak kazanımının temeli, ilgili kara bölgelerinin denizin içine ve altına doğal olarak uzatılmasıydı. Malta'ya göre doğal uzantı, jeoloji ve jeomorfoloji önemini

kaybetmiş, BMDHS 76. madde ile her devlet kıyılarından belli bir mesafeye kadar MEB ve KS sahibiydi. Mahkeme, bu durum neticesinde sınırlandırmada uygulanacak kural ve prensipleri belirlemeden önce, KS üzerinde hak kazanım esaslarını belirtmek durumunda kalmıştır. Mahkeme kararında, uluslararası hukukun artık devletlere jeolojik ve jeomorfolojik faktörlere bakılmaksızın 200 mile kadar KS hakkı tanıdığının, bu faktörlerin yalnızca 200 mili aşan KS'ler için değerlendirilmeye alınması gerektiğini belirtmiştir (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 26). Dolayısıyla KS üzerinde hak kazanım esasının doğal uzantı değil, mesafe olduğu vurgulanmıştır.

Mahkeme'nin bu kararı, 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası ve 1982 Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası'nda aldığı kararlar ile çelişmektedir. Mahkeme bu çelişkiyi de 200 mile kadar olan sınırlandırmalarda coğrafi faktörlerin rolünün geçmişte kaldığını, hukukun sürekli olarak gelişim içinde olduğunu belirterek açıklamıştır (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 27).

Mahkemenin KS sınırlandırmaları için coğrafi faktörler yerine mesafeyi esas alması, sınırlandırmanın nasıl yapılacağına dair bir cevap içermemekteydi. Libya ve Malta arasında kalan deniz alanının 400 milden daha kısa olmasından ötürü iki tarafta 200 mil KS ilan edememekteydi (Olorundami, 2016: 719). Bu durum neticesinde Malta eşit-uzaklık yönteminin kullanılması gerektiğini belirtse de mahkeme hakkaniyet ilkelerine vurgu yaparak doğrudan eşit-uzaklık yönteminin kullanılamayacağını belirtmiştir. Mahkeme, yapılacak sınırlandırmada ilgili durumların da göz önünde bulundurularak başka bir yöntemin veya yöntemlerin kullanılması gerekebileceğini belirtmiştir (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 28).

Mahkeme, hakkaniyet ilkelerinin önemine vurgu yaparak Akdeniz gibi yarı-açık bir denizde, kıyıların ilişkisinin, bölgedeki coğrafi durumun tamamının incelenmesiyle ortaya çıkacağını söylemiştir. Mahkeme ayrıca, kıyının gerisinde kalan kara parçasının büyüklüğünün deniz alanları üzerinde bir etkisinin bulunmadığını fakat kıyı uzunluklarının ilgili bir faktör olarak dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 31).

Mahkeme, tarafların kıyı uzunluklarını ve kıyıları arasındaki mesafeye vurgu yaparak sınırlandırmada orantılılığın büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Fakat mahkeme sadece kıyı uzunlukları ile orantılı yapılacak bir sınırlandırmanın da hakkaniyetli olmayacağını vurgulamıştır. Dolayısıyla öncelikle eşit-uzaklık yöntemiyle çizilecek bir orta hattın oluşturulup bu hattın orantılılık ilkesi göz önünde bulundurularak düzeltilmesinin en hakkaniyetli sonucu vereceğine karar vermiştir (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 34-35).

Harita 5: Libya–Malta Kıta Sahanlığı Davası Sınırlandırma Haritası

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Continental_Shelf_Case_between_Libya_and_Malta.svg

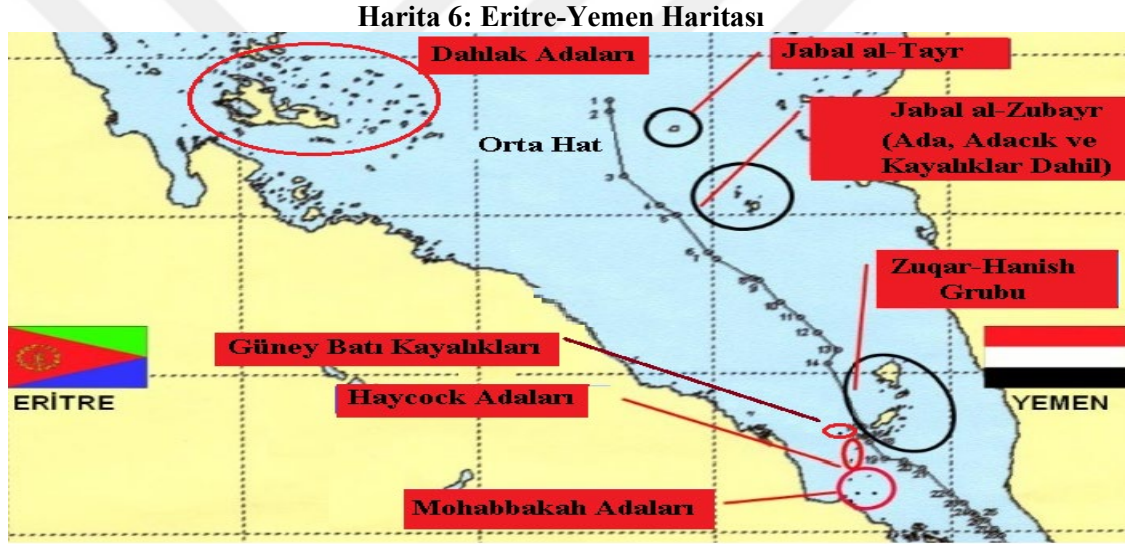
Mahkeme sınırlandırmayı yaparken Malta Adaları'nın Akdeniz'de çok küçük bir yer kapladığını ve kıyı uzunluklarının oldukça kısa olduğunu belirtmiştir. Bu durum neticesinde öncelikle Malta'yı hiç var olmamış gibi düşünüp orta hattı, önce Libya ve İtalya'nın Sicilya Adaları arasında çizmiştir. Daha sonra Malta'yı yerleştirip ikinci orta hattı Malta ve Libya arasında çizmiştir. Mahkeme öncelikle Libya'nın, Sicilya Adaları ve Libya arasında çizilen orta hattın kuzeyinde hiçbir şekilde hak iddia edemeyeceğini söylemiştir. Libya ile Malta arasında çizilen orta hat, Libya ve Sicilya ile çizilen orta hattın güneyinde kalmaktadır. Dolayısıyla hakkaniyetli bir sınırlandırma gereği çizilecek orta hat, ikinci hattın kuzeyinde kalmalıdır. Harita 5'te görüldüğü üzere mahkeme bu durum neticesinde kıyı uzunluklarını değerlendirmeye alarak sınırlandırma hattının çizilen iki orta hattın 3/4 oranında kuzeye kayması gerektiğini belirtmiştir (UAD, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68: 34-35).

3.1.4. 1999 Yemen–Eritre Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası

Eritre ve Yemen arasında 1995 yılında Büyük Hanish Adası'nda meydana gelen silahlı çatışmaların ardından iki devlet, Kızıldeniz'de bulunan adaların egemenliğinin ve iki devletin

aralarındaki deniz alanlarının sınırlandırılmasının barışçıl yollarla çözülmesi için 1996 yılında bir hakemlik mahkemesi kurulmasına yönelik antlaşma imzalamışlardır. Taraflar, antlaşma ile uluslararası hukuk kuralları içerisinde olacak şekilde; ilk aşamada söz konusu adalar üzerindeki egemenliğin belirlenmesi, ikinci aşamada ise sınırlandırılmasının yapılmasını hakemlik mahkemesinden talep etmişlerdir (Evans, 2001: 142-143). Davanın ilk aşaması, 1998 yılında ikinci aşaması ise 1999 yılında sonuçlanmıştır. Deniz alanlarının sınırlandırılması ile ilgili kısım her ne kadar ikinci aşamada gerçekleşmiş olsa da adaların aidiyetini ilgilendiren birinci aşamadan da kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

Mahkeme 1998 yılında verdiği kararda adaların bir bütün olarak değerlendirilmesinin yanlış olacağını ve adaların dört farklı alt grup şeklinde değerlendirmesi gerektiğini söylemiştir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 315-316).

Kaynak: <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/44696.pdf>

Bunların ilki dört kayalık adacıktan oluşan Mohabbakah Adaları'dır. Bu adaların üçü Eritre karasuları (12 mil) içinde bulunmaktadır. Yemen'in adalar üzerinde egemenliği olduğuna dair bir kanıt gösterememesi üzerine bu adalar Eritre'ye bırakılmıştır. Ayrıca mahkeme, adacıklardan dördüncüsünün Eritre karasularında bulunmamasına rağmen bu dört adacığın bir grup oluşturduğunu ve birbirinden ayıramayacağı belirtmiştir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 318).

Zuqar ve Hanish Adaları'nı kapsayan ikinci grup için adaların tarihsel durumunu inceleyen mahkeme, Yemen'in tarihsel süreçte adalar üzerinde daha fazla hak sahibi olduğunu belirtip adaları Yemen'e vermiştir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 326-327).

Üçüncü grup olan Jabal al-Tayr Ada'sı ve Zubayr Adaları için mahkeme, iki tarafında egemenliğini gösterecek ibarelere rastlamamıştır. Tarihsel, olgusal ve hukuki bir inceleme yapan

mahkeme her ne kadar etkisiz olsa da bahsi geçen adaların Yemen egemenliği altında olduğunu dolayısıyla adaların Yemen'e verilmesi gerektiği kararını vermiştir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 328-329).

Son grup olan ve üç küçük adadan oluşan Haycock Adaları ve Güney Batı Kayalıkları ise Eritre'ye verilmiştir. Mahkeme kararını verirken bu adaların tarihsel olarak Afrika Kıtası'nın bir parçası olduğunu ve bu nedenle adaların Afrika Kıtası'ndan ayrılamayacağını söylemiştir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 483).

3.1.4.1. Tarafların İddiaları

İki taraf da sınırlandırmada eşit-uzaklık yönteminin kullanılması görüşünü savunmaktaydı. Fakat taraflar, eşit-uzaklık yönteminin kapsamı ve yorumlanması konusunda farklı görüşlere sahiptiler (Antunes, 2001: 318). Ayrıca, Yemen BMDHS'ye tarafken Eritre bu sözleşmeye taraf değildir (Reisman, 2000: 727).

3.1.4.1.1. Yemen'in İddiaları

Yemen, Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davası'nda olduğu gibi sınırlandırmanın eşit-uzaklık yöntemiyle yapılması gerektiğini, çünkü eşit-uzaklık yönteminin karşılıklı kıyıları olan devletler arasında yapılacak sınırlandırmada en hakkaniyetli sonucu doğuracağını öne sürmüştür. Dolayısıyla, ilk olarak esas hatların belirlenmesi ve sınırlandırmanın bu esas hatlar baz alınarak eşit-uzaklık yöntemiyle yapılması gerektiğini belirtmiştir (DHM, Erite v Yemen, 17.12.1999: 338).

Yemen, kuzey bölgesinde 350 ada ve adacıktan oluşan ve belirli bir nüfusa sahip olan Dahlak Adaları'nın Eritre anakarası olarak sayılmasını ve esas hat olarak çizime dâhil edilmesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca Yemen, Jabal al-Tayr Adası'nın ve Jabal al-Zubayr Adaları'nın da esas hatta dâhil edilmesi gerektiğini, çünkü bu adaların Dahlak Adaları'ndan da fazla önem arz ettiğini belirtmiştir. Yemen bu iddiasını, her iki tarafa ait olan benzer büyüklükteki adaların benzer etki yaratması gerektiği görüşüne dayandırmıştır.

Yemen, orta bölgede ise sınırlandırmanın Hanish Adaları ve Eritre anakarası arasında yapılması gerektiğini savunmuştur. Bu bölgede kalan küçük Eritre adaları olan Haycock Adaları'nın ve Güney Batı Kayalıkları'nın dikkate alınmaması gerektiğini, bu adaların ilk aşamada Eritre'ye verildiğini öne sürmüş ve bu durum neticesinde bahsi geçen adaların anklavlanması³ (*enclave*) gerektiğini belirtmiştir (DHM, Erite v Yemen, 17.12.1999: 339).

³ Anklav, bir ülkenin belirli bir toprak parçasının başka bir ülke tarafından kuşatılmasıdır. Bir adanın karasuları bölgesinin başka bir ülkenin kıta sahanlığı içinde kalması da uluslararası deniz hukukunda anklav olarak adlandırılmaktadır.

Yemen, güney bölgesinde ise anakaralar arasında hakkaniyeti bozacak ada ve adacıkların olmaması nedeniyle eşit-uzaklık yöntemiyle sınırlandırma yapılması gerektiğini belirtmiştir (DHM, Erite v Yemen, 17.12.1999: 339). Kısaca Yemen, ilk aşamada kendisine verilen adaların sınırlandırma üzerinde tam etki yaratmasını ama Eritre'ye verilen adaların dikkate alınmaması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Yemen orantılılık, kıyı devletinin güvenliği ve balıkçılık faaliyetleri gibi ilgili koşulların da sınırlandırmada göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir (DHM, Erite v Yemen, 17.12.1999: 339).

3.1.4.1.2. Eritre'nin İddiaları

Eritre, kuzey bölgesinde kalan adaların muhtemel etkilerinin KS ve MEB sınırlandırılmaları üzerinde olduğunu belirtmiştir. Orta bölge için söz konusu sınırlandırmanın karasuları ile ilgili olduğunu söylemiştir. MEB ve KS sınırlandırılmasının BMDHS 73. ve 83. maddeler çerçevesinde düzenlendiğini, bu maddelerde eşit-uzaklık yönteminden hiçbir yerde bahsedilmediğini belirtmiştir. Bu maddelere göre sınırlandırmada hakkaniyetli bir sonuca ulaşılması ise gereklilik olarak görülmektedir. Eritre, Dahlak Adaları'nın Eritre anakarası olarak sayılmasını kabul etmekle birlikte, kuzey bölgesinde kalan Yemen adalarının boyutlarının küçük olması itibarıyla sınırlandırmaya etki etmesine karşı çıkmıştır (DHM, Erite v Yemen, 17.12.1999: 340).

Orta bölgede ise söz konusu sınırlandırma, karasuları üzerinde yapılacağı için BMDHS 15. maddesinin uygun olduğunu ve bölgede var olan adaların arasındaki mesafenin göreceli olarak küçük olmasından Eritre adalarına tam etki sağlayacak bir eşit-uzaklık çizgisinin çizilebileceğini öne sürmüştür (DHM, Erite v Yemen, 17.12.1999: 340).

Eritre, adalar üzerindeki Yemen egemenliğinin yalnızca davanın ilk aşamasında tesis edildiğini, oysa bu davayla onaylanan adalar üzerindeki Eritre egemenliğinin taraflar arasında daha önceki düzenlemelerde belirlenmiş olduğunu belirtmiştir. Bu şartlar altında Eritre, orta çizginin tarafların anakaralarının kıyıları arasında çizilmesini ve Yemen'in yakın zamanda ele geçirdiği adaları değil, Eritre adalarını dikkate alması gerektiği görüşünü benimsemiştir. Dolayısıyla davanın ilk aşamasında Eritre'nin egemenliğini tahsis ettiği Haycock Adaları'nın ve Güney Batı Kayalıkları'nın sınırlandırmada doğrudan etkili olması gerektiğini dile getirmiştir (DHM, Erite v Yemen, 17.12.1999: 340).

3.1.4.2. Uygulanacak Hukuk Kuralları

Eritre ve Yemen arasında imzalanan antlaşmanın ikinci maddesine göre taraflar, mahkemeden davanın ilk aşamasında ortaya çıkan egemenlik durumlarını, BMDHS'yi ve ilgili diğer faktörlerin uygulanacak hukuk kapsamında değerlendirmesini istemişlerdir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 365). Bu antlaşma sonucu Eritre, BMDHS'ye taraf olmadığı halde sınırlandırmada antlaşma

maddelerinin uygulanabileceğini kabul etmiştir. Ayrıca, ikinci maddede belirtilen ilgili diğer faktörler son derece geniş kapsamlı olup orantılılık, kesmeme ve adaların durumu gibi sınırlandırmayı etkileyecek birçok faktörü içermektedir.

Genel olarak içtihat ve doktrinde karşılıklı kıyıları bulunan devletler arasında yapılacak sınırlandırmalarda eşit-uzaklık yönteminin hakkaniyetli bir sonuç vereceği kabul edilmektedir. Aynı şekilde, BMDHS madde 74. ve 83. de karşılıklı veya bitişik kıyıları olan devletler arasında MEB ve KS sınırlandırmasının da hakkaniyete uygun yapılması gerektiği belirtilmiştir. Taraflar her ne kadar farklı yorumlamış olsalar da eşit-uzaklık yöntemini tercih etmiştir. Mahkeme, bu durum neticesinde iki tarafın anakaralarının kıyılarından eşit-uzaklık yöntemiyle çizilecek bir orta hattın oluşturulması gerektiğine karar vermiştir. Bu orta hat çizgisi çizilirken öncelikle Kızıldeniz’de bulunan tüm adalar yok sayılmış ve sınırlandırmadaki en önemli etkenin anakaraların esas hatları olduğu belirtilmiştir. Mahkeme, ayrıca bölgede bulunan adalar dikkatle incelendikten sonra bu çizilen orta hattın, adaların yaratacağı etki dikkate alındıktan sonra ayarlanacağını bildirmiştir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 365). Davanın ilk aşamasında, adalar konusunda BMDHS’nin 121. maddesi katı olarak uygulanmışken ikinci aşamada; adanın boyutu, yaşanabilirliği ve adada belirli bir nüfusun yaşayıp yaşamadığı gibi faktörlerin sınırlandırmaya olası etkisinden bahsedilmiştir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 367).

3.1.4.2.1. Kuzey Bölgesinde Uygulanacak Hukuk Kuralları

Bu bölgede Yemen’in ve Eritre’nin iddia ettiği sınır çizgisi birbirinden son derece farklıdır. Temelde, Eritre tarafında kalan Dahlak Adaları, ortada kalan Jabal al-Tayr ve Jabal al-Zubayr Adaları’nın durumu ihtilafa konu olmuştur.

3.1.4.2.1.1. Dahlak Adaları’nın Sınırlandırmaya Etkisi

Dahlak Adaları, kıyının genel formasyonunu takip eden ve bölgede en fazla nüfusa sahip olan adalardır. Dahlak Adaları özelinde oluşan problem, adalara uygulanacak esas hattın normal esas hat olarak mı yoksa düz esas hat⁴ olarak mı çizileceğiydi. Mahkeme kararında adaların kıyı genel formasyonunun bir parçası olduğu dolayısıyla karasularının adaları da kapsayacak bir düz esas hat yöntemiyle çizilmesi gerektiğine karar vermiştir. Dolayısıyla Dahlak Adaları sınırlandırmada tam etkiye sahip olarak kabul edilmiştir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 368).

⁴ Düz esas hat, kıyının derin bir şekilde girintili çıkıntılı ve içe doğru parçalanmış olduğu veya kıyı boyunca hemen yakında bir adalar saçığının bulunduğu yerlerde, karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hattın çizimi için, uygun noktaların birleştirilmesiyle oluşan esas hattır (BMDHS, 1982: madde 7).

3.1.4.2.1.2. Jabal al-Tyar ve Jabal al-Zubayr Adaları'nın Sınırlandırmaya Etkisi

Yemen, Jabal al-Tyar ve Jabal al-Zubayr Adaları'nı esas hat çizimine dâhil ederek sınırlandırma çizgisinin bu adalar ve Eritre anakarası arasında çizilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bahsi geçen adalar Yemen anakarasının kıyı genel formasyonunun bir parçası değildir ve doğası itibarıyla insan yaşamına elverişli değildir. Mahkeme, bu sebeplerden ötürü orta hattın belirlenmesinde bu adaların bir etki etmeyeceğini belirtmiştir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 368). Fakat mahkeme, bu adaların her halükarda batıya doğru da 12 mil karasularına sahip olduğunu belirtmiştir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 363).

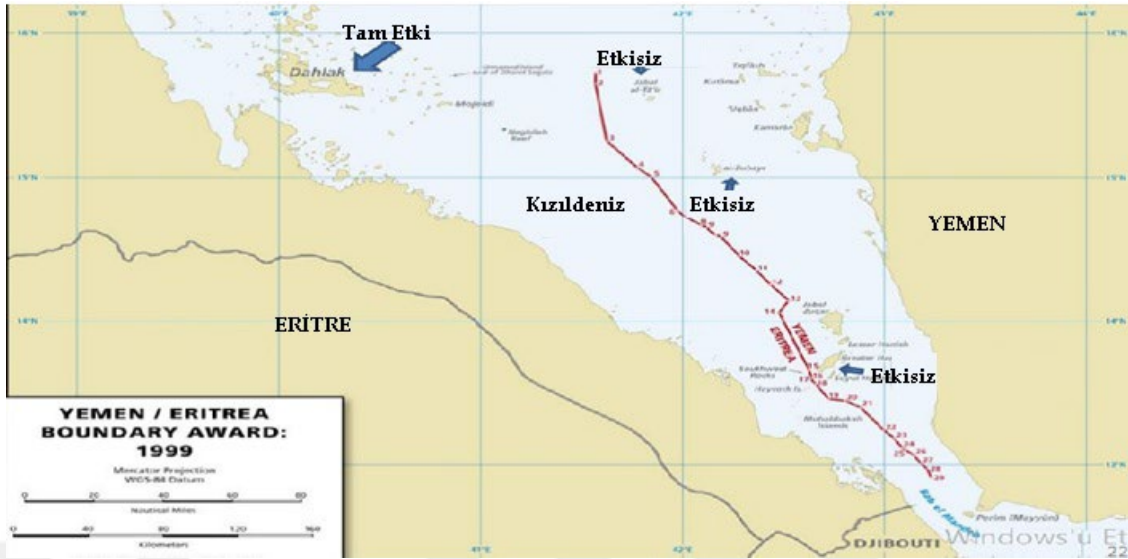
3.1.4.2.2. Orta Bölgede Uygulanacak Hukuk Kuralları

Mahkemenin bu bölgede, bir yanda Zuqar ve Hanish grubunun güneybatı ucu ile Mohabbakah Adaları, Haycocks Adaları ve Güney Batı Kayalıkları arasındaki dar denizlerde sınırlandırma çizgisi oluşturması gerekmektedir. Sınırlandırmanın bu bölümüne, örtüşen karasularının yanı sıra MEB ve KS sınırlandırmaları da dâhil olmuştur (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 369). Bu bölgede Yemen'e ait olan Zuqar ve Hanish Adaları'nın ürettiği karasuları ile Eritre'ye ait olan Haycock Adaları ve Güney Batı Kayalıkları'nın ürettiği karasuları birbiriyle çakışmaktadır. Yemen'e göre karasuları Eritre anakarası ve Yemen adaları arasında çizilmelidir, dolayısıyla Eritre'nin bahsedilen adaları bu karasularının dışında kaldığı için bu adalara karasuları verilmemelidir. Bu durum, Eritre adalarında bir anklav oluşumuna neden olacaktır. Fakat BMDHS 121. maddesine göre adaların boyutuna bakılmaksızın her adanın 12 mile kadar karasularına sahip olabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkeme, karasuları sınırlandırılmasını BMDHS 15. maddesi gereği, tarafların adalarına da karasuları tahsis ederek eşit-uzaklık yöntemiyle belirlemiştir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 371). MEB ve KS sınırlandırılmasının ise anakaraların esas hatları dikkate alınarak yapılacağı, bahsi geçen adaların MEB ve KS üzerinde bir etki yaratmayacağı belirtilmiştir.

3.1.4.2.3. Güney Bölgesinde Uygulanacak Hukuk Kuralları

DHM, güney bölgesinde sınırlandırmaya etki edecek ada ve adacıkların bulunmaması sebebiyle orta hattın, taraf devletlerin anakaralarının kıyılarından çizilen esas hatlar temel alınarak çizilmesi gerektiğini belirtmiştir (DHM, Eritre v Yemen, 09.10.1998: 371-372).

Harita 7: Eritre-Yemen Sınırlandırma Haritası

Kaynak: https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/maritime-delimitation-10-5-2019-presentation.pdf

3.1.5. 2001 Katar-Bahreyn Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası

Katar ve Bahreyn, Basra Körfezi'nin güney bölgesinde yer almaktadır. Bahreyn, Al-Awal Adası merkezde olmak üzere birçok adadan meydana gelmektedir. Zubarah, Al Awal'ın karşısında, Katar yarımadasının kuzey batı bölgesinde kalmaktadır. Hawar Adaları ise Katar yarımadasının batı kıyısının orta kısmında, Al-Awal adasının da güneydoğusunda yer almaktadır ve Katar'a son derece yakındır (Mendelson, 2002: 183-184).

8 Temmuz 1991'de Katar, Bahreyn ile arasındaki "Hawar Adaları, Dibal ve Qui'at Jaradah Resifleri üzerindeki egemenlik hakları ve deniz alanlarının sınırlandırılması" ile ilgili anlaşmazlıklar konusunda Bahreyn aleyhine UAD'ye dava açmıştır. Katar açtığı davada, Aralık 1987 ve Aralık 1990 yılında iki devlet arasında imzalanan antlaşmaları gerekçe olarak göstermiştir. Bahreyn, UAD'nin söz konusu ihtilafta yargı yetkisinin olmadığını iddia etmesine rağmen 1 Temmuz 1994 tarihli kararında UAD, iki tarafın imzaladığı antlaşmaların uluslararası antlaşmalar olduğunu ve tarafları bağladığını dolayısıyla UAD'nin söz konusu ihtilaf üzerinde yargı yetkisinin bulunduğunu belirtmiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 01.07.1994, 651/87: 18).

Mahkeme'nin 1994 tarihli kararının ardından Katar, 30 Kasım 1994 tarihinde UAD'ye resmi olarak başvuruda bulunmuştur (Tanaka, 2003: 54). Katar'ın başvurusunun ardından mahkeme, 1995 tarihli kararında 1994 tarihli başvurunun geçerli olduğunu ve mahkemenin ihtilafın tümü üzerinde yargı yetkisinin olduğunu belirtmiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 15.02.1995, 657/87: 24).

3.1.5.1. Tarafların İddiaları

Tarafların sınırlandırma sorununun yanı sıra bölgedeki adalar üzerinde egemenlik iddiaları ihtilafa konu oluşturmaktadır. İki taraf da adalar üzerinde egemenlik iddia ettikleri için sınırlandırmadan önce egemenlik iddialarında bulunmuşlardır.

3.1.5.1.1. Katar'ın İddiaları

Katar, uluslararası hukuk kuralları gereğince mahkemenin Hawar Adaları'nın ve Dibal ve Qit'at Jaradah Resifleri'nin, Katar egemenliğinde olduğunu tanımasını; Janan ve Zubarah Adaları'nın da Bahreyn egemenliğinde olmadığını belirtmesini istemiştir. Katar ayrıca, Bahreyn'e ait takımadalarının da esas hat çiziminde olduğunu dolayısıyla sınırlandırmada kullanılmaması gerektiğini belirtmiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 13).

Katar, Janan ve Hawar Adaları'nın Katar egemenliğinde olduğu, tanınarak mahkemenin deniz yatağı ve toprak altını tek sınırlandırma çizgisiyle⁵ çizmesini talep etmiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 14).

3.1.5.1.2. Bahreyn'in İddiaları

Bahreyn ise Katar'ın tüm iddialarını reddederek Zubarah, Hawar ve Janan Adaları'nın Bahreyn egemenliğinde olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca, Dibal ve Qit'at Jaradah Resifleri'nin de Bahreyn'e ait olduğunu, bölgedeki adaların Bahreyn takımadalarını oluşturduğunu ve yapılacak sınırlandırmada bu takım adalarının dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 16).

3.1.5.2. Uygulanacak Hukuk Kuralları

Mahkeme deniz alanlarının sınırlandırmasından önce egemenliği tartışmalı olan adalarla ilgili karar vermiştir. Mahkeme, Zubarah ve Janan Adaları ile Dibal Resifleri'nin Katar egemenliğinde, Hawar Adaları ve Qit'at Jaradah Resifleri'nin ise Bahreyn egemenliği altında olduğuna karar vermiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 54-55).

Mahkeme öncelikle tarafların iddialarından yola çıkarak sınırlandırmada tek sınırlandırma çizgisi kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Sınırlandırılacak bölgenin güneyinde kalan kıyılar arasındaki mesafenin 24 milden daha kısa olduğunun altını çizen mahkeme bu alanda karasuları

⁵ KS ve MEB alanlarının sınırlandırılmasının tek bir sınırlandırma çizgisiyle yapılması. Özellikle 1982 BMDHS'nin kabulünün ardından her devlete (coğrafi niteliklere bakılmaksızın) 200 mil KS hakkı tanınmasının ardından 200 mile kadar olan MEB ve KS alanları genellikle tek sınırlandırma çizgisiyle sınırlandırmaya başlamıştır.

sınırlandırmasının da yapılması gerektiğini açıklamıştır. Kuzey bölgesinde ise tarafların kıyılarının yan yana kıyılar gibi değerlendirilip KS ve MEB'in tek bir sınırlandırma çizgisiyle çizilmesi gerektiğini belirtmiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 55).

Mahkeme, iki tarafında KSS'ye taraf olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, Bahreyn BMDHS'yi onaylamış olmasına rağmen Katar, antlaşmayı yalnızca imzalamış henüz onaylamamıştır (Kwiatkowska, 2002: 232-233). Dolayısıyla mahkeme, sınırlandırmaya uygulanacak kuralların örf ve adet hukuku kuralları olduğunu belirtmiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 55).

3.1.5.2.1. Karasuları Sınırlandırmasında Uygulanacak Hukuk Kuralları

Mahkeme öncelikle yapılacak karasuları sınırlandırmasında uygulanacak örf ve adet hukuku kurallarının ne olduğu sorusuna cevap aramıştır. Taraflar, BMDHS'nin 15. maddesinin örf ve adet hukuku oluşturduğunu kabul etmesi üzerine mahkeme sınırlandırmayı bu madde uyarınca yapmayı uygun görmüştür. BMDHS 15. madde ve 1958 KSBBS 12. maddesinin birbirinin aynı olduğunu ve örf ve adet kuralı oluşturduğunu belirten mahkeme sınırlandırmanın “eşit-uzaklık/özel durumlar” kuralına göre yapılması gerektiğini belirtmiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 58).

Bu yöntemle öncelikle her iki kıyıya eşit uzaklıkta bir sınırlandırma çizgisi çekilip daha sonra özel durumların varlığının tespitiyle bu çizginin ayarlanması belirtilmektedir. Dolayısıyla karasuları sınırlandırmasının iki aşamalı olarak yapılması öngörülmüştür.

Mahkeme karasuları sınırlandırmasına başlamadan önce Bahreyn'in bir takımada devleti oluşturduğu tezini reddetmiştir. Bahreyn'in takımada devleti oluşturduğuna dair hiçbir resmi başvuru yapmadığını dolayısıyla bu davaya özel olarak Bahreyn'in bir takımada devleti olduğunun kabulünün mümkün olmadığını vurgulamıştır (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 60). Mahkeme bu durum neticesinde tarafların kıyılarından çizilecek esas hattın normal esas hat olarak çizileceğini belirtmiştir. Mahkeme bu kararını da kara denize hakimdir ilkesine dayandırmıştır. Ayrıca, bölgedeki adaların, boyutları ne kadar küçük olursa olsun, karasularına sahip olduğunu yinelemiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 61). Dolayısıyla mahkeme, bölgedeki adaları da dikkate alacak şekilde eşit-uzaklık yöntemiyle ilk aşamada karasularını sınırlandırmıştır.

Mahkeme ikinci aşamada bölgedeki özel durumların varlığını araştırmıştır ve Qit'at Jaradah Resifleri'nin bir özel durum oluşturduğunu belirtmiştir. Üzerinde yaşamın bulunmadığı bu küçük resif, Bahreyn egemenliği altında olup Bahreyn ve Katar'ın tam ortasında bulunmaktaydı. Aynı şekilde, Qit'at Jaradah'ın kuzey doğusunda bulunan Dibal Resifleri de çıkışan karasuları bölgesi içinde bulunuyordu. Mahkeme, iki resife de verilecek karasuları bölgesinin birbiriyle büyük anlamda örtüşeceğini belirterek iki resifi de karasuları sınırlandırmaları için dikkate almamıştır ve sınırlandırma çizgisini iki adanın da karşılıklı uçlarına teğet geçecek şekilde belirlemiştir (UAD,

Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 68-79). Mahkeme ayrıca, Fasht al-Azm Adası'nın sınırlandırmaya dâhil edilmesi durumunda çizilecek orta hattın, Katar kıyılarına son derece yakın olacağını, dâhil edilmemesinin ise adanın bütünlüğünü bozacağını belirtmiştir. Bu nedenlerle karasuları sınırlandırması için Fast al-Azm Adası'na azaltılmış etki vermiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 68).

3.1.5.2.2. Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırmasında Uygulanacak Hukuk Kuralları

Tarafların tek bir sınırlandırma çizgisi ile sınırlandırma yapılması isteğinin ardından mahkeme, Libya-Malta davasına atıfta bulunarak KS ve MEB arasındaki yakın ilişkiyi vurgulamış ve sınırlandırmanın tek bir sınırlandırma çizgisi ile yapılması gerektiğine karar vermiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 74). Mahkeme, tek sınırlandırma çizgisinin Libya-Malta Davası ve Jan Mayen Davası'nda kullanıldığını ve bu sınırlandırmanın öncelikle eşit-uzaklık yöntemiyle orta hat çizildikten sonra bölgedeki faktörler dikkate alınarak düzeltilmesi gerektiğini bildirmiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 75). Mahkeme, tıpkı karasuları sınırlandırmasında öngördüğü gibi KS ve MEB sınırlandırmasında da iki aşamalı bir sınırlandırma öngörmüştür.

Mahkeme'nin iki sınırlandırmada da önce orta hattın çizilip daha sonra ilgili faktörler incelenerek düzenleme yapılmasına karar vermesi düzeltici hakkaniyet yaklaşımının bir örneğini oluşturmaktadır.

Bu doğrultuda mahkeme, harita 8'de görüldüğü üzere, 1995 tarihli kararıyla taraflara verilen adalar da dikkate alınarak eşit-uzaklık yöntemiyle KS ve MEB sınırlandırması için tek sınırlandırma çizgisi ile sınırlandırma yapmıştır. Daha sonra bölgedeki ilgili durumların varlığını belirleyip sınırlandırma çizgisini düzeltmiştir.

Bölgede ayrıca Fasht al-Jarim Adası da özel durum olarak kabul edilmiştir. Fasht al-Jarim Adası, Bahreyn'in karasuları içerisinde bulunan boyut olarak da oldukça büyük bir adadır. Mahkeme, kuzey bölgesinin sınırlandırılmasında mevcut coğrafyanın karşılıklı kıyılardan ziyade yan yana kıyılar izlenimi verdiğini belirtmiş ve bu durumun dikkate alınarak sınırlandırma yapılacağını açıklamıştır. Mahkeme, ada ile ilgili kararını verirken Libya-Malta davasına atıfta bulunarak hakkaniyetli bir eşit-uzaklık sınırlandırmasında bölgede bulunan adacıklar, kayalıklar ve önemsiz kıyı uzantılarının bozucu etkisinin göz ardı edilmesi gerektiğini belirtmiştir (UAD, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 78). Fasht al-Jarim Adası'na tam etki verilmesi durumunda da böyle bir bozucu etkinin ortaya çıkacağını belirleyen mahkeme, adayı KS ve MEB oluşturma bakımından dikkate almamıştır.

Harita 8 : Katar-Bahreyn Davası Sınırlandırma Haritası

Kaynak: https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/maritime-delimitation-10-5-2019-presentation.pdf

3.1.6. Nikaragua-Kolombiya Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası

2001 yılında Nikaragua Cumhuriyeti, Kolombiya Cumhuriyeti'ne karşı dava açılması için UAD'ye başvuruda bulunmuştur (Stegemoller, 2005: 127). Başvurusunu Bogota Paktı⁶'na dayandıran Nikaragua, mahkemeden Providencia, San Andrés, Santa Catalina Roncador, Serrana, Serranilla ve Quitasueño Adaları'nın egemenliğini; Kolombiya ve Nikaragua arasında MEB ve KS sınırlandırmasının tek sınırlandırma çizgisiyle belirlenmesini talep etmiştir (Tassin, 2018: 225). Nikaragua, ayrıca Kolombiya'dan sebepsiz zenginleşme dolayısıyla tazminat talebinde bulunmuştur (Stegemoller, 2005: 127).

Kolombiya, iki taraf arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasının 1928 Barcenas-Esguerra⁷ antlaşmasıyla yapıldığını dolayısıyla Bogota Paktı'nın bu durumu kapsamadığını belirtmiştir. Kolombiya'nın itirazını dikkate alan mahkeme 1928 antlaşmasının deniz yetki alanlarını sınırlamada genellik içermediğini dolayısıyla Nikaragua'nın başvurusunun geçerli olduğunu açıklamıştır (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 13.12.2007, 913/124: 867-868). Mahkeme ayrıca, 1928 antlaşmasının Kolombiya'ya San Andrés, Providencia ve Santa Catalina adaları üzerinde egemenlik tanıdığını ancak antlaşmanın San Andrés takımadalarının geri kalan adaları olan Roncador, Quitasueño ve Serrana'nın kapsamını ve egemenlik sorununu çözmediğine karar vermiştir (Gao, 2013: 226).

⁶ 30 Nisan 1948 tarihli Bogota Paktı, Arjantin, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Küba, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, El Salvador, Guatamana, Haiti, Honduras, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Amerika Birleşik Devletleri, Uruguay ve Venezuela tarafından imzalanan, anlaşmazlıkların çözümünde uygulanacak yöntem ve yetkili mahkemeleri belirleyen antlaşmadır.

⁷ Esguerra-Barcenas Antlaşması, 24 Mart 1928'de Kolombiya ve Nikaragua arasında imzalanmıştır. Antlaşma şartlarına göre, Nikaragua, Kolombiya'nın Mosquitos kıyıları, San Andrés Takımadaları, Providencia ve Santa Catalina üzerindeki egemenliğini tanımıştır.

3.1.6.1. Tarafların İddiaları

Nikaragua ilk başvurusunda mahkemeden Kolombiya ile aralarındaki MEB ve KS sınırlandırmasını tek sınırlandırma çizgisiyle yapılmasını talep etmişken mahkemenin 2007 tarihli kararı sonrasında başvurusunu değiştirip yalnızca KS sınırlandırılması yapılmasını talep etmiştir. Nikaragua bu talebini dile getirirken 200 milin ötesinde kalan KS'sinin de sınırlandırmaya dahil edilmesini istemiştir. Savını BMDHS 76. maddeye dayandıran Nikaragua, doğal uzantı gereği 200 mili aşan kendi KS'si ile Kolombiya'nın mesafe bazlı 200 mil olan KS'sinin sınırlandırılmasını talep etmiştir. Kolombiya ise Nikaragua'nın ilk başvurusunun ardından taleplerinde değişiklik yaptığını, dolayısıyla bu başvurunun geçersiz sayılması gerektiğini iddia etmiştir (Burke, 2013: 315-316).

3.1.6.1.1. Nikaragua'nın İddiaları

Nikaragua öncelikle Batı Karayipler'deki San Andres, Providencia, Santa Catalina, Roncador, Quitasueno, Serrana ve Serranilla Adaları'nın Nikaragua egemenliğinde olduğunu iddia etmiştir. İhtilafın ilk ayağı, San Andres takımadalarını oluşturan San Andres, Providencia ve San Catalina adalarından ve sularından oluşmaktadır. Bu takımada, Kolombiya'nın 400 mil kuzeyinde ve Nikaragua'nın 120 mil doğusunda yer almaktadır (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 06.12.2001: 8).

Kolombiya, uzun zamandır davada söz konusu olan adalar üzerinde hâkimiyet iddiasında bulunmuştur. Kolombiya'nın egemenliği, 24 Mart 1928'de Nikaragua'da imzalanan 1928 tarihli Barcenas-Esguerra Antlaşması'na dayanmaktadır. Bu antlaşma, Kolombiya'ya San Andres takımadaları üzerinde egemenlik vermekte ve ihtilafa konu olan diğer adalar üzerinde de egemenlik iddialarının temelini oluşturmaktadır (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 06.12.2001: 4).

Nikaragua, bahsi geçen antlaşmanın geçerli bir antlaşma olmadığını dolayısıyla ihtilafa konu olan adaların egemenliğinin Nikaragua'ya ait olduğunu iddia etmektedir. Nikaragua, adaların egemenliğini Kolombiya'ya veren Barcenas-Esguerra Antlaşması'nı imzalarken baskı ve tehdit altında olduğunu, bu nedenle bahsi geçen antlaşmanın geçerli bir antlaşma olmadığı tezini savunmaktadır (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 06.12.2001: 4). Antlaşmanın geçersizliği üzerine tarihi durum incelendiğinde bahsi geçen adaların Nikaragua'ya ait olduğunu iddia etmektedir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 06.12.2001: 2).

Nikaragua son olarak bahsi geçen adaların Nikaragua egemenliği altında olduğunun tanınarak MEB ve KS sınırlandırılması yapılmasını talep etmiştir. Nikaragua, sonrasında iddialarını değiştirerek mahkemeden hakkaniyet ilkelerini ve ilgili koşulları dikkate alarak uluslararası hukuk kuralları çerçevesine yalnızca KS sınırlandırması yapmasını talep etmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 664).

Nikaragua ayrıca, sınırlandırmada geçici orta hat çizilmesine karşı çıkmış, sonrasında adaların durumunun dikkate alınıp sınırlandırma çizgisinin düzeltilmesinin hakkaniyeti sağlamakta yeterli olmayacağını iddia etmiştir. Bahsi geçen Kolombiya adalarının, coğrafi olarak çok küçük olması ve aralarındaki mesafelerin çok geniş olmasından, bu adaların etrafında anklav oluşturulması gerektiğini belirtmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 692-694).

3.1.6.1.2. Kolombiya'nın İddiaları

Kolombiya, iki ülke arasında bahsi geçen konuların 1928 antlaşmasıyla çözümlendiğini, ortada ihtilafa konu olan bir olay olmadığını, dolayısıyla mahkemenin böyle bir davada yargı yetkisinin olmadığını iddia etmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 28.07.2003: 5).

Ayrıca Nikaragua'nın, Bagota Pakti'nde bahsedilen dostane girişim, arabuluculuk, araştırma ve uzlaştırma gibi barışçıl çözüm yollarına başvurmadığını, barışçıl çözüm yolları tüketilmeden ihtilafın yargıya taşınamayacağını iddia etmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 28.07.2003: 13).

Kolombiya, ayrıca bölgedeki diğer devletlerin de adaların Kolombiya egemenliğinde olduğunu kabul ettiğini belirtmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 659). Ayrıca, bahsi geçen komşu devletlerin haritalarında bu adaların Kolombiya'ya ait olduğunun çok açık şekilde gösterildiğini ifade etmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 661). Bahsi geçen adaların 1928 antlaşması gereği bir takımada oluşturduğu da Kolombiya'nın iddiaları arasındadır.

Ayrıca Kolombiya, Nikaragua'nın deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda mahkemeden taleplerini değiştirmesini ve yalnızca coğrafi faktörlerin dikkate alınarak yapılacak bir sınırlandırmanın hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 664).

Kolombiya, sınırlandırmada öncelikle geçici orta hattın çizilip ilgili durumların dikkate alındıktan sonra bu hattın düzeltilmesinin hakkaniyetli sonuç vereceğini belirtmiş ve adaların etrafında anklav oluşturulmasını reddetmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 694).

3.1.6.2. Uygulanacak Hukuk Kuralları

Mahkeme, 2012 tarihli kararında ihtilafa söz konusu olan bütün adaların Kolombiya egemenliğinde olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, bu kararı verirken uygulamaya, üçüncü devletlerin tutumuna ve haritalara bakmış, Nikaragua'nın bu duruma çok uzun süre itiraz etmemesi neticesinde de 1928 antlaşmasının geçerli olduğunu açıklamıştır (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 650-657).

Fakat mahkeme, 1928 antlaşmasının egemenlik konusunda belirleyici olduğunu açıklamasına rağmen San Andres takımadalarının bir takımada oluşturup oluşturmadığı hususunda kapsayıcı bir açıklama yapmadığını ve taraflar arasındaki deniz yetki alanlarını sınırlamadığını ifade etmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 648-649).

Egemenlik ihtilafını çözen mahkeme, sınırlandırma yapmadan önce uygulanacak hukuk kurallarının ne olacağı sorusuna cevap aramıştır. Nikaragua BMDHS'ye tarafken Kolombiya, antlaşmayı imzalamış fakat onaylamamıştır. Bu durum neticesinde uygulanması gereken hukuk kurallarının örf ve adet hukuku olduğu mahkeme tarafından ilan edilmiştir. Taraflar ayrıca, bir kıyı devletinin esas hatlarını ve esas hatların belirlediği deniz bölgelerini, KS'nin tanımını ve MEB ile KS'nin sınırlandırılmasına ilişkin hükümlerini, BMDHS'nin ilgili hükümlerinin uluslararası örf ve adet hukukunu yansıttığını kabul etmişlerdir. Taraflar, kıyı devletlerinin en başından beri ve kendiliğinden KS'ye sahip olduğu konusunda aynı görüşte olsalar da kıyı devletlerinin karasularının genişliğinin ölçüldüğü esas hatlardan 200 milin ötesinde bir KS'ye ilişkin yetkilerini düzenleyen kuralların doğası ve içeriği konusunda anlaşamamaktadır (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 666).

Nikaragua, 200 milin ötesinde KS'ye izin veren BMDHS 76. maddesinin örf ve adet hukuku oluşturduğunu iddia ederken Kolombiya, bu maddenin yalnızca tanım yapan ilk bendinin örf ve adet hukuku oluşturduğunu, sınırlandırmayı detaylandıran 4, 5, 6, 7, 8 ve 9. bentlerinin örf ve adet hukuku niteliği taşımadığını iddia etmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 666). Mahkeme, kararında BMDHS'nin 76. maddesinin 1. bendinin örf ve adet hukuku oluşturduğunu, diğer bentlerinin ise örf ve adet hukuku oluşturmadığını açıklamıştır (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 666).

Mahkeme ayrıca, yapacağı sınırlandırmada Nikaragua'nın talep ettiği şekilde 200 mili aşan KS sınırlandırması yapamayacağını belirtmiştir. Bunun sebebi olarak da 200 milin üzerinde KS iddiasında bulunan devletlerin, BMDHS'ye taraf olduktan sonra 10 yıl içinde KS'sinin 200 milin ötesine uzandığına dair Kıta Sahanalığı Limitleri Komisyonu'na⁸ başvuru yapmaları gerektiği, Nikaragua'nın ise böyle bir başvurusunun bulunmamasını gerekçe göstermiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 627).

İhtilaf konusu adaların egemenlik durumunun ve 200 milin ötesinde KS sınırlandırılmasının yapılamayacağını açıklanmasının ardından mahkeme, Nikaragua ve Kolombiya adaları arasında MEB ve KS sınırlandırmasını tek sınırlandırma çizgisiyle yapmıştır. Mahkeme, öncelikle ilgili devletlerin kıyıları arasında geçici bir orta hat çizmiş, daha sonra ilgili durumları dikkate alarak bu

⁸ Kıta Sahanalığı Limitleri Komisyonu BM bünyesinde çalışan bir komisyon olup, devletlerin KS'lerinin 200 milin ötesine uzandığına dair belgeleri inceleyen, devletlerin bu belgeleri hazırlamasında teknik ve bilimsel veri konusunda yardımcı olan ve KS'lerin 200 mili aşp aşmadığını değerlendirip nihai kararı veren kuruluştur.

orta hattı ayarlamış ve en sonda ayarlanan bu orta hattı orantılılık testine tabi tutmuştur (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 692-696).

Mahkeme, San Andres, Providencia, Santa Catalina ve Alburquerque Adaları ile Nikaragua kıyılarının ve adalarının karşılıklı kıyılar oluşturduğunu belirtip geçici sınırlandırma çizgisini eşit-uzaklık yöntemiyle bu kıyılar arasında çizmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 697).

Mahkeme, geçici sınırlandırma çizgisini çizdikten sonra kıyı uzunluklarının ilgili bir faktör olduğunu ve orta hattın ayarlanmasında dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme, Kolombiya ve Nikaragua kıyılarının oranının 1:8.2 olduğunu ve bu oranın sınırlandırma çizgisinde kayda değer bir ayarlama gerektirdiğini ifade etmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 702).

Mahkemenin değerlendirmeye aldığı bir diğer ilgili faktör ise kesmeme ilkesidir. Kolombiya'nın küçük adalarının, Nikaragua kıyısının projeksiyonu olan KS içinde bulunduğunu ve bu adaların çok küçük olması dolayısıyla Nikaragua'nın KS'sini kestiğini belirlemiştir. Dolayısıyla sınırlandırma çizgisinin bu durumu ortadan kaldıracak şekilde hakkaniyete uygun olarak ayarlanması gerekmektedir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 703-704).

Mahkeme ayrıca, genel coğrafyayı da dikkate alarak Kolombiya'ya ait küçük adaların aralarındaki mesafenin çok geniş olduğunu ve süreklilik arz eden bir kıyı oluşturmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla bu adaların da hesaba katıldığı geçici orta hat, Kolombiya'ya normalden çok daha fazla deniz yetki alanı tanımaktadır. Dolayısıyla bu adaların durumu da göz önüne alınarak orta hat ayarlanmalıdır (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 708).

Mahkeme tüm bu durumları dikkate alarak Providencia, San Andres ve Alburquerque Adaları'nın 1 kat ağırlıklı, Nikaragua kıyılarında bulunan Miskitos, Ned Thomas ve Little Corn Adaları'nın ise 3 kat ağırlıklı etki yaratabileceğini açıklamıştır ve sınırlandırma çizgisinin Kolombiya'ya doğru doğruya kaydırılması gerektiğini belirtmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 709-710). Güneyde ise mahkeme, Doğu-Güneydoğu Adaları'nın olduğu bölgeye kadar bu adaların etkisinin devam edeceği, Doğu-Güneydoğu Adaları'nın karasuları ile kesiştiği yerden itibaren ise doğruya doğru düz bir şekilde ilerleyeceğini belirtmiştir.

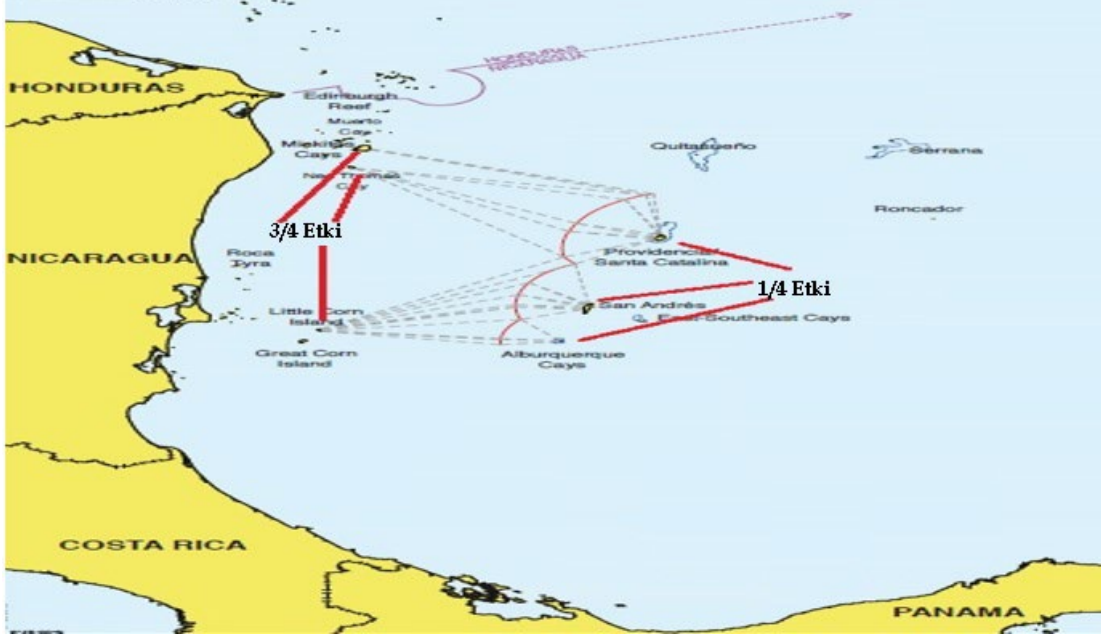
Mahkeme sınırlandırmayı yaparken Alburquerque, Providencia, Doğu-Güneydoğu, Roncador, Serrana, Quitasueno, San Andres, Santa Catalina, Serranilla ve Bajo Nuevo Adaları'nı ayrı ayrı değerlendirmeye almıştır.

3.1.6.3. San Andres, Providencia ve Santa Catalina Adaları'nın Sınırlandırmaya Etkisi

Taraflar, San Andres, Providencia ve Santa MEB ve KS hakkına sahip olduklarını kabul etmişlerdir. Prensip olarak bu adaların oluşturacakları MEB ve KS, her yöne doğru 200 mil olacak şekildedir. Fakat bahsi geçen adaların oluşturduğu KS ve MEB alanları, Nikaragua anakarasının ve adalarının oluşturduğu 200 millik MEB ve KS ile örtüşmektedir. Bu örtüşme, San Andres, Providencia ve Santa Catalina Adaları'nın hem doğusunda hem de batısında mevcuttur.

Harita 9'da görüldüğü üzere mahkeme, bahsi geçen adaların kıyı uzunluklarını dikkate alarak adaların yaratacağı deniz yetki alanlarını 1/4 oranında azaltmış ve güneydoğu yönünde kısmi anklav oluşturmuştur. (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 708). Adaların etkisinin azaltılmasının hakkaniyet ilkelerinin bir gerekliliği olduğu ayrıca vurgulanmıştır.

Harita 9 : San Andres, Providencia ve Santa Catalina Adalarının Sınırlandırma Haritası

Kaynak: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/124/124-20121119-JUD-01-00-EN.pdf>

3.1.6.4. Quitasueno Adası'nın Sınırlandırmaya Etkisi

BMDHS'ye göre boyutu ne olursa olsun her adanın deniz yetki alanı oluşturmada etkisi bulunmaktadır. Fakat med sırasında sular altında kalan adalar, BMDHS'ye göre ada olarak kabul edilemezler. Quitasueno Adası'nın büyük çoğunluğu med sırasında sular altında kalmakta, yalnızca bir metre karelik bir alan su yüzeyinde kalmaktadır. Mahkeme, med sırasında bir metre karelik alanın su yüzeyinde kalmasının ada oluşumu için yeterli olduğunu ve Quitasueno Adası'nın deniz yetki alanı oluşturabileceğini belirtmiştir. Bu nedenden ötürü Quitasueno Adası'na 12 mil karasuları tahsis edilmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 692). Fakat bahsi geçen adanın bir kayalıktan

oluştugu, insan yaşamına elveriş olmadığı ve kendi başına bir ekonomisinin olamayacağı için adaya KS ve MEB oluşturma hakkı verilmemiştir.

3.1.6.5. Alburquerque, Doğu-Güneydoğu, Roncador, Serrana, Serranilla, ve Bajo Nuevo Adaları'nın Sınırlandırmaya Etkisi

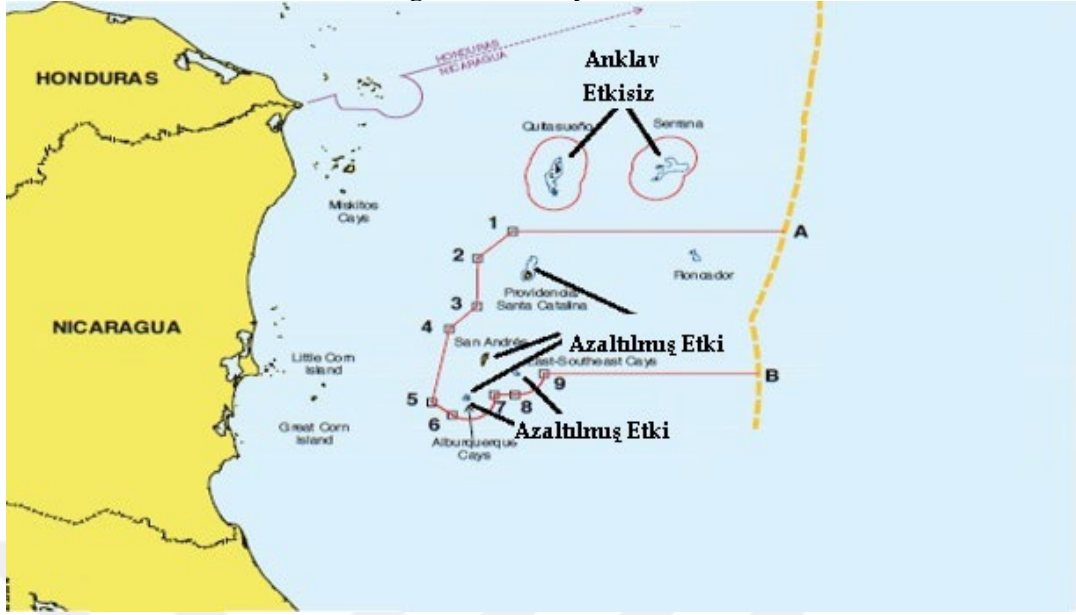
Nikaragua, söz konusu adaların kaya parçaları olduğunu ve KS ve MEB oluşturma haklarının olmadığını iddia etmiştir. Bahsi geçen adaların teker teker değerlendirilmeye alınması gerektiğini, adaların bir bütünlük oluşturmadığını ve adalar arasında büyük mesafelerin bulunduğunu belirtmiştir. Nikaragua ayrıca, adaların insan yaşamına elverişli olmadığı ve kendi başına ekonomileri olamayacağı için BMDHS 121. maddesinin 3. bendine göre yalnızca karasularına sahip olmaları gerektiğini belirtmiştir. Dahası, hakkaniyetli bir sınırlandırma gereği bu adalara verilecek karasularının anklav oluşturacak şekilde yalnızca 3 deniz mili olması gerektiği görüşünü savunmuştur (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 688).

Kolombiya ise adaların insan yaşamını desteklediğini, balıkçılar tarafından kullanıldıklarını ve 12 mil karasularına, MEB ve KS üretme hakkına sahip olduklarını iddia etmiştir. Ayrıca, adaların BMDHS 121. maddesinin 3. bendine göre değerlendirilip kaya parçası olarak kabul edilmesi durumunda bile 12 mil karasularına her halükarda sahip olması gerektiğini belirtmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 689).

Mahkeme, bahsi geçen adaların, kaya parçası olsun veya olmasın 12 mil karasularına sahip olduğunu belirtmiştir. Hem Kolombiya hem de Nikaragua ihtilaf olmayan alanlarda halihazırda 12 mil karasularını kabul etmişlerdir. Ayrıca, adalara verilecek 12 mil karasularını Nikaragua'ya ait bir karasuları ile çakışmayacağını, bir çakışma olma durumunda böyle bir kısıtlamaya gidileceği belirtilmiştir. Bu durum, adalara 12 mil karasuyu tahsis edilmesinde etkili olmuştur. Bahsi geçen durumda adaların karasuları ve Nikaragua'nın MEB ve KS'si çakışmaktadır. Bu iki alan birbirinden farklı hakları ifade ettiği için böyle bir çakışma da karasularının kısıtlanması için gerekçe olmayacaktır (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 689-691).

MEB ve KS sınırlandırmasında ise adaların sınırlandırılmasına gerek olmadığını, hâlihazırda San Andres Adaları'nın KS ve MEB oluşturduğunu ve bu adaların oluşturacağı alanların San Andres Adaları'nın oluşturduğu alanın içinde kalacağını belirtmiştir (UAD, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012: 692).

Harita 10: Nikaragua-Kolombiya Sınırlandırma Haritası

Kaynak: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/124/124-20121119-JUD-01-00-EN.pdf>

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ULUSLARARASI MAHKEME KARARLARI DOĞRULTUSUNDA MEİS ADASI'NIN DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDAKİ ETKİSİ

Bu bölümde Doğu Akdeniz’de yapılacak olası bir deniz yetki alanları sınırlandırmasında Meis Adası’nın yaratacağı etki araştırılacaktır. Bu amaçla önce adanın kısa tarihi anlatılacak ve Yunanistan ve Türkiye’nin adanın yaratacağı deniz etki alanlarına dair iddiaları incelenecektir. Sonrasında, sınırlandırmada hangi hukukun uygulanacağı irdelenecektir. Son olarak, üçüncü bölümde ele alınan örnek davalarda mahkemelerin vermiş olduğu kararlar çerçevesinde Meis Adası’nın karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesi belirlenmeye çalışılacaktır.

4.1. Meis Adası’nın Tarihi

Meis Adası (Kastellorizo, Megisti), Rodos Adası’nın 140 kilometre (km) doğusunda ve Türkiye kıyılarının 2 km güneyinde bulunan Ege takımadalarının en doğusundaki adadır. Ada çoğunlukla kireçtaşı ve tortulardan oluşmaktadır. Adanın yüzölçümünün büyük bir kısmını büyük kayalar ve yamaçlar oluşturmaktadır. Akdeniz iklimine sahip olan adada bitki örtüsü genellikle maki ve friganadan oluşmaktadır. Doğu Akdeniz’in en güvenli limanlarından biri olması sebebiyle iki bin yıldır sürekli ve yoğun bir şekilde insan yaşamı barındırmaktadır (Mylonas, 2019: 1-2).

Adanın Yunanca ismi olan “Kastellorizo” (Castello Rosso, Kızıl Kale) kelimesi adanın tarih boyunca Akdeniz’de bir kale görevi görmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca adaya bu ismi İtalyanların verdiği bilinmektedir. 12. yüzyılda Venedik ve İtalyan tüccarların adaya gelip Kastellorizo ismini vermeden önce adanın eski Yunanlılarca Megiste (Megisti, En Büyük) olarak adlandırıldığı bilinmektedir. Yunanlıların adayı Megiste olarak isimlendirmesinin sebebi de Ege takımadaların ve kayalıklarının arasındaki en büyük ada olmasından kaynaklanmaktadır (Brittanica, 2023).

Adanın, Roma ve Bizans imparatorluklarının hâkimiyeti altındaki dönemleri ile ilgili pek bilgi bulunmamaktadır. 1306 yılında Kudüs Şövalyeleri’nin adaya gelmesiyle beraber adadaki halkın çoğunlukla çiftçiler, deniz ticareti yapan tüccarlar ve onların ailelerinden oluştuğu öğrenilmiştir (Şimşek, 2022: 661). Ayrıca, adada birçok Venedikli tüccarın bulunması ve Rodos’la Anadolu arasında bir ticaret limanı olarak kullanılması nedeniyle parfüm, kumaş, deri, safran, ağda, havyar, yağ, şarap ve şeker gibi birçok ürünün mevcut olduğu bilinmektedir. Adadaki son derece zengin

ticari kaynakların varlığı ve Rodos'la olan bağlantıları nedeniyle ada, Memlûkler ve Osmanlılar tarafından 1440 ve 1444 yılları arasında sürekli olarak yağmalanmıştır (Leonard, 2020). Özellikle Osmanlı yağmasına karşı koymak için ada 1450 yılında İtalya (Napoli) tarafından fethedilmiş ve adada kaleler kurulmaya başlanmıştır. Fakat İtalya'nın adayı savunmaya yönelik çabalarına rağmen ada, 1461 yılında Katalonya tarafından ele geçirilmiştir. İtalya, adayı 1470 yılında Katalonya'dan geri almasına rağmen 1512 tarihinde Osmanlı Devleti adayı İtalya'dan almıştır (Özey, t.y.). 1645-1669 yılları arasında gerçekleşen Girit Savaşı sırasında Fransız ve Venedik donanmaları 1659 yılında adayı işgal etmiş fakat kısa bir süre içerisinde Osmanlı adayı geri almıştır (Leonard, 2020).

18. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'nin ekonomisinin bozulmaya başlamasının ardından adadaki durum da kötüleşmeye başlamıştır. Ada halkı, hem yaşadığı ekonomik sıkıntılardan hem de çoğunlukla Yunan etnisitesine sahip olmasından dolayı 1828 yılında başlayan Yunan ayaklanmasına katılmıştır. Fakat 1832 yılında Yunanistan'ın bağımsızlık kazanmasına rağmen Meis dâhil olmak üzere On iki Ada Osmanlı'da kalmıştır (Yıldırım, 2020: 9).

Adanın Osmanlı egemenliğinde kalmasından rahatsız olan ada halkını rahatlatmak için 1835 yılında II. Mahmut tarafından adaya birçok imtiyaz tanınmış ve vergiler düşürülmüştür. Bu durum neticesinde ada nüfusu 12.000'i bulmuş ve ada bir deniz ticareti merkezi haline gelmiştir. Fakat 1908 yılında Genç Türklerin iktidarı ele geçirmesinin ardından Meis Adası'na verilen imtiyazlar geri alınmış ve ada halkına birçok yeni vergi getirilmiştir. Bu durum adadan toplu göçlerin yaşanmasına neden olmuş ve ada nüfusunu son derece azaltmıştır (Leonard, 2020).

1912 yılında Osmanlı ve İtalya arasında gerçekleşen Libya Savaşı sırasında da ada halkının İtalya'ya katılma teklifi, İtalya tarafından reddedilmiştir. Savaş sırasında Osmanlı'nın son derece zayıfladığını fark eden ada halkı, İtalya'ya katılma tekliflerinin reddedilmesinin ardından isyan etmiş ve adada kendi hükümetlerini kurmuşlardır. I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi neticesinde Fransa, 1915 yılında adayı işgal etmiş, bu durum neticesinde Türk askerleri adayı Anadolu kıyılarından top ateşine tutmuştur (Yıldırım, 2020: 14). Savaşın sona ermesiyle beraber Sevr Antlaşması gereği ada 1920 tarihinde İtalya'ya bırakılmıştır (Sevr Antlaşması, 1920: madde 122). Atatürk tarafından kurulan yeni hükümetin Sevr Antlaşması'nı tanımaması ve milli mücadele sonrasında imzalanan Lozan Antlaşması'na göre de adanın İtalya'da kalacağı kabul edilmiştir (Lozan Antlaşması, 1923: madde 15).

Adanın İtalya'ya geçmesinin ardından Faşist İtalyan hükümeti, adaya ağır vergiler koymuş ve ada halkının özgürlüklerini kısıtlamıştır. Bu durum neticesinde ada halkı, İtalyan yetkililere direniş göstermeye başlamışlar. Direnişin yanı sıra adadaki ekonomik sıkıntılar da adadaki yaşamı son derece olumsuz etkilemiş ve adadan dışarıya toplu göçlerin olmasına yol açmıştır. Bu göçler sonucu ada nüfusu 1940 yılına gelindiğinde 1500'e kadar gerilemiştir (Leonard, 2020).

II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve İtalya'nın savaşta Almanya'nın tarafında yer alması da ada halkının son derece büyük zayıflar vermesine neden olmuştur. Özellikle, 1941 yılında İngilizlerin adayı, İtalyanlardan almak için yaptığı çıkarma sonucunda İtalyanların adaya yaptığı hava saldırıları adada birçok ölüme neden olmuştur. İtalya'nın 1943 yılında Almanya ve Japonya ile ittifakına son verip müttefiklerin tarafına geçmesi de ada için tekrardan olumsuz sonuçlar doğurmuştur (Yıldırım, 2020: 279). İtalya'nın müttefiklere katılmasının ardından ada İngilizlere bırakılmıştır. Bu durum neticesinde Kasım 1943 tarihinde Almanya, adayı sivil-asker ayırımı yapmadan bombardımana tutmuştur (Minakakis, 2021). Hayatta kalan ada halkı da adayı tamamen terk etmiştir (Leonard, 2020).

Savaşın sona ermesiyle beraber ada, 1948 yılına kadar müttefiklerin kontrolü altında kalmış sonrasında İtalya tarafından Yunanistan'a bırakılmıştır (Ortaylı, 2012).

Meis Adası, Yunanistan'a bağlandıktan sonra 50 yıllık bir süre için vergiden muaf tutulmuştur. Ayrıca, adada yaşayan nüfusu artırmak için turizm ve ticaret tesisleri kurulmuştur (Yıldırım, 2020: 282). Fakat adanın tarihi süreçte yaşadığı sıkıntılardan dolayı göç eden halkın büyük çoğunluğu adaya geri dönmemiş ve adanın günümüzde eski ihtişamından eser kalmamıştır.

Meis Adası, Yunanistan anakarasına 580 km, Türkiye'nin Antalya iline bağlı Kaş ilçesine ise 2,1 km mesafede yer almaktadır (Tosun, 2020). Yüzölçümü 9.1 km² (Yıldırım, 2020, 8) olan adanın nüfusu yaklaşık olarak 500 olmakla beraber (Bekdil, 2020; Yıldırım, 2020: 8), yaz aylarında bu sayı 1000'in (Meis Adası nerede, 2020) üzerine çıkmaktadır.

Harita 11: Meis Adası'nın Konumu

Kaynak: <https://www.bolgegundem.com/meis-adasi-ne-zaman-yunanistana-verildi-turkiyeye-kac-km-ve- hukuki - statusu-1402023h.htm>

Ada halkının genel gelir kaynağı balıkçılık ve deniz süngerini toplayıcılığıdır. Yaşamsal ihtiyaçların karşılanması bakımından adanın dışa bağımlı olduğu söylenebilir. Ada'ya, Rodos'tan

haftada bir veya iki kez ikmal gelmesine (Tosun, 2020) rağmen ada halkı, ihtiyaçlarını genel olarak cuma günü kurulan Kaş halk pazarından karşılamaktadır. Ayrıca, günlük ihtiyaçların karşılanması ve turistik amaçla Meis Adası ve Kaş arasında günlük feribot seferleri bulunmaktadır (Meis Adası nerede, 2020).

Meis Adası'nın tarihsel süreç içerisinde Doğu Akdeniz'de önemli bir ada olarak kabul edilebileceği dönemler olmakla beraber günümüzde coğrafi ve ekonomik olarak son derece etkisiz olduğu söylenebilir. Yunanistan ve Türkiye arasında Meis Adası özelinde yaşanan sınırlandırma sorunlarının temelinin de adaya atfedilen değerler olduğu gerçeği de açıkça ortadadır. Yunanistan, Meis Adası'nı tam yetkili bir ada olarak görmekteyken Türkiye, adanın sahip olduğu koşullardan dolayı etkisiz bir ada olarak değerlendirmektedir. Tarafların sınırlandırmaya ilişkin iddiaları da bu bağlamda şekillenmiştir.

4.2. Tarafların İddiaları

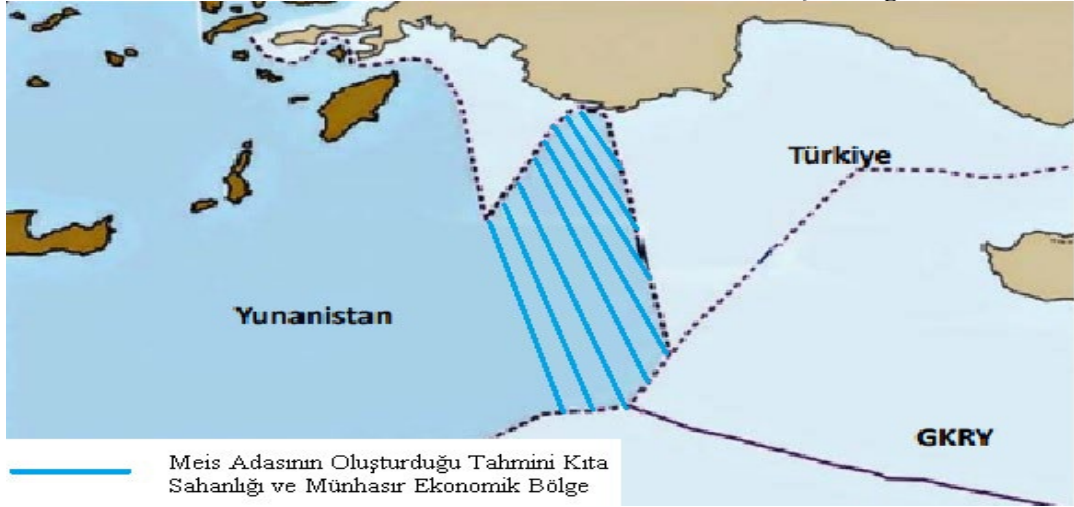
Meis Adası, Doğu Akdeniz'de yer alan son derece küçük bir ada olmasına rağmen yaratabileceği potansiyel MEB ve KS sebebiyle Yunanistan ve Türkiye arasında büyük anlaşmazlıklara sebebiyet vermiştir. Her iki taraf da kendi politik ve ekonomik çıkarları doğrultusunda adanın karasuları, MEB ve KS'sine yönelik söylemlerde bulunmaktadır. Yunanistan, Meis Adası'nın MEB ve KS oluşturmakta tam etkiye sahip olduğunu (Tanchum, 2020; Kalafikis, 2022) iddia ederken Türkiye adanın MEB ve KS oluşturma hakkının olmadığını iddia etmektedir (Öztürk, 2020; Çavuşoğlu, 2020). Fakat bu iddialar sadece söylemler üzerinden gerçekleşmiştir. Meis Adası'nın MEB ve KS sınırlandırmasını konu alan uluslararası bir dava görülmediğinden dolayı tarafların detaylı ve gerekçeli iddiaları mevcut değildir. Fakat Doğu Akdeniz'de Meis Adası'nın konumu ve tarafların bu adaya yönelik iddiaları Ege Adaları ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca, Meis Adası'na yönelik iddiaların da Ege Adaları'na yönelik iddialardan çok da büyük farklılık arz etmediği de görülmektedir.

4.2.1. Yunanistan'ın İddiaları

Yunanistan, Türkiye ve Yunanistan adaları ile yapılacak deniz alanları sınırlandırmasının eşit-uzaklık prensibiyle yapılması gerektiği görüşünü savunmaktadır. Hakkaniyet ilkeleri ve ilgili koşulların yapılacak sınırlandırmada herhangi bir önem arz etmeyeceği ve BMDHS 121. maddesi gereği adaların KS ve MEB alanlarına sahip olması hususunda anakaralardan farklı tutulamayacağı görüşünü savunmaktadır (Başeren, 2021: 14-15).

Yunanistan, bu iddialarını genel olarak 1958 KSS'ye dayandırmaktadır. 1958 KSS'nin 6. maddesinde özel durumların varlığının olmadığı durumlarda sınırlandırmanın eşit-uzaklık ilkesine

Harita 13: Yunanistan'ın İddialarına Göre Meis Adası'nın Oluşturduğu KS ve MEB

Kaynak: <https://www.mfa.gov.tr/data/dogu-akdeniz-deniz-yetki-alanlarinin-sinirlendirilmesi.pdf>

Ayrıca Yunanistan, sınırlandırmanın BMDHS’de bahsedilen ikili anlaşma yoluyla yapılamayacağı, tarafların ortak nokta bulamayacağı sebebiyle mahkemeye taşınması gerektiğini savunmaktadır (Antonopoulos, 2020).

4.2.2. Türkiye’nin İddiaları

Türkiye, adaların deniz alanları yaratma hakkı olduğu görüşünü reddetmemekle beraber (Third United Nations Conference on the Law of the Sea, 10.12.1982, A/CONF.62/C.2/SR.6: 115) adaların doğrudan tam etki yarattığı görüşünü reddetmektedir. Türkiye’nin görüşüne göre özel veya ilgili koşulların varlığı durumunda adalara ya hiç etki verilmemeli ya da kısıtlı etki verilmelidir (Erciyes, 2020: 60). Türkiye, KS ve MEB sınırlandırmalarında Yunan adalarına ve Meis Adası’na tam etki verilmesi durumunda adaların Türkiye kıyılarının oluşturduğu MEB ve KS alanını keseceğini iddia etmektedir. Ayrıca, Meis Adası’nın iki devletin anakaraları arasında oluşturulan orta hattın yanlış tarafında ve yalnızca karasularına sahip olabileceği görüşünü savunmaktadır (Schaller, 2022: 555-556).

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı sırasında Türkiye, tüm adaların aynı öneme sahip olmadığını, başka bir devletin KS’si içerisinde bulunan adaların diğer adalara göre son derece önemsiz olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle Türkiye, çok uzun süredir adaların deniz alanlarının sınırlandırılmasında, özel veya ilgili koşullar olarak ele alınması gerektiği yönündedir (Third United Nations Conference on the Law of the Sea, 10.12.1982, A/CONF.62/SR.39: 168). Ayrıca Türkiye, Doğu Akdeniz’de en uzun kıyı şeridine sahip ülke olduğunu ve deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında kıyıların uzunluk ve yönlerinin de dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Schaller, 2022: 556).

Türkiye ayrıca, yapılacak sınırlandırmanın Türkiye ve Yunanistan anakarası arasında yapılması gerektiğini öne sürmektedir. Türkiye, Meis Adası'nı doğrudan Yunanistan anakarası olarak değerlendiren bir sınırlandırmanın hakkaniyet ilkelerine uymayacağını ifade etmektedir (Öztürk ve Başeren, 2008: 77). Ayrıca Türkiye, BMDHS'ye taraf değildir ve yapılacak sınırlandırmada örf ve adet hukukunun uygulanması gerektiğini ve sınırlandırmanın hakkaniyet ilkelerine göre yapılması gerektiği görüşünü benimsemektedir (Erciyes, 2020: 13; Başeren, 2021: 19). Türkiye, aynı zamanda yapılacak sınırlandırmalarda adaların özel durum/ilgili koşullar doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiğini belirtmekte ve adanın orta çizginin yanlış tarafında kalması, Yunanistan anakarasına uzaklığı ve Türkiye karasuları içerisinde kalmasından KS ve MEB yaratamayacağını iddia etmektedir.

Ayrıca, iki taraf arasında karasularının sınırlandırılması ile ilgili sorunlar da mevcuttur. Yunanistan, 4 Ocak 1932 tarihli Türkiye-İtalya Sözleşmesi'nin, Türkiye ve Meis Adası arasında bir karasuları sınırlandırılması yaptığını iddia etmektedir. 4 Ocak 1932 tarihli bu sözleşme hem Türkiye hem de İtalya meclisleri tarafından onanmış ve Milletler Cemiyeti'ne (MC) sunulmuştur (League of Nations, 1933: 245). Fakat Yunanistan tarafından belirtilen, karasularının orta hat esas alınarak yapıldığı sınırlandırma 28 Aralık 1932 tarihli olup 4 Ocak 1932 tarihli sözleşmenin kapsamında tutulmamıştır. Ayrıca 28 Aralık tarihli antlaşma ne taraflar tarafından onaylanmış ne de MC'ye sunulmuştur (Mengi, 2020). Dolayısıyla karasuları için de hukuki bir antlaşma mevcut olmayıp itilafli bir durum ortaya çıkmaktadır

Harita 14: 1932 Türkiye-İtalya Sözleşmesi Haritası

Kaynak: <https://www.21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastir-malari-merkezi/meis-adasi-bolgesindeki-adalarla-i-igili-04-ocak-1932-tarihli-turkiye-i-talya-ozlesm-esinin-huk-uki-boyutu>

Uluslararası hukukta deniz yetki alanları, tarafların yapacakları antlaşmalarla veya yetkili kılınmış bir mahkeme tarafından belirlenir. Deniz yetki alanları her ne kadar uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde belirlense de tarafların bir antlaşmaya varamaması veya sınırlandırma yapacak yetkili bir mahkeme bulunmaması durumunda oluşturulamamaktadır. Tarafların tek başlarına ortaya attıkları iddiaların, sınırlandırmaya konu olan diğer devlet/devletler ve üçüncü partiler için bir bağlayıcılığı olmayacaktır.

Türkiye ve Yunanistan, sınırlandırma esasları hakkında farklı tezlere sahip olduklarından aralarında bir antlaşma yapmaları pek muhtemel gözükmemektedir. Yunanistan, yapılacak sınırlandırma için UAD'ye gidilmesi gerektiği savını desteklemekte Türkiye ise iki devletin aralarında anlaşıp sınırlandırmanın bir antlaşma ile yapılması gerektiğini öne sürmektedir. Türkiye, BMDHS'ye taraf olmadığı için deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında UAD'nin yargı yetkisine tabii değildir. Dolayısıyla sınırlandırmanın UAD tarafından ele alınması için Türkiye ve Yunanistan'ın ortak rızaları ile mahkemeye başvurusu gerekmektedir.

BMDHS'ye göre devletlerin karasuları sınırlandırmaları için antlaşma yapmaları gerekmektedir. Bir antlaşmaya varılamaması durumunda sınırlandırmaya taraf olan devletler karasularını, en fazla sınırlandırma yapılan alanları arasında oluşacak orta hatta kadar uzatabilirler (BMDHS, 1982: madde 15). Karasuları arasında yapılacak sınırlandırmayı belirten bu madde aynı zamanda bir örf ve adet hukuku kuralı oluşturmaktadır (Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 58; Lando, 2017: 591). Fakat karasularının orta hatta kadar uzatılması kuralı, tarihi haklar ve özel durumların varlığı sebebiyle geçersiz hale gelebilmektedir (BMDHS, 1982: madde 15).

İhtilafın MEB ve KS sınırlandırılmasıyla ilgili olması durumunda, BMDHS'nin 74. ve 83. maddelerinin 1. Paragrafı; komşu veya karşılıklı kıyıları olan iki devlet arasındaki sınırlamanın hakkaniyetli bir çözüme ulaşmak için UADS 38. maddesine atıfta bulunarak “antlaşma esasına göre gerçekleştirileceğini” belirtmektedir. Tarafların belirli bir süre içinde antlaşmaya varamaması durumunda yine aynı maddelere göre BMDHS uyuşmazlık çözüm yolları prosedürlerinin izlenmesi gerekmektedir. Ayrıca, BMDHS 74. ve 83. maddeleri uluslararası örf ve adet hukuku olarak kabul edilmektedir (Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87; Nikaragua v Colombia, 19.11.2012, 1034/1: 53-54).

4.3. Meis Adası'nın Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırmasındaki Etkisi

Meis Adası'nın Doğu Akdeniz'de yapılacak olan deniz alanları sınırlandırmasında ortaya çıkaracağı etki her bir deniz alanı için farklılık göstermektedir. BMDHS'nin 121. maddesinde de belirtildiği üzere adaların anakaralar gibi karasuları, MEB ve KS bölgeleri mevcuttur. Bahsi geçen bu adaların MEB ve KS haklarından faydalanmaları için med sırasında su üzerinde kalmaları, insan yaşamına elverişli olmaları ve kendine özgü bir ekonomik yaşama sahip olmaları gerekmektedir.

Karasuları haklarından yararlanabilmeleri için ise med sırasında su üzerinde kalmaları yeterli olmaktadır. Meis Adası'nın bu bahsedilen özellikleri taşıdığı, çalışmanın önceki bölümlerinde açıklanmıştır. Ayrıca, Doğu Akdeniz med-cezir yaşamamaktadır dolayısıyla adalar sürekli olarak su yüzeyinde mevcut bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında takdirde Meis Adası'nın sınırlandırmaya olası etkisi hem karasuları hem de MEB ve KS açısından ele alınmalıdır.

Fakat Doğu Akdeniz'de yapılacak olası sınırlandırmada Meis Adası'nın yaratacağı etki, adanın etrafında bulunan Karaada ve Fener Adası ile bağıntılıdır. Meis Adası, Karaada (Ro) ve Fener Adası'nın (Strongyli) bir adalar grubu oluşturup oluşturamaması yaratacakları deniz alanları açısından büyük farklılık yaratacaktır. Dolayısıyla öncelikle bu üç adanın bir adalar grubu oluşturup oluşturmadığı incelenmelidir.

Bu noktada, öncelikle adaların aidiyetini sorgulamak gerekmektedir. Çünkü adaların bir ada grubu oluşturması için aynı devletin egemenliği altında bulunması gerekmektedir. Bahsi geçen üç adadan en büyüğü olan Meis Adası'nın egemenliği ile ilgili bir tartışma bulunmamaktadır. Meis Adası, Lozan Antlaşması'nın 15. maddesiyle beraber İtalya'ya verilmiştir. İtalya, daha sonra 1947 yılında imzalanan Paris Antlaşması ile Meis Adası'nı Yunanistan'a bırakmıştır (Paris Barış Antlaşması, 1947: madde 14). Fakat Karaada ve Fener Adası'nın egemenlik durumu tartışmaya açıktır.

Lozan Antlaşması'yla beraber Asfampalya, Rodos, Kalki, Skarpanto, Kazos, Piskopis, Misiros, kalimnos, Leros, Patmos, Lipsos, Sombeki, İstanköy ve bu adaların etrafındaki adacıklar ile Meis Adası İtalya'ya verilmiştir. Antlaşmaya bakıldığında zaman Meis Adası diğer adalardan ayrı tutulmuş ve diğer tüm adaların etrafındaki adacıklar İtalya'ya bırakılırken Meis Adası'nın etrafındaki adacıklar İtalya'ya verilmemiştir. Dolayısıyla Lozan Antlaşması'na göre Karaada ve Fener Adası hala Türkiye'nin egemenliği altında bulunmaktadır. Fakat 1947 Paris Antlaşması'yla beraber İtalya, Ege ve Doğu Akdeniz'de bahsi geçen ve kendisine ait olan bu on dört ada ve etrafındaki adacıkları Yunanistan'a bırakmıştır. Dolayısıyla Meis Adası ve Fener Adası'nı da Yunanistan'a bırakmıştır. Bu noktada bir sorun ortaya çıkmaktadır. Antlaşmalara göre Türkiye, Karaada ve Fener Adası üzerindeki egemenliğini hiçbir zaman devretmemiştir. Fakat İtalya, egemenliği altında olmayan bu iki adayı Yunanistan'a devretmiştir.

Antlaşmalara göre adaların egemenliğinin Türkiye'de olduğu çok açık olmasına rağmen adaların egemenliği fiili olarak Yunanistan'ın elindedir. Dolayısıyla Meis, Karaada ve Fener Adası'nın bir ada grubu oluşturup oluşturmadığını belirlemeden önce Karaada ve Fener Adası'nın egemenliğinin hangi devlette olduğunu belirlemek gerekmektedir. Bunun için de hukuki ve fiili durumun uyuşmadığı durumlarda mahkemelerin adaların egemenliği üzerine verdiği kararlara bakılması gerekmektedir.

4.3.1. Uluslararası Mahkemelerin Hukuki ve Fiili Egemenliğin Uyuşmadığı Adalar Üzerinde Vermiş Olduğu Kararlar

Uluslararası Hukuka göre bir toprak parçası üzerinde egemenliğin elde edilmesi için beş farklı yol vardır. Bunlar: işgal, zamanaşımı, devretme, katılma ve fetih olarak hukuk literatüründe kabul görmektedir (Shaw, 2015: 504; Hillier, 1998: 227-243).

Eğer bir toprak parçası sahihsizse (*terra nullius*) adayı işgal eden devlet bu toprak parçası üzerinde egemenlik elde etmektedir. Fakat adayı işgal etmek tek başına yeterli olmamaktadır. İşgal sonrasında işgal edilen toprak üzerinde efektif kontrol (*effectivities*) sağlanması gerekmektedir (UAD, Fas v Moritanya, 16.10.1975: 30). İşgal edilen bu toprak parçası üzerinde efektif kontrol kurulmaması veya belli bir süre sonra efektif kontrolün başka bir devlete geçmesi durumunda o toprak parçasının egemenliği, efektif kontrolü sağlayan yeni devlete zamanaşımı yoluyla geçmektedir. Devretme, bir devletin bir antlaşma ile kendi egemenliğindeki bir toprak parçasını başka bir ülkeye vermesi olarak ifade edilmekteyken katılma ise egemen bir devletin başka bir devlet egemenliği altına girmesini ifade etmektedir. Fetih ise savaşın meşru olduğu dönemde yani 1928 Kellogg-Briand¹ Paktı'na kadar geçerli bir egemenlik kazanım yolu olmasına rağmen Kellogg-Briand Paktı'yla savaşın yasaklanması, daha sonra BM'nin fetih yoluyla toprak kazanımını reddetmesiyle beraber meşruiyetini yitirmiştir (Hillier, 1998: 238-243).

Karaada ve Fener Adası, Osmanlı döneminde meşru olarak fetih yoluyla kazanılmıştır ve bu egemenlik Osmanlının yıkılmasının ardından halef devlet olan Türkiye'ye devredilmiştir. Fakat Osmanlı Devleti ve İtalya arasında 1912 yılında gerçekleşen Libya Savaşı sonrasında Osmanlının ada üzerindeki efektif kontrolü son bulmuştur. Bu kontrol önce İtalya'ya sonra İngiltere'ye daha sonra tekrar İtalya'ya ve son olarak Yunanistan'a geçmiştir (Yıldırım, 2020). Dolayısıyla fetih yoluyla elde edilen ve antlaşmalara göre hala Türkiye'nin egemenliği altında bulunan Karaada v Fener Adası'nın zamanaşımı yoluyla Yunanistan'a geçip geçmediği sorusu cevaplanmalıdır. Bu sorunun cevabı da Palmas Adaları Davası ve Clipperton Davası'nda uluslararası mahkemelerin verdiği kararlar çerçevesinde bulunabilir.

4.3.1.2. Palmas Adası Davası

Palmas Adası, ABD anakarasına 4900 km, Hollanda'ya 3200 km ve Afrika anakarasına 480 km uzaklıkta bulunan Filipin Takımadaları'nın en büyük ikinci adasıdır. Adada yaşayan nüfus

¹ Kellogg-Briand Paktı, ABD ve Fransa tarafından hazırlanan ve meşru müdafaa harici durumlarda savaşı yasaklayan bir antlaşmadır. Devletlerin aralarındaki sorunları barışçıl yollarla çözmeleri gerektiğini ve savaşı iç ve dış politika aracı olarak kullanmamalarını belirtmektedir. 27 Ağustos 1928 tarihinde Paris'te, Avustralya, Belçika, Kanada, Çekoslovakya, Fransa, Almanya, Birleşik Krallık, Britanya Hindistanı, Özgür İrlanda Devleti, İtalya Krallığı, Japon İmparatorluğu, Yeni Zelanda, Polonya, Güney Afrika Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri temsilcileri tarafından imzalanan antlaşma, 24 Temmuz 1929'da yürürlüğe girmiştir (Kellogg-Briand Pact 1928, t.y., https://avalon.law.yale.edu/20th_century/kbpact.asp).

yaklaşık olarak 750 olmakla beraber adada ekonomik ve stratejik değer taşıyan hiçbir kaynak bulunmamaktadır (Rodriguez, 2023).

İspanya egemenliğinde bulunan Filipinler, 1898 yılında ABD ve İspanya arasında gerçekleşen savaşta ABD'nin galip gelmesiyle beraber İspanya tarafından ABD'ye verilmiştir. Palmas Adası da Filipinler'e bağlı takımadalardan biri olması neticesinde ABD'ye geçmiştir. 1906 yılında adayı ziyaret eden ABD'li bir generalin Palmas Adası'nda Hollanda bayrağı ve egemenliği görmesi üzerine ada üzerinde ABD ve Hollanda arasında egemenlik tartışmaları başlamıştır (Jessup, 1928: 734-735).

Bu durum üzerine, 23 Ocak 1925'te ABD ve Hollanda, Palmas Adası üzerinde egemenlik konusundaki anlaşmazlıklarını, tek hakem tarafından sonuçlandırılması için DHM'ye başvuruda bulunmuşlardır. Hakemden, Palmas Adası'nın ABD'ye mi yoksa Hollanda'ya mı ait olduğunun belirlenmesi istenmiştir (Island of Palmas, t.y., <https://pca-cpa.org/en/cases/94/>).

ABD, iddialarında Palmas Adası'nın 1898 yılında ABD ve İspanya arasında imzalanan Paris Antlaşması gereğince ABD'ye ait olduğunu dile getirmiştir. Adanın egemenliğinin öncelikle keşif yoluyla İspanya'ya ait olduğunu daha sonra 1898 antlaşmasıyla beraber devretme yoluyla ABD'ye geçtiğini beyan etmiştir (DHM, ABD v Hollanda, 04.04.1928: 842-843). ABD'nin öne sürdüğü bu argümanın geçerliliği ancak İspanya'nın 1898 yılındaki antlaşma sırasında Palmas Adası üzerinde egemenliğinin bulunmasına bağlıydı (DHM, ABD v Hollanda, 04.04.1928: 850-851).

Palmas Adası'nın keşif yoluyla beraber İspanya tarafından bulunması iddiasını kabul eden hakem, egemenlik konusunda ise farklı bir karara varmıştır. Hakem, adayı her ne kadar İspanya keşfetmiş olsa da keşiften sonra ada üzerinde bir egemenlik kurmaması ve buna karşı Hollanda'nın adada 200 yıldan uzun süren barışçıl ve sürekli egemenliğinin bulunması üzerine Palmas Adası'nın egemenliğinin İspanya'ya hiçbir zaman geçemeyeceğini belirtmiştir. ABD, hakemin bu tutumu karşısında 16. yüzyılda, yani adanın İspanya tarafından keşfedildiği tarihteki uluslararası hukuk kuralları gereği adayı keşfetmenin egemenlik için yeterli olduğunu ve ada üzerinde efektif egemenlik kurulmasının zorunlu olmadığını belirtmiştir. Aynı zamanda, İspanya'nın adayı keşfettikten sonra hiçbir zaman adayı terk etme gibi bir niyetinin olmadığı dolayısıyla Hollanda'nın ada üzerinde egemenlik kurduğu tarihte adanın sahihsiz (res nullius) olmadığını ileri sürmüştür (DHM, ABD v Hollanda, 04.04.1928: 846). İspanya'nın 1898 antlaşmasıyla beraber adayı ABD'ye bırakması da adayı terk etme gibi bir niyetlerinin olmadığını göstergesidir.

ABD'nin tüm bu iddialarının karşısında Hollanda sadece ada üzerinde 200 yıldan fazla süren bir efektif kontrolü olduğunu ve efektif kontrolün egemenlik için temel şart olduğunu iddia etmiştir (DHM, ABD v Hollanda, 04.04.1928: 867).

İddiaları değerlendiren hakem, Hollanda'nın 1700 yılından 1906 yılına kadar ada üzerinde efektif kontrol sağladığını ve bu tarihler arasında adanın egemenliği, Hollanda'nın olduğunu belirtmiştir. ABD ve İspanya arasında yapılan ve Palmas Adası'nın ABD'ye bırakıldığı sırada adanın egemenliğinin İspanya'da değil, Hollanda'da olduğunu belirten hakem, bir devletin kendisine ait olmayan bir toprağı başka bir devlete devredemeyeceğini belirtmiştir (DHM, ABD v Hollanda, 04.04.1928: 870-871). Sonuç olarak hakem, Palmas Adası'nın Hollanda egemenliği altında olduğuna karar vermiştir.

4.3.1.3. Clipperton Davası

Meksika'nın 1120 km güneybatısında bulunan ve 6 km² yüzölçümüne sahip olan Clipperton Adası birçok kuş ve hayvana ev sahipliği yapmasına rağmen üzerinde tarım alanı bulunmaması (Clipperton Atoll, 2016, <https://www.nationalgeographic.org/projects/pristine-seas/expeditions/c-cliperton-atoll/>) nedeniyle insan yaşamını desteklememektedir (WorldFactBook, 2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/cliperton-island/>).

Ada ilk olarak 1705 yılında bir İngiliz kaptan tarafından keşfedilmesine rağmen Birleşik Krallık ada üzerinde egemenlik iddiasında bulunmamıştır. Ada, birkaç yıl sonra Fransızlar tarafından keşfedilmiş fakat Fransızlar da ada üzerinde resmi bir egemenlik iddiasında bulunmamıştır (Dickinson, 1933: 131). 1858 yılına gelindiğinde adaya tekrar gelen Fransız donanması, adanın Fransa Kralı Napolyon'a ve onun haleflerine ait olduğuna dair resmi bir bildiriye bulunmuştur. Donanma, adanın detaylı haritasını çıkarmış, koordinatlarını not almış ve adaya insan indirmiştir. Donanma komutanı ayrıca, Honolulu'da bulunan Fransız elçiliğine de bu durumu haber vermiştir (Hillier, 1998: 233). 1897'de adayı ziyaret eden bir Fransız gemisi adada gübre toplayan ve ABD bayrağına sahip üç kişiye rastlamıştır. Bu sırada Meksika bayrağı taşıyan bir gambot adaya gelmiş ve adaya çıkarma yapmıştır. Bu olayın ardından iki devlet Clipperton Adası üzerinde egemenlik tartışmalarına girmişlerdir. Tartışmalarına bir çözüm bulamayan tarafların arasına İtalya girmiş ve İtalya Kralı hakem olarak davayı çözmeyi teklif etmiştir. Tarafların da bu öneriyi kabul etmesi üzerine 1931 yılında ada üzerinde egemenlik İtalya Kralı Victor Emmanuel hakemliğinde çözümlenmiştir (Dickinson, 1933: 132).

Davayı inceleyen hakem, Fransa'nın gerçekten 1858 yılında adayı keşfettiğini, adaya insan indirdiğini ve bunu elçiliğine haber verdiğini kabul etmiş fakat Fransa'nın adadan ayrılırken egemenliklerini belirtecek hiçbir kanıt bırakmadıklarını dolayısıyla 1887 yılına kadar Fransa dâhil hiçbir devletin egemenlik iddiasında bulunamayacağını belirtmiştir. (UHM, Fransa v Meksika, 28.01.1931: 391). Ayrıca, Fransa'nın 1887 yılında adaya tekrar geldiği sırada adada bulunan ve ABD bayrağına sahip bir şirket için gübre taşıyan kişilerin ABD hükümetinden izin almadan adaya gittikleri anlaşılmış ve ABD'nin de bu tarihlerde herhangi bir şekilde Clipperton adası üzerinde egemenlik iddiasında bulunmadığı belirtilmiştir. Bu sırada adaya gelen Meksika'ya ait gambotun

adaya çıkarma yaptığı sırada adada gübre taşıyan kişilerin ABD bayrağını indirmesini sağlamış ve Meksika bayrağı açtırmıştır. (UHM, Fransa v Meksika, 28.01.1931: 392).

Meksika, Fransa'nın ada üzerinde egemenlik iddia ettiği tarihten çok daha eski tarihlerden beri adada egemenlik sağladığını dolayısıyla Fransa'nın egemenlik iddialarının hukuk dışı olduğunu iddia etmiştir. Meksika, bu adanın Passion Adası (*Medano, Medanos*) olduğunu ve İspanya tarafından 18. yüzyılda keşfedildiğini belirtmiştir. 1836 yılında İspanya'nın halefi olarak bahsi geçen adanın egemenliğinin de halefiyet hukuku (*state-succession*) gereği Meksika'ya geçtiğini belirtmiştir. (UHM, Fransa v Meksika, 28.01.1931: 392) Hakem, Clipperton Adası'nın İspanyollar tarafından keşfedildiğine dair herhangi bir belgenin bulunmadığını, hatta adayı gerçekten İspanyolların keşfettiğinin kabul edilmesi durumunda dâhi İspanyolların ada üzerinde herhangi bir egemenlik ibaresi bulundurmadığını belirtmiştir. Hakem, Meksika'nın ada üzerindeki egemenliğinin ilk olarak 1897 yılında gambot gönderip Meksika bayrağı açmasıyla başladığını belirtmiştir.

Dolayısıyla 1858 yılında, Fransızların ada üzerinde egemenlik iddiasında bulunduğu tarihte adanın hukuki durumu sahipsiz topraklardır (*territorium nullius*) ve bu sebeple işgale açıktır. (UHM, Fransa v Meksika, 28.01.1931: 393) Bu nedenle burada sorulması gereken soru Fransa'nın ada üzerinde egemenlik iddiasında bulunduğu tarihten itibaren adada efektif kontrole sahip olup olmadığıdır.

Normal şartlar altında işgal edilen topraklar üzerinde işgalci devlet tarafından belediye türü örgütlenmeler kurulması ve kendi belirlediği hukukun etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Fakat bahsi geçen Clipperton Adası üzerinde yaşayan insan yoktur ve ada yaşama elverişli değildir. Dolayısıyla Fransa'nın egemenlik hakkını terk etmesinin (*derelictio*) mümkün olmayacağını çünkü Fransa'nın hiçbir zaman ada üzerindeki egemenliğinden vazgeçmek gibi bir niyetinin (*animus*) olmadığı belirtilmiştir. Bu sebeple adayı keşfeden ve ada üzerinde egemenlik iddiasında bulunan devletin, egemenlik iddiasıyla beraber işgalini tamamlamış olduğu kabul edilmelidir. Tüm bu nedenler doğrultusunda Clipperton Adası'nın egemenliğinin 17 Kasım 1858 yılı itibariyle Fransa'da olduğuna karar verilmiştir (UHM, Fransa v Meksika, 28.01.1931: 394).

Bahsi geçen kararlar incelendiği takdirde adaların egemenliği ile ilgili olarak mahkemelerin özellikle Uti Possidetis Juris ve efektif kontrole vurgu yaptıkları görülmektedir. Dolayısıyla Karaada ve Fener Adası'nın egemenliğini, bu iki ilke çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir.

Uti Possidetis Juris, küçük devletlerin veya toprakların birleşmesiyle meydana gelen bir devletin daha sonra dağılmasıyla beraber ortaya çıkan devletlerin, o devletin yıkılmadan önceki sınırlarına uymak zorunda olmasıdır (Arabian vd., 2016: 896). Örneğin; A devleti 20 farklı devlete bölünürse bu 20 devletin her birinin A devletinin bölünmeden önce var olan sınırlarına saygı göstermesi gerekmektedir. Bu kural bir devletten bağımsızlığını kazanan devletler için de geçerlidir.

Clipperton Davası'nda Meksika, adanın İspanya tarafından keşfedilip üzerinde egemenlik kurduğunu kanıtlayamamıştır. Eğer Meksika, adanın İspanya egemenliğinde olduğunu ve Uti Possidetis Juris ilkesi gereğince kendisine geçmiş olduğunu kanıtlamış olsaydı hakemin vereceği kararda değişiklik yapması muhtemel olabilirdi.

Bu aşamada, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla beraber bahsi geçen Karaada ve Fener Adası'nın egemenliğinin Uti Possidetis Juris ilkesi gereği Türkiye'de mi yoksa başka bir devlette mi olduğu belirlenmelidir.

Karaada ve Fener Adası'nın Osmanlı Devleti yıkılana kadar egemenliklerine yönelik bir tartışma bulunmamaktadır. Osmanlı Devleti'ne ait toprakların egemenliklerini ilgilendiren Lozan Antlaşması da Osmanlının halefi olan Türkiye, İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği, Japonya, Bulgaristan, İtalya, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan, Belçika ve Portekiz arasında imzalanmıştır. Dolayısıyla Karaada ve Fener Adası'nın egemenliklerinin bahsi geçen ülkelerden birine verilip verilmediğini öğrenmek için Lozan Antlaşması'nın maddelerine bakılması gerekmektedir.

Lozan Antlaşması incelendiği takdirde Ege ve Doğu Akdeniz'deki adaların egemenliklerinin 15. maddeyle düzenlendiği görülmektedir. İlgili maddeye göre Türkiye, İtalya'nın işgali altında bulunan Astampalya (Astropalia), Kodoş (Rhodes), Kalki (Calki), Skarpanto, Kazos (Casso), Piskopis (Tilos), Misiros (Misyros), Kalimnos (Kalymnos), Lcros, Patmos, Lipsos (Lipso), Sombeki (Simi) ve İstanköy (Koş) Adaları ile bunlara bağlı olan adacıklar ve Meis (Castellorizo) Adası üzerindeki tüm hak ve senetlerinden İtalya lehine vazgeçtiği görülmektedir.

Antlaşma metninden de anlaşılacağı üzere Türkiye, Meis Adası'nın etrafındaki ada ve adacıkları İtalya'ya vermemiştir. Dolayısıyla Lozan Antlaşması'na göre bu iki adanın egemenliği Uti Possidetis Juris ilkesi gereği Türkiye'de kalmıştır.

Daha sonra İtalya, 1947 Paris Antlaşması'nın 14. maddesi gereğince bahsi geçen bütün adalar ve bu adaların etrafındaki adacıkları Yunanistan'a bırakmıştır. Yani, hiçbir zaman egemenliği altına girmeyen Karaada ve Fener Adası'nı Yunanistan'a vermiştir. Böyle bir durumun hukuki olması söz konusu değildir. Halihazırda, Palmas Adası Davası'nda benzer bir durum yaşanmıştır. Palmas Adası'nın egemenliğinin hiçbir zaman İspanya'da olmadığı ve bundan dolayı İspanya'nın kendi egemenliği altında olmayan bir toprağı bir başka devlete devredemeyeceği DHM tarafından belirtilmiştir.

Ayrıca, Türkiye Karaada ve Fener Adası'nı terk ettiğine yönelik hiçbir zaman bir antlaşma yapmamış ve bu yönde bir söylemde bulunmamıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin bu adaları terk ettiğine ve bu adaların terra nullius olduğuna dair hiçbir görüş ve niyet mevcut değildir. Bu sebeple İtalya'nın

adalar üzerindeki egemenliğini Lozan Antlaşması sonrası işgal yoluyla gerçekleştirmesi de mümkün görünmemektedir.

Adaların üzerindeki egemenliğin belirlenmesinde bir diğer önemli ilke de efektif kontrol olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletlerin adalar üzerindeki efektif kontrolleri yargı, yasama veya idari olarak değişiklik göstermekle beraber bunlardan herhangi biri efektif kontrol olarak kabul edilebilir. Efektif kontrol adaların egemenliğinin belirlenmesinde son derece önemli rol oynamaktadır.

Palmas Adası Davası'nda DHM, efektif kontrolün adalar üzerindeki egemenlik için temel şart olduğunu ve bu efektif kontrolün belirgin olması gerektiğini belirtmiştir. Clipperton Davası'nda da Palmas Adası Davası'nda verilen kararın benzeri verilmiştir. Hakem, adaların üzerinde egemenlik iddia edilebilmesi için bir efektif kontrol sağlanmasını ve bu kontrolün belirgin olması gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla Meksika'nın adaya bayrak çektiği, 1897 yılı itibariyle egemenliğin Meksika'da olduğuna karar vermiştir.

Karaada ve Fener Adası'nın efektif kontrolünün ise Yunanistan'da olduğu açıktır. Bu iki adanın insan yaşamına elverişsiz olması sebebiyle üzerlerinde belediye gibi egemenlik belirten oluşumların olmasının gerekmediği, Clipperton Davası'nda belirtilmekle beraber adada üzerindeki egemenliği gösterecek herhangi bir ibare olması zorunluluğu mevcuttur. Türkiye, Lozan Antlaşması sonrasında bahsi geçen adalar üzerinde herhangi bir efektif kontrol sağlamamış, bayrak dikmemiş ve egemenliğini belirten söylemlerde bulunmamıştır.

Fakat Türkiye 1947 yılından beri adada efektif kontrol sağlayan Yunanistan'ın bu tavrına karşı ses çıkarmamıştır. Uluslararası hukukta sessiz kalmak rıza göstergesi olarak kabul edilmektedir ve Türkiye bu adaların egemenliklerine dair itirazlarını, Yunanistan'ın 1995 yılında Karaada ve Fener Adası'na yönelik iskân politikası başlatmasının (Kadan, 2022; Bayılıoğlu, 2019: 186) ardından dile getirmeye başlamıştır (Berberakis, 2020).

Sonuç olarak Karaada ve Fener Adası Uti Possidetis ilkesi gereği Türkiye'ye, efektif kontrol gereği ise Yunanistan'a ait görünmektedir. Literatürde var olan davalarda mahkemeler bu durumları içeren bir egemenlik davası görmemiştir. Dolayısıyla mahkemelerin bu şartları içeren bir durumda nasıl karar verebileceğini öngörmek pek mümkün görünmemektedir.

Meis Adası'nın Doğu Akdeniz'de yapılacak olası bir sınırlandırmadaki etkisi, etrafında bulunan Karaada ve Fener Adası'yla bir ada grubu oluşturup oluşturumaması ile yakından ilgilidir. Bahsi geçen adaların egemenliklerinin Türkiye'de olduğunun kabul edilmesi durumunda bir ada grubu oluşmasının söz konusu olması mümkün değildir. Fakat Karaada ve Fener Adası'nın Yunanistan egemenliği altında kabul edilmesi durumunda bu üç adanın bir ada grubu oluşturmasından söz edilebilir. Dolayısıyla sınırlandırma Karaada ve Fener Adası'nın hangi devletin

egemenliğinde olduğu ile ilgili olarak değişiklik göstermektedir. Bu nedenle adaların öncelikle Türkiye egemenliğinde değerlendirilip sınırlandırma yapılmaya çalışılacaktır. Daha sonra adaları Yunanistan egemenliğinde kabul edip bu adaların bir ada grubu oluşturup oluşturmayacağı değerlendirilecek ve sınırlandırma bu doğrultuda yapılmaya çalışılacaktır.

4.4. Karaada ve Fener Adası'nın Egemenliğinin Türkiye'de Olduğu Durumda Meis Adası'nın Doğu Akdeniz Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasındaki Olası Etkisi

Fener Adası ve Karaada'nın Türkiye'nin egemenliği altında kabul edildiği durumda sınırlandırma Meis Adası, Türkiye anakarası ve bölgedeki diğer Türk adaları arasında yapılmalıdır. Sınırlandırma öncelikle karasuları için yapılacak daha sonra MEB ve KS sınırlandırılacaktır.

4.4.1. Meis Adası'nın Karasuları Sınırlandırmasına Etkisi

Karasuları ile ilgili ihtilaf öncelikle taraflar arasında mevcut bir karasuları anlaşmasının var olup olmadığıdır. Yukarıda belirtildiği üzere Yunanistan, 4 Ocak 1932 tarihli Türkiye-İtalya Sözleşmesi'nin, Türkiye ve Meis adası arasında eşit-uzaklık yöntemiyle karasuları sınırlandırması yaptığını iddia etmektedir. Fakat Meis Adası'yla yapılan karasuları sınırlandırmasını da içeren anlaşma, 4 Ocak tarihli anlaşmadan 56 gün sonra yapılmış ve taraflar tarafından onaylanmamıştır. Dolayısıyla onay sürecinden geçmediği için mevcut karasularını sınırlayan bir anlaşma bulunmamaktadır. Bu sebeple Meis Adası'yla Türkiye arasında bir karasuları sınırlandırılması yapılması gerekmektedir. Bunun için öncelikle karasuları sınırlandırmasına uygulanacak hukuk kurallarının belirlenmesi gerekmektedir.

Ne Türkiye ne de Yunanistan KSBBS'ye taraftır. Ayrıca Yunanistan, BMDHS'ye taraf olmasına rağmen Türkiye, bu sözleşmeye taraf değildir. Dolayısıyla karasuları sınırlandırmasında uygulanması gereken kurallar örf ve adet hukuku kuralları olacaktır. Örf ve adet hukuku incelendiği takdirde BMDHS 121. maddesinin (Nicaragua v Honduras, 08.10.2007, 928/120: 696) ve 15. maddesinin (Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87: 58; Lando, 2017: 591) örf ve adet hukuku oluşturduğu, dolayısıyla karasuları sınırlandırmalarında adalar ve anakaraların aynı şekilde etki yaratacağı belirtilmiştir. Ayrıca, karasularının maksimum uzunluğunu 12 mil olarak belirten BMDHS 3. maddesi de örf ve adet hukuku olarak kabul edilmektedir (Lee, 2006: 412). BMDHS 3. Maddesinin, örf ve adet hukuku oluşturma noktasında bir tartışma olmamakla birlikte Türkiye'nin bu maddeye daimi itirazcı olması, ilgili maddenin örf ve adet hukuku kuralı olarak Türkiye'nin taraf olduğu bir davaya uygulanamayacağı anlamına gelmektedir. Türkiye, 10 Aralık 1982 tarihli BMDHS görüşmelerinin 189. oturumunda yarı kapalı denizlerin söz konusu olduğu durumlarda karasularının maksimum uzunluğunun 12 mil olmasını kesin bir dille reddetmiş, yarı kapalı denizlerin mevcut olduğu durumlarda hakkaniyet ilkeleri ve özel durumların gerekliliği doğrultusunda sınırlandırma

mesafesinin belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir (Third United Nations Conference on the Law of the Sea, 10.12.1982, A/CONF.62/SR.189: 76).

Türkiye, her ne kadar yarı kapalı denizlerde 12 mil karasuları genişliğine daimi itirazcı olsa da uygulamada tam olarak tutarlı davranmamıştır. 25.05.1964 tarihli karasuları kanunuyla Türkiye karasuları, genişliğini 6 mil olarak ilan etmiştir (Karasuları Kanunu [KK], 25.05.1964, 11711: 476). Daha sonra BMDHS görüşmelerinde karasularının genişliğinin 12 mil olarak kabul edilmesinin ardından 20.05.1982 tarihinde Türk karasuları 6 deniz milidir ibaresinin altına *“Cumhurbaşkanı, belirli denizler için o denizlerle ilgili bütün özellikleri ve durumları göz önünde bulundurmak ve hakkaniyet ilkesine uygun olmak şartıyla altı deniz milinin üstünde karasuları genişliği tespit etmeye yetkilidir”* maddesi eklenmiştir. (KK, 20.05.1982, 2674).

Türk heyeti, 1982 tarihli oturumda 12 mil karasuları genişliğine itiraz ederken yarı kapalı deniz kavramıyla aslında Ege Denizi’ni kastetmekteydi. Halihazırda heyet, Ege Denizi’nde bulunan adalar sorunda kendi aleyhine olabilecek bir durumu kabul etmeyi uygun görmemiştir. Zaten 1982 yılında Doğu Akdeniz’de herhangi bir deniz yetki alanı ihtilafı mevcut değildi ve Meis Adası’nın durumu da herhangi bir tartışma yaratmamaktaydı. Tüm bu durumlar neticesinde Türkiye, Karadeniz ve Akdeniz’de 12 mil, Ege de ise 6 mil karasuları ilanında bulunmuştur. Bu durumun bir sonucu olarak Türkiye, her ne kadar yarı kapalı denizlerde karasuları için 12 mil genişliği kati olarak reddetmiş olsa da Akdeniz’de 12 mil karasuları uzunluğu ilan etmiş olmasının sonucu olarak bu bölgede, 12 mil karasuları genişliğine daimi itirazcı olamayacaktır. Çünkü daimi itirazcı olmak için uygulamaya en başından ve sürekli olarak itiraz etmek gerekmektedir. Türkiye’nin kendi 12 mil karasuları uyguladığı bir deniz bölgesinde diğer devletlerin de 12 mil karasuları genişliği uygulamasına itiraz etmesi hukuki bir eylem olmayacaktır. Dolayısıyla hem Meis Adası’na hem de Türkiye’ye karasuları sınırlandırmasında 12’şer mil karasuları verilmesi gerekmektedir. Fakat ada ve Türkiye arasında kalan bölgenin 24 milden küçük olması sınırlandırmayı doğrudan yapmayı mümkün kılmamaktadır. Bu sebeple bölgedeki coğrafi durum ve ilgili faktörler dikkate alınarak daha önce benzer davalarda verilen kararlar ışığında hakkaniyet ilkeleri doğrultusunda bir sınırlandırma yapılması gerekmektedir.

Mahkemeler, karasuları sınırlandırmalarında adaların boyutuna, yaşama elverişli olmasına, ekonomik önemine veya adanın diğer coğrafi, siyasal ve ekonomik durumlarına bakılmaksızın karasularına sahip olması gerektiği yönünde kararlar vermektedir. Kayalık ve resifler bile med sırasında su üzerinde kalması durumunda karasuları oluşturma hakkına sahip tutulmaktadır. BMDHS 15. madde her ne kadar tarihi ve özel durumların varlığının karasuları sınırlandırmasında farklı yöntemlerin ve metotların kullanılabileceğini belirtse de mahkemeler karasuları sınırlandırması için eşit-uzaklık yönteminin en hakkaniyetli sonucu verdiği konusunda hemfikirdir. Bu bağlamda Meis Adası’na 12 millik bir deniz alanı tahsis edilmeli ve Türkiye ile ada arasında kalan alan eşit-uzaklık yöntemiyle sınırlandırılmalıdır.

4.4.2. Meis Adası'nın Kıta Sahanelığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırmasına Etkisi

zerinde insan yaşamı bulundurmaya elverişli olmayan ve kendisine özgü bir ekonomik yaşamı bulunmayan adalar harici her adanın BMDHS 121. maddesine göre KS ve MEB'i mevcuttur. KS, deniz yatağı ve yatak altında kalan toprağı ifade ederken MEB, bunlara ek olarak deniz yatağıının üzerinde bulunan sularda ve bölgedeki canlı ve cansız kaynakların kullanımı üzerindeki hakları da ifade etmektedir. Ayrıca, KS coğrafi bir kavram olup coğrafiyanın el vermesi durumunda 350 mile kadar uzanabilir, buna karşın MEB, ekonomik ve mesafe esaslı bir kavram olup 200 milin ötesine uzanamaz.

Mahkemeler, bu durum doğrultusunda 1982 yılına kadar MEB ve KS sınırlandırmalarını ayrı ayrı yapmışlardır. Fakat MEB kavramının BMDHS'de kabulüyle beraber 200 mile kadar olan sınırlandırmalarda MEB ve KS'yi tek sınırlandırma çizgisiyle beraber sınırlandırmaya başlamışlardır (Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63; Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68; Erite v Yemen, 17.12.1999; Katar v Bahreyn, 2001, 820/87; Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012). Bu durumun temel sebebi, MEB'in KS bölgesinde mevcut olan hakları içermesi ve coğrafi etkenleri içermemesidir. Dolayısıyla deniz tabanının coğrafiyasına bakılmaksızın 200 mil MEB sahibi olan bir devlet, doğrudan KS'ye de sahip olabilmektedir. Fakat KS'nin 200 milin ötesine uzandığı alanlarda KS ve MEB sınırlandırmaları ayrı ayrı yapılmaktadır.

Doğru Akdeniz'de hiçbir devlet 200 mil üzerinde KS beyanında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu bölgede yapılacak sınırlandırmalarda MEB ve KS kavramları beraber ele alınıp sınırlandırmanın tek sınırlandırma çizgisiyle yapılması gerekmektedir. Ayrıca ne Yunanistan anakarası ne de Meis Adası ile Türkiye arasında 400 millik bir alan bulunmaktadır. Dolayısıyla sınırlandırma yönteminin de ayrıca belirlenmesi gerekmektedir.

Yunanistan ve Türkiye arasında yapılacak KS ve MEB sınırlandırmasında öncelikle esas hatların belirlenmesi gerekmektedir. Yunanistan, esas hatların adaları da kapsayacak şekilde çizilmesi gerektiğı görüşünü savunurken Türkiye, sınırlandırmanın anakaraların kıyılarından çizilecek esas hatlar doğrultusunda yapılması gerektiğini, adaların da ilgili faktör olarak dikkate alınması gerektiğı görüşünü savunmaktadır.

Yunanistan, Meis Adası'nın karasularının lldğ esas hattın dikkate alınarak MEB ve KS alanlarının, ada ve Türkiye anakarası arasında eşit-uzaklık yöntemiyle yapılması görüşü ve Türkiye'nin adaları ile ilgili birer faktör olarak alma görüşü, birçok kez uluslararası mahkemeler önüne gelen görüşlerdir. Bu mahkeme kararları doğrultusunda, ilk olarak MEB ve KS sınırlandırmasının anakaralar arasında veya ada ile anakara arasında yapılıp yapılmayacağı incelenenecektir.

1977-1978 Fransa-Birleşik Krallık Kıta Sahanelığı Davası'nda Birleşik Krallık, tıpkı Yunanistan gibi Kanal Adaları'nın karasularının başladığı esas hatlar ile Fransa anakarası arasında KS sınırlandırılması yapılması gerektiğini iddia etmiştir. Bu durum karşısında mahkeme, öncelikle Kanal Adaları ile Fransa anakarası arasında bir sınırlandırma yapmış daha sonra Birleşik Krallık anakarası ile Fransa arasında bir sınırlandırma yapmıştır. Bu iki sınırlandırma sonucu oluşan KS'leri inceleyen mahkeme Kanal Adaları ve Fransa arasında yapılan KS sınırlandırmasının hakkaniyet ilkelerine uymadığına karar verip sınırlandırmayı anakaralar arasında yapmıştır.

Mahkemenin bu kararı vermesinde iki faktörün önem arz ettiği söylenebilir. Öncelikle, Kanal Adaları'nın, anakaralar arasında çizilen orta hattın yanlış tarafında kalması yani Birleşik Krallık'tan ziyade Fransa kıyılarına daha yakın bulunması bir anomali oluşturmaktadır. Ayrıca, Fransa ve Kanal Adaları'nın kıyı uzunlukları da orantısızdır. Adaların kıyı uzunluğu, Fransa kıyı uzunluğundan çok daha kısa olmasına rağmen ada ile Fransa anakarası arasında yapılacak olası bir sınırlandırmada ada çok daha büyük bir KS'ye sahip olmaktadır. Bu sebeplerden ötürü sınırlandırma, anakaralar arasında yapılmış ve ada ilgili bir durum olarak dikkate alınmakla beraber KS oluşturmada etkisiz kabul edilmiştir.

1999 Yemen-Eritre Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası'nda da hem Yemen hem de Eritre sınırlandırmanın adalar ile anakara arasında yapılması gerektiğini savunmuştur. Fakat Yemen kendi adalarının dikkate alınıp sınırlandırmanın Yemen adaları ve Eritre anakarası arasında yapılması gerektiğini savunurken Eritre de kendisine ait adaların dikkate alınıp sınırlandırmanın, Eritre adaları ve Yemen anakarası arasında yapılması görüşünü savunmuştur.

Mahkeme, sınırlandırmada yalnızca Dahlak Adaları'na KS ve MEB oluşturma hakkı verip esas hat çizimine dahil etmiştir. Jabal al-Tyar, Jabal al-Zubayr, Haycock, Mohabbakah, Zuqar-Hanish Adaları'nın ve Güney Batı Kayalıkları'nın ise KS ve MEB alanları üzerinde bir etki yaratmayacağını belirtmiştir. Mahkemenin, Dahlak Adaları'na tam etki vermesinin sebebi Eritre kıyılarına son derece yakın olması ve adanın Eritre kıyı formasyonunun bir parçası olmasından kaynaklanmaktadır. Jabal al-Tyar ve Jabal al-Zubayr Adaları'nın ise insan yaşamına elverişli olmadığı ve kıyı formasyonunun bir parçası olmadığı için sınırlandırmaya dâhil edilmemiştir. Haycock, Mohabbakah, Zuqar-Hanish Adaları ve Güney Batı Kayalıkları ise anakaralar arasında çizilen orta hatta çok yakın olması sebebiyle bozucu bir etki yaratacağı için sınırlandırmada dikkate alınmamıştır.

2001 Katar Bahreyn Davası'nda da Katar, sınırlandırmanın Katar ve Bahreyn anakaraları arasında yapılmasını talep etmiş, Bahreyn ise bölgede kendisine ait olduğunu iddia ettiği adaların da esas hat çizimine dâhil edilmesi ile MEB ve KS oluşturmada hesaba katılması gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme, daha önceki davalarda olduğu gibi sınırlandırmanın anakaralar arasında yapılması gerektiğini ve adaların ilgili birer faktör olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca,

hakkaniyetli bir eşit-uzaklık yönteminin bölgede bulunan küçük adacıklar, adalar ve önemsiz kıyı uzantılarının bozucu etkisinin göz ardı edilmesini gerektirdiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla Fash al-Jarim, Qit'at Jaradah ve Fash at-Dibal'a KS ve MEB oluşturma bakımından bir etki atfedilmemiştir.

2012 Nikaragua-Kolombiya davasına gelindiğinde, iki tarafında San Andres, Providencia ve Santa Catalina Adaları'nın KS ve MEB oluşturma hakkı olduğunu kabul etmesine rağmen sınırlandırma öncelikle anakaralar arasında yapılmış, adalar daha sonra ilgili birer faktör olarak KS ve MEB sınırlandırmasına dâhil edilmiştir.

Tüm bu kararlar bir bütün olarak incelendiği zaman uluslararası mahkemelerin deniz yetki alanlarının sınırlandırılması davalarında öncelikli olarak sınırlandırma çizgisini anakaralar arasında yaptığı, daha sonra mevcut adaların ilgili faktör olarak ele alındığı ve MEB ve KS hakkına sahip olmaları durumunda sınırlandırmaya etki ettikleri görünmektedir. Dolayısıyla Meis Adası da ilk aşamada sınırlandırmaya dâhil edilmemeli, anakaralar arasında eşit-uzaklık yöntemiyle yapılacak bir sınırlandırma sonrasında ilgili bir faktör olarak ele alınıp KS ve MEB hakkının varlığı irdelenmelidir.

Bu noktada, sınırlandırmada Meis Adası'nın ilgili bir durum olarak KS ve MEB oluşturma hakkının var olup olmadığı sorusuna cevap aranması gerekmektedir. Bunun için adanın insan yaşamasına elverişliliği, adanın kendi başına bir ekonomisinin varlığı, kıyı şeridinin formasyonu, adanın konumu ve ilgili kıyı uzunlukları incelenmelidir.

BMDHS 121. maddesinin 3. bendine göre adaların KS ve MEB alanlarına sahip olması için adanın insan yaşamına elverişli olması ve kendine özgü bir ekonomik yaşamı bulunması gerekmektedir. Meis Adası'nda halihazırda 500 kişi yaşamaktadır. Ne BMDHS ne de mahkeme kararlarında bu koşul için gerekli olan asgari nüfus belirtilmemiştir. Dolayısıyla adada yaşayan belli bir nüfusun yeterli kabul edilmesi sonucunu çıkarmak uygun olacaktır. Bu açıdan ada, KS ve MEB oluşturma şartını sağlamaktadır. Fakat aynı maddenin aynı bendinde geçen kendine özgü bir ekonomik yaşam şartı tartışmalı bir konu olarak ele alınabilir. Adada yaşayan nüfus, her ne kadar balıkçılık ve sünger avcılığı ile ekonomik bir gelir elde etse de Yunanistan'dan gelecek yardımlara ve ikmal gemilerine ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca halkın ihtiyaçları, adanın kendi öz kaynakları ile sağlanamamakta genel ihtiyaçlar, Türkiye'den karşılanmaktadır. Dolayısıyla Meis Adası'nın, BMDHS 121. maddesi gereğince KS ve MEB alanları oluşturma hakkına sahip olması ilgili faktörleri incelemeden başlı başına tartışma konusu olmaktadır.

Mahkemelerin sınırlandırmalarda kıyı şekillerine ve kıyıya yakın bulunan adaların kıyı şeridiyle oluşturduğu formasyona dikkat ettiği bilinmektedir. 1982 Tunus-Libya Kıta Sahranlığı Davası'nda da mahkemenin verdiği kararda kıyı şekilleri önemli bir rol oynamıştır. Mahkeme, Tunus kıyılarının kuzey-güney doğrultusunda düz bir şekilde ilerlediğini, Libya sınırının çok yakında bulunan Jerba Adası'nın ise kıyının genel güzergâhını bozduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde,

Libya'nın kuzeyinde bulunan Kerkennah Adası'nın da genel kıyı şeridine uymadığını belirtmiştir. Mahkeme bu durum neticesinde Jerba Adası'nı ilgili bir faktör olarak değerlendirmekle beraber kıyı şeridi formasyonunu bozduğu için adaya KS ve MEB hakkı tanımamıştır. Kerkennah Adası'nın da aynı şekilde kıyı şeridi formasyonuna uymadığı göz önünde bulundurarak konumunu, büyüklüğünü ve anakaradan nispeten sığ sularla ayrıldığını belirtmiş ve bu durum karşısında adanın sınırlandırmada yarım etki yaratacağını söylemiştir. Mahkeme, bu kararları verirken detaylı bir açıklama yapma gereği hissetmemiştir. Bu durum neticesinde adaların kıyı şeridi formasyonuna uymaması, KS ve MEB alanları oluşturmaya doğrudan engel olan bir faktör olarak değerlendirilebilir.

1999 Yemen-Eritre Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası'nda da mahkeme, Yemen'e ait Jabal al-Tyar ve Jabal al-Zubayr Adaları'nın, Yemen anakarasının kıyı formasyonu ile uyumlu olmadığı dolayısıyla KS ve MEB oluşturma hakkının bulunmadığını ifade etmiştir.

Doğu Akdeniz'de adalar nispeten kıyı şekilleri ile uyumlu hareket etmektedir. Bölgedeki bazı adalar Türkiye anakarası ile bazıları da Yunanistan anakarası ile uyumlu görünmektedir. Meis Adası'nın bulunduğu bölgede sorun adaların oluşturduğu formasyondur. Türkiye kıyıları ve adaları dikkate alındığı takdirde Meis Adası tek başına kıyı formasyonunu bozar duruma düşmektedir. Ayrıca, Meis Adası'nın kıyı formasyonuna uygun hareket ediyor olmasının KS ve MEB oluşturmak için yeterli olmadığı da söylenebilir. Çünkü uygun olduğu kıyı formasyonu Türkiye kıyılarıdır, ada ise Yunanistan'a aittir. Mahkeme kararlarında adaların kıyı şeridi formasyonuna uygunluğu incelenirken ada ve kıyı şeridi, aynı devletin egemenliği altında olduğu durumlar söz konusu olmuştur. Dolayısıyla kıyı şekillerinin genel formasyonu dikkate alındığı takdirde Meis Adası'na MEB ve KS oluşturma hakkı tanınmaması gerekmektedir.

Adanın konumu da KS ve MEB oluşturma bakımından büyük önem arz etmektedir. Adanın kıyı şeridine uygun formasyonda olması ve kıyı şeridinin devamı niteliğinde olması gerekmektedir. Adaların egemenliği altında bulunduğu devletin anakarasından uzak, sınırlandırmanın yapıldığı diğer devlete yakın olması durumu da MEB ve KS oluşturma konusunda etkilidir.

1977-1978 Fransa-Birleşik Krallık Davası'nda mahkeme, sınırlandırma yaparken normal şartlar altında iki anakara arasında eşit-uzaklık yöntemiyle yapılacak bir sınırlandırmanın hakkaniyetli bir sonuç vereceğini fakat Fransa, kıyılarına yakın olan Kanal Adaları'nın bu sınırlandırmada nasıl rol oynaması gerektiğini sorgulamıştır. Mahkeme kararında karşılıklı kıyıları bulunan devletler arasında, bir devletin sahip olduğu adanın diğer devletin kıyısına yakın olmasının sınırlandırmada bozucu bir etki yaratacağını belirtmiştir. Bu kararı verirken mahkeme adanın boyutunu, nüfusunu, ekonomisini ve önemini de dikkate almıştır. Fakat adanın orta hattın yanlış tarafından bulunması neticesiyle oluşan durumun yarattığı bozucu etkinin, bu faktörlerden çok daha önemli olduğunu belirtmiş ve Kanal Adaları'na karasuları harici deniz yetki alanı tanınmamıştır.

1982 Tunus-Libya Kıta Sahanelığı Davası'nda Jerba Adası konum olarak orta hattın ters tarafında kalmamasına rağmen mahkeme, Jerba Adası'na da MEB ve KS alanı tanımamıştır. Buradan da anlaşılacağı gibi adanın konumu, aslında ikinci planda kalmakta aslen bakılan adanın sınırlandırmada ortaya çıkaracağı bozucu etki olmaktadır. Jerba Adası'nın taraf devletlerin sınırlarına çok yakın olması bile bozucu bir etki yaratmakta ve mahkeme bu durum neticesinde hiçbir açıklamaya gerek duymadan adanın, KS ve MEB oluşturma hakkını yok saymaktadır.

Meis Adası da Kanal Adaları gibi iki devlet arasında çizilecek bir orta hattın yanlış tarafında kalmaktadır. Ayrıca Kanal Adaları, Birleşik Krallık kıyılarının tam karşısında konumlanmışken Meis Adası'nın Yunanistan anakarası ile hiçbir bağlantısı bulunmamaktadır.

Kaynak: <https://worldview.stratfor.com/article/after-five-year-hiatus-turkey-and-greece-restart-talks>

Ayrıca, Meis Adası boyut olarak Kanal Adaları'ndan son derece küçük, Yunanistan anakarasına son derece uzak, ekonomik olarak daha küçük ve Yunanistan için daha önemsiz bir adadır. Bu denli önemsiz bir adanın KS ve MEB oluşturma durumunda ise Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de oluşturma beklenen deniz yetki alanlarının inanılmaz derecede küçüldüğü görülmektedir. Jerba Adası'nın orta hattın doğru tarafında kalması sonucu yarattığı etkiyi ve Kanal Adaları gibi büyük ve önemli adaların yarattığı etkiyi, bozucu bir etki olarak kabul eden mahkemenin; Meis Adası'nın boyutunun dört bin katı kadar bir deniz yetki alanı oluşturma, bozucu bir etki kabul etmemesi imkânsızdır. Dolayısıyla konumu ve yarattığı bozucu etki, Meis Adası'na KS ve MEB alanı ithaf edilmesi için engel teşkil etmektedir.

İlgili kıyı uzunlukları da MEB ve KS alanlarının oluşturulmasında önem arz etmektedir. Genel olarak kıyı uzunlukları orantılılık ilkesi ile beraber ele alınmaktadır. Yapılacak sınırlandırmanın kıyı uzunlukları ile orantılı olması gerektiği ifade edilmektedir.

1982 Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası'nda mahkeme, Jerba Adası'nın oldukça küçük bir ada olduğu ve kıyı uzunluğunun, Tunus kıyılarına oranla son derece kısa kaldığını dikkate almıştır. Ada'ya MEB ve KS alanı verilmemesinde kıyı şeridi formasyonunu bozmasının yanı sıra adanın boyutu itibarıyla kıyı uzunluğunun, Tunus'a oranla oldukça küçük olduğunu ve adaya verilecek bir KS ve MEB alanının orantısız bir sonuç doğuracağını belirtmiştir.

1985 Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası'nda da aynı şekilde Malta'nın Akdeniz'de son derece küçük bir yer kapladığını ve kıyı uzunluğunun, Libya'ya oranla oldukça kısa olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple çizilen orta hattı, Malta'nın aleyhine olacak şekilde kuzeye kaydırmıştır.

Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası'nda Malta'nın bir ada devleti olduğu ve ilgili bir durumdan ziyade doğrudan anakarasından sınırlandırma yapıldığı unutulmamalıdır. İki devletin anakaraları arasında yapılan bir sınırlandırmada kıyı uzunluklarının dikkate alınması, coğrafyanın sınırlandırmadaki etkisini gözler önüne sermektedir. Ayrıca, Libya ve Malta arasındaki deniz alanının uzunluğu 340 km'dir. Yani, eşit-uzaklık yöntemiyle yapılacak bir sınırlandırmada bile her devlete 170 km'lik bir KS düşecektir ve bozucu bir etki ortaya çıkmayacaktır. Mahkeme'nin bu durumda bile kıyı uzunluklarını ve adanın büyüklüğünü dikkate alması adalara, KS oluşumunda minimal etki yaratmayı hakkaniyetli görmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Aynı şekilde Jerba Adası'nı da doğrudan yok sayması bunun bir örneği olarak kabul edilebilir.

Türkiye'nin Akdeniz'deki kıyı uzunluğu 2025 km (Şeker ve Simav, 2013) iken Meis Adası'nın kıyı uzunluğu, 19 km'dir (guleetbookers.com, t.y.). Dolayısıyla Meis Adası'na KS ve MEB oluşturma hakkı verilmesi bozucu bir etki yaratmakla beraber orantılılık ilkesine de uymamaktadır. Ayrıca, bu durum hakkaniyet ilkelerinden doğal uzantı/kesme ilkesine de aykırıdır. Adaya KS ve MEB hakkının tanınması, Türkiye'nin Akdeniz'deki doğal uzantısı olan alanın son derece küçük bir ada tarafından kesilmesini beraberinde getirmektedir. Sonuç olarak kıyı uzunlukları, orantılılık ilkesi ve doğal uzantı/kesme ilkesi dikkate alındığı takdirde, Meis Adası'na KS ve MEB hakkı tanınmaması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak bahsedilen mahkeme kararları, incelendiği takdirde Meis Adası, Yunanistan ve Türkiye anakaraları arasında yapılacak bir deniz yetki alanları sınırlandırmasında 12 millik karasularına sahip olacaktır. Mahkemeler de verdikleri kararlarda adaların med sırasında su altına batmadığı takdirde başka hiçbir koşula bakmadan karasularına sahip olacağını belirtmiştir. Dolayısıyla mahkemelerin karasuları bakımından adalara mümkün olduğunca hak vermeye çalıştığı söylenebilir.

KS ve MEB bakımından ise mahkemeler, karasularında uyguladığı görüşten zıt bir yol izlemekte ve adalara KS ve MEB alanları verilmesini engelleyici davranmaktadır. İncelenen davalarda, özellikle Tunus-Libya Davası'nda, Jerba Adası'na hiçbir açıklama yapılmadan KS ve MEB oluşturma hakkı verilmemesi bunun en büyük örneği olarak verilebilir. Uluslararası hukukta mahkemelerin, önceki mahkeme kararlarına bağlı olması zorunluluğu bulunmasa da hukuki güvenlik ilkesi ve makul istikrar gereği verilen kararlar birbiriyle uyumlu olmaktadır. Mahkemelerin, verdikleri kararlarda daha önceki mahkemelere atıf yaparak kararlarını belirtmesi, bu durumun bir göstergesidir. Tüm bu kararlar dikkate alındığı takdirde Meis Adası'nın da KS ve MEB oluşturma hakkına sahip olamayacağı, aksi durumun gerek hakkaniyet ilkeleri ile gerekse mahkemenin daha önceki kararları ile örtüşmeyeceği açıktır.

4.5. Karaada ve Fener Adası'nın Egemenliğinin Yunanistan'da Olduğu Durumda Meis Adası'nın Doğu Akdeniz Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasındaki Olası Etkisi

Karaada ve Fener Adası'nın, Yunanistan egemenliği altında olduğu durumda bu adaların Meis Adası'yla bir ada grubu oluşturması söz konusu olmaktadır. Meis Adası, Karaada ve Fener Adası'nın bir ada grubu oluşturduğunun kabul edilmesi durumunda bahsi geçen üç ada da KS ve MEB hakkına sahip duruma gelmektedir. Dolayısıyla öncelikle bahsi geçen bu üç adanın bir ada grubu oluşturup oluşturmadığı incelenmelidir. 2016 yılında DHM tarafından gerçekleştirilen Güney Çin Denizi Davası, bu konuya açıklık getirebilecek en somut örnektir. Bu nedenle bahsi geçen adaların bir ada grubu oluşturup oluşturmadığı Güney Çin Denizi Davası ekseninde incelenecektir.

4.5.1. Güney Çin Denizi Davası Kararları Doğrultusunda Karaada ve Fener Adası'nın Hukuki Durumu

Meis Adası, Karaada ve Fener Adası'nın bir ada grubu olarak ele alınması için öncelikle bu üç adanın hukuki durumuna değinmek gerekmektedir. Meis Adası daha önce de bahsedildiği üzere BMDHS'de belirtilen şartları sağlamakta ve bir ada olarak KS ve MEB hakkına sahip olmaktadır. Fakat bu üç adanın bir ada grubu olması için Karaada ve Fener Adası'nın da ada statüsünde kabul edilmesi ve KS ve MEB hakkına sahip olması gerekmektedir. Bu noktada, söz konusu iki adanın BMDHS 121. maddesinin 2. bendinde bahsedilen adalar mı yoksa 3. bendinde bahsedilen kayalıklar mı olduğu değerlendirilmelidir.

BMDHS 121. maddesinin 3. bendine göre insan yaşamına elverişli olmayan ve kendilerine özgü bir ekonomik hayatı bulunmayan kayalıklar, MEB ve KS'ye sahip olamazlar. Fakat bu tanımda kayalıkların tam olarak ne olduğu ile kayalıklar ve adalar arasındaki genel farklılıklardan bahsedilmemektedir (Alexopoulos, 2003: 138). Ayrıca, UAD'nin ve UHM'lerin vermiş oldukları

kararlarda 121. maddesinin 3. bendinde sözü geçen kayalıklara dair detaylı bir değerlendirme bulunmamaktadır (Sali, 2022: 46).

2016 yılında Filipinler ve Çin arasında gerçekleşen Güney Çin Denizi Davası'nda ise DHM, BMDHS'de bahsedilen kayalıklar ile ilgili olarak birçok değerlendirme ve açıklamada bulunmuştur.

DHM verdiği kararında öncelikle sözleşmede geçen "kayalık" kelimesinin doğrudan coğrafi bir amaçla kullanılıp kullanılmadığı sorusunu cevaplamıştır. Mahkemeye göre sözleşmede kayalık ifadesiyle bahsedilen oluşum tamamen bir kaya parçası anlamına gelmemekte ve kayalık tabiri ile bir ada çeşidi kastedilmektedir (DHM, Filipinler v Çin, 12.07.2016: 205-26). Dolayısıyla Karaada ve Fener Adası'nın coğrafi olarak sadece kaya parçalarından oluşmadığı ve kayalık olmadığını iddia etmek mümkün olmamaktadır.

DHM'nin kayalıklar ve adalar ile ilgili olarak vermiş olduğu bir diğer önemli kararsa bu oluşumların kendine özgü şartlarının doğal olarak oluşmasıdır. Dolayısıyla BMDHS'nin 121 maddesinin 3. bendinde bahsedilen "insan yaşamına elverişli olma" şartı, adanın doğal şartlarından meydana gelmelidir. Günümüz teknolojisi ile insan yaşamına elverişli olmayan büyük kayalıklar insan yaşamına elverişli hale getirilebilmektedir. Bu sebeple insan yaşamına elverişli olma şartı, insan müdahalesi dikkate alınmadan değerlendirilmelidir (DHM, Filipinler v Çin, 12.07.2016: 214-215). Dolayısıyla Yunanistan'ın, Karaada ve Fener Adası'nı iskâna açtığı 1995 tarihinden sonra bu adalar üzerinde insanların yaşayabilmesi için yaptığı oluşumlar suni kalmaktadır (Bayıllıoğlu, 2019: 200). Bu adalara yapılan teknolojik müdahalelerin olmaması durumunda insan yaşamına elverişli olması adaların tam yetkili ada olmasına engel teşkil etmektedir.

DHM'nin bir diğer önemli kararı ise "insan yerleşimi" ile ilgili olarak en önemli faktör adadaki yaşamın süreklilik arz etmesidir. Adalara verilen MEB'in temel amacı da adalarda yaşayan insanların bu bölgedeki kaynaklardan yararlanmasıdır. Ada üzerindeki insan yaşamı terimiyle çok büyük bir insan topluluğunun gerekli olmadığı adanın, yerel veya dışarıdan buraya yerleşmek ve ev yapmak amacıyla gelen az sayıda insanla da sağlanabileceği belirtilmiştir (DHM, Filipinler v Çin, 12.07.2016: 227-228). Mahkeme ayrıca, insan yerleşimi ve ekonomik yaşam ibarelerini ayrı ayrı değerlendirmeye almıştır. Ekonomik yaşam ibaresinin ada üzerinde uzun süreli sürdürülebilir bir faaliyetin söz konusu olmasını ifade ettiği belirtilmiştir. Dolayısıyla tamamen dışarıya bağımlı gerçekleştirilecek ekonomik faaliyetler, ekonomik yaşamı destekler nitelikte kabul edilemeyecektir (DHM, Filipinler v Çin, 12.07.2016: 228).

2011 yılı itibarıyla Karaada'da 15, Fener Adası'nda ise 9 kişi yaşamaktadır. Bu adalara yerleşen insanlar da 1996 yılında Yunanistan'ın başlattığı iskan politikası sonucunda bu adalara yerleşmiştir. Fener Adası'nda bulunan bir deniz feneri haricinde 1996 yılı öncesinde iki adada da hiçbir insan yaşamı mevcut değildir (Bayıllıoğlu, 2019: 203). Ayrıca bu adalarda içme suyu ve

ekilebilir tarım arazisi de mevcut değildir (Bayıllıoğlu, 2019: 206). Dolayısıyla Karaada ve Fener Adası'nın BMDHS'de bahsedilen tam yetkili ada olma şartlarını taşıması söz konusu değildir. Bu kayalıkların, ne sürekli yaşamı destekleyecek kaynakları ne de ekonomik yaşamı destekleyecek bir faaliyet alanları söz konusudur. Bu nedenle adaların aidiyetlerinin Yunanistan'da olması Meis Adası, Karaada ve Fener Adası'nı bir adalar grubu yapmamakta KS ve MEB hakkı tanımamaktadır. Fakat BMDHS gereği kayalıkların da kendilerine ait karasuları mevcuttur. Bu sebeple Meis Adası, Karaada ve Fener Adası ile Türkiye anakarası arasında bir karasuları sınırlandırması yapılması gerekmektedir. Önceki bölümlerde bahsedilen nedenlerden ötürü Akdeniz'de hem Yunanistan'ın hem de Türkiye'nin 12 mil karasuları hakkı mevcuttur. Bu nedenle sınırlandırma adalara ve anakaraya 12 mil karasuları verilerek yapılmalıdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Deniz alanları tarih boyunca devletler açısından önem arz etmiştir. Eskiden sadece balıkçılık ve güvenlik açısından önem teşkil eden denizler, günümüzde deniz altındaki değerli kaynakların bulunmasıyla önemini daha da artmıştır. Doğu Akdeniz’de de 2000’li yıllarda büyük hidro-karbon kaynaklarının varlığının tespiti bölgedeki harareti arttırmış, özellikle Yunanistan ve Türkiye bu kaynaklardan yararlanmak için harekete geçmiştir. Bir devletin, denizler altındaki hidro-karbon kaynaklarından yararlanması için bu kaynakların o devletin MEB’i içerisinde bulunması gerekmektedir. Bu sebeple iki tarafta MEB’lerini mümkün olduğunca geniş tutmaya çalışmış ve taraflar arasında bir sınırlandırma antlaşması yapılması mümkün olmamıştır.

Çalışmada, Türkiye ve Yunanistan arasında Doğu Akdeniz’de yapılacak olası bir sınırlandırmada uygulanabilecek hukuk kurallarının varlığının tespiti amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle UADS 38. maddesinde belirtilen uluslararası hukukunun kaynakları incelenmiştir. UADS 38. maddesinde belirtilen uluslararası antlaşmaların ve öğretinin, tarafların sınırlandırmaya esas oluşturabilecek ortak bir antlaşmaya dâhil olmadıkları ve öğretinin sınırlandırmalarda önem arz etmediği gerekçesiyle Türkiye ve Yunanistan arasında yapılacak olası bir sınırlandırmada uygulanamayacağı sonucuna varılmıştır. Fakat aynı maddede yer alan örf ve adet hukuku ile yargı kararlarının taraf devletler arasında yapılacak bir sınırlandırmada uygulanabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple Türkiye ve Yunanistan arasında yapılacak olası bir sınırlandırma için uygulanabilecek hukuk kuralları; örf ve adet hukuku ve yargı kararları içinde aranmıştır.

Örf ve adet hukuku kuralları, deniz yetki alanlarının sınırlandırmasında son derece büyük rol oynamaktadır. Hâlihazırda BMDHS’nin deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ile ilgili olan birçok maddesi, örf ve adet kuralı niteliği kazanmıştır. Örf ve adet hukuku kuralları, antlaşmaların aksine her devlet için bağlayıcı kurallardır. Bu kuralların bağlayıcılığından sadece ilgili kuralın ilk ortaya çıktığı andan itibaren ve sürekli itiraz edilmesi sonucunda “daimi itirazcı” olarak kurtulunabilir. Bu nedenle aynı antlaşmalara taraf olmayan devletler arasında yapılacak sınırlandırmalarda genel olarak örf ve adet hukuku kuralları uygulanmaktadır.

Ayrıca, Türkiye ve Yunanistan arasında yapılacak olası bir deniz alanları sınırlandırmasında her ne kadar örf ve adet hukuku kurallarının uygulanacağı belirlenmiş olsa da hem antlaşmalar hem örf ve adet hukuku kuralları hem de mahkeme kararları sınırlandırmanın hakça olması gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla tüm kaynaklarda sınırlandırmanın esasen hakkaniyet ilkeleri ekseninde yapılacağı belirtilmektedir.

BMDHS'nin karasuları, MEB ve KS sınırlandırmalarını ilgilendiren 15., 74. ve 83. maddeleri de örf ve adet hukuku niteliği kazanmıştır. Karasuları sınırlandırmaları içeren 15. madde sınırlandırmanın eşit-uzaklık yöntemiyle yapılması gerektiğini söylerken 74. ve 83. maddeler MEB ve KS sınırlandırmalarının uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde hakkaniyetli bir çözüme ulaşmak amacıyla yapılması gerektiğini söylemektedir. MEB ve KS sınırlandırmaları için bir yöntem ifade edilmemesi ve sınırlandırmanın hakkaniyetli bir çözüm sunuyor olmasının belirtilmesi hakkaniyet kavramının ve hakkaniyet ilkelerinin deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında ne denli bir önem arz ettiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Türkiye ve Yunanistan arasında Doğu Akdeniz'de yapılacak olası deniz yetki alanları sınırlandırmasında problemlere sebep olan durum adaların varlığıdır. Anakaraların kıyıları arasında yapılacak bir sınırlandırma adaların var olmadığı durumlarda son derece hakkaniyetli bir sonuç üretmektedir. Fakat, sınırlandırılacak kıyılar arasında adaların bulunması hakkaniyetli bir sınırlandırma yapılmasını son derece güçleştirmektedir.

Bu adalardan biri olan Meis, konumu itibarıyla iki ülke arasında yapılacak Doğu Akdeniz yetki alanları sınırlandırmasında büyük rol oynamaktadır. Türkiye ve Yunanistan, Meis Adası'nın üreteceği deniz yetki alanları üzerinde anlaşamamakta ve birbirinden çok uzak iddialarda bulunmaktadır. Çalışma, bu anlaşmazlığa hukuki bir bakış açısıyla iki taraf arasında yapılacak olası bir deniz yetki alanı sınırlandırmasında, Meis Adası'nın sınırlandırmaya yapacağı etkiyi bulmayı amaçlamıştır.

Bu amaç doğrultusunda, benzer şartları içeren sınırlandırma davaları olan 1977-1978 Birleşik Krallık-Fransa Kıta Sahanlığı Davası, 1982 Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası, 1985 Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası, 1999 Yemen-Eritre Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası, 2001 Katar-Bahreyn Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası ve 2012 Nikaragua-Kolombiya Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası ele alınmıştır. Uluslararası hukukta mahkemeler her ne kadar önceki davalarda çıkan kararlara bağlı olmak zorunda olmasa da hukuki güvenlik ve makul istikrar gereği, verdikleri kararlar birbiriyle örtüşmektedir. Bu sebeple Doğu Akdeniz'de yapılacak bir sınırlandırmada Meis Adası'nın yaratacağı etkiyi öngörmek için belirtilen davalarda mahkemelerin verdiği kararlar incelenmiştir.

Meis Adası'nın sınırlandırmaya yapacağı etki araştırılırken adanın etrafında bulunan ve genellikle kayalık olarak değerlendirilen Fener Adası ve Karaada'nın durumunun sınırlandırmada önem arz ettiği belirlenmiştir. Çünkü bu adalar üzerinde hem bir egemenlik tartışması mevcuttur hem de adaların kayalık statüsü, Yunanistan tarafından tartışmaya açılmıştır. Bu adaların egemenliğinin veya hukuki statüsünün değişmesi durumunda Meis Adası'nın yaratacağı etki de değişebilmektedir. Bu nedenle öncelikle bu adaların hangi devletin egemenliği altında oldukları ve hukuki statüleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Karaada ve Fener Adası'nın hangi devletin egemenliği altında olduğunu belirlemek için uluslararası mahkemelerin Palmas Adası Davası ve Clipperton Davası'nda verdiği kararlar incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda mahkemelerin egemenlikle ilgili olarak verdiği kararların utis possidetis juris ve efektif kontrol çerçevesinde olduğu anlaşılmıştır. Fakat mahkemelerin bu iki davada verdiği kararların ne yazık ki Fener Adası ve Karaada için uygulanabilirliği söz konusu olmamaktadır. Çünkü Karaada ve Fener Adası'na aynı ilkeler uygulansa bile adaları ilgilendiren şartlar farklılık arz etmektedir dolayısıyla adaların egemenliğine ait tartışmanın önceki mahkeme kararları ile belirlenmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle adaların egemenliğinin Yunanistan'da ve Türkiye'de olduğu durumlar, ayrı ayrı ele alınmış ve sınırlandırma bu koşullar göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Karaada ve Fener Adası'nın sınırlandırmada yapabilecekleri muhtemel etkilerinden bir diğeri ise adaların mevcut hukuki durumu olduğu anlaşılmaktadır. Bu iki adanın tam yetkili birer ada olarak kabul edildiği durumda Meis Adası ile bir ada grubu oluşturabileceği ve Meis Adası, Karaada ve Fener Adası'nın KS ve MEB'e sahip olabileceği anlaşılmaktadır. Fakat Karaada ve Fener Adası'nın birer kayalık olması durumunda bu adalar yalnızca karasularına sahip olacaktır. Bu sebeple kayalıklar ve tam yetkili adalar arasındaki ayrımı son derece detaylı yapan Güney Çin Denizi Davası'nda verilen kararlar incelenmiştir. DHM, tarafından Güney Çin Denizi Davası'nda verilen kararların son derece açıklayıcı olduğu ve Karaada ve Fener Adası'na uygulanabilir olduğu belirlenmiştir. Bu kararlar doğrultusunda Karaada ve Fener Adası'nın Güney Çin Denizi Davası kararlarıncı BMDHS 121. maddesine göre birer kayalık olduğu ve KS ve MEB yaratamayacağı ortaya çıkarılmıştır.

Çalışmada, karasuları sınırlandırması ayrı yapılmış, KS ve MEB sınırlandırması ise tek sınırlandırma çizgisi yöntemiyle beraber yapılmıştır. Doğu Akdeniz'de yapılabilecek olası sınırlandırma ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalarda Meis Adası'na atfedilen karasularının 6 mil olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebinin ise Türkiye'nin BMDHS hazırlanırken gerçekleşen konferanslarda yarı kapalı denizlerde adalara 12 mil karasuları verilmesine itiraz etmesi dolayısıyla daimi itirazcı statüsü kazanmasıdır. Fakat Türkiye'nin yarı kapalı bir deniz olan Akdeniz'deki uygulamaları, bu itiraz ile çelişmektedir. Türkiye, Akdeniz'de 12 mil karasuları uygulamaktadır. Bu sebeple BMDHS görüşmelerinde her ne kadar daimi itirazcı statüsü kazanmış olsa da uygulamada kuralı bozduğu için Akdeniz'de daimi itirazcı statüsü ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla örf ve adet hukuku gereği, Doğu Akdeniz'deki adaların da 12 mil karasularına sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Karaada ve Fener Adası'nın egemenliklerinin hem Türkiye hem de Yunanistan'a ait olduğu durumda, bu iki adanın da Meis Adası gibi 12 mil karasuları hakkına sahip olduğu görülmektedir.

MEB ve KS alanları için literatürdeki çalışmalarla aynı sonuç elde edilmiştir. Hakkaniyet ilkeleri ve ilgili koşullar göz önünde bulundurulduğu taktirde Meis Adası'na KS ve MEB alanlarının

verilmemesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Karaada ve Fener Adası'nın egemenliğinin Yunanistan'a ait olması durumunda da bu iki adanın kayalık statüsünde olduğu için bir ada grubu oluşturmadığı ve hiçbir şekilde KS ve MEB oluşturma hakkının ortaya çıkmadığı belirlenmiştir.

Günümüzde deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında kullanılacak tek bir kurallar bütünü bulunmamaktadır. Her devletin mevcut antlaşmalara üye olmaması ve örf ve adet kurallarına daimi itirazcı olması sınırlandırmalarda uygulanacak kuralların değişkenlik göstermesine ve hatta uygulanacak bir kural bulunmamasına yol açmaktadır. Böyle bir durumda sınırlandırma yapmak neredeyse imkansız hale gelmektedir. Uluslararası hukukta önceki yargı kararlarının yeni davalarda emsal teşkil etmemesi de sınırlandırmalarda uygulanacak yeni kuralların ortaya çıkmasına engel olmaktadır. Mahkemeler, karar alırken her ne kadar eski davalardan faydalansa da eski davalarda verilen kararları uygulamak zorunda değildirler. Bu durum da devletlerin mahkemeden çıkacak kararları öngörememesi sonucunu doğurmakta ve devletleri mahkeme yoluna gitmekten alıkoymaktadır. Bu sebeple uluslararası hukuk her ne kadar esnek olsa da belli bir oranda da öngörülebilir olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, eski yargı kararlarının emsal olarak kullanılması bu öngörülebilirliği beraberinde getirebilir. Her dava, birbirinin aynı olamayacağı için o davaya özel farklı ilke ve kuralların, mevcut kararlar üzerinden değerlendirilmesi sonucunda öngörülebilirliğin yanında esneklikte sağlanmış olacaktır. Böyle bir durum da uluslararası deniz hukukunda ve özellikle deniz yetki alanlarının sınırlandırılması davalarında birçok sorunu ortadan kaldıracaktır. Öngörülebilirliğin olduğu bir mahkeme süreci de devletlerin uluslararası mahkemelere olan güvenini artıracaktır.

Ayrıca, BMDHS her ne kadar sınırlandırmanın taraflar arasında antlaşma yoluyla yapılması gerektiğini ifade etse de tarafların kendi çıkarları doğrultusunda şekillenen anlamsız iddialarından vazgeçemedikleri takdirde bir antlaşmanın akdedilmesi imkânsız hale gelmektedir. Çünkü uygulanacak kuralların tam olarak ortaya koyulmadığı bir uluslararası hukuk sisteminde devletlerin bu iddialarının önünü kesmek mümkün değildir. Tam bu noktada uluslararası mahkeme kararları büyük rol oynayabilmektedir. Mahkeme kararlarının emsal teşkil ettiği bir uluslararası hukuk sisteminde uygulanacak kurallar esneklik sebebiyle kesin olmasa da öngörülebilirlik sebebiyle kısıtlayıcı olacaktır. Çünkü sorunun uluslararası mahkemelere taşınması durumunda uygulanacak kurallar ve çıkacak sonuç öngörülebileceği için taraflar iddialarını bu kurallar ekseninde şekillendirmek durumunda kalacaklardır.

Bunun yanı sıra çalışmada incelenen davalarda uluslararası mahkemelerin kararlarına bakıldığında zaman, bu kararların oldukça sağduyulu ve hakkaniyetli oldukları görülmektedir. Bu sebeple devletlerin sınırlandırma anlaşmazlıklarında uluslararası mahkemelerin verecekleri kararlara güvenmemesi için hiçbir sebep yoktur. Yunanistan ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz Deniz Alanları Sınırlandırması sorunu gibi tarafların anlaşmasıyla çözülmesi muhtemel olmayan sorunlarda, uluslararası mahkemeler çözüm açısından en güvenilir ve hakkaniyetli mekanizmalar olarak

kullanılmalıdır. Çünkü mahkemeler kararlarını politikadan bağımsız olarak her bir tarafın hakkını savunacak şekilde vermektedir. Dolayısıyla Türkiye ve Yunanistan da aralarındaki sınırlandırma sorununu uluslararası mahkemelere taşımaları ve bu mahkemelerin vereceği kararlara saygı duymalıdır.

KAYNAKÇA

- Aasen, P. Jacob (2010), "The Law of Maritime Delimitation and the Russian–Norwegian Maritime Boundary Dispute", **Lysaker: Fridtjof Nansen Institute**, 4-13, <https://www.files.ethz.ch/isn/112944/FNI-R0110.pdf> (13.06.2020).
- Acer, Yücel (2002), "Ege Kıta Sahanelığı Sorununda Türkiye nin Hukuki Durumu Uluslararası Yargı Kararları Işığında Bir Değerlendirme", **Avrasya Dosyası**, 8(4), 189-209.
- Açıkgönül, E. Yunus (2016), "Reflections on the Principle of Non-Cut Off: A Growing Concept in Maritime Boundary Delimitation Law", **Ocean Development & International Law**, 47(1), 52-71.
- _____ (2017), "Equitable Delimitation of Maritime Boundaries: The Uncontested Supremacy of Coastal Geography in Case Law", **Ocean Yearbook Online**, 31(1), 171-196.
- _____ (2019), "Developments in Maritime Delimitation Law over the Last Decade: Emerging Principles in Modern Case Law", **The Canadian Yearbook of International Law**, 57(1), 1-67.
- Akehurst, B. Michael (1976a), "Equity and General Principles of law", **International and Comparative Law Quarterly**, 25(4), 801-825.
- _____ (1976b), "Custom as a Source of International Law", **British Yearbook of International Law**, 47(1), 1-53.
- Alexopoulos, B. Aristotelis (2003), The Legal Regime of Uninhabited Islets and Rocks in International Law. The Case of the Greek Seas, **Revue Hellenique De Droit International**, 56(1), 131-151.
- Alexopoulos, B. Aristotelis (2006), "Some Thoughts About the Concept of the Contiguous Zone in the New Law of the Sea and its Potential Application to the Greek Seas", Anastasia Strati vd. (Ed.), **Unresolved Issues and New Challenges to The Law of The Sea**, içinde (259-270), Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston.
- Alpar, Güray (14.08.2020), "Anadolu'nun Coşkun Selini Küçük Meis Adacığı Durduramaz", <https://www.sde.org.tr/guray-alpar/genel/anadolunun-coskun-selini-kucucuk-meis-adacigi-durduramaz-kose-yazisi-17985> (21.11.2022).
- Ammoun, Fouad (1969), "Separate Opinion of Judge Fouad Ammoun", **Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davası**, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/52/052-19690220-JUD-01-06-EN.pdf> (15.04.2021).

- Amor, B. Sepúlveda (2009), “Contribution of the International Court Of Justice to the Development Of The International Law Of The Sea”, **Aegean Review of The Law of the Sea and Maritime Law**, 1(1), 5-18.
- Antonopoulos, Paul (14.10.2020), “Greece will get "the answer it deserves" in the East Mediterranean, Erdoğan threatens”, <https://greekcitytimes.com/2020/10/14/greece-will-get-the-answer-it-deserves-in-the-east-mediterranean-erdogan-threatens/>
- Antunes, S. Nuno (2001), “The 1999 Eritrea–Yemen Maritime Delimitation Award and the Development Of International Law, **International and Comparative Law Quarterly**, 50(2), 299-344.
- _____ (2003). **Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation**, 1st Ed., Martinus Nijhoff, Leiden.
- AODCS (1979), “Arbitration on the Delimitation of the Continental Shelf”, **International Legal Materials**, 18(2), 397-494.
- Aquarone, Marie-Christine (1995), “The 1985 Guinea/Guinea-Bissau Maritime Boundary Case and its Implications”, **Ocean Development & International Law**, 26(4), 413-431.
- Arabian, J. Mohammad vd. (2016), “Disputes on Sovereignty over the Islands in the Light of International Judicial Decisions”, **International Journal of Humanities and Cultural Studies**, 1(1), 891-902.
- Aridemir, Hakan ve Allı, Çağatay (2019), “Doğu Akdeniz Bölgesindeki Münhasır Ekonomik Bölge Tartışmalarının Analizi”, **İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi**, 4(10), 188-202.
- Aust, Anthony (2007), **Modern Treaty Law and Practice**, 3th Ed, Cambridge University Press, Cambridge.
- Bakanlar Kurulu Kararı (1961), **T. C. Resmi Gazete**, 17355, 8/2624, (30.05.1981).
- Başeren, S. Hami (2021), “Root Causes of the Eastern Mediterranean Dispute”, **Insight Turkey**, 23(1), 11-22.
- Bayilloğlu, Uğur (2019), “Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin 121. Maddesinin Doğu Akdeniz’de Etkisi: Meis, Karaada Ve Fener Adası’nın Statüsüne İlişkin Bir Değerlendirme”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 23(2), 185-223.
- Beckman, Robert (2013), “The UN Convention on the Law of the Sea and the Maritime Disputes in the South China Sea”, **American Journal of International Law**, 107(1), 142-163.
- Bekdil, Burak (2020), “Kastellorizo: Tiny Island, Colossal Dispute”, **BESA Center Perspectives Paper No. 1.479**, <https://besacenter.org/kastellorizo-greece-turkey/> (06.07.2022).

- Berberakis, Stelyo (2020), “Meis Adası: Doğu Akdeniz'in en küçük adalarından Meis, Türkiye-Yunanistan ilişkileri açısından neden önemli?”, **BBC Türkçe**, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53706622> (12.05.2023).
- Besson, Samantha (2016), “State Consent and Disagreement in International Law-Making”, **Leiden Journal of International Law**, 29(2), 289-316.
- Bing Bing, Jia (2010), “The Relations between Treaties and Custom”, **Chinese Journal of International Law**, 9(1), 81-109.
- _____ (2014), “The Principle of the Domination of the Land over the Sea: A Historical Perspective on the Adaptability of the Law of the Sea to New Challenges”, **German Yearbook of International Law**, 57(1), 1-32.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 21.02.1957, A/RES/1105 XI, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/341/09/PDF/NR034109.pdf?OpenElement> (10.04.2021).
- Blecher, M.D. (1979), “Equitable Delimitation of Continental Shelf”, **American Journal of International Law**, 73(1), 60-88.
- BMDHS (1982), “**Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi**”, 10.12.1982, https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (15.08.2020).
- Bozkurt, Enver vd. (2015), **Devletler Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Bowet, Derek (1967), **The Law of the Sea**, 1st Edition, Manchester University Press, Manchester.
- _____ (1979), “The Arbitration between the United Kingdom and France concerning the Continental Shelf Boundary in the English Channel and South-Western Approaches”, **British Yearbook Of International Law**, 49(1), 1-29.
- Bradley, A. Curtis (2014), “A State Preferences Account of Customary International Law Adjudication”, **SSRN Electronic Journal**, 1-32.
- Brown, Edward Duncan (1979), “The Anglo-French Continental Shelf Case”, **San Diego Law Rewiev**, 16(3), 461-530.
- Burke, Naomi (2013), “Nicaragua v Colombia at the ICJ: Better the devil you don't?”, **Cambridge Journal of International and Comparative Law**, 2(2), 314-326.
- Caflich, Lucius (1991), “The Delimitation of Marine Spaces between States with Opposite and Adjacent Coasts”, Rene-Jean Dupuy vd. (Ed.), **A Handbook on the New Law of the Sea**, içinde (426-500), Nijhoff Publishing, Dordrecht.
- Charney, I. Jonathan (1994), “Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law”, **The American Journal of International Law**, 88(2), 227-256.

- Chattopadhyay, Sajal Kumar (1975), "Equity in International Law: Its Growth and Development", **Georgia Journal of International & Comparative Law**, 5(2), 381-406.
- Chroust, Anton-Hermann (1942), "Aristotle's Conception of Equity (Epieikeia)", **Notre Dame Law Review**, 18(2), 119-128.
- Churchill, R. Robin (1994), "The Greenland-Jan Mayen Case and its Significance for the International Law of Maritime Boundary Delimitation", **The International Journal of Marine and Coastal Law**, 9(1), 1-29.
- Churchill, R. Robin ve Lowe A. Vaughan (1999), **The law of the Sea**, 2nd Ed, Manchester University Press, Manchester.
- Colson, A. David (1978), "The United Kingdom-France Continental Shelf Arbitration", **American Journal of International Law**, 72(1), 95-112.
- Cottier, Thomas (2015), **Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation**, Cambridge University Press, Cambridge.
- Council of Europe (2001), "Expression Of Consent By States To Be Bound By A Treaty Analytical Report And Country Reports", **Strasbourg: Committee of Legal Advisers on Public International Law**, 1-265.
- Çaptuğ, Mehpare (2021), "Hukuki Güvenlik İlkesinin Kavramsal Gelişimi", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, 9(17), 133-160.
- Çavuşoğlu, Mevlüt (25.08.2020), "Dış İşleri Bakanlığı Basın Açıklaması", <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bakan-cavusoglundan-sert-yunanistan-aciklamasi-bu-simarikliktan-vazgecin-41595521>
- Degan, Vladimir-Djuro (2007), "Consolidation of Legal Principles on Maritime Delimitation: Implications for the Dispute between Slovenia and Croatia in the North Adriatic", **Chinese Journal of International Law**, 6(3), 601-634.
- Delabie, Lucie (2018), "the Role of Equity, Equitable Principles, and the Equitable Solution in Maritime Delimitation", Alex G. Oude Elferink, Tore Henriksen and Signe Veierud Busch (Eds.), **Maritime Boundary Delimitation: The Case Law**, içinde (145-172), Cambridge University Press, Cambridge.
- Demir, İsmail (2020), "Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları Ve İç Hukuk Üzerine Bazı Düşünceler", **Adalet Dergisi**, 65(1), 27-50.
- DHM (1910), "**Kuzey Atlantik Kıyısı Balıkçılık Davası**", İngiltere v ABD, 07.09.1910, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XI/167-226.pdf (11.08.2021).
- ____ (1928), "**Palmas Adası Davası**", Amerika Birleşik Devletleri v Hollanda, 04.04.1928, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_II/829-871.pdf (01.05.2023).

- ____ (1998), “**Eritre – Yemen Bölgesel Egemenlik ve İhtilafın Kapsamı Davası**”, Eritre v Yemen, 09.10.1998, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXII/209-332.pdf (10.09.2022).
- Dickinson, D. Edwin (1933), “The Clipperton Island Case”, **American Journal of International Law**, 27(1), 130-133.
- Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea (2000), **Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries**, United Nations Publications, New York.
- ____ (2016), “**Agreement Relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 Overview**”, 02.09.2016, https://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_overview_part_xi.htm (04.11.2020).
- Doğru, Sami (2019), “Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Doğu Akdeniz”, Deniz Güler vd. (Ed.), **Yeni Deniz Güvenliği Ekosistemi ve Doğu Akdeniz, içinde** (248-279), TASAM Yayınları, İstanbul.
- DUAD (1927), “**Bozkurt-Lotus Davası**”, Türkiye v Fransa, 07.09.1927, 10/9, 5-32, https://www.icj-cij.org/public/files/permanent-court-of-international-justice/serie_A/A_10/30_Lotus_Arret.pdf (17.05.2021).
- Dundua, Nugzar (2007), “Delimitation of Maritime Boundaries Between Adjacent States”, **United Nations - The Nippon Foundation**, 1-86.
- Erciyes, Çağatay (2020), “Outstanding Issues in the Eastern Mediterranean and the Aegean Sea: Turkey’s Views and Policies”, **Strategy and Security Talks**, www.mfa.gov.tr/site_media/html/Outstanding-Issues-in-the-Eastern-Mediterranean-and-the-Aegean-Sea-Turkey-s-Views-and-Policies.pdf.
- Evans, D. Malcolm (1991), “Maritime Delimitation and Expanding Categories of Relevant Circumstances”, **The International and Comparative Law Quarterly**, 40(1), 1–33.
- ____ (1994), “Case concerning Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway)”, **The International and Comparative Law Quarterly**, 43(3), 697-704.
- ____ (2001), “The Maritime Delimitation between Eritrea and Yemen”, **Leiden Journal of International Law**, 14(1), 141-170.
- Feldman, B. Mark (1983), “The Tunisia-Libya Continental Shelf Case: Geographic Justice or Judicial Compromise?”, **American Journal of International Law**, 77(2), 219-238.
- Furtado, Xavier (1999), “International Law and the Dispute over the Spratly Islands: Whither UNCLOS?”, **Contemporary Southeast Asia**, 21(3), 386-404.

- Gao, Jianjun (2013), "A Note on the Nicaragua v. Colombia Case", **Ocean Development & International Law**, 44(3), 219-234.
- Gedikli, Umut ve Taşkın, Deniz (2015), Enerji Kaynakları Mücadelesinde Doğu Akdeniz Havzası ve Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı, **Alternatif Politika**, 7(3), 399-424.
- Geneva Conventions, Doc.A/Conf.13/C.4/L.25/Rev.1, 1958.
- _____, Doc.A/Conf.13/C.4/L.60, 1958.
- Geneva Conventions On The Law Of The Sea (2010), United Nations Audiovisual Library of International Law, https://legal.un.org/avl/pdf/ha/gclos/gclos_ph_e.pdf (21.06.2021).
- Gillot, Roger (1995), "The Principle of Non-Encroachment: Implications for the Beaufort Sea", **Canadian Yearbook of International Law**, 32(1), 259-278.
- Guletbookers (t.y.), "Gulet Charter Kastellorizo", <https://www.guletbookers.com/kastellorizo-island-greece/#:~:text=This%20lilluputian%20island%20barely%20covers,integrated%20in%20Greece%20in%201948> (15.12.2022).
- Hakimi, Monica (2020), "Making Sense of Customary International Law", **Michigan Law Review**, 118(8), 1487-1537.
- Handeyside, Hugh (2007), "The Lotus Principle in ICJ Jurisprudence: Was the Ship Ever Afloat?", **Michigan Journal of International Law**, 29(1), 74-78.
- Henriksen, Tore ve Ulfstein, Geir (2011), "Maritime Delimitation in the Arctic: The Barents Sea Treaty", **Ocean Development and International Law**, 42(2), 1-21.
- Hillier, Tim (1998), **Sourcebook on Public International Law**, 2nd Ed., Cavendish Publishing, London.
- Hodgson, C. Douglas (1984), "The Tuniso-Libyan Continental Shelf Case", **Case Western Reserve Journal of International Law**, 16(1), 1-37.
- _____, D. Robert ve Smith, W. Robert (1979), "Boundary Issues Created by Extended National Marine Jurisdiction", **Geographical Review**, 69(4), 423-433.
- Hudson, O. Manley (1937), "Individual Opinion of Judge Hudson", **Suyun Meuse Nehrinden Saptırılması Davası**, <https://jusmundi.com/en/document/opinion/en-diversion-of-water-from-the-meuse-individual-opinion-by-mr-hudson-monday-28th-june-1937> (01.07.2020).
- _____, (1972), **International Tribunals: Past And Future**, Kessinger Publishing, Washington.
- İzol, Ramazan (2022), "Güvenlik Boyutuyla Doğu Akdeniz Krizi", **Akademik Hassasiyetler**, 9(19), 57-75.

- Jessup, C. Philip (1928), “The Palmas Island Arbitration”, **The American Journal of International Law**, 22(4), 735-752.
- Kadan, Tevfik (13.09.2022), “Türk Adasından Türkiye’ye Tehdit”, **Aydınlık Gazetesi**, <https://www.aydinlik.com.tr/haber/turk-adasindan-turkiyeye-tehdit-338914> (11.10.2022).
- Kalafikis, Georgios (2022), “The issue of Kastellorizo and the delimitation of maritime zones between Greece and Turkey”, <https://flight.com.gr/the-issue-of-kastellorizo-and-the-delimitation-of-maritime-zones-between-greece-and-turkey/>.
- Karasuları Kanunu (1964), **T. C. Resmi Gazete**, 11711: 476, (25.05.1964).
- Karl, E. Donald (1977), “Islands and the Delimitation of the Continental Shelf: A Framework for Analysis”, **The American Journal of International Law**, 71(4), 642-673.
- Kaya, İ. Safa (2017), “Uluslararası Örnekler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözüm Yolları”, **Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi**, 7(2), 153-163.
- Kennedy, David (1987), “The Sources of International Law”, **American University International Law Review**, 2(1), 1-96.
- KSBBS (1958), “**Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi**”, 29.04.1958, https://www.gc.noaa.gov/documents/8_1_1958_territorial_sea.pdf (15.08.2020).
- KSS (1958), “**Kıta Sahaneliği Sözleşmesi**”, 29.04.1958, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf (15.08.2020).
- Kwiatkowska, Barbara (2002), “The Qatar v. Bahrain Maritime Delimitation and Territorial Questions Case”, **Ocean Development & International Law**, 33(1), 227-262.
- Lando, Massimo (2017), “Judicial Uncertainties Concerning Territorial Sea Delimitation Under Article 15 Of The United Nations Convention on the Law of the Sea”, **International and Comparative Law Quarterly**, 66(3), 589–623.
- Lapidoth, Ruth (1987), “Equity in International Law”, **Israel Law Review**, 22(2), 161-183.
- Laylin, G. John (1976), “Emerging Customary Law of the Sea”, **The International Lawyer**, 10(4), 669-680.
- League of Nations (1933), “**League Of Nations Treaty Series Publication of Treaties and International Engagements registered with the Secretariat of the League of Nations**”, Volume CXXXVIII, Nr. 1-4, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/VOLUME%20138/v138.pdf> (04.08.2022).
- Lee, Martin Lishebian (2006), “The Interrelation Between the Law of the Sea Convention and Customary International Law”, **San Diego International Law Journal**, 7(405), 405-419.

- Leigh, Monroe (1986), “Case Concerning the Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta)”, **American Journal of International Law**, 80(3), 645-648.
- Leonard, John (2020), “The Long History of Kastellorizo: From Ancient Empires to Modern Wars”, <https://www.greece-is.com/the-long-history-of-kastellorizo-from-ancient-empires-to-modern-wars/>.
- Lepard, D. Brian (2011), **Customary International Law**, 1st Ed., Cambridge University Press, Cambridge.
- Libya-Malta (1982), “Special Agreement For The Submission to the International Court of Justice Of A Continental Shelf Dispute”, **International Legal Materials**, 21(5) , 971-975.
- Lowe, A. Vaughan (2000), “The Role of Equity in International Law”, Martti Koskenniemi (Ed.), **Sources of International Law**, içinde (54-82), Routledge, London.
- Lozan Antlaşması (1923), “**Lozan Sulh Muahednamesinin Kabulüne Dair Kanunlar**”, 24.08.1923, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbmmc002/kanuntbmmc00200343.pdf, (02.07.2022).
- McDorman, L. Ted (1987), “The Libya-Malta Case: Opposite States Confront the Court”, **Canadian Yearbook of International Law/Annuaire Canadien De Droit International**, 24(1), 335-367.
- McGinley, Gerald (1985), “Intervention in the International Court: The Libya/Malta Continental Shelf Case”, **International and Comparative Law Quarterly**, 34(4), 671-694.
- McRae, Donald Malcolm (1978), “Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom and France: The Channel Arbitration”, **Canadian Yearbook of International Law**, 15(1), 173-197.
- Mendelson, Maurice (2002), “The curious case of Qatar v. Bahrain in the International Court of Justice”, **British Yearbook of International Law**, 72(1), 183-211.
- Mengi, Ergün (2020), “Meis Adası Bölgesindeki Adalarla İlgili, 04 Ocak 1932 Tarihli Türkiye-İtalya Sözleşmesinin Hukuki Boyutu”, https://www.21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/meis-adasi-bolgesindeki-adalarla-i-lgili-04-ocak-1932-tarihli-turkiye-i-talya-sozlesmesinin-hukuki-boyutu#_ftn13 (05.08.2022).
- Mik, Cezary (2018), “Custom in the Present International Law of the Sea”, **Wroclaw Review of Law, Administration & Economics**, 8(2), 127-171.
- Milano, Enrico (2019), “General Principles Infra, Praeter, Contra Legem? The Role of Equity in Determining Reparation”, Mads Andenas, Malgosia Fitzmaurice, Attila Tanzi and Jan Wouters

- (Eds.), **Principles and the Coherence of International Law**, içinde (65-79), Brill/Nijhoff, Boston.
- Minakakis, Valisilis (2021), “Timeline Kastellorizo: Riches, Ruins, Rebirth”, <https://www.greece-is.com/timeline-kastellorizo-riches-ruins-rebirth/>.
- Murphy, D. Sean (2017), **International Law Relating to Islands**, Brill/ Nijhoff Boston.
- Mylonas, Moisis vd. (2019), “A contribution to knowledge on the terrestrial malacofauna of the Kastellorizo (Megisti) island group”, **Journal of Biol Res-Thessaloniki**, 26(13), 1-9.
- Ndiaye, T. Malick (2015), “The judge, maritime delimitation and the grey areas”, **Indian Journal of International Law**, 55(4), 493-533.
- Nelson, Dolliver M.L. (1990), “The Roles of Equity in the Delimitation of Maritime Boundaries”, **American Journal of International Law**, 84(4), 837-858.
- Olorundami, Fayokemi (2016), “Revisiting the Libya/Malta Decision and Assessing its Relevance (or otherwise) to the East China Sea Dispute”, **Chinese Journal of International Law**, 15(4), 717-740.
- Ortaylı, İlber (26.08.2012), “Meis Adası”, **Milliyet Gazetesi**.
- Öztürk, Bayram ve Başeren S. Hami (2008), “The exclusive economic zone debates in the Eastern Mediterranean Sea and fisheries”, **Journal of Black Sea**, 14(2), 77-83.
- Özey, Ramazan (t.y.), “**Meis Adası Üzerine!...**” <https://www.ekodialog.com/Makaleler/meis-adasi-uzerine.html> (11.02.2022).
- Öztürk, Saygı (13.08.2020), “Tartışmalı adalar Yunanistan’a devredilmedi”, **Sözcü Gazetesi**, <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/tartismali-adalar-yunanistana-devredilmedi-5984583/>
- Papanicolopulu, Irina (2018), “The Land Dominates the Sea”, **Questions of International Law**, 47(1), 39-48.
- Paris Antlaşması (1947), “**1947 Paris Barış Antlaşması**”, 10.02.1947, <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%2049/v49.pdf> (02.05.2023).
- Pazarcı, Hüseyin (2011), **Uluslararası Hukuk**, 10. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara
- Peker, H. Sencer vd. (2019), “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Kaynakları Çerçevesinde Türkiye’nin Enerji Güvenliği”, **Güvenlik Bilimleri Dergisi**, 8(1), 85-106.
- Pellet, Alain (2012), “Competence of the Court”, Andreas Zimmerman vd. (Ed.), **The Statute of the International Court of Justice: A Commentary**, 2nd Edition, içinde (677-793), Oxford university Press, Oxford.
- Reçber, Kamuran (2018), **Uluslararası Hukuk**, 3. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa

- Reisman, W. Micheal (2000) “Eritrea-Yemen Arbitration (award, phase II: Maritime delimitation)”, **American Journal of International Law**, 94(4), 721-736.
- Roach, J. Ashley (2014), “Today's Customary International Law of the Sea”, **Ocean Development & International Law**, 45(3), 239-259.
- Rodriguez, Vicente (2023), “La Palma”, <https://www.britannica.com/place/Canary-Islands> (28.04.2023).
- Rouche, Isabelle (2018), “Island and The Construction of a Maritime Boundary: Pushing The Limits of State Sovereignty”, **Indonesian Journal of International Law**, 15(4), 449-469.
- Sali, Ö. Miraç (2022), “Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Doğu Akdeniz Adaları”, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi**, 5(1), 38-61.
- Schaller, Christian (2022), “Hardly predictable and yet an equitable solution: Delimitation by judicial process as an option for Greece and Turkey in the Eastern Mediterranean”, **Leiden Journal of International Law**, 35(1), 549-568).
- Schofield, Clive (2013), “One step forwards, two steps back? Progress and challenges in the delimitation of maritime boundaries since the drafting of the United Nations Convention on the Law of the Sea”, **Faculty of Law, Humanities and the Arts**, 217-239.
- Sevr Antlaşması (1921), “Sevr Antlaşması”, 10.08.1920, <https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/6-Sevr.pdf>, (02.07.2022).
- Shaw, D. Malcolm (2015), **International Law**, 7th Ed., Cambridge University Press, Cambridge.
- Shi, Jiuyong (2010), “Maritime Delimitation in the Jurisprudence of the International Court of Justice”, **Chinese Journal of International Law**, 9(2), 271-291.
- Simav, Özlem ve Şeker, Dursun Zafer (2013), “Kıyı Etkilenebilirlik Göstergesi İle Türkiye Kıyıları Risk Alanlarının Tespiti”, Emin Koramaz (Haz.), TMMOB Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara, 1-10.
- Smith, W. Robert (2010), “Maritime Delimitation in the South China Sea: Potentiality and Challenges”, **Ocean Development & International Law**, 41(3), 214-236.
- Stegemoller, Christina (2005), “Nicaragua V. Colombia”, **Law and Business Review of the Americas**, 11(1), 127–135.
- Swarztrauber, Sayre Archie (1970), **The three-mile limit of territorial seas: a brief history**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, American University.
- Şimşek, Fatma (2022), “Orta Çağ’dan Osmanlı Dönemine Doğu Akdeniz’de Rekabet Kıskaçında Bir Ada: Meis”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, (37(2), 657-685.

- Talmon, Stefan (2015), "Determining Customary International Law: The ICJ's Methodology between Induction, Deduction and Assertion", **European Journal of International Law**, 26(2), 417-443.
- Tanaka, Yoshifumi (2001), "Reflections on the Concept of Proportionality in the Law of Maritime Delimitation", **The International Journal of Marine and Coastal Law**, 16(3), 433-463.
- _____ (2003), "Reflections on Maritime Delimitation in the Qatar/Bahrain Case", **International and Comparative Law Quarterly**, 52(1), 53-80.
- _____ (2006), **Predictability And Flexibility in the Law of Maritime Delimitation**, 1th Ed., Hart Publishing, Oxford.
- _____ (2019), **The International Law of the Sea**, 3rd Ed., Cambridge University Press, Cambridge.
- Tanchum, Micheal (2020), "How Did the Eastern Mediterranean Become the Eye of a Geopolitical Storm?", <https://foreignpolicy.com/2020/08/18/eastern-mediterranean-greece-turkey-warship-geopolitical-showdown/>.
- Tassin, J.M. Virginie (2018), "Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)", Paula Almeida ve Jean-Marc Sorel (Eds.), **Latin America and the International Court of Justice Contributions to International Law**, içinde (225-237), Routledge, London.
- Third United Nations Conference on the Law of the Sea (1982), "189. Oturum", 10.12.1982, A/CONF.62/SR.189, https://legal.un.org/diplomaticconferences/1973_los/docs/english/vol_17/a_conf62_sr189.pdf
- Thirlway, Hugh (1995), "The Law and Procedure of the International Court of Justice 1960-1989", **British Yearbook of International Law**, 65(1), 1-159.
- _____ (2003), "The Sources of International Law", Malcolm D. Evans (Ed.), **International Law**, içinde (117-145), Oxford university Press, Oxford.
- Titi, Catharine (2021), **The Function of Equity in International Law**, 1st Ed., Oxford University Press, Oxford.
- Tosun, Hatice Özdemir (01.09.2020), "Gündemdeki Ada Meis", **Anadolu Ajansı**, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/gundemdeki-ada-meis/1959699> (19.07.2022).
- Truman Doktrini (1945), 28.09.1945, Proclamation 2667, https://www.gc.noaa.gov/documents/gcil_proc_2667.pdf (22.03.2020).
- Tunisia- Libyan Arab Jamahiriya (1977), "Submission to the International Court Of Justice of the Question of the Continental Shelf between the two Countries", <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201120/volume-1120-I-17408-English.pdf>

- UAD (1949), **“Korfu Kanalı Davası”**, Birleşik Krallık – Kuzey İrlanda v Arnavutluk, 15.12.1949, 28/1, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/1/001-19490409-JUD-01-00-EN.pdf> (21.06.2020).
- ____ (1950), **“Sığınmacı Davası”**, Kolombiya v Peru, 20.11.1950, 50/7, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf> (24.10.2020)
- ____ (1951), **“Balıkçılık Davası”**, İngiltere v Norveç, 18.12.1951, 74/5, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/5/005-19511218-JUD-01-00-EN.pdf> (06.01.2020).
- ____ (1969), **“Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası”**, Almanya v Hollanda – Danimarka, 20.02.1969, 367/51&52, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/52/052-19690220-JUD-01-00-EN.pdf> (12.07.2021).
- ____ (1975), **“Batı Sahara Davası”**, Fas v Moritanya, 16.10.1975, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/61/061-19751016-ADV-01-00-EN.pdf> (26.03.2023).
- ____ (1978), **“Ege Denizi Kıta Sahaneliği Davası”**, Yunanistan v Türkiye, 11.09.1978, 423/62, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/62/062-19760911-ORD-01-00-EN.pdf> (08.09.2020).
- ____ (1982), **“Tunus-Libya Kıta Sahaneliği Davası”**, Tunus v Libya, 24.02.1982, 473/63, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/63/063-19820224-JUD-01-00-EN.pdf> (21.01.2021).
- ____ (1984), **“Libya-Malta Kıta Sahaneliği Davası”**, Libya v Malta, 21.03.1984, 496/68, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/68/068-19840321-JUD-01-00-EN.pdf> (24.11.2020)
- ____ (1985), **“Libya-Malta Kıta Sahaneliği Davası”**, Libya v Malta, 03.06.1985, 513/68, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/68/068-19850603-JUD-01-00-EN.pdf> (24.11.2020).
- ____ (1993), **“Grönland ve Jan Mayen Arasındaki Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası”**, Danimarka v Norveç, 14.06.1993, 635/78, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/78/078-19930614-JUD-01-00-EN.pdf> (25.07.2021).
- ____ (1994), **“Katar ve Bahreyn Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası”**, Katar v Bahreyn, 07.01.1994, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/87/087-19940701-JUD-01-00-EN.pdf> (08,09.2022).
- ____ (1995), **“Katar ve Bahreyn Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası”**, Katar v Bahreyn, 15.02.1995, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/87/087-19950215-JUD-01-00-EN.pdf> (08.09.2022)

- ____ (2001), “**Katar-Bahreyn Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası**”, Katar v Bahreyn, 16.03.2001, 820/87, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/87/087-20010316-JUD-01-00-EN.pdf> (11.06.2021).
- ____ (2001), “**Nikaragua-Kolombiya Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası**”, Nikaragua v Kolombiya, 06.12.2001, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/124/7079.pdf> (22.09.2022).
- ____ (2002), “**Kamerun – Nijerya Kara ve Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası**”, Nijerya v Kamerun, 10.10.2002, 852/94, <https://www.icj-cij.org/en/case/94> (10.04.2020).
- ____ (2007), “**Nikaragua-Honduras Arasındaki Bölgesel Sorunlar ve Karayip Denizi’ndeki Deniz Alanları Davası**”, 08.10.2007, Nikaragua v Honduras, 928/120, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/120/120-20071008-JUD-01-00-EN.pdf> (02.08.2022)
- ____ (2007), “**Nikaragua-Kolombiya Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası**”, Nikaragua v Kolombiya, 13.12.2007, 913/124, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/124/124-20071213-JUD-01-00-EN.pdf> (22.09.2022).
- ____ (2012), “**Nikaragua-Kolombiya Arasındaki Deniz Alanları ve Bölgesel Sorunlar Davası**”, Nikaragua v Kolombiya, 19.11.2012, 1034/124, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/124/124-20121119-JUD-01-00-EN.pdf> (22.09.2022).
- UADD (1982), “**Maine Körfezi Davası**”, Kanada v Amerika Birleşik Devletleri, 20.01.1982, 471/67, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/67/067-19820120-ORD-01-00-EN.pdf> (19.05.2021).
- UHK (1951), “**Documents Of The Third Session Including The Report Of The Commission To The General Assembly**”, United Nations Publications, Nr. 6, New York, https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1951_v2.pdf (17.02.2022).
- ____ (2016), “**68. Oturum**”, 12.08.2016, 70/36, <https://legal.un.org/ilc/sessions/68/>
- UHM (1978), “**Fransa-Birleşik Krallık Kıta Sahaneliği Davası**”, Fransa v Birleşik Krallık, 14.03.1978, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XVIII/3-413.pdf (22.07.2020).
- ____ (1985), “**Gine-Gine Bisav Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası**”, Gine v Gine Bisav, 14.02.1985, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XIX/149-196.pdf (22.08.2021).
- ____ (1992), “**Kanada ve Fransa Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası**”, Kanada v Fransa, 10.06.1992, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXI/265-341.pdf (05.12.2020).
- ____ (1999), “**Eritre – Yemen Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası**”, Eritre v Yemen, 17.12.1999, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXII/335-410.pdf (10.09.2022).

- UNCLOS III Summary Records of Meetings of the Second Committee, 6th Meeting, A/CONF.62/C.2/SR.6, 1974.
- UNCLOS III Summary Records of Plenary Meetings, 39th Plenary Meeting, A/CONF.62/SR.39, 1974.
- UNTC (2020), “**Vienna Convention on the Law of Treaties**”, https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXIII-1&chapter=23&Temp=mtdsg3&clang=_en (23.06.2022).
- URL “Island of Palmas” (t.y.), <https://pca-cpa.org/en/cases/94/> (28.04.2023).
- URL, “Daimi Hakemlik Mahkemesi”, (t.y.), <https://www.mfa.gov.tr/daimi-hakemlik-mahkemesi.tr.mfa> (19.04.2023).
- URL, “International Law Commision”, (t.y.), <https://legal.un.org/ilc/> (16.04.2023).
- URL, “Kastellórizo”, (t.y.), <https://www.britannica.com/place/Kastellorizo-island-Greece> (23.04.2023).
- URL, “Kellogg-Briand Pact 1928”, (t.y.), https://avalon.law.yale.edu/20th_century/kbpact.asp (02.05.2023).
- URL, “Meis Adası nerede?” (13.10.2020), **Sözcü Gazetesi**, <https://www.sozcu.com.tr/2020/dunya/meis-adasi-nerede-iste-meis-adasinin-haritadaki-konumu-6036372/> (01.07.2022).
- URL, “Permanent Court of International Justice”, (t.y.), <https://www.icj-cij.org/pcij> (17.04.2023).
- URL, “Uluslararası Adalet Divanı”, (t.y.), <https://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-adalet-divani.tr.mfa> (19.04.2023).
- VAHS (1969), “**Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi**”, 23.05.1969, <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201155/volume-1155-i-18232-english.pdf> (12.04.2021).
- Weeramantry, Gregory Christopher (1993), “Seperate Opinion of Judge Weeramantry”, **Jan Mayen Davası**, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/78/078-19930614-JUD-01-08-EN.pdf> (25.02.2021).
- Wlosowicz, M. Zbigniew (1985), “The Malta/Libya Case: Shelf Delimitation by the Distance Principle and how to Influence Decisions Without Intervening”, **The Cambridge Law Journal**, 44(3), 341-345.
- Yaycı, Cihat (2012), “Doğu Akdeniz’de Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye”, **Bilge Strateji**, 4(6), 1-70.
- Yıldırım, Kadir (2020), **Hukuksal ve Tarihsel Boyutuyla On iki Ada ve Meis**, Oniki Levha, İstanbul.

Yılmaz, E. Alper (2020), “Doğu Akdeniz’deki Gelişmeler Doğrultusunda Türk Dış Politikası’nın Dünü ve Bugünü”, **Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi**, 1(48), 27-48.

Yüksel, Cüneyt ve Baran, Deniz (2020), “Uluslararası Hukukta Doğu Akdeniz Krizi ve Türkiye ile Libya Arasındaki Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Mutabakatının Değerlendirilmesi”, **Public and Private International Law Bulletin**, 40(1), 519-556.

ÖZGEÇMİŞ

Yasin Çağlar KAYA, Kanuni Anadolu Lisesi'nde tamamladıktan sonra, Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünden 2012 yılında mezun oldu. 2013 yılında Çankırı Karatekin Üniversitesinde araştırma görevlisi çalışmaya başlayıp aynı yıl içinde Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaya başladı. 2014 yılında Çankırı Karatekin Üniversitesi'ndeki işinden istifa edip, yüksek lisans programından ayrıldı. 2014 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi adına MEB bursiyeri olarak İngiltere'de Sussex Üniversitesi'nde Uluslararası Hukuk (LLM) alanında yüksek lisansına başlayıp 2015 yılında "ISIS and the Use of Force in International Law" başlıklı tezini savunarak onur öğrencisi olarak mezun oldu. 2015 yılından beri Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. 2016 yılında aynı kurumda doktora eğitimine başlayan KAYA, iyi derecede İngilizce bilmektedir. KAYA, evli ve bir çocuk babasıdır.